

Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma

Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soiden- suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax
Jorgalus: Pentti Pieski
Jurgâlus: Ilmari Mattus
Jåårglâttam: Katri Fofonoff

Kansikuva: Matti Mela

© Metsähallitus 2010

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-801-5 (nidottu)
ISBN 978-952-446-802-2 (pdf)

170 kpl
Kopijyvâ Oy, Jyväskylä, 2010

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2010
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	16.12.2008
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	4381/623/2003
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	erämaa-alue, soidensuojelualue, harjijensuojeluohjelma		
ALUEEN NIMI	Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Kaldoaivi FI 1302002		
ALUEYKSIKKÖ	Lapin luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Erämaalain (62/1991) velvoittamana Metsähallitus on laatinut Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman, jolla pyritään alueen erämaaluonteen säilyttämiseen, luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin turvaamiseen sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseen. Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman kanssa yhteisesti on laadittu erämaahan rajoittuvan Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma.</p> <p>Suunnitelma rakentuu siten, että ennen varsinaista esitystä kerrotaan lyhyesti aihepiirin tausta ja lähtökohdat. Nämä asiat on kerrottu alueelle laadituissa perusselvityksissä. Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet koskevat sekä erämaa-aluetta että soidensuojelualuetta, ellei erikseen toisin mainita.</p> <p>Erämaan sekä soidensuojelualueen hoidon ja käytön seurantaan esitetään pysyviksi tarkoitettujen päätösten sijaan pysyvää prosessia. Tämä tarkoittaa sitä, että suunnitelmaa tulee tarkistaa 10–15 vuoden välein tai useamminkin, ja tämän tarkistuksen tulee tapahtua osallistavan suunnittelun periaatteella. Kuitenkin suunnitelman päälinjat – kuten esimerkiksi vyöhykkeistäminen ja siihen perustuva maankäytön ohjaus – on tarkoitettu mahdollisimman pysyviksi päätöksiksi.</p> <p>Suunnitelma perustuu lakeihin ja asetuksiin, alueen luonnon ja käytön perusselvityksiin, maastokäynteihin, Metsähallituksen henkilöstön alueen hoidosta kertyneisiin kokemuksiin ja tietoihin, aiempiin erämaa-alueille laadittuihin hoito- ja käyttösuunnitelmiin, sidosryhmien esittämiin näemyksiin sekä paikallisen väestön ja retkeilijöiden antamaan palautteeseen.</p> <p>Kaldoaivin erämaa-alue on laajin Suomen kahdestatoista erämaasta. Sen pinta-ala on noin 295 000 ha. Kaldoaivin erämaa-alueen sisään työntyvän Suomen suurimman soidensuojelualueen pinta-ala on 52 270 ha. Nämä kaksi yhdessä Norjan puoleisten alueiden kanssa muodostavat noin puolen miljoonan hehtaarin tiettömän kokonaisuuden.</p> <p>Erämaa ja soidensuojelualue kuuluvat kokonaisuudessaan saamelaisen kotiseutualueeseen, ja ne on myös liitetty Natura 2000 -suojeluverkostoon. Kaldoaivin erämaa (FI 1302002) -niminen Natura-alue muodostuu Kaldoaivin erämaa-alueesta, jossa toteutuskeinona on erämaalaki, Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueesta, jossa toteutuskeinona on luonnonsuojelulaki sekä Tuuruharjun alueesta, joka kuuluu harjijensuojeluohjelmaan, toteutuskeinona maa-aineslaki. Alue kuuluu Natura 2000 -suojelualueverkoston alpiiniseen vyöhykkeeseen. Euroopan unionin komissio hyväksyi alueen lopullisesti EU:n suojelualueverkostoon luontodirektiivin perusteella 22.12.2003.</p> <p>Alue on luontaiselinkeinonharjoittajille ja paikkakuntalaisille tärkeä poronhoito-, metsästys-, kalastus-, hillastus- ja virkistysalue. Alueella laiduntavat porojaan Kaldoaivin, Näätämon ja Mudusjärven paliskunnat. Osa alueesta kuuluu kolta-alueeseen.</p> <p>Ulkopaikkakuntalaisista virkistyskävijöistä alueella liikkuvat kesäisin omatoimiset eräreikelijät ja kalastajat. Alueen koillisosaan sijoittuvat Sevettijärvi–Pulmankijärvi-retkeilyreitti, Inarinpolku ja Saamenpolku. Talvella alueiden halki kulkevat moottorikelkkaurat tuovat sinne läpikuljijoita.</p> <p>Alueella on kuusi Metsähallituksen huoltamaa autiotupaa ja neljä Villin Pohjolan vuokratupaa.</p>		
AVAINSANAT	erämaa-alue, porotalous, luontaiselinkeinot, saamelaiskulttuuri, virkistyskäyttö		
MUUT TIEDOT	Suunnitelman on kirjoittanut Elina Stolt.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 81		
ISSN	1796-2943	ISBN (NIDOTTU)	978-952-446-801-5
		ISBN (PDF)	978-952-446-802-2
SIVUMÄÄRÄ	175 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAikka	Kopijyvä Oy
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	10 euroa

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	2010
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	16.12.2008
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	4381/623/2003
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/SKYDDSPROGRAM	ödemarksområde, myrskyddsområde, åsskyddsprogram		
OMRÅDETS NAMN	Kaldoaivi ödemarksområde och Sammuttjänkä–Vaijoenjänkä myrskyddsområde		
NATURA 2000 -OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Kaldoaivi FI 1302002		
REGIONENHET	Lapplands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Kaldoaivi ödemarksområde och Sammuttjänkä–Vaijoenjänkä myrskyddsområde		
SAMMANDRAG	<p>Ödemarkslagen (62/1991) har förpliktat Forststyrelsen att utarbeta en skötsel- och användningsplan för Kaldoaivi ödemarksområde med vilken man strävar efter att bevara områdets ödemarkskaraktär, trygga naturnäringarna och den samiska kulturen samt utveckla en mångsidig användning av naturen och förutsättningarna för detta. Tillsammans med skötsel- och användningsplanen för Kaldoaivi ödemarksområde har man utarbetat en skötsel- och användningsplan för Sammuttjänkä–Vaijoenjänkä myrskyddsområde.</p> <p>Planen är uppbyggd så att före den egentliga presentationen berättas kort om ämnesområdet och utgångspunkterna. Dessa saker relateras i de grundutredningar som gjorts för området. Målen och åtgärderna i planen berör både ödemarksområdet och myrskyddsområdet, om inte något annat nämns särskilt.</p> <p>I stället för permanenta beslut föreslås en permanent process för uppföljningen av ödemarkens och myrskyddsområdets skötsel och användning. Detta betyder att planen ska ses över med 10–15 års mellanrum eller oftare och denna översyn ska ske enligt principen för deltagande planering. Dock har man tänkt att planens huvudlinjer – t.ex. zonindelningen och de instruktioner för markanvändningen som baserar sig på den – ska utgöra så permanenta beslut som möjligt.</p> <p>Planen baserar sig på lagar och förordningar, grundutredningarna om områdets natur och användningen, terrängbesök, erfarenheter och information som Forststyrelsens personal samlat genom skötseln av området, tidigare skötsel- och användningsplaner för ödemarksområden, intressentgruppers åsikter samt lokalbefolkningens och vandrarnas respons.</p> <p>Kaldoaivis ödemarksområde är det största av Finlands tolv ödemarker. Dess areal är ca 295 000 ha. Arealen av Finlands största myrskyddsområde som tränger in i Kaldoaivis ödemarksområde är 52 270 ha. Dessa två områden och områdena på norska sidan bildar tillsammans en ca en halv miljon hektar stor väglös helhet.</p> <p>Ödemarken och myrskyddsområdet hör i sin helhet till samernas hembygdsområde och de ingår också i skyddsnätet Natura 2000. Natura-området Kaldoaivi ödemark (FI 1302002) består av Kaldoaivi ödemarksområde, som förverkligats genom ödemarkslagen, Sammuttjänkä–Vaijoenjänkä myrskyddsområde, som förverkligats genom naturvårdslagen, samt Tuuruharju-området, som hör till åsskyddsprogrammet och förverkligats genom marktäktslagen. Området hör till den alpiska regionen i nätverket Natura 2000. EU-kommissionen godkände området slutgiltigt för EU:s skyddsområdesnät med stöd av habitatdirektivet 22.12.2003.</p> <p>Området är av stor betydelse som renskötsel-, jakt-, fiske-, bärplocknings- och rekreationsområde för naturnäringsidkare och lokalbefolkning. Renbeteslagen från Kaldoaivi, Näätämö och Muddusjärvi har sina renar på området. En del av området hör till skoltområdet.</p> <p>Icke ortsbor som använder området för rekreation består av vandrare och fiskare som rör sig i området på egen hand på somrarna. I den nordostliga delen av området finns vandringslederna Sevettijärvi–Pulmankijärvi, Inarinpolku och Saamenpolku. På vintern åker många genom områdena på de skoterleder som löper genom dem. På området finns sex ödestugor som sköts av Forststyrelsen och fyra av Villi Pohjolas hyresstugor.</p>		
NYCKELORD	ödemarksområde, renskötsel, naturnäringar, samekultur, rekreation		
ANDRA UPPGIFTER	Skötsel- och användningsplanen har skrivits av Elina Stolt.		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsojelujulkaisuja. Sarja C 81		
ISSN	1796-2943	ISBN (HÄFTAD)	978-952-446-801-5
		ISBN (PDF)	978-952-446-802-2
SIDANTAL	175 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	Kopijyvä Oy
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	10 euro

GOVVIDANSIIDU

ALMMUSTUHTTI	Meahciráddehus	ALMMUSTUHTTINÁIGI	2010
DOAIBMANADDI	Meahciráddehus	DOHKKEHANBEAIVEMEARRI	16.12.2008
LUHTOLAŠVUOHTA	Almmolaš	DIÁRANUMMIR	4381/623/2003
SUODJANGUOVLOTIIPA/ SUODJALANPROGRÁMMA	meahcceguovlu, jekkiidsuodjalanguovlu		
GUOVLLU NAMMA	Gálddoavvi meahcceguovllu ja Sámmotjeakki-Vadjotjeakki jekkiidsuodjalanguovlu		
NATURA 2000 -GUOVLLU NAMMA JA KODA	Gálddoavvi FI1302002		
GUOVLOOVTTADAT	Lappi luonddubálvalusat		
DAHKKI(T)	Meahciráddehus		
ALMMUSTUHTTIMA NAMMA	Gálddoavvi meahcceguovllu ja Sámmotjeakki-Vadjotjeakki jekkiidsuodjalanguovlu dikšun- ja geavahanplána		
ČOAHKKÁIGEASSU	<p>Meahcceguovlolága (62/1991) geatnegahttima vuodul Meahciráddehus lea dahkan Gálddoavvi meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána, mainna figgat seailluhit meahcceguovllu hámi, dorvvastit luondduealáhusaid ja sámekultuvrra sihke luonddu mánggabealat geavaheami ja dan eavttuid ovddideami. Gálddoavvi meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplánain oktasaččat lea ráhkaduvvon Sámmotjeakki-Vadjotjeakki dikšun- ja geavahanplána, mii bohtá meahcceguovllu rájá vuostá.</p> <p>Plána sisdoallu lea čuovvovaš: ovdal áitosaš ovdanbuktima mitaluvvo oanehaččat fádda-biire duogázis ja vuolggačuooggáin. Dát áššit leat mitaluvvon guovlluide dahkkojuvvon vuodđo-čielggadusain. Plána mihttomearit ja doaimmat gusket sihke meahcceguovllu ja jekkiidsuodjalanguovllu, jus ii daddjo eará láhkai.</p> <p>Meahcceguovllu ja jekkiidsuodjalanguovllu dikšuma ja geavaheami čuovvumii bissovažžan oaiivilduvvon mearrádusaid sadjái evttohit bissovaš proseassa. Dát mearkaša dan, ahte plána galgá dárkkistit 10-15 jagi gaskkaid dahje dávjjibutge ja dát dárkkistus galgá dahkkojuvvot oassálasti plánema vuodđojurdaga vuodul. Goittotge plána vuodđolinnját – dego ovdamearkka-dihte avádstin ja eanageavaheami stivren, mii vuodđuduvvá dasa – lea oaiivilduvvon nu bissovaš mearrádussan go vejolaš.</p> <p>Plána vuodđun leat lágat ja ásašusat. guovllu luonddu ja ávkkástallama vuodđočielggadusat, meahccefitnamat, Meahciráddehusa bargoveaga guovllu dikšumis čoggon vásáhusat, dieđut ja meahcceguovlluide dahkkojuvvon ovddit dikšun ja geavahanplánat, čanusjoavkkuin bohtán oainnut sihke báikkálaš olbmui ja vánddardeaddjiin bohtán máhcahat.</p> <p>Gálddoavvi meahcceguovlu lea stuorámus Suoma 12 meahcceguovllus. Dan viidodat lea sullii 295 000 hektára. Suoma stuorámus jekkiidsuodjalanguovllu, mii bohtá Gálddoavvi meahcceguovllu, viidodat lea 52 270 hektára. Dát guokte guovllu ovtas Norggabeale guovllui-guin lea sullii bealle miljon hektára viidosaš geainnohis oppalašvuotta</p> <p>Meahcceguovlu ja jekkiidsuodjalanguovlu gullet ollásit sápmelaččaid ruovttuguvlui ja dat leat maiddá laktojuvvon Natura 2000 –suodjalanfierpmádhakii. Gálddoavvi meahcceguovlu (FI 1302002) –nammasaš Natura-guovlu bohtá Gálddoavvi meahcceguovllus, gos olláshuhttinuohkin lea meahcceguovloláhka, Sámmotjeakki-Vadjotjeakki jekkiidsuodjalanguovllus, gos olláshuhttinuohkin lea luonddusuodjalanláhka sihke Turubuolžža guovllus, mii gullá buolžžaid-suodjalanprográmmii. Eurohpá Uniovna kommišuvdna dohkkehii guovllu loahpalaččat EU:a suodjalanfierpmádhakii luonddudirektiivva vuodul 22.12.2003.</p> <p>Guovlu lea luondduealáhusaid hárjeheadđiide ja báikegottálaččaide dehálaš boazodoallo-, meahccebivdo-, guollebivdo-, lubmen- ja áhpášmuhttinguovlu. Guovllus guodohit bohccuideaset Gálddoavvi, Njávdáma ja Muttošjávri bálgosat. Oassi guovllus gullá nuortalašgvlui.</p> <p>Olgobáikegottálaš áhpášmuhttingussiin guovllus johtet geasi áigge iešdoaimmalaš vánddardeaddjit ja guollebivdit. Guovllu davvenuortaoasis lea Čavetjávri-Buobmága vánddardanbálgis, Anárašbálggis ja Sámibálggis. Dálvit guovllu čađa mannet skohtermáđijat ja dat buktet čađajohttiid guvlui. Guovllus leat guhtta ávdinstobu, maid Meahciráddehusa fuolaha ja njeallje Villi Pohjola láigostobu.</p> <p>Plána lea ollásit fidnemis sámegeillii.</p>		
ČOAVDDASÁNIT	meahcceguovlu, boazodoallo,		
EARÁ DIEĐUT	Plána lea čállán Elina Stolt.		
RÁIDDU NAMMA JA NUMMIR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 81		
ISSN	1796-2943	ISBN (NJADDON)	978-952-446-801-5
		ISBN (PDF)	978-952-446-802-2
SIIDOLOHKU	175 s.	GIELLA	suomagiella
GOASTTIDEADDJI	Meahciráddehus	PRENTENBÁIKI	Kopijyvä Oy
JUOHKKI	Meahciráddehus, luonddubálvalusat	HADDI	10 euro

VALDÄLEMSIJDO

OLGOSADELEJEE	Meccihaldättäs	OLGOSADELEMÄIGI	2010
TOOIMÄNADELEJEE	Meccihaldättäs	TUHHIITTEMPEIVI	16.12.2008
LUÁTTÄMUŠLÄŠVUOTÄ	Almos	DIAARINUMMEER	4381/623/2003
SUOJÄLEMKUÁVLUTIJPPÄ/ SUOJÄLEMOHJELM	Meccikuávlv, jeegijsuojälemkuávlv		
KUÁVLV NOMMÄ	Kaalduáivi meccikuávlv já Samudjeegi-Vaijuvjeegi jeegijsuojälemkuávlv		
NATURA 2000 -KUÁVLV NOMMÄ JÄ KOODI	Kaalduáivi FI1302002		
KUÁVLVUOHTÄDÄH	Laapi luándupalvulusah		
RÄHTEE(H)	Meccihaldättäs		
OLGOSADALDUV NOMMÄ	Kaalduáivi meccikuávlv já Samudjeegi-Vaijuvjeegi jeegijsuojälemkuávlv hoittám- já kevttim- vuávám		
ČUÁKÄNKIÄSU	<p>Meccikuávlvulaavâ (62/1991) kenigitem keežild lii Meccihaldättäs ráhtám Kaalduáivi meccikuávlv hoittám- já kevttimvuávám, mon viggâmužžân lii kuávlv mecciluándu siäiluttem, luánduälättäsâi já sâmikulttuur turvim sehe luándu maangâpiälâsii kevttim já ton iävtui ovdedem. Oovtâst Kaalduáivi meccikuávlv hoittám- já kevttimvuávámáin lii rahtum meccikuávlvun rájášuvvee Samudjeegi-Vaijuvjeegi jeegijsuojälemkuávlv hoittám- já kevttimvuávám.</p> <p>Vuávám šadda nuuvt, et ovdil eidusii oovdânpyehtim muštäluvvojeh uáinihávt arttâpírrás tuávâš já vuolgâsajeh. Taah ääših láá muštälum kuávlvun rahtum vuádučielgiittâsâst. Vuávám ulmeh já tooimah kyeskih nuuvt meccikuávlv ko jeegijsuojälemkuávlv-uv, jis nubenáál ij sierâ mainâšuu.</p> <p>Meccikuávlv já jeegijsuojälemkuávlv hoittám já kevttim čuávumân iävtuttuvvoo pissoo miärádâsâi sajan pissoo proosees. Taat uáivild tom, et vuávám kalga tärhistid 10–15 ive kooskâi tâi tävjibeht-uv já taat tärhistem kalga tábáhtuđ uásálistee vuávám prinsippáin. Kuittâg vuávám váldulinjááh – tegu ovdâmerkkân stielâsistem já toos vuáduduvvee eennâmkevttim stivrim – lii uáivildum nuuvt pisovâš miärádâssân ko máhđulâš.</p> <p>Vuávám vuáduduvá lavváid já asättâssâid, kuávlv luándu já kevttim vuádučielgiittâssâid, meccijotemâid, Meccihaldättäs pargojuávlv kuávlv hoittámist čoggâšum vuáttámâššâid, tiäđoid já tolebâid meccikuávlvuid rahtum hoittám- já kevttimvuávámáid, čanosjuávlvui oovdânpuáhtám uáinoid sehe páihálij ulmui já vandârdeijejei adelem macättâsân.</p> <p>Kaalduáivi meccikuávlv lii Suomâ kyehtnubálovveest meccikuávlvust vijđâsumos. Ton vijđodâh lii suullân 295 000 hehtaarid. Kaalduáivi meccikuávlv siisâ cáhhee Suomâ stuárráámmu jeegijsuojälemkuávlv vijđodâh lii 52 270 hehtaarid. Oovtâst taah kyehti kuávlv Taažâ piälâsij kuávlvuiquin hámmejehe suullân miljovnpele hehtaar luodättis oleslâšvuodâ.</p> <p>Mecci- já jeegijsuojälemkuávlv kuleh ollâsávt sâmikuávlvun já toh láá meiddei lohtum Natura 2000 -suojälemviärmádâhân. Kaalduáivi meccikuávlv (FI 1302002) -nommâššâš Naturakuávlv šadda Kaalduáivi meccikuávlvust, mast olášuttemvyehin lii meccikuávlvulaahâ, Samudjeegi-Vaijuvjeegi jeegijsuojälemkuávlvust, mast olášuttemvyehin lii luándusuojälemlaahâ sehe Tuuru-puolžâ kuávlvust, mii kulá puolžâisuojälemohjelmân, olášuttemvyehin lii eennâmamnâslááhâ. Kuávlv kulá Natura 2000 -suojälemviärmáduv alpiinsii stielâsân. Euroop Union komissio tuhhiitij kuávlv lopâlâvt EU suojälemviärmádâhân luándudirektiiv vuáduđ 22.12.2003.</p> <p>Kuávlv lii luánduälättâsâi pargeid já päikkikodálâid tehâlâš puásuituálu-, miäcâstem-, kuálâstem-, luommim- já virkosmittemkuávlv. Kuávlvust kuáduťtehe poccuidis Kaalduáivi, Njiävđám já Mudusjävri palgâseh. Uási kuávlvust kulá nuorttâlâškuávlvun.</p> <p>Olgopäikkikodálijn astoäägijottein joteh kuávlvust keessiv jiešráđáliih vandârdeijeeh já kye-lipivdeeh. Kuávlv tavenuorttii uásist lii Čevetjävri–Puálmágjävri vandârdempäälgis, Anarâšpäälgis já Sâmpäälgis. Tälviv kuávlvui čoodâ mannee moottorkiälkkárađeh pyehtih čoodâjotteid kuávlvuid. Kuávlvust láá kuttâ Meccihaldättäs aitârdem ävdintuve já nelji Villi Pohjola láigutuve.</p> <p>Vuávám lii finniimist ollâsávt suomakielân.</p>		
ČOOVDÄSÄÄNIH	meccikuávlv, puásuituálu		
ERES TIÄDUH	Vuávám lii čáállám Elina Stolt.		
RÄÁIDU NOMMÄ JÄ NUMMEER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 81		
ISSN	1796-2943	ISBN (NJÄĐĐON)	978-952-446-801-5
		ISBN (PDF)	978-952-446-802-2
SIJĐOMEERI	175 s.	KIELÄ	suomâgielâ
KUÁSTIDEJEE	Meccihaldättäs	TEDDILEMSAJE	Kopijyvâ Oy
JYEHHEE	Meccihaldättäs, luándupalvulusah	HADDE	10 euro

VUÄNNÕSGA'ZEÂT

ČOÖDTEEI	Meä'cchalltõs	ČOÖDTEMÄI'ĠĠ	2010
TUÄJANU'VDDI	Meä'cchalltõs	PRIIIMÄMPEI'VVMIE'RR	16.12.2008
NA'DDJEMNALLSEM VUÖTT	Ölmsaž	DIAARNÄÄMAR	4381/623/2003
SUÖ'JJEEMVU'VDDŠLAAJ SUÖ'JJEEMPROGRAMM	Poostaivu'vdd, jie'ġġi suö'jjeemvu'vdd		
VUU'D NÖMM	Kaldoaivin poostaivuu'd da Sammuttije'ġġ-Vaijoo' jie'ġġ jie'ġġi suö'jjeemvu'vdd		
NATURA 2000-VUU'D NÖMM DA KOODD	Kaldoaivi FI1302002		
VU'VDDOÖUTILÄÄKK	Sää'mjännam Luâtkääzzkõõzz		

RAAJI	Meä'cchalltõs
ČOÖDTEM NÖMM	Kaldoaiv poostaivuu'd da Sammuttije'ġġ-Vaijoo' jie'ġġi suö'jjeemvuu'd häidd- da ää'nneplan

VUÄNNÕS

Põõstaijännamlää'jj (62/1991) õõl | tem mie'ldd Meä'cchalltõs lij raajjâm Kaldoaiv poostaivuu'd häidd- da ää'nneplan, koin'õiččlõõdât vuu'd põõstaijännam luând seeiltumu'šše, luâttjie'llemvue'jji da sää'mkulttuur stannõ'šše di luâd määngpeällsa ää'nneplan da tön oudldõõzzi oudâsviikkõ'šše. Kaldoaiv poostaivuu'd häidd- da ää'nneplanin õhttsânji lij rajjum põõstaijännama äärstei Sammuttije'ġġ-Vaijoo' | jie'ġġ jie'ġġi suö'jjeemvuu'd häidd- da ää'nneplan.

Plaan šâdd nu'tt, što oudâl tän maadârdõõzz maainstet vuä'nkânji tän tuõjju kuulli tuä' | až da vue'lgġemsâä'j. Täk ää'šš liä maainstum voudda rajjum vuâddčõõl | tõõzzin. Plaan täävtõõzz da tuâim kuõ's[®]e poostaivuu'd di jie'ġġi suö'jjeemvuu'd, te'1 ko jeät nuu'bnalla peäggtukku.

Põõstaijännam da jie'ġġi suö'jjeemvuu'd häâid da ää'nneplan praavmõ'šše maadârdet põõššinalla jurddum kaa'sti sâjja põõššinallsem proseezz. Tât miärkksâäv tön, što plaan fe'rttai ta'r[®]eed 10–15 ee'jj kõõskin le'be tääu'jben da tât ta'r[®]umuš älgg šõddâd vuässâ'ttem plaan vuâddjuurdin. Tõndiõtt plaan vä'lddlii'nnj – mâ'te vu'vdd meä'rtõõllmõš da tõõzz vuâddõõvvi mäddâä'nneplan jâä'dtumuš - lij jurddum vuäittmõõžzi mie'ldd põõšši tu'mmstõ'kkân.

Plaan vuâddââtt lää'jjid da asetõõzzid, vuu'd luâd da ää'nneplan vuâddčõõl | tõõzzid, luâdast-jââttmõõžid, Meä'cchalltõõzz personkää'dd vuu'd häiddmest šõddâm praktiizzid, teâdaid da äiggasab poostaivuu'did rajjum häidd- da ää'nneplanid, čõõlmõsâ'rttli maadârdum vuäinmid di pääi[®]laž naroodi da luâdastjoo'ttji u'vddem maacctõ'sse.

Kaldoaiv poostaivuu'd lij šuurmõs Lää'ddjännam kuâtmlää' | ast põõstaijännam. Tõn šorrõs lij nu'tt 295 000 hehtaared. Kaldoaiv poostaivuu'd sizz mõõnni Lääddjännam šuurmõs jie'ġġi suö'jjeemvuu'd šorrõs lij 52 270 hehtaared. Öõutsâä'jest täk vuu'd Taarr peällsai vuu'divui'm hää'mmee nu'tt pie'1 miljoon hehtaared čuä' | aste'mes obbvuõd.

Poostai- da jie'ġġi suö'jjeemvu'vdd ko'lle obbnas saa'mi dommvoudda da tõk liä še õhttuum Natura 2000 -suö'jjeemsäimma. Kaldoaiv põõstaivu'vdd (FI 1302002) -nõmmsaž Natura-vu'vdd häämm Kaldoaiv poostaivuu'dest, ko'st čõõdtemvue'[®]en lij põõstaijännamlää'[®], Sammuttije'ġġ-Vaijoo' | jie'ġġ jie'ġġi suö'jjeemvuu'dest, ko'st čõõdtemvue'[®]en lij luâdsuö'jjeemlää'[®] di Tuuruviõr vuu'dest, kää'tt kooll viõrisuö'jjeemprográ'mme, čõõdtemvue'[®]en lij mädd-aunâslää'[®]. Vu'vdd kooll Natura 2000 -suö'jjeemvu'vddsäimma alpiinnallsem voudda. Euroop Union komissia priimi vuu'd loopplânji EU suö'jjeemvu'vddsäimma luâttidirektiiv vuâdain 22.12.2003.

Vu'vdd lij luâttjie'llemvue'jj õõ'nnjid da päi'[®]kâ'ddaazzjid vääžnai puä'1/4 häiddam-, mie'cstem-, kue'llšee'lle-, mue'rjuussâm- da virkkõõvvâmvu'vdd. Vuu'dest pä'lgġe puõcceež Kaldoaiv, Njauddâm da Muddusjäu'r paal | äškää'dd. Bie'[®] vuu'dest kooll nuõrtt-sää'mvoudda.

Älggpäi'[®]kâ'ddaazzi virkkõõvvâm diõtt joo'ttjin vuu'dest jâ'tte'[®]ie'zzi jiõõčtuâimmsa luâdastjoo'tti da kue'llšii'lli. Vuu'd ääppalbeälla sâjiddââtt Če'vetjäu'rr-Pulmankjäu'rr luâdast-jâä'ttem'eäinn, Aanarpää'ljes da Sää'mpää'ljes. Tälvva vuu'di čõõd mõõnni motor'eälkkra'nni po'hte räijjoo'ttid voudda. Vuu'dest liä kutt Meä'cchalltõõzz huõlâst õ'nnum meä'cc'eâmpad, da nellj Villi Pohjola vâurr'eâmp.

LOKKSÄÄ'NN			
JEE'RES TEÄD	Plaan lij'ee'rtjam Elina Stolt.		
RÄÄID NÖMM DA NAAMÄR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 81		
ISSN	1796-2943	ISBN (NJÄÄDĠUM)	978-952-446-801-5
		ISBN (PDF)	978-952-446-802-2
SEIDDMIE'RR	175 s.	–IÖLL	suomagielat
MA'ĤSSI	Meä'cchalltõs	TEÄ'DDEMPÄI'–I–I	Kopijyvä Oy
JUE'–I–I	Meä'cchalltõs, luâtkääzzkõõzz	HÄ'DD	10 eu'rrid

Sisällys

1 Johdanto	13
1.1 Suomen erämaat.....	13
1.2 Kaldoaivi erämaana	14
1.3 Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen sijainti ja luonne	17
1.4 Suunnitteluprosessi	17
ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ	20
2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö	20
2.1 Geologia ja geomorfologia.....	20
2.2 Vesistöt	20
2.3 Uhanalaiset kasvit	22
2.4 Natura-luontotyypit.....	24
2.5 Kalasto	26
2.5.1 Alkuperäinen kalasto	26
2.6 Uhanalaiset nisäkkäät.....	27
2.6.1 Naali	28
2.6.2 Saukko.....	28
2.6.3 Suurpedot	28
2.7 Raakku eli jokihelmisimpukka.....	29
2.8 Linnut	29
2.9 Luontoa muuttaneet tekijät.....	29
2.9.1 Laiduntaminen	29
2.9.2 Muut luontaiselinkeinot ja kotitarvekäyttö	31
2.9.3 Retkeily ja luontomatkailu	32
2.9.4 Moottoroitu liikkuminen.....	32
2.9.5 Tunturimittarituhot.....	32
2.9.6 Kalanistutukset.....	33
2.9.7 Tulokaslajit	33
2.9.8 Kasvisto.....	33
2.9.9 Puunkäyttö	34
2.10 Nykyinen käyttö.....	34
HOITO JA KÄYTTÖ	35
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	35
3.1 Lainsäädännölliset lähtökohdat.....	35
3.2 Saamelaiskulttuurin turvaamiseen liittyvää lainsäädäntöä	37
3.2.1 YK:n KP-sopimus	37
3.2.2 Biodiversiteettisopimus.....	38
3.2.3 Perustuslaki	38
3.2.4 Laki saamelaiskäräjistä	38
3.2.5 Laki Metsähallituksesta	38
3.2.6 Maankäyttö- ja rakennuslaki.....	39
3.2.7 Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki	39
3.2.8 Yhdenvertaisuuslaki.....	39
3.2.9 Yhdenvertaisuussuunnitelma	40
3.2.10 Saamen kielilaki.....	40

4 Vyöhykealuejako	41
4.1 Vyöhykkeistämisen tavoitteet ja lähtökohdat	41
4.2 Vyöhykkeistämisen perusteet Kaldoaivin erämaassa ja Sammuttijängän– Vaijoenjängän soidensuojelualueella	41
4.3 Toimenpiteet	43
4.3.1 Syrjävyöhyke	43
4.3.2 Virkistysvyöhyke	43
5 Luonto- ja kulttuuriarvot	45
5.1 Luonnonsuojelu ja -hoito	45
5.1.1 Nykytila.....	45
5.1.2 Tavoitteet ja toimenpiteet	46
5.1.3 Seuranta.....	47
5.2 Kulttuuriperinnön suojelu ja hoito	48
5.2.1 Nykytila.....	48
5.2.2 Muinaismuistojen huomioon ottaminen toiminnassa	51
5.2.3 Perinteinen luonnon käyttö ja saamelaiskulttuuri	51
5.2.4 Tavoitteet	52
5.2.5 Toimenpiteet	52
6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu	53
6.1 Käsitteistöä.....	53
6.2 Virkistyskäytön rakenteet ja reitit sekä niiden huolto.....	54
6.3 Virkistyskäytön ja luontomatkailun määrä ja luonne	57
6.4 Virkistyskäyttö ja erämaalaki	57
6.5 Virkistyskäyttö ja soidensuojeluasetus	58
6.6 Tavoitteet ja toimenpiteet	58
6.7 Seuranta.....	60
6.8 Luonto-opastus.....	60
6.8.1 Nykytila.....	60
6.8.2 Tavoitteet	60
6.8.3 Toimenpiteet	60
6.8.4 Seuranta.....	61
6.9 Opetus ja tutkimus	61
6.9.1 Nykytila.....	61
6.9.2 Tavoitteet	61
6.9.3 Toimenpiteet	62
6.10 Palvelurakenteiden huolto.....	62
7 Porotalous	63
7.1 Historiaa.....	63
7.2 Porotalouden järjestelyt ja rakenteet	64
7.2.1 Kaldoaivin paliskunnan laidunjärjestelyt.....	64
7.2.2 Näätämön paliskunnan laidunjärjestelyt.....	64
7.2.3 Muddusjärven paliskunnan laidunjärjestelyt	66
7.3 Porotalouden merkityksestä	66
7.4 Porotalous ja erämaalaki	67
7.5 Porotalous ja soidensuojelulaki.....	67
7.6 Tavoitteet ja toimenpiteet	68

8 Kalavesien hoito ja kalastus	69
8.1 Kalastuksen merkitys	69
8.2 Kalanistutukset.....	70
8.3 Kalastusoikeus ja kalastusrajoitukset.....	71
8.4 Erityisperusteinen kalastusoikeus	72
8.5 Kalastus ja erämaalaki	73
8.6 Kalastus ja soidensuojelulaki	73
8.7 Tavoitteet ja toimenpiteet	70
8.8 Seuranta.....	74
9 Riistanhoito ja metsästys	75
9.1 Nykytila.....	75
9.2 Metsästys ja erämaalaki	76
9.3 Metsästys ja soidensuojelulaki.....	76
9.4 Tavoitteet ja toimenpiteet	76
9.5 Seuranta.....	77
10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen	78
10.1 Kulkuyhteyksiä ja liikkumista ohjaavat säädökset.....	78
10.1.1 Jokamiehenoikeudet	78
10.1.2 Maantiet.....	78
10.1.3 Vesialueiden kulkuväylät ja kulkuoikeudet.....	79
10.1.4 Rasitteet ja tieoikeudet	79
10.1.5 Maastoliikenne	79
10.1.6 Ilmailu.....	83
10.2 Kulkijat ja vuodenvierailu	83
10.3 Kulkuneuvot	83
10.4 Tiestö ja reitistö	84
10.5 Liikkuminen ja erämaalain tavoitteet	84
10.6 Tavoitteet ja toimenpiteet	85
10.7 Seuranta	87
11 Muu käyttö.....	88
11.1 Keräily.....	88
11.1.1 Taustaa.....	88
11.1.2 Keräily alueella.....	88
11.1.3 Tavoitteet ja toimenpiteet	88
11.2 Malminetsintä ja kaivostoiminta	89
11.2.1 Kaivostoimintaa ohjaavia säädöksiä.....	89
11.2.2 Metsähallitus ja kaivoslaki	90
11.2.3 Kaivostoiminta Kaldoavin erämaassa ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella.....	90
11.2.4 Tavoitteet ja toimenpiteet	91
11.3 Maa-ainesten otto	91
11.3.1 Taustaa.....	91
11.3.2 Tavoitteet ja toimenpiteet	88
11.4 Puuston käyttö	92
11.4.1 Puuston käyttö ja erämaalaki	92
11.4.2 Puuston käyttö ja soidensuojelulaki	92
11.4.3 Puuston käyttö ja kolttalaki	89
11.4.4 Tavoitteet ja toimenpiteet	93
12 Toimenpidesuunnitelmat	94

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	95
13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus	95
13.1 Nykytilanne	95
13.1.1 Käyttöoikeuksien luovuttaminen erämaa-alueilta	95
13.1.2 Käyttöoikeuksien luovuttaminen soidensuojelualueilta	97
13.2 Tavoitteet ja toimenpiteet.....	94
14 Valvonta	101
14.1 Nykytila.....	101
14.2 Tavoitteet ja toimenpiteet.....	101
15 Resurssit ja aikataulu.....	102
15.1 Vuotuiset kustannukset	102
15.2 Investoinnit.....	102
16 Suunnitelman vaikutusten arviointi	103
16.1 Ympäristövaikutusten arviointi erämaasuunnittelussa.....	103
16.2 Suunnitelman ympäristövaikutukset	104
16.2.1 Ekologiset vaikutukset.....	104
16.2.2 Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset.....	106
16.2.3 Taloudelliset vaikutukset	109
16.3 Yhteenveto ja johtopäätökset	111
Lähteet ja kirjallisuus	112
Liitteet	119
Liite 1 Saamelaiskäräjien lausunto ja arvio suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin.....	119
Liite 2 Suunnittelukokouksissa ja muissa yhteyksissä esille tulleet näkemykset sekä niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa	127
Liite 3 Yhteenveto kirjallisen lausuntokierroksen palautteesta ja lausuntojen huomioon ottaminen suunnittelussa	142
Liite 4 Saamelaiskäräjien lausunnon ja arvion perusteella tehtyjen muutosten esittely kuntakohtaisille yhteistyöryhmille.....	168
Liite 5 Ote Pohjois-Lapin maakuntakaavasta	169
Liite 6 Ympäristöministeriön vahvistuskirje.....	170

1 Johdanto

1.1 Suomen erämaat

Suomessa perustettiin vuonna 1991 erämaalaililla (62/1991) 12 erämaa-aluetta, pinta-alaltaan yhteensä noin 1,5 miljoonaa hehtaaria. Näistä yhdeksän sijaitsee kokonaan ja yksi kolmasosaltaan saamelaiden kotiseutualueella.

Kansainvälisesti erämaat määritellään alueiksi, jotka ovat laajoja, syrjäisiä, tiettömiä, lähes asumattomia ja varsin luonnontilaisia. Määritelmä sopii eräin varauksin Suomenkin erämaihin. Suomen erämaat ovat kuitenkin olleet ja ovat edelleen ihmisten käytössä. Siksi ne eivät ole täysin luonnontilaisia, asumattomia eivätkä myöskään täysin syrjäisiä. Nykyiset maastoajoneuvot mahdollistavat lähes ympärivuotisen pääsyn erämaihin.

Laajat tiettömät kairat ovat aikojen kuluessa muokanneet pohjoisen ihmisiä, heidän ajatteluaan ja elämänmuotoaan. Muokkauksen lopputulos – saamelaiskulttuuri ja pohjoinen suomalaiskulttuuri – elävät yhä voimakkaina, vaikkakin kulttuurin ulkoiset muodot ovat pysyvän asutuksen ja teknistymisen myötä olennaisesti muuttuneet.

Saamen kielessä ei ole alun perin sanaa **erämaa**. Saamelaiset puhuvat metsästä, joka käsittää muutakin kuin alueen, jossa on puita. Saamelaisille suo ja avotunturikin on metsää. Erityisesti metsä- ja porosaamelaiset ovat ainakin osan vuodesta asuneet metsissä ja tuntureilla vaihtaen asuinpaikkaa riistan, kalantulon ja laidunten mukaan, ilman pysyvämpää kiinteää asuinpaikkaa.

Suomalaisille erämaa merkitsee ennen kaikkea luonnontilaista, tietöntä, asumattomaa, syrjäistä aluetta, jonka ominaispiirteisiin kuuluvat metsät, suot, aarniometsät ja puhtaat vesistöt. Suomalaiset suhtautuvat erämaihin konservatiivisesti ja säilyttävästi. Erämaahan kiireistä maailmaa pakenevat entisaikojen keräilijät ja pyytäjät. Erämaahan kuuluviksi hyväksytään pitkospuut, autiotuvat, tulipaikat, laavut, opasteet ja polut. Sen sijaan erämaassa ei suomalaisen enemmistön mukaan saa olla mm. erämaakahviltoja. (Hallikainen 1998)

Suomalaisen erämaakäsitteen juuret ovat pyyntikulttuurissa. Erämaiksi on sanottu laajoja takamaita, joihin tehtiin eri pituisia kalastus- ja metsästysmatkoja aikoina, jolloin pyynti antoi olennaisen osan toimeentulosta. Erämaat vaikuttavat yhä pohjoisten ihmisten elämään – ja toisaalta ihmisten toimet vaikuttavat erämaihin. Tämä kaksisuuntainen yhteys on pohjoisen elämänmuodon perusta. Nykyisin erämaat merkitsevät paikallisille asukkaille toimeentulon lähettä, kulttuuriperintöä ja virkistysmahdollisuuksia. He saavat erämaa-alueilta tuloja porotaloudesta, kalastuksesta, metsästyksestä, hillastuksesta ja luontomatkoista.

Erämaidet rajat eivät ole rajoja paikallisille ihmisille. He eivät välttämättä edes tiedä, missä rajat kulkevat, koska poronhoito, metsästyks ja kalastus ovat mahdollisia erämaissa ja niiden ulkopuolella. Yleensä luontokin on samanlaista. Harvaan asutussa pohjoisessa erämaat ovat osia laajemmista erämaisista aluekokonaisuuksista. Niillä kullakin on oma asutus- ja elinkeinohistoriansa, joka näkyy myös tämän päivän käyttäjissä ja käyttömuodoissa. Tämä näkökulma on määräävä näiden alueiden maankäytön ohjauksessa, sillä erämaalaki perustuu tähän lähtökohtaan.

Erämaisat alueet ulottuvat valtakunnan rajojen yli, kun alueiden luonto sekä asutus- ja kulttuurihistoria ovat samankaltaisia. Paikalliset asukkaat ovat perinteisesti ylittäneet rajoja varsin vapaasti.

Suomen erämaalaki (62/1991) lähtee edellä kuvatuista perinteistä ja niiden kunnioituksesta. Suomen erämaat on perustettu säilyttämään sekä luonnon- että kulttuuriarvoja. Sana **kulttuuri** voidaan ymmärtää laajasti siten, että se pitää sisällään paitsi tietyn elämäntavan, myös tuohon elämäntapaan liittyvät taloudelliset arvot ja toimet. Tämä ihmisen ja luonnon yhteyden tunnustaminen näkyy erämaiden rajauksessa. Niitä ei rajattu pelkästään ”etäisyys tiestä” -kriteereiden mukaan, eikä niiltä edellytetty täydellistä asumattomuutta eikä luonnontilaisuutta (Erämaakomitea 1988).

1.2 Kaldoaivi erämaana

Kaldoaivin erämaa sijaitsee pohjoisimmassa osassa Suomea (kuva 1) ja on erämaistamme pinta-alaltaan selvästi suurin – 295 070 ha, millä se ylittää seuraavaksi suurimman Käsivarren erämaan vajaalla sadalla tuhannella hehtaarilla. Yhdessä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen sekä erämaahan liittyvän Norjan puoleisen tunturialueen kanssa ne muodostavat noin puolen miljoonan hehtaarin suuruisen tiettömän kokonaisuuden. Erämaa-alueen pituus on suurimmillaan noin 80 km välillä Syysjärvi–Urroaivi. Suurin leveys saadaan piirrettäessä linja välille Näättämö – alueen luoteiskulma, joka sijaitsee lähellä Utsjoen kirkonkylää. Linjan pituus on lähes 80 km. Kaldoaivin erämaa jää kahden päätien ja valtakunnan rajan väliin. Erämaan rajan etäisyys sekä Inarista Utsjoelle menevään tiehen että Inarista Sevettijärvelle menevään tiehen on yleensä 2–4 km. Kauimpana tiestä on Njallajärvi, josta on linnuntietä 28 km tien varteen.

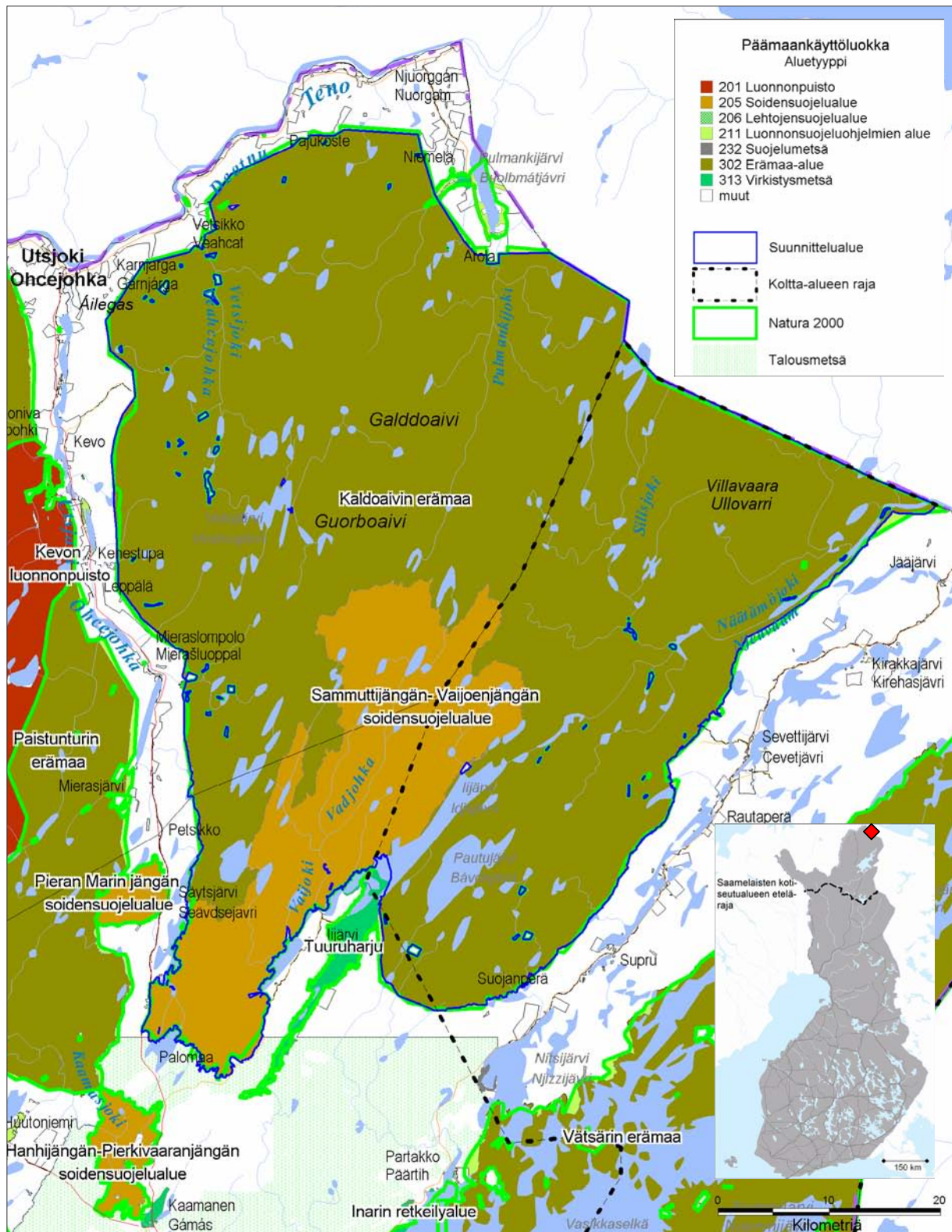
Erämaa-alue jää yleisten teiden ulkopuolelle, mutta alueen sisällä sijaitseville yksityismaille johdtaa lukuisia kulku-uria. Urat ovat syntyneet pääasiassa 1950–1970-luvulla, jolloin paikalliset kulivat traktoreilla erämaassa kalastamaan ja hillastamaan. Myöhemmin traktoreiden tilalle tulivat maastoautot, maastomoottoripyörät ja mönkijät.

Alue kuuluu kokonaisuudessaan saamelaisten kotiseutualueeseen, ja osa siitä on kolttu-alueita (kuva 1). Erämaa kuuluu myös Natura 2000 -suojelualueverkostoon. Euroopan unionin komissio hyväksyi alueen lopullisesti EU:n suojelualueverkostoon luontodirektiivin (92/43/ETY) perusteella 22.12.2003. Naturaan erämaa-alue on liitetty yhtenä kokonaisuutena Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen sekä Tuuruharjun harjijensuojelualueen kanssa.

Kaldoaivin erämaa-alueelle tai Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelle ei ole aikaisemmin laadittu hoito- ja käyttösuunnitelmaa.

Alue on maisemiltaan tunturikoivuyläntä ja tunturipaljakkaa. Yhtenäistä mäntymetsäaluetta on kapeana kaistana erämaan eteläosassa Näättämöjoki (Njiävđám) – Syysjärvi (Čovčjävri) -linjan eteläpuolella. Muutoin alue on pääasiassa paljakan tunturikankaita, harvapuustoista tunturikoivukangasta ja soita. Näin ollen alueilla ei ole metsätaloudellista käyttöä.

Tunturimittarien tuhoamia koivikoita on Utsjoella varsin laajoja alueita (yli 100 000 ha), ja ne ovat lisänneet tunturipaljakoiden eli puuttomien alueiden määrää. Kaldoaivin erämaa-alueella paljakan tunturikankaita on 90 900 ha eli 31 % pinta-alasta, niukkapuustoisia tunturikankaita 35 440 ha eli 12 % pinta-alasta. Soidensuojelualueella paljakan tunturikankaita on 6 140 ha eli 12 % pinta-alasta ja niukkapuustoisia tunturikankaita 5 880 ha eli 11 % pinta-alasta.

Kuva 1. Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen sijainti ja päämaankäyttöluokat. © Metsähallitus 2007, © Genimap Oy, Lupa L5293, © Suomen ympäristökeskus 2007.

Kaldoaivin erämaan vedet kuuluvat kolmeen Jäämereen laskevaan vesistöön: pohjoiseen laskevaan Tenojoen sekä itään laskevaan Näätämöjoen (Njiävdám) vesistöön, ja pieni osa Iijärven eteläpuolisista vesistä laskee Inarijärveen (Aanaarjávri). Tärkeimmät sivuvesistöt Tenojoen vesistöalueella ovat Vetsijoen (Veahčajohka) ja Ylä-Pulmankijoen (Buolmátjohka) vesistöt. Näätämöjoen vesistöissä merkittävimmät sivuvesistöt ovat Silisjoen (Silisjohka), Vaijoen ja Sammuttijoan vesistöt. Suurimmat järvet Kaldoaivin alueella ovat Iijärvi, Pautujärvi ja Vetsijärvi.

Erämaa kuuluu Kaldoaivin, Näätämön ja Muddusjärven paliskuntien poronhoitoalueeseen sekä saamelaisten kotiseutualueeseen. Osa erämaasta on koltta-alueita. Ulkopaikkakuntalaisista virkistyskävijöistä alueella liikkuvat kesäisin omatoimiset luonnonrauhaa ja hiljaisuutta etsivät eräretkeilijät ja kalastajat. Kaldoaivin erämaassa kulkee useita kesäaikaista maastouria, joille Metsähallitus myöntää painavin perustein paikkakuntalaisille kesäaikaista maastoliikennelupia.

Alueen koillisosaan sijoittuvat Sevettijärvi–Pulmankijärvi-retkeilyreitti, Inarinpolku ja Saamenpolku. Talvella alueiden halki kulkevia moottorikelkkauria käyttävät sekä paikkakuntalaiset että ulkopaikkakuntalaiset. Alueella on kuusi Metsähallituksen huoltamaa autiotupaa ja neljä Villin Pohjolan vuokratupaa.

Kaldoaivin erämaassa ei nykyisin ole pysyvää asutusta. Tilapäiseen käyttöön tarkoitettuja rakennuksia on sen sijaan runsaasti. Erilaisia kämppejä ja muita asuinrakennuksia on yhteensä satakunta kappaletta.

Porotalouden sekä kotitarvemetsästyksen, -kalastuksen tai -keräilyn, luontaiselinkeinojen ja kolttien tukikohtia erämaa-alueella on noin 60 kpl. Yksityismaita ja -vesiä erämaa-alueen sisällä on noin 9 700 ha. Ne eivät kuulu erämaahan eivätkä Natura 2000 -suojelualueverkostoon.

Alueen järvillä harjoitetaan kotitarvekalastusta. Lisäksi kalastus on merkittävä osa elinkeinokokonaisuutta alueen luontaiselinkeinojen harjoittajille. Virkistyskalastus keskittyy lähinnä Näätämöjoelle.

Riekon pyynnillä on jonkin verran taloudellista merkitystä paikalliselle väestölle. Paikalliset luontaiselinkeinojen harjoittajat pyytävät riekkoa perinteiseen tapaan ansoilla. Syksyllä virkistysmetsästäjät tulevat pyytämään riekkoa pitkienkin matkojen takaa. Paikalliset asukkaat metsästävät alueelta myös hirviä.

Kaldoaivin erämaan ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän paikannimistö on alkujaan saamenkielinen. Viime vuosikymmeninä useimmille nimille on vakiintunut saamenkielisen muodon rinnalle suomenkielinen muoto. Kaldoaivin paikannimistöä on kerätty 1960-luvulla, ja Maanmittauslaitos on päivittänyt sitä uusimpiin, vuosina 1996–1997 ilmestyneisiin 1: 50 000 topografikarttoihin. Tässä suunnitelmassa käytetään näiden uusimpien topografikarttojen nimistöä. Kun jonkin paikan nimi mainitaan suunnitelman tekstissä ensimmäisen kerran, esitetään suomenkielisen nimen lisäksi sulkeissa myös saamenkielinen nimi, jos se on tiedossa. Teemakartoissa on nimet sekä saameksi että suomeksi, jos ne eroavat toisistaan. Kaldoaivin alueen paikannimistöä on tehty kattava selvitys (Mattus 2004). Siinä on nimistöluettelon lisäksi kartoitettu alkuperäisten saamenkielisten paikannimien merkityksiä.

1.3 Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualan sijainti ja luonne

Sammuttjängän–Vaijoenjängän (Samudjeggi–Vaijuvjeggi) soidensuojelualue työntyy lähes kokonaan Kaldoaivin (Gálddoaivi) erämaa-alueen sisään, ja yhdessä soidensuojelualue ja erämaa-alue muodostavat laajan, suhteellisen luonnontilaisen aluekokonaisuuden (kuva 1). Soidensuojelualueen eteläosa rajoittuu Iijärvelle kulkevaan tiehen ja lounaiskulma rajoittuu Inarista Utsjoelle kulkevaan tiehen. Muilta osin alue rajoittuu Kaldoaivin erämaahan.

Soidensuojelualue oli mukana valtioneuvoston 26.3.1981 vahvistamassa Perä-Pohjolan ja Lapin soidensuojelun perusohjelmassa. Soidensuojelualue siitä perustettiin lailla vuonna 1988 (Laki eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueeksi 851/1988; jatkossa **soidensuojelulaki**). Soidensuojelualue kuuluu Natura 2000 -verkostoon osana **Kaldoaivi** (FI 1302002) -nimistä Natura-alueetta. Soidensuojelualue sijaitsee kokonaisuudessaan saamelaiden kotiseutualueella, ja se on Metsähallituksen hallinnassa sekä Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen hoivossa.

Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualan pinta-ala on Maanmittauslaitoksen kiinteistörekisterin mukaan 52 774 ha, josta vettä on noin 3 300 ha. Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on Suomen laajin soidensuojelualue ja laajin yhtenäinen suoalue Suomessa.

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen tukikohtia soidensuojelualueella on muutama. Yksityismaita ja -vesiä soidensuojelualueella on noin 50 ha. Ne eivät ole lailla (851/1988) perustettua Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelua, mutta kuuluvat valtioneuvoston 26.3.1981 vahvistamaan soidensuojelun perusohjelmaan ja myös Natura 2000 -verkostoon.

Alueen pinta-alasta noin 50 % on soita. Siellä ei ole metsätaloudellista käyttöä. Kivennäismailta otetaan vähäisiä määriä polttopuuta alueen porotalouden ja luontaiselinkeinojen tukikohtien käyttöön. Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on paikkakuntalaisille tärkeä poronhoito-, metsästy-, kalastus-, hillastus- ja virkistysalue. Alueella laiduntavat porojaan Kaldoaivin ja Muddusjärven paliskunnat.

1.4 Suunnitteluprosessi

Erämaalaki (62/1991) velvoittaa Metsähallituksen laatimaan erämaa-alueille hoito- ja käyttösuunnitelmat. Ympäristöministeriön vahvistettua hoito- ja käyttösuunnitelman Metsähallitus on velvollinen toimimaan suunnitelman mukaisesti.

Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on perustettu vuonna 1988 (Laki 851/1988). Asetuksessa (Asetus eräistä valtion omistamille alueille perustetuista soidensuojelualueista 852/1988; jatkossa **soidensuojeluasetus**) sanotaan, että alueelle laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka vahvistaa ympäristöministeriö. Metsähallitus on katsonut, että Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue Suomen laajimpana soidensuojelualueena on niin merkittävä, että sille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelma yhdessä Kaldoaivin erämaa-alueen kanssa. Alueet muodostavat maantieteellisesti, hallinnollisesti ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisen ja yhtenäisen kokonaisuuden. Lisäksi erämaa- ja soidensuojelualue kuuluvat samaan **Kaldoaivin erämaa** -nimiseen Natura-alueeseen. Suunnittelun taustaksi laaditut perusselvitykset ovat myös alueiden yhteisiä.

Suunnitteluprosessin toteuttajana on ollut vuosina 2002–2007 erämaasuunnittelija Elina Stolt. Erämaa-alueelta yhdessä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alueen kanssa laadittu luonnon, käytön ja paikannimistön perusselvitys on julkaistu **Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja** -julkaisusarjassa (Tynys & Stolt 2004).

Suunnitelman laadintaa ovat ohjanneet Metsähallituksen Utsjoen ja Inarin kuntia koskevat yhteistyöryhmät. Utsjoen yhteistyöryhmän jäseninä ovat suunnitteluprosessin aikana toimineet aluejohtaja Pirjo Seurujärvi (Metsähallitus), Veikko Guttorm (Utsjoen kunta), Samuel Paltto (Utsjoen kunta), Maria Sofia Aikio (Utsjoen kunta), Vieno Länsman (saamelaiskäräjät) ja Jorma Harlin (saamelaiskäräjät). Inarin yhteistyöryhmän jäseninä ovat suunnitteluprosessin aikana toimineet aluejohtaja Pirjo Seurujärvi (Metsähallitus), Teuvo Niemelä (Inarin kunta), Laila Aikio (Inarin kunta), Terho Kinisjärvi (Inarin kunta), Oula Sara (saamelaiskäräjät), Väinö Seurujärvi (saamelaiskäräjät), Hannu Magga (saamelaiskäräjät) sekä Veikko Feodoroff (kolttien kyläkokous).

Suunnitelma rakentuu siten, että ennen varsinaista esitystä kerrotaan lyhyesti aihepiirin tausta ja lähtökohdat. Nämä asiat on kerrottu perusteellisemmin Kaldoaivin erämaan kallio- ja maaperää sekä vesistöjä kuvaavassa julkaisussa (Manner & Puro 1999), alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa esittelevässä julkaisussa (Länsman 2000) sekä luontoa ja paikannimistöä koskevissa perusselvityksissä, jotka on laadittu yhdessä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alueen kanssa ja julkaistu vuonna 2004 **Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja** -sarjassa (Tynys & Stolt 2004).

Suunnitelman **esityksiin** on otettu vain sellaiset asiat, jotka ovat Metsähallituksen päätettävissä ja kuuluvat sen tehtäviin. Ne liittyvät joko Metsähallituksen omaan erämaan käyttöön tai muiden käyttäjien ohjaukseen. Esityksistä osa tuo toteutuessaan joitakin muutoksia erämaan hoitoon, käyttöön tai suojeluun, ja osa on kirjattu nykyisen käytännön säilyttämiseksi.

Suunnitelman **suositukset** pitävät sisällään esityksiä, jotka eivät ole Metsähallituksen päätettävissä – esimerkiksi lainsäädännön muutokset. Lopuksi arvioidaan suunnitelman ekologisia, kulttuurisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia erämaalain päätavoitteiden eli tavoiteltavien ympäristövaikutusten suhteen. Suunnitelman esitykset ja suositukset koskevat sekä erämaa-aluetta että soidensuojelun aluetta, ellei toisin mainita.

Erämaa-alueen ja soidensuojelun alueen hoidon ja käytön seurantaan esitetään pysyviksi tarkoitettujen päätösten sijaan pysyvää prosessia samaan tapaan kuin Vätsärin, Käsivarren ja Tarvantovaaran erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Tämä tarkoittaa sitä, että suunnitelmaa tulee tarkistaa 10–15 vuoden välein tai useamminkin, ja tämän tarkistuksen tulee tapahtua osallistavan suunnittelun periaatteella. Kuitenkin suunnitelman päälinjat – kuten esimerkiksi vyöhykkeistäminen ja siihen perustuva maankäytön ohjaus – on tarkoitettu mahdollisimman pysyviksi päätöksiksi.

Erämaa-alueiden ja soidensuojelun alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat laaditaan Rio de Janeirosa vuonna 1992 hyväksytyjen ja Suomen hallituksen vuonna 1993 ratifioimien kestävän kehityksen periaatteiden sekä 21. vuosisadan toimintaohjelman, **Agenda 21:n**, mukaisesti. Sisällölliltään ja prosesseiltaan erämaasuunnitelmat ja niiden laatiminen noudattavat **Saamelaisen kestävän kehityksen ohjelmaa** (Saamelaiskäräjät 1998) erityisesti sen luvun 1.3 **Ympäristön asettamat lähtökohdat** osalta. Suunnittelussa on saamelaisnäkökulman lisäksi otettu kokonaisvaltaisesti, etnisesti erottelematta ja EU:n läheisyysperiaatteen mukaisesti huomioon alueen kaikki asianosaiset käyttäjä- ja sidosryhmät oikeuksineen, Suomen voimassa oleva lainsäädäntö sekä YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27. artikla.

Suunnitelma perustuu lakeihin ja asetuksiin, alueen luontoa ja paikannimistöä kuvaaviin perusselvityksiin (Tynys & Stolt 2004), maastokäynteihin, Metsähallituksen henkilöstön alueen hoidosta kertyneisiin kokemuksiin ja tietoihin sekä aiempiin erämaa-alueille laadittuihin hoito- ja käyttösuunnitelmiin, sidosryhmien esittämiin näkemyksiin sekä paikallisen väestön ja retkeilijöiden antamaan palautteeseen.

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue kuuluvat Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueeseen. Lapin liiton valtuusto on hyväksynyt 19.5.2006 maakuntakaavan. Kaavan vahvistaa ympäristöministeriö. Siihen asti alueella on voimassa Lapin seutukaava, joka on monilta osin vanhentunut. Seutukaavan oikeusvaikutukset Metsähallitus on maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tarkoittamana viranomaisena velvollinen ottamaan huomioon alueen hoidon ja käytön suunnittelussa.

Suunnitelmaa on käsitelty maaliskuussa 2003 Metsähallituksen asettamissa Utsjoen ja Inarin kuntia koskevissa yhteistyöryhmissä, jotka ovat toimineet suunnittelun ohjausryhmänä. Kaldoaivin, Muddusjärven ja Näätämön paliskuntien sekä Koltaneuvoston kanssa suunnitelmaa on käsitelty huhtikuussa 2003, ja Utsjoen ja Inarin kalatalousneuvottelukunnissa heinäkuussa 2003. Lakisääteinen neuvottelu saamelaiskäräjien kanssa pidettiin 21.8.2003. Paikallisella väestöllä on ollut tilaisuus osallistua suunnitteluun muun muassa kaikille avoimissa yleisötilaisuuksissa, joita järjestettiin Utsjoella, Kaamasessa ja Sevettijärvellä. Eri tilaisuuksissa tulleet näkemykset ja niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa ovat suunnitelman liitteenä (Liite 2).

Saamelaiskäräjien, ympäristöministeriön ja Metsähallituksen välillä käydyissä keskusteluissa sekä saamelaiskäräjien ja ympäristöministeriön neuvotteluissa on päädytty **Suunnitelman vaikutusten arviointi** -luvun osalta siihen, että saamelaiskäräjät on kulttuuri-itsehallintolakia (Laki saamelaiskäräjistä 974/1995) toteuttavana elimenä oikea taho laatimaan erämaa-alueiden ja muiden laajojen pohjoisten suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin siltä osin, kuin tarkastellaan suunnitelman vaikutuksia saamelaisiin. Saamelaiskäräjien arviointiosuus on suunnitelman liitteenä (Liite 1).

Kielilaki (423/2003) on Suomen kansalliskieliä – suomen ja ruotsin kieltä – koskeva yleislaki. Lain tavoitteena on turvata Suomen kaksikielisuuden toimivuus käytännössä. Saamen kielen käytöstä säädetään erillisessä laissa (1086/2003). Tämän kielilain tavoitteena on, että laissa taattu saamelaisten oikeus käyttää omaa kieltään viranomaisissa toteutuisi myös käytännössä. Saamen kielellä tarkoitetaan kaikkia Suomessa puhuttavia saamen kieliä: inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea. Kielilakien vaatimukset otetaan huomioon mm. osallistamistilaisuuksissa. Hoito- ja käyttösuunnitelmat laaditaan saamelaisten kotiseutualueella suomeksi ja saameksi.

Kirjalliselle lausuntokierrokselle suunnitelma lähetettiin 9.7.2004. Kirjallisia lausuntoja pyydettiin 43 taholta, joista 33 antoi lausunnon. Metsähallitus laati lausuntoyhteenvedon ja erittelyt aihepiireittäin (Liite 3). Lausuntojen pohjalta Metsähallitus harkitsi suunnitelmaan tarvittavat muutosesitykset perusteluineen. Ne käsiteltiin Metsähallituksen Inarin ja Sodankylän kuntakohtaisessa yhteistyöryhmässä 30.9.2004 ja Utsjoen yhteistyöryhmässä 1.10.2004.

Saamelaiskäräjien lausunto ja arvio suunnitelmasta saapui 21.12.2006 päivätyllä kirjeellä (Liite 1). Saamelaiskäräjien arvion perusteella tehdyt muutokset käsiteltiin ja hyväksyttiin Utsjoen kuntakohtaisessa yhteistyöryhmässä 2.5.2007 sekä Inarin ja Sodankylän kuntien yhteistyöryhmässä 3.5.2007 (Liite 4).

Ympäristöministeriö vahvisti suunnitelman 16.12.2008 (Liite 6).

ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ

2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö

2.1 Geologia ja geomorfologia

Kuvaus erämaa-alueen kallio- ja maaperästä on julkaistu (Manner & Puro 1999) Metsähallituksen julkaisusarjassa.

Kaldoaivin erämaan kallioperä on selvästi monimuotoisempaa kuin kallioperä länsipuolisessa Paistunturin erämaassa. Erämaan maaperä on pääosin moreenia. Se peittää kallioperää yleensä muutaman metrin paksuisena kerroksena. Tunturikankaat ovat paikoin aivan paljaita moreeni-paljastumia. Puustoisilla kankailla moreenin päällä on ohut humus- ja karikekerros. Sen alla on vaalea huuhtoutumiskerros ja sen päällä tumma rikastumiskerros.

Viimeinen jääkausi on muovannut voimakkaasti maaperää. Geomorfologisista muodostumista huomattavimpia ovat laajat drumliinialueet Iijärven pohjois- ja koillispuolella. Vaikeakulkuisia, usein kivisiä kumpumoreenimuodostumia on muun muassa Sevettijärven tien pohjoispuolella, Pautujärven koillispuolella, Villavaaran ympäristössä ja Moresvejskåidissa sekä myös Iijärven harjun laidassa.

Erityisesti alueelle tyypillisiä ovat routamaat, toisin sanoen voimakkaasti roudan muokkaamat kivennäismaat.

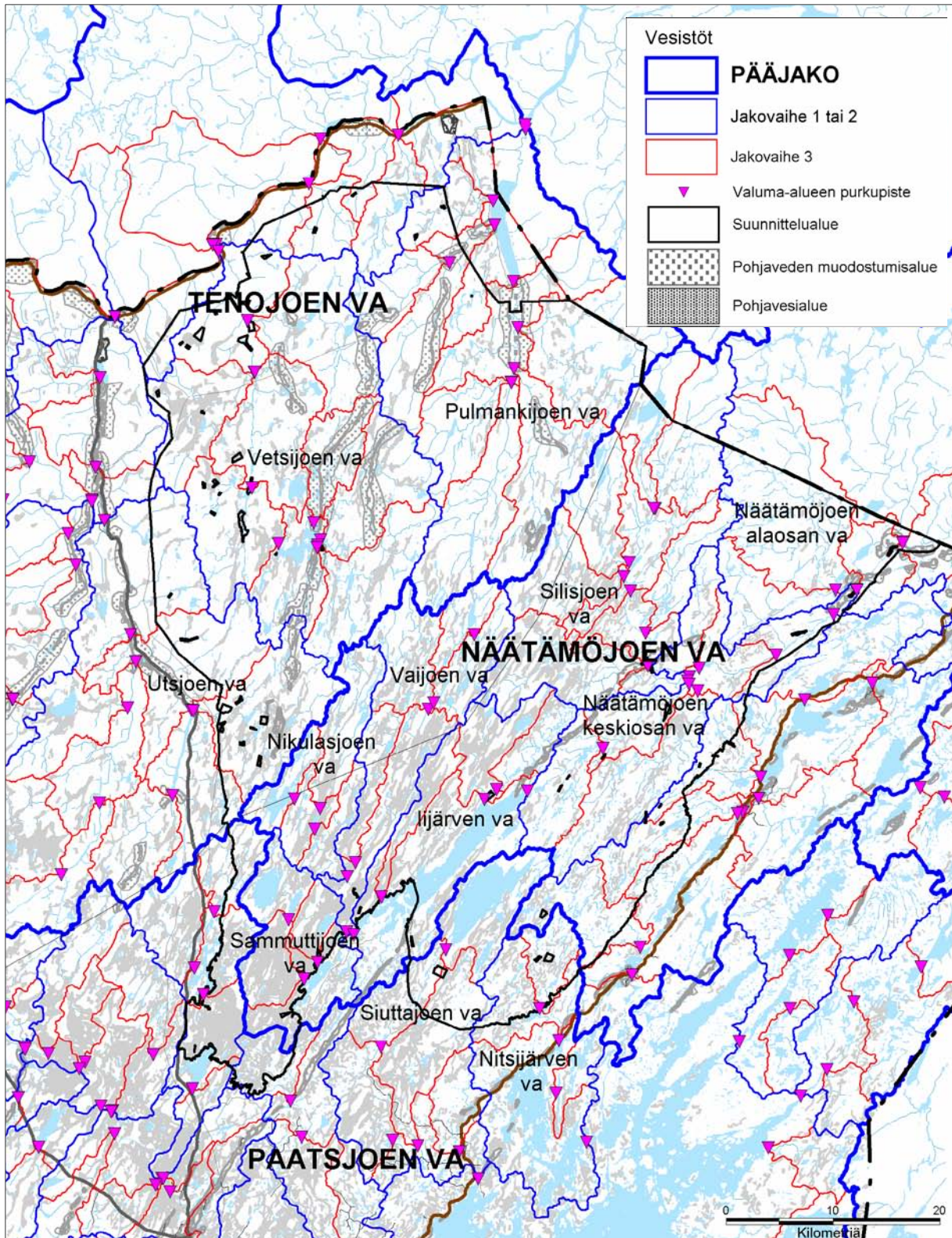
Suot peittävät 17 % Kaldoaivin erämaa-alueen pinta-alasta. Soidensuojelun alueen pinta-alasta puolet (50 %) on suota. Erämaa-alue on varsin vetistä seutua. Kun mukaan lasketaan yli hehtaarin suuruiset vedet, nousee järvien ja lampien lukumäärä yli kolmentuhannen. Sen perusteella alue onkin Suomen runsasjärvisintä seutua, mistä tarkemmin seuraavassa luvussa.

2.2 Vesistöt

Seuraavasta alueen vesistöjen kuvauksesta osa on tiivistelmää Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alueen perusselvityksestä (Seppänen 2004).

Kaldoaivin erämaan pinta-alasta noin 10 % ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alueen pinta-alasta noin 7 % on vettä. Erämaa-alueen ja soidensuojelun alueen vedet kuuluvat kolmeen Jäämereen laskevaan vesistöön: pohjoiseen laskevaan Tenojoen vesistöön, itään laskevaan Näätäjäojen vesistöön ja pieni osa Iijärven eteläpuolisista vesistä Paatsjoen vesistöön. Tärkeimmät sivuvesistöt Tenojoen vesistöalueella ovat Vetsijoen (Veahčajohka) ja Ylä-Pulmankijoen (Buolbmátjohka) vesistöt. Näätäjäojen vesistössä merkittävimmät sivuvesistöt ovat Silisjoen (Silisjohka), Vaijoen (Vaijuuhâ) ja Sammuttijoen (Samudjuuhâ) vesistöt. (kuva 2)

Alueella on runsaasti lampia ja järviä, joiden yhteispinta-ala on noin 30 000 ha. Lampia (alle 10 ha) alueella on yhteensä 9 900 ha. Pieniä järviä, joiden pinta-ala on 10–100 ha, on alueella yhteensä 9 700 ha. Järviä, joiden pinta-ala on 100–10 000 ha, on yhteensä 10 700 ha. Yli 10 000 ha:n kokoiset järvet luokitellaan suurjärviksi, ja niitä alueella ei ole. Suurin alueen järvistä on Iijärvi (noin 3 700 ha) ja toiseksi suurin on Pautujärvi (noin 2 400 ha).

Kuva 2. Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Saimmattijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen vesistöt ja valuma-alueet. © Metsähallitus 2007, © Genimap Oy, Lupa L5293.

Alue on vesistöltään ja kalastoltaan subarktinen. Vedet ovat karuja ja kirkkaita. Tunturijärvet ovat yleensä matalia – lukuun ottamatta Iijärven selkävesiä ja muutamia pienempiä tunturijärviä.

Alueen vesistöt ovat lähes luonnontilaisia. Ilmansaasteiden on todettu vaikuttavan veden laatuun, jossa on ilmennyt veden puskurikyvyn heikkenemistä sekä happamuuden lisääntymistä. Kalat ovat erityisen herkkiä happamuuden lisääntymiselle. Keväisen happamuuden lisääntymisen ei ole kuitenkaan todettu aiheuttaneen kalakuolemia alueella.

Kalavesien tuottoa on aikojen kuluessa yritetty parantaa kalanistutuksin, jotka aloitettiin 1950-luvulla. Hyvää tarkoittava toiminta kuitenkin johti useiden alkuperäisten kalakantojen tuhoutumiseen. Siika oli halutuin istutuskala, joka voimakkaampana syrjäytti muut kalalajit. Istutus koitui erityisesti useiden rautuvesien tuhoksi. Kymmenen viime vuoden aikana arvokkaimpia rautukantoja on pyritty palauttamaan siirtoistuttamalla lähialueen kantaa olevia emokaloja. Toiminnalla onkin onnistuttu palauttamaan usean järven kalakanta.

Gyrodactylus salaris -loinen on Norjassa romahduttanut Atlantin merilohikannat useassa vaelluskalajoessa. Tätä Itämereen laskevissa vesistöissä yleisenä esiintyvää loista ei ole todettu Teno- ja Näätämöjoen vesistöissä. Loinen leviää pääasiassa elävän kalan siirtojen mukana vesistöstä toiseen. Teno- ja Näätämöjoen vesistöt ovat suojattu säädöksin, jotka kieltävät kalan siirrot muista vesistöistä. Loinen voi levitä kuitenkin myös kalan kanssa tekemisiin joutuneiden kalastusvälineiden kautta puhtaisiin vesiin. Kalastusvälineet tulisikin kuivata ja desinfioida huolellisesti, jos niitä on käytetty muissa vesissä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää veneisiin, joihin on voinut jäädä vettä vierasta vesistöstä. Vierasta vesistöstä tuodut syöttikalat voivat toimia myös loisen kantajina. Kalastusvälineiden lisäksi loinen voi siirtyä vesilentokoneiden ponttoneissa puhtaisiin vesiin.

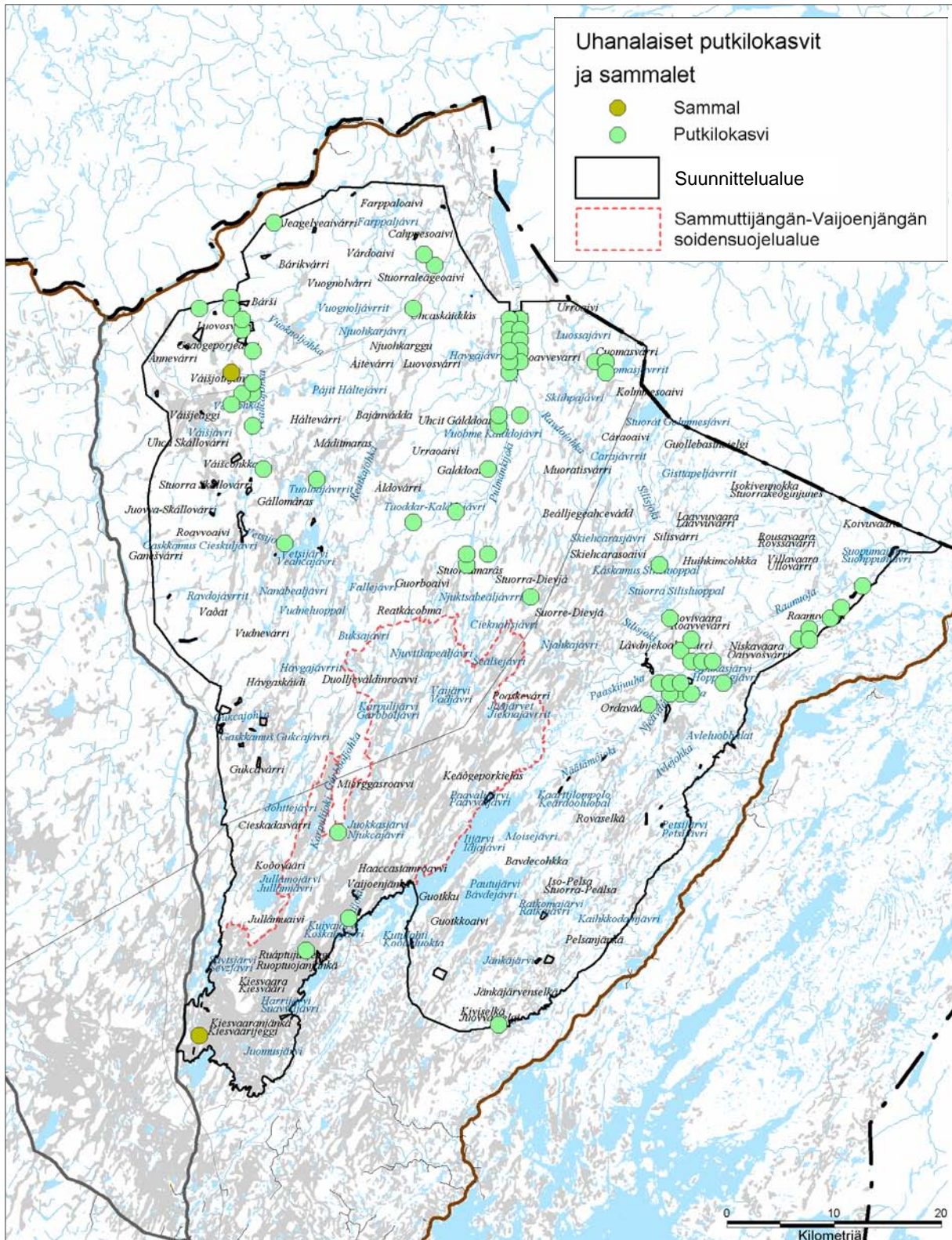
Teno- ja Näätämövuonossa norjalaiset harjoittavat suurimittaista lohien kasvatusta. Kasvatuskaloja on havaittu karanneen, ja ne ovat nousseet villilohien mukana ainakin Tenojokeen. Kasvatuskalat ovat vierasta geneettistä kantaa, ja ne voivat muuttaa vuosituhansien aikana jalostuneet Tenon ja Näätämön omat lohikannat. Kalatautien leviämisen riski karkulaisten mukana on myös suuri.

Erämaan kalavedet ovat helpoimmin saavutettavissa talvisaikaan. Kesällä liikkumista vaikeuttavat laajat suoalueet. Jokivarret ovat luontaisia kulkureittejä kesäaikaan kävelemällä liikkuville kalastajille.

2.3 Uhanalaiset kasvit

Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus (Sihvo 2001 ja 2002) on ensimmäinen kattava luonnonvarojen kartoitus Ylä-Lapin alueelta. Luontokartoitusaineistosta saadaan kuviokohtaista tietoa esimerkiksi biotoopeista Kaldoaivin erämaa-alueelta ja Sammuinjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelta. Alueen uhanalaisista kasveista on tehty lyhyt selvitys (Keränen 2004), johon tämän luvun teksti perustuu.

Kaldoaivin erämaasta tunnetaan uuden IUCN-luokituksen (IUCN = Kansainvälinen luonnonsojeluliitto) mukaan seitsemän valtakunnallisesti uhanalaista putkilokasvilajia: äärimmäisen uhanalainen (CR) valkopärskäjuuri (*Veratrum album*), erittäin uhanalainen (EN) sukassara (*Carex microglochin*) sekä vaarantuneet (VU) pohjan- (*Botrychium boreale*) ja suikeanoidanlukko (*B. lanceolatum*), pensaskanerva (*Myricaria germanica*), lapinesikko (*Primula stricta*) ja lettorikko (*Saxifraga hirculus*). Edellä mainituista pohjannoidanlukkoa ja lapinesikkoo ei vielä edellisessä uhanalaistarkastelussa (Rassi ym. 1991) määritely uhanalaisiksi. (kuva 3)

Kuva 3. Kaldoinen erämaa-alueen sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen tiedossa olevat uhanalaisten putkilokasvien ja sammalten esiintymät. © Metsähallitus 2007, © Genimap Oy, Lupa L5293.

Valtakunnallisesti silmälläpidettäviä (NT) putkilokasvilajeja, joita ei lueta varsinaisiin uhanalaisiin lajeihin, on Kaldoaivin alueella kahdeksan: ruijanruoholaukka (*Allium schoenoprasum* var. *Sibiricum*), ketonoidanlukko (*Botrychium lunaria*), tunturinuppisara (*Carex arctogena*), tundrasara (*Carex holostoma*), velttosara (*Carex laxa*) ja himmeävilla (*Eriophorum brachyantherum*), valkokämmekkä (*Pseudorchis albida* ssp. *straminea*) sekä hyvin harvinainen lapinalppiruusu (*Rhododendron lapponicum*).

EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II lajeja Kaldoaivin alueella ovat tundrasara, lettorikko ja uhanalaisiin kuulumaton lapinleinikki (*Ranunculus lapponicus*). Alueelta tunnetaan neljä tundrasaraesiintymää, kaksi lapinleikkiesiintymää ja yksi lettorikkoesiintymä, joka perustuu vanhaan viime vuosisadan alun havaintoon Sammuttijängältä.

Uhanalaiset jäkälät, sammalet ja sienet Kaldoaivin alueelta tunnetaan puutteellisesti.

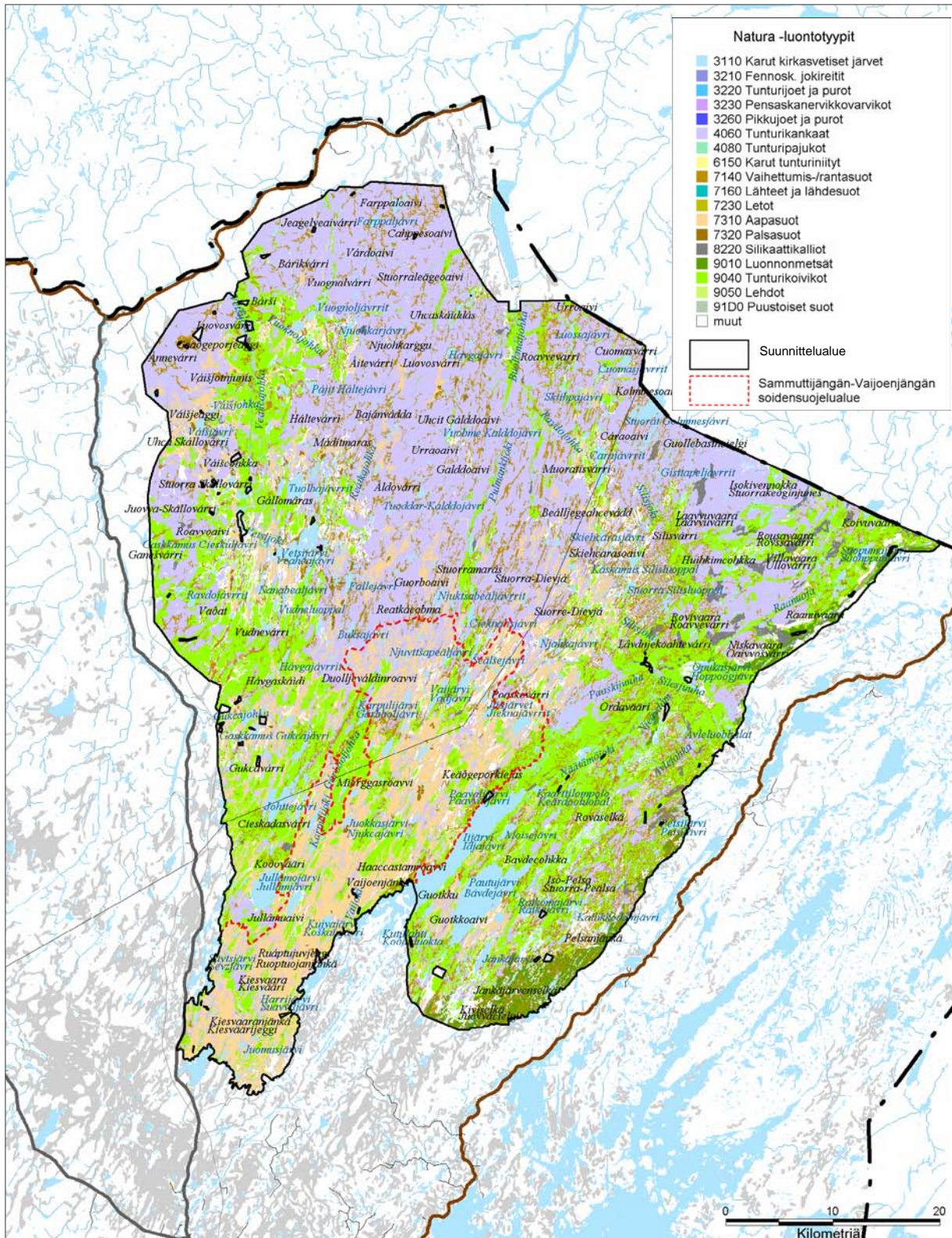
2.4 Natura-luontotyypit

Kaldoaivin erämaa (FI 1302002) -nimisen Natura 2000 -alueen tietolomakkeessa on ilmoitettu luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen I mukaisesti 16 luontotyyppiä, joista yleisimmät (peittävyydeltään) ovat tunturikankaat (koodi 4060, 40 %), aapasuot (7310, 20 %), tunturikoivikot (9040, 15 %) sekä tunturipajukot (4080, 5 %). Lisäksi luontotyypeistä esiintyy humuspitoisia järviä ja lampia (3160), boreaalisia luonnonmetsiä (9010), karuja tunturiniittyjä (6150), Fennoskandian luonnollisia jokireittejä (3210), palsasoita (7320), puustoisia soita (91D0), tunturijokia ja puroja (3220) sekä vaihettumis- ja rantasoiita (7140). Alueella on myös silikaattikallioita (8220) ja lettoja (7230) sekä vähissä määrin pensaskanervavarvikoita (3230) ja tulvametsiä (91E0). Mainituista luontotyypeistä ensisijaisesti suojeltavia ovat aapasuot, palsasuot, luonnonmetsät, puustoiset suot ja tulvametsät. (kuva 4)

Natura 2000 -luontotyyppioppaan (Airaksinen & Karttunen 2001) mukaan humuspitoisia järviä ja lampia, joita Kaldoaivin alueella on Natura-tietolomakkeen mukaan 3 %, ei esiinny tunturi-alueella. Tätä tyyppiä saattaa esiintyä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella ja Iijärven kaakkoispuolella. Luontotyyppi **karut kirkasvetiset järvet** (3110) puuttuu Kaldoaivin erämaan Natura 2000 -tietolomakkeesta. Kuitenkin niitä varmaan esiintyy Kaldoaivin alueella. Tunturialueiden vesistöjen kasvillisuutta on kartoitettu melko vähän. Rintanen (1982) on tutkinut jonkin verran alueen vesikasvillisuutta. Järvityypeistä ei ole Metsähallituksen **SutiGis**-tietojärjestelmässäkään tällä hetkellä saatavilla tarkempaa tietoa.

Natura 2000 -tietolomakkeesta puuttuvat myös luontotyypit **pikkujoet ja purot** (3260) sekä **lehdot** (9050). Näiden luontotyyppien puuttuminen Kaldoaivin erämaan Natura 2000 -tietolomakkeesta johtuu siitä, että niiden esiintymisestä ei ollut varmaa tietoa kerätessä tietoja Suomen Natura 2000 -verkoston perustamista varten 1990-luvun puolivälissä. Tiedot Kaldoaivin alueelta täsmentyivät 1990-luvun loppupuolella tehdyn Ylä-Lapin ja UKK-puiston luontokartoitushankkeen aikana. Natura-luontotyyppiä pikkujoet ja purot esiintyy lähinnä Kaldoaivin erämaan kaakkoisosassa Iijärven ja Pautujärven tienoilla, joka kuuluu metsäkasvillisuusvyöhykejaossa Metsä-Lappiin. Lehtoja esiintyy harvinaisena isompien jokien varsissa – lähinnä Vetsi- ja Ylä-Pulmankijoella.

Metsähallituksen SutiGis-tietojärjestelmästä puuttuvat Kaldoaivin erämaan Natura 2000 -alueelta tiedot humuspitoisista järvistä ja lammista sekä tulvametsistä. Luontokartoitushankkeessa ei ollut mahdollista erottaa karuja ja kirkasvetisiä järvityyppejä toisistaan. Tiedot alueen tulvametsistä ovat myös puutteelliset. Tyypin olemus Pohjois-Lapissa on huonosti tutkittu.

Kuva 4. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen Natura-luontotyypit. © Metsähallitus 2006, © Genimap Oy, Lupa L5293.

Luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II eläinlajeista alueella tavataan tietolomakkeen mukaan naali, ahma ja saukko. Luontodirektiivin liitteen II putkilokasveista alueelta tunnetaan lapinleikki, lettorikko ja tundrasara. Lisäksi alueella esiintyy uhanalainen ruijannokiperhonen. Ahma ja naali on merkitty taulukossa priorisoiduiksi lajeiksi. Ahman suojelusta ja seurannasta vastaa RKTL; Metsähallitus kerää havaintoja, suorittaa laskentoja ja valvoo RKTL:n kanssa yhteistyössä. Naalin seuranta ja suojelu on vastuutettu Metsähallitukselle, ja Metsähallitus osallistuu Naali Lifeen vuoteen 2008 asti. Lifen aikana laaditaan sen jälkeistä aikaa varten erityinen naalin suojelusuunnitelma.

Kaldoaivin Natura 2000 -tietolomakkeessa on alueella ilmoitettu esiintyvän 27 EU:n lintudirektiivin (79/409/ETY) liitteeseen I kuuluvaa lintulajia, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita. Näistä lajeista kahdeksan on Suomen uhanalaisluokituksen mukaan uhanalaisia.

2.5 Kalasto

Seuraavasta alueen kalaston kuvauksesta osa on tiivistelmää Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonnon, käytön ja nimistön perusselvityksen luvusta **Kalasto ja kalastus** (Seppänen 2004).

2.5.1 Alkuperäinen kalasto

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella esiintyvät kaikki Inarin Lapissa esiintyvät kalalajit. Kalasto on lohikalavaltainen. Lohensukuisiin lajeihin kuuluvat lohi, taimen eri muotoineen (meri-, järvi- ja purotaimen), harjus, siika ja rautu eli nierää. Muista lajeista esiintyy haukea, ahventa, madetta, piikkikaloja (ainakin kolmipiikki) ja mutua.

Rautua eli nierää esiintyy yleensä vesistöjen latvaosissa. Raudusta voidaan erottaa useita eri muotoja. Sitä tavataan yleensä tunturipaljakalla tai kylmissä lähdepuroissa. Kalojen kasvu riippuu ravinnosta. Kääpiöityneet raudut, joita on siirretty uuteen vesistöön, kasvavat hyvissä ravinto-olosuhteissa yhtä hyvin kuin lajitoverinsakin vastaavissa vesissä. Kääpiöityminen ei siten ole geneettinen ominaisuus. Kasvu riippuu saatavilla olevan ravinnon määrästä. Alueen rautuvedet keskittyvät Tenojokeen laskeviin latvavesiin Nuorgamin (Njuorggán) ja Utsjoen kirkonkylän välillä. Muualla rautua esiintyy Utsjokivarressa ns. **Leppälän Rautujärvissä** (Rávdojávrrit), Pulmankijärveen laskevissa Skaidejärvissä (Skáidejávri) ja Ylä-Pulmankijokeen laskevassa Rautujoen vesistössä. Näätämöjoen vesistössä alkuperäisiä rautujärviä on vedenjakajalla sijaitsevalla Isonkivennokan (Stuorrákeõgnjunes) alueella.

Taimen on laajimmin levinnyt kala, josta voidaan erottaa useita satoja eri kantoja. Taimenesta tunnetaan useita eri muotoja, jotka voivat sujuvasti siirtyä ympäristöstä toiseen. Samassa vesistössä olevat purotaimenet ja vaikkapa merivaelluksen tekevät meritaimenet voivat olla samaa alkuperää. Yleisimmin taimenta esiintyy puro- ja lampikantoina. Isommissa järvissä on erotettavissa järvitaimenkantoja. Vetsi-, Ylä-Pulmanki-, Näätämö- ja Silisijokeen voi nousta Jäämerestä meritaimenta. Latvavesien meritaimenkannat lienevät kuitenkin pienet. Kanta koostunee hyvin harvoista yksilöistä.

Teno- ja Näätämöjoessa on kummassakin geneettisesti oma **lohikantansa**. Vesistöalueen sisällä eri sivujoilla voidaan erottaa myös omat kantansa. Tenojoen vesistöalueella oma lohikanta on erotettavissa Ylä-Pulmankijoesta, Kaldautsjoesta (Gállddašjohka), Luossajoesta (Luossajohka), Skiihpajoesta (Skiihpajohka) ja Vetsijoesta. Vastaavasti Näätämöjoen pääuomassa ja Silisjoessa on oma lohikanta. Silloin tällöin lohen on todettu nousevan Sevettijärvestä laskevaan Kuosnijokeen (Kuošn(j)âjuuhâ), jossa kutu- ja poikastuotantoalueiden niukkuuden vuoksi lisääntyminen lienee myös satunnaista. Lohen on ajoittain todettu nousevan Iijärven eteläpään laskevaan Vaijokeen.

Siikaa esiintyy alueen järvissä yleisesti. Siikamuotoja voidaan erottaa useita. Siika eri muotoineen viihtyy myös rehevämmässä ja humuspitoisessa matalassa vedessä. Tärkeimmät siian esiintymisalueet ovat Vetsijoen vesistö kokonaisuudessaan, jossa itse Vetsijärvi (Veahčajávri) lähijärvineen on aina ollut merkittävin kalajärvi Utsjoen itäosan alueella. Näätämöjoen vesistöalueella lähes kaikissa suurissa latvajärvissä on elinvoimaiset siikakannat. Merkittävimmät näistä ovat Jullamojärvi (Juullâmjávri), Johttijärvi (Johttejávri), Vaijoen vesistön latvajärvet ja Silisjoen latvajärvet. Syvissä ja suurissa järvissä on erotettavissa kääpiösiikamuotoja (**reeska** ja **rääpys**), jotka muodostavat usein tiheitä kantoja. Iijärvi on esimerkkinä tästä.

Harjus tunnetaan virtavesiin sopeutuneena lajina. Sitä kuitenkin esiintyy erittäin yleisenä myös järvissä. Harjusta pidetään yhden muodon lajina. Kala kasvaa suhteellisen hyvin saaliskokoiseksi, eikä sen ole huomattu muodostavan kääpiökantoja – kuten taimenen, raudun tai siian. Virtavesien lisäksi harjusjärvet keskittyvät Vetsijärven alueelle ja sen yläpuolisille järviylängöille sekä Ylä-Pulmankijojoen järviin. Näätämöjoen vesistön puolella harjusta esiintyy samoissa vesissä kuin siikaakin.

Haukea esiintyy lähes samoissa vesissä kuin siikaa ja harjustakin, myös jokien suvannoissa. **Made** on levittäytynyt lähes kaikkiin vesiin. Sitä tavataan aina ylimmistä rautujärvistä pienempiin puroihin. Koko jää yleensä pieneksi. Suurimmat yksilöt saadaan syvistä ja kylmistä järvistä. Haukea harvinaisempi on **ahven**. Tenojoen vesistössä sitä tavataan Vetsijärven järviylängöllä, kunnan rajalla olevilla järvillä ja lukuisammin Näätämöjokeen laskevissa järvissä. Täältä on löydettävissä myös järviä, joissa ahven muodostaa järven yksinomaisen kalakannan. Näätämöjoen vesistössä siikaistutusten vuoksi usean järven ahvenkannat ovat taantuneet. Kannat näyttävät kuitenkin toipuvan istutusten loputtua. **Piikkikaloista** kolmipiikki on kymmenpiikkiä yleisempi. Kumpikin laji esiintyy laikuittain. Rantakivikoissa viihtyvä **mutu** on jokseenkin yleinen laji.

2.6 Uhanalaiset nisäkkäät

Luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) mukaan ympäristöministeriön on järjestettävä luonnonvaraisten eliölajien seuranta Suomessa siten, että sen pohjalta voidaan arvioida eri lajien suojelutaso. Erityisesti täytyy huomioida uhanalaiset lajit. Uhanalaisia lajeja seuraavat maassamme useat eri tahot, ja monilla lajeilla on oma seuranta- tai työryhmä. Näistä lajeista osa on sellaisia, joiden esiintymisalueen painopiste on Pohjois-Suomessa – ja siten mm. Kaldoaivin erämaassa ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella. Eläimistä tällaisia lajeja ovat naali (*Alopex lagopus*), kiljuhanhi (*Anser erythropus*) ja tunturihaukka (*Falco rusticolus*).

2.6.1 Naali

Suomen naalikanta on huvennut sukupuuton partaalle kymmenen viime vuoden aikana. Viimeisestä poikaspesästä on jo kahdeksan vuotta, ja yksittäisiä havaintoja eläimistäkin näyttää kertyvän hyvin vähän vuosittain. Koko maan arvioitu naalikanta on vuonna 2002 noin 10–15 aikuista eläintä, josta Kaldoaivin osuus on 2–3 yksilöä. Uhanalaisuusluokituksissa naali on ryhmässä äärimmäisen uhanalainen (CR).

Suomen tuntureilta tunnetaan noin 150 vanhaa naalin pesäluolastoa. Näistä Kaldoaivissa on yli kolmannes eli noin 60. Käsivarren ohella Kaldoaivi on ollut maamme merkittävin naalialue.

Talvella 2002 Kaldoaivin alueella tarkastettiin 55 vanhaa naalin pesää. Tunnettuja pesiä oli 57 kpl. Kesällä 2002 Kaldoaivin alueelta tunnettiin jo 59 pesää, ja näistä 56 tarkastettiin. Pesistä kaksi oli ketun asuttamia ja loput autioita. Kaiken kaikkiaan Kaldoaivin naalikannaksi vuonna 2002 arvioitiin 2–3 aikuista yksilöä ja koko Suomen puoleiseksi kannaksi 8–13 yksilöä. Suomen naalialueelta ei ole 1990-luvun puolivälin jälkeen löytenyt naalin asuttamia pesiä huolimatta tehostuneista tarkastuksista. Yksittäisistä naaleista on ollut havaintoja vuosittain. Naalin harvinaistumisen syitä ovat kettujen runsastuminen ja naalien heikentynyt ravintotilanne – mm. sopulien massasiintymisten puuttuminen sitten 1980-luvun.

Maa- ja metsätalousministeriön erikoisluvalla kettuja on neljän viime vuoden aikana pyydetty naalialueilta noin 50 kpl vuosittain. Tämä on suunnilleen sama määrä kuin on tunnettuja naalinpesiä. Pyynnin ansiosta näistä pesistä vain 0–2 kpl on ollut ketun asuttamia.

Naalikantojen lisäämiseen ja seurantaan oli vuosille 1998–2002 perustettu Euroopan unionin Life-projekti. Suomesta olivat mukana Metsähallituksen Ylä-Lapin luonnonhoitoalue ja Metsäntutkimuslaitos. Naali Lifen loputtua tehtiin hakemus uudesta jatko-ohjelmasta. Uusi 5-vuotinen Naali Life alkoi kesällä 2003, ja se loppuu vuonna 2008. Mukana ovat samat tahot, ja myös toimenpiteet uuden hankkeen aikana ovat periaatteessa samanlaiset kuin edellisessä Lifessa.

2.6.2 Saukko

Saukkoa tavataan kaikkialla erämaa-alueen vesistöissä, mutta vähälukuisena. Oletettavasti sauikko myös pesii alueella, mutta lajin pesintä on hankalasti todettavissa.

2.6.3 Suurpedot

Kaikki suurpetomme esiintyvät Kaldoaivin alueella, vaikkakaan eivät säännöllisesti. **Karhu** on harvinainen tai tilapäinen vierailija koivuvyöhykkeellä, mutta yleisempi mäntyalueella. Viime vuosina karhua on tavattu mm. Pulmangin ja Näätämon alueilla. **Ilveshavainnot** ovat lisääntyneet, ja ne merkinnevät lajin leviämistä ja runsastumista myös Kaldoaivissa. Ilveksen esiintymäalueita ovat jokilaaksot ja niitä reunustavat koivikot. **Susi** on Kaldoaivin alueella ilmeisesti vain tilapäinen läpikulkija. Muutamia havaintoja viime vuosilta on lähinnä Kaldoaivin eteläosista. **Ahma** on suurpedoista yleisin, ja sen kanta on pysyvä, vaikka ei runsas. Ahma esiintyy alueilla, joilla on jyrkkiä kuruja tai kallioisia ja kivikkoisia lakimaita. Yksittäisiin jälkihavaintoihin perustuva arvio Kaldoaivin alueen ahmakannasta on 2–3 paria.

2.7 Raakku eli jokihelmisimpukka

Jokihelmisimpukka (*Margaritifera margaritifera*) eli **raakku** rauhoitettiin Suomessa vuonna 1955. Raakun väheneminen on jatkunut sen jälkeenkin, ja nykyisin se luokitellaan uhanalaiseksi lajiksi (VU = vaarantunut). Maamme pohjoisimmat raakut on tavattu Kaldoaivin alueella Näättä-möjoessa. Esiintymisestä on kuitenkin tehty vain esikartoitus, ja koko vesistöalueen tutkiminen kaikkine sivujokineen olisi välttämätöntä. Suunnitteilla on laaja, koko Itä-Inaria sekä osin Norjaa ja Venäjää koskeva raakkukartoitus. Tähän hankkeeseen kuuluisi osana myös Näättämöjoen jokihelmisimpukkakartoitus. Tämänhetkisen tietämyksen mukaan Näättämön pääuomassa on heikko ja ilmeisen huonosti voiva raakkukanta.

Raakun elämää luonnehtivat pitkäikäisyys ja loisiminen toukkavaiheessa nuoren lohen tai taimenen kiduksissa. Lisäksi raakku vaatii elinympäristökseen puhtaan ja hyvälaatuisen virtaavan veden. Raakkuja voidaan tavata runsaastikin joesta vielä vuosikymmeniä sen jälkeen, kun lisääntyminen on jostakin syystä loppunut. Tämän takia nuorten ikäluokkien etsiminen ja seuraaminen antavat parhaan kuvan raakun tilasta ja sen tulevaisuudesta.

Ilman tarkempia tutkimuksia on mahdotonta sanoa, miksi Näättämön raakut voivat huonosti, vaikka joen vesi on puhdasta ja merilohi nousee jokeen kutemaan.

2.8 Linnut

Kaldoaivin erämaa-alue on arvokas lintukohde. Etenkin palsasoiden pesimälinnuston lajimäärä on korkein, mitä soillamme tavataan. Kaldoaivin alueella on tavattu yhteensä noin 150 lintulajia. Näistä säännöllisesti pesiviä on 85 lajia.

Pesimälajistosta varsinaisia uhanalaisia on 10 lajia ja silmälläpidettäviä 17 lajia. Tarkempi kuvaus alueen linnustosta löytyy erillisestä selvityksestä, joka on laadittu yhdessä Vätsärin erämaa-alueen linnustoseelvityksen kanssa (Osmonen 2002), sekä Kaldoaivin erämaata ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualuetta kuvaavasta perusselvityksestä (Osmonen 2004).

Kaldoaivin erämaa-alueen Natura 2000 -tietolomakkeessa on alueella ilmoitettu esiintyväksi 27 EU:n lintudirektiivin (79/409/ETY) liitteeseen I kuuluvaa lintulajia. Näistä kahdeksan on Suomen uhanalaisluokituksen mukaan uhanalaisia.

2.9 Luontoa muuttaneet tekijät

2.9.1 Laiduntaminen

Erämaalaki (62/1991) on säädetty osittain porotalouden turvaksi, ja siksi porotalouden ympäristövaikutukset ovat hyväksyttäviä niin kauan, kuin laiduntaminen on kestävä. Erämaat on tarkoitettu porolaitumiksi, mutta erämaalaki säättää laidunten käytöstä vain tavoitteellisella tasolla. **Luontaiselinkeinojen turvaamisella** tarkoitetaan myös, että laidunten kunto tulee säilyttää hyvänä pitkällä tähtäimellä. Kyseessä on kestävä käytön periaate.

Poronhoitolaissa (848/1990) laiduntamisen kestävyysvaatimus on sidottu talvilaitumien tilaan. Lain perustana on ollut se seikka, että talvilaitumien kantokyky on yleensä poronhoidon minimitekijä, joka sanelee myös luonnonlaitumilla laidunnettavien porojen enimmäismäärän. Poronhoito on kuitenkin muuttunut viime vuosikymmeninä monin eri tavoin. Talvinen lisäruokinta ja loisrokotukset ovat parantaneet porokannan selviytymis- ja elinkykyä. Vasantuotto ja vasojen teuraspainot ovat lisäruokinnan avulla nousseet. Periaatteessa nykyisillä poronhoitomenetelmillä on mahdollista elättää niin suurta porokarjaa, että kesälaidunten tilassa saattaa tapahtua alueellisesti selvää heikkenemistä.

Laiduntaminen tapahtuu koko erämaa-alueella ja soidensuojelualueella, joten ympäristövaikutukset kohdistuvat laajalle alueelle. Laiduntaminen kohdistuu pohja-, kenttä- ja pensaskerrokseen sekä nuoreen puustoon.

Poron laidunten käyttöön vaikuttaa ratkaisevasti eri ravintokasvien saatavuus, joka on sidoksissa vuodenaikaan. Keväällä porot syövät kasvunsa aloittavia ensimmäisiä vihreitä kasveja – mm. villoja, saroja ja luikkia. Kevään edetessä ravintokasvien määrä lisääntyy useilla kymmenillä uusilla kasvilajeilla. Poro valikoi aina tuoreimmat, vielä kasvuvaiheessa olevat versot. Tällaisia ravintokasveja ovat mm. maitohorsma, kurjenjalka, järvikorte ja metsälauha sekä koivujen ja pajujen lehdet. Syyskesällä porot käyttävät mielellään ravinnokseen monia sieniä – kuten tatteja, rouskuja ja haperoita. Sienillä on tärkeä merkitys poron syyskunnan viimeistelyssä. Syksyyn siirryttäessä porojen ravinto vaihtuu, ja ne syövät jäkälää, varpuja ja heiniä. Poronjäkälä on tärkeä talviravinto, mutta porot syövät talvella myös runsaasti varpumaisia kasveja – kuten mustikkaa, variksenmarjaa, kanervaa ja puolukkaa – sekä heiniä. Kevättalvella tunturialueella porot kaivavat varpuja ja jäkälää. Metsäalueilla laiduntavat porot käyttävät lisäksi puilla kasvavia jäkälää, loppoja ja naavoja. Mikäli kaivuolot ovat vaikeat, porot syövät jo aikaisin talvella loppoja ja naavoja. Jos jäkälää on runsaasti, porot kaivavat vaikeissakin lumiolosuhteissa. Talven vaihtuessa keväksi talviravinnon osuus vähenee sitä mukaa kuin vihreitä kasveja ilmaantuu saataville. (Kumpula ym. 1999)

Tutkimuksia laidunnuksen vaikutuksista jäkäläkoihin ja mäntymetsiin on runsaasti. Sen sijaan poron laidunnuksen vaikutuksia tunturikoivikoihin on alettu tutkia vasta 1990-luvulla.

Tunturikoivu on porolle kesällä merkittävä ravinnon lähde. Poro ei tunturimittarin tavoin pysty syömään suurta koivua lehdettömäksi, mutta toisaalta poro syö saman alueen koivuja joka vuosi. Poron laidunnuksen vaikutusta tunturikoivikoiden rakenteeseen on tutkittu 1990-luvun alussa Utsjoella ja Sallassa (Helle ym. 1998). Utsjoen laidunnettu tutkimuskohde sijaitsi Kaldoaivin erämaa-alueella, Vetsijärven lounaisosassa, ja laiduntamaton Skalluvaaran poroerotusaidan lähistöllä. Vetsijärvellä laidunnus on ollut voimakasta yli 200 vuotta, sillä alue on vanhaa porosaamelaisten kesäasuinaluetta. Tunturimittarituhon vaikutuksesta laidunpaine lisääntyi 1960-luvulla voimakkaasti. Vetsijärven alue säästyivät tunturimittarituholta. Lisäksi porot viihtyvät Vetsijärven alueella avoimien hietikoiden vuoksi, joilla hyönteiset vaivaavat vähemmän kuin rehevämmillä alueilla. Tutkimuksen tulokset Utsjoella osoittivat, että porojen laidunnus lisäsi siemensyntyisten tunturikoivujen määrää. Pieniä taimia oli laidunnetulla alueella huomattavasti enemmän kuin laiduntamattomalla alueella. Laidunnetulla alueella valtaosa taimista ei kuitenkaan saavuttanut 0,5 m:n pituutta. Laiduntamattomalla alueella taimia oli vähemmän, mutta niiden eloonjääminen oli selvästi parempaa. (Helle ym. 1998)

Suomen poronhoitoalueen talvilaidunvarat -tutkimuksessa (Kumpula ym. 1997) todettiin, että pohjoisosan talvilaidunten määrissä ja kunnossa oli suuria eroja. Laidun- ja ravintovarojen eroihin olivat syynä sekä poromäärien että laidunten runsauden erot paliskunnissa. Paliskunnissa, joissa poromäärät ovat jo pitkään olleet korkeat ja jäkäliköiden määrä suhteellisen pieni poroa kohti, jäkäliköiden kunto oli yleensä huono. Paliskunnissa, joissa poromäärät olivat verrattain korkeat, mutta jäkäliköitä kohtalaisen paljon poroa kohti, jäkäliköiden kunto oli yleensä vähintään tyydyttävä. Poromäärien kasvu on aiheuttanut sen, että jäkäliköt ovat paikoin varsin tarkkaan syötyjä. (Kumpula ym. 1997)

Poronhoitoalueen pohjoisimmalle osalle (13 paliskuntaa) tehtiin talvilaidunten uusintainventointi vuosina 1999–2003 (Kumpula ym. 2004). Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tuottaa tietoa lähinnä talvilaidunten määrissä ja kunnossa tapahtuneista muutoksista. Tutkimuksen tuloksissa todetaan virhelähteet huomioiden, että lievää putoamista jäkälien peittävyudessa tapahtui erämaa-alueella laiduntavassa Vätsärin paliskunnassa ja lievää kasvua Kaldoavin, Näätämon ja Muddusjärven paliskunnissa. Jäkälän pituudessa ei tapahtunut selvää muutosta Kaldoavin ja Näätämon paliskunnissa. Vätsärin paliskunnassa jäkälän pituus väheni lievästi ja Muddusjärven paliskunnassa selvästi. Jäkälän biomassassa lisääntyi lievästi erämaa-alueella laiduntavissa Kaldoavin ja Näätämon paliskunnissa. Selvää jäkälän biomassan vähenemistä tapahtui Muddusjärven ja Vätsärin paliskunnissa. (Kumpula ym. 2004)

Kohtuullisen laidunnusvaikutuksen on todettu lisäävän tunturikasvillisuuden monimuotoisuutta (Helle & Aspi 1983). Porot syövät kesällä tunturikoivuja. Laidunnuksen myötä joidenkin metsänrajakoivujen ulkonäkö alkaa muistuttaa omenapuita, koivikot harvenevat ja ajan myötä puuston raja saattaa laskea. Vaaravyöhykkeessä ovat lähinnä korkealla sijaitsevat erilliset tunturikoivuesiintymät (Helle ym. 1998). Toisaalta nykyinen, luonnontilasta poikkeava maisemakuva on jo oikeastaan muuttunut kulttuurimaisemaksi, jonka muuttaminen määrätietoisella laiduntamisen vähentämisellä ei välttämättä ole edes suotavaa (Oksanen ym. 1995).

Paliskuntien väliset raja-aidat ja paliskuntien laidunkiertoaidat ohjaavat porojen kulkua ja kuluttavat yleensä kasvillisuutta aitojen lähellä. Lisäksi ne ohjaavat myös muiden suurempien nisäkkäiden – kuten hirvien – kulkua.

Pidättäytyminen porojen talviruokinnasta edistää porotalouden ekologista kestävyyttä. Perinteisesti talvilaidunten kantokykyä on pidetty esimerkiksi poronhoitolaissa porojen enimmäismäärän määräävänä minimitekijänä. Laidunkiertojärjestelmän tehostamisella on merkittävä vaikutus laidunten kantokykyyn ja sitä kautta ympäristön tilaan.

2.9.2 Muut luontaiselinkeinot ja kotitarvekäyttö

Luontaiselinkeinoista kalastuksella ja riekonpyynnillä on vaikutuksia alueiden kala- ja riistakantojen runsaussuhteisiin. Kesällä sekä kalaan että hilloja keräämään mennään useimmiten koneellisesti joko lentäen tai mönkijöillä. Lentäminen säästää luontoa verrattuna kesäaikaiseen maastoliikenteeseen. Ulkopaikkakuntalaiset eivät juurikaan kerää hilloja erämaasta ja soiden-suojelualueelta.

2.9.3 Retkeily ja luontomatkailu

Retkeily kohdistuu lähinnä alueen koillisosaan Sevettijärvi–Pulmankijärvi-retkeilyreitille sekä Näätämöjoeen varteen, joissa sillä on vaikutusta alueen luonnontilaisuuteen. Pääsääntöisesti retkeilijät tai ns. **vaeltajat** kunnioittavat luontoa eivätkä roskaa tai vaurioita sitä – joskin yksikin ajattelmanaton kulkija voi jättää huomattavan sotkun luontoon.

Kevättalvisia moottorikelkkailijoita liikkuu alueella melko runsaasti. Heistä suurin osa on ulkopaikkakuntalaisia, joiden kulku keskittyy pääasiassa valtakunnallisille moottorikelkkaurille.

Virkistyskalastuksella ja -metsästyksellä on vaikutuksia alueiden kala- ja riistakantojen runsaus-suhteisiin.

2.9.4 Moottoroitu liikkuminen

Kesäaikainen maastoliikenne jättää jälkiä maaperään. Haittavaikutuksia vähentää se, että Metsähallitus ei pääsääntöisesti myönnä lupia kuin tietyille vakiintuneille kulku-urille (ks. tarkemmin luku 10 **Maastoliikenne ja muu liikkuminen**).

Suurin osa moottorikelkkailusta keskittyy merkityille moottorikelkkaurille – ja siten hyvin pienelle osalle aluetta. Paikkakuntalaiset voivat kelkkailla koko alueella, mutta heidänkin liikkumisensa loppuu tai ainakin vähenee merkittävästi kelirikon myötä ennen lintujen pesimäaika ja porojen vasomisaikaa. Moottorikelkkailu voi aiheuttaa kevättalvella haittaa ja vahinkoa poronhoidolle laukottamalla kantavia vaatimia upottavassa hangessa sekä hajottamalla tokkia.

Lentoliikenne alueella on suhteellisen vilkasta. Lentoliikenne säästää maastoa kulumiselta, mutta toisaalta saattaa häiritä esimerkiksi laskeutumisjärvillä pesiviä vesilintuja. Lentoliikenne vähentää erämaisuutta tuomalla helposti ihmisiä alueille, jotka sijaitsevat kaukana teistä.

2.9.5 Tunturimittarituhot

Tunturimittari on varsin luonnollinen eliö tunturikoivikoissa, ja sillä on keskeinen tehtävä koivikoiden nuorentamisessa. Vanhimmat ja heikkokuntoisimmat koivuyksilöt tai -rangat kuolevat ja tekevät tilaa nuorennokselle – lähinnä vesoille. Tunturimittarien massaesiintymät ovat normaaleja populaation kannanvaihteluihin liittyviä ilmiöitä.

Tunturimittari aiheutti tunturikoivikoissa vuosien 1964–1966 massaesiintymisellään tuhoja noin 500 000 ha:n alueella Ylä-Lapissa. Tuhoalueeksi luokiteltiin vielä vuonna 1998 yhteensä 235 400 ha (yli puolet puustosta on tuhoutunut), josta täysin puutonta oli 68 200 ha. Utsjoella tuhoaluetta on yhteensä 101 500 ha (62 % koivikoiden kokonaispinta-alasta 164 000 ha). Tästä puuttomaksi on muuttunut 59 200 ha (58 % tuhoalasta ja 36 % koivikoiden kokonaisalasta) (Sihvo 2002, Metsähallitus & Utsjoen kunta 2003). Tunturimittarien massaesiintymät ovat normaaleja populaation kannanvaihteluihin liittyviä ilmiöitä. Poikkeavaa 1960-luvun tuhoissa olivat mm. peräkkäiset keskimääräistä paljon kylmemmät kesät.

Tunturikoivu on metsänrajapuu ja ekosysteemin avainlaji Tunturi-Lapissa. Se muodostaa suurimman osan kasvillisuusvyöhykkeen biomassasta ja tuotannosta. Suurin osa kasvi- ja eläinlajeista on riippuvainen koivusta. Tuhojen seurauksena tunturikoivuvyöhykkeen tuotantokyky väheni, ja ekosysteemin kasvi- ja eläinlajisto yksipuolistui. Pintakasvillisuuden heikkeneminen jatkuu edelleen. Koivikoiden tuhoutumisen myötä alueen lähi- ja kaukomaisema muuttuivat.

Tunturikoivikoiden tuhoutumisella oli vaikutuksia laajalti myös luontaiselinkeinojen harjoittamismahdollisuuksiin ja sitä kautta koko paikallisyhteisöön. Kotitarvepuun määrä väheni, porolaitumien arvo heikkeni, metsästettävä riista väheni ja kalakannat heikkenivät. Tämä on vähentänyt luonnon käytön mahdollisuuksia ja siten muuttanut Utsjoella luontais- ja saamelaiselinkeinojen toimintaympäristöä.

Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman (Sandström ym. 2000) strategian mukaisesti Metsähallitus on yhdessä alueen paliskuntien ja Utsjoen kunnan kanssa selvittänyt tunturimittarituoalueiden ennallistamismahdollisuuksia. Alueelle on laadittu hankesuunnitelma (Metsähallitus & Utsjoen kunta 2003).

2.9.6 Kalanistutukset

Erämaa-alueella kalavesien hoito on perustunut kalastuksen säätelyyn ja kalojen luontaiseen lisääntymiseen sekä ennen vuotta 1987 myös kalanistutuksiin. Kalanistutukset on käsitelty luvussa **8 Kalavesien hoito ja kalastus**.

2.9.7 Tulokaslajit

Minkki

Pohjois-Amerikasta peräisin oleva minkki levisi turkistarhauksen kautta luontoon viime vuosisadan puolivälistä lähtien ja on levinnyt koko maahan, myös Kaldoaiviin. Minkkiä voidaan tavata kaikkien vesistöjen varrelta ympäri erämaata ja soidensuojelualuetta, yleisimpänä jokivarressa.

Piisami

Niin ikään Pohjois-Amerikasta lähtöisin olevaa piisamia istutettiin aikoinaan eri puolille maata, ja laji on levinnyt myös Kaldoaiviin viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. 1980-luvun lopulla piisamia esiintyi jo Iijärvellä ja myös muualla Näätämon laaksossa. Laji levinnee kohti pohjoista, mutta Utsjoen puolelta ei ole vielä havaintoja.

2.9.8 Kasvisto

Ihmisen vaikutus kasvilajistoon on ollut melko vähäinen. Muutokset ovat rajoittuneet enimmäkseen suppeille alueille. Kulkureittien varrella esiintyy polkusaraa (*Carex brunnescens*). Selvimmin alkuperäinen kasvillisuus on väistynyt poroerotuspaikoilla ja kämppien ympäristössä. Tilalle on tullut mm. nurmilauha (*Deschampsia caespitosa*), punanata (*Festuca rubra*), pohjannurmikka (*Poa alpigena*), niittysuolaheinä (*Rumex acetosa*), heinä- ja pihatahtimö (*Stellaria graminea* ja *S. media*). Alkuperäisistä kasvilajeista töppövilla (*Eriophorum scheuchzerii*) on selvästi hyötynyt ihmisen maastoon jättämistä jäljistä. (Kauhanen 2004)

Porojen laidunnus on ihmisen toimintaan liittyvä tekijä, joka on muokannut alueen kasvillisuutta. Selvimmin se näkyy pohjakerroksessa. Hyvin kehittyneet jäkäläköt puuttuvat lähes kokonaan. Poronjäkäläkasvustot ovat kuluneita – paikoin siinä määrin, että tinajäkälät ovat lisääntyneet poronjäkälien kustannuksella. Paikoitellen laidunnus on myös haitannut koivun uudistumista tunturimittarituhon jälkeen. (Kauhanen 2004)

2.9.9 Puunkäyttö

Vuosisatojen aikana ihminen on hakannut puuta sekä poltto- että rakennuspuuksi. Mittavimmat hakkuut rajoittuvat asuttuihin jokilaaksoihin. Esimerkiksi Pulmankijoen mäntymetsä on ollut aikaisemmin nykyistä laajempi. Poronhoitoon on tarvittu puuta myös erämaan keskiosissa. Puunkäytöstä johtuen metsänraja on paikoitellen alentunut sekä mänty- että koivumetsäalueella. Nykyiset hakkuuohjeet ohjaavat hakkuut puustoisille alueille, joilla niistä ei ole haittaa alueen luontomaisuudelle. (Kauhanen 2004)

2.10 Nykyinen käyttö

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue kuuluvat Kaldoaivin, Näätämön ja Muddusjärven paliskuntien poronhoitoalueeseen, ja alue on saamelaisen poronhoidon ydinaluetta (ks. luku 7 **Porotalous**).

Alueen järvillä harjoitetaan kotitarvekalastusta, ja kalastus on myös merkittävä osa luontaiselinkeinojen harjoittamista. Inarinsaamelaisille ja kolttasaamelaisille kalastuksella on ollut ja on edelleenkin erityinen merkitys (ks. luku 8.1 **Kalastuksen merkitys**). Virkistyskalastus keskittyy Näätämöjoen varteen.

Riekon pyynnillä on jonkin verran taloudellista merkitystä paikalliselle väestölle. Riekkoa pyydetään perinteiseen tapaan ansoilla. Syksyisin alueella liikkuu myös virkistysmetsästäjiä.

Retkeily keskittyy alueen koillisosaan Sevettijärvi–Pulmankijärvi-retkeilyreitille, Inarinpolulle ja Saamenpolulle. Alueella on kuusi Metsähallituksen ylläpitämää autiotupaa ja neljä Villin Pohjolan vuokratupaa (ks. luku 6 **Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatka**).

Pysyvää asutusta alueella ei ole. Porotalouden sekä kotitarvemetsästyksen, -kalastuksen tai -keräilyn, luontaiselinkeinojen ja kolttien tukikohtia erämaa-alueella on useita kymmeniä (ks. luku 13 **Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus**).

HOITO JA KÄYTTÖ

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

3.1 Lainsäädännölliset lähtökohdat

Erämaalain (62/1991) mukaan erämaa-alueet ovat Metsähallituksen hoidossa ja hallinnassa. Lais-
sa säädetään, että ”erämaa-alueen hoidossa ja käytössä on noudatettava hoito- ja käyttösuunnitel-
maa, jonka laatii Metsähallitus ja vahvistaa ympäristöministeriö”.

Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa kerrotaan suunnitelman tarkoituksesta:

Suunnitelmassa on tarkoitus selostaa toimet erämaa-alueen käytön edistämiseksi ja ohjaa-
miseksi sekä myös alueella sallittavat rakennustyöt. Alue voitaisiin suunnitelmassa myös
jakaa käytön kannalta eri osiin. Suunnitelmassa ei olisi alueen käyttäjiä koskevia määräyk-
siä, vaan se koskisi pelkästään suunniteltuja viranomaisten toimia.

Erämaalain ensimmäisessä pykälässä todetaan erämaa-alueiden perustamistarkoitus. Siinä tode-
taan, että erämaa-alueet on perustettu:

- alueiden erämaaluonteen säilyttämiseksi
- saamelaiskulttuurin turvaamiseksi
- luontaiselinkeinojen turvaamiseksi
- luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi.

Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma pyrkii näiden erämaalain asettamien tavoitteiden yhteen-
sovittamiseen eri käyttäjäryhmien kesken.

Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on perustettu vanhan luonnonsuojelulain
(71/1923) nojalla erityiseksi suojelualueeksi. Hallituksen esityksen (20/1988) yksityiskohtaisten
perustelujen mukaan

Tärkein seikka soidensuojelualueita perustettaessa on turvata alueiden luonnonmukaisen
vesitalouden säilyminen. Rauhoitusmääräyksiin on siten tarkoitus kieltää ojittamista alueita,
ottamasta maa-aineksia sekä tekemästä kaikkia muitakin sellaisia toimia, jotka saattavat
muuttaa suoalueen luonnonmukaista vesitasapainoa. Sitä vastoin luontaistalouden harjoit-
taminen, kuten poronhoito, metsästys ja kalastus sekä marjojen ja sienien poiminta, olisi
sallittua soidensuojelualueella.

Tarkemmat säännökset soidensuojelulain (851/1988) täytäntöönpanosta on annettu asetuksella
(852/1988). Soidensuojelualueilla on kielletty ojitus, maa-ainesten ottaminen sekä maa- ja kallio-
perän vahingoittaminen. Samoin on kielletty turvemaiden puuston hakkaaminen sekä rak-
ennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen. Tähän on kuitenkin poikkeuksia. Sallittua on
rakentaa ja kunnossapitää sellaisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja, jotka ovat tarpeen yleisön
opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten. Asetus ei rajoita kalastusta, metsäs-
tystä, keräilyä tai poronhoitoa. (asetus 852/1988)

Lukuun ottamatta erämaalaissa olevia alueen luovutuskieltoa (4 §) ja teiden rakentamiskieltoa (5 §) sekä edellä kuvattuja soidensuojeluasetuksen asettamia rajoituksia aluetta käytetään pääsääntöisesti kutakin toimintaa säätelevän lainsäädännön mukaisesti. Esimerkiksi poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja maastoliikennettä säädellään niistä annetuin säädöksin. Lisäksi yleistä merkitystä on esimerkiksi ns. **Rion sopimuksella**, joka velvoittaa kestävyyyteen myös erämaa- ja luonnonsuojelualueilla. Kestävyydellä tarkoitetaan Rion sopimuksessa muun muassa sitä, että luonnon käytössä ja sen ohjauksessa tulee ottaa huomioon taloudelliset, sosiaaliset, ekologiset ja kulttuuriset näkökohdat. Kestävän käytön velvoite on erikseen lausuttu myös Metsähallituksesta annetun lain (1378/2004) 2. §:ssä.

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue kuuluvat Suomen Natura 2000 -suojelualueverkostoon sekä luonto- (92/43/ETY) että lintudirektiivin (79/409/ETY) mukaisena kohteena **Kaldoaivi** (FI 1302002) -nimisenä Natura-alueena. Tämän suunnitelman tavoitteena on siten myös niiden luontoarvojen turvaaminen, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon.

Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on liitetty merkittävien kosteikkojen luetteloon eli ns. **Ramsar**-kohteeksi. Suomen Ramsar-alueet on valittu siten, että ne edustavat mahdollisimman hyvin Suomen erilaisia, vesilinnuston kannalta merkittäviä kosteikkoja. Kaikki Suomen Ramsar-alueet kuuluvat Natura 2000 -verkostoon, ja alueiden rajaukset noudattavat Natura-rajauksia. Ramsarin sopimuksen suojelutavoitteet toteutuvat Natura-alueiden suojelutoimien kautta.

Valtioneuvoston päätöksen (30.11.2000) tavoitteena on mm. edistää kulttuuri- ja luonnonperinnön, virkistyskäytön ja luonnonvarojen säilymistä sekä luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityisen merkittävien aluekokonaisuuksien säilymistä. Alueidenkäytön keskeisiä tavoitteita luonnon sekä luonnonkäytön kannalta ovat mm:

- elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymisen edistäminen
- luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen siten, että turvataan luonnonvarojen saatavuus myös tuleville sukupolville
- ekologisesti tai virkistyskäytön kannalta merkittävien ja yhtenäisten luonnonalueiden sekä käytön ohjaaminen siten, ettei näitä aluekokonaisuuksia tarpeettomasti pirstota
- luonnon virkistyskäytön sekä luonto- ja kulttuurimatkailun edistäminen parantamalla monikäytön edellytyksiä.

Yllä olevaan luetteloon on kirjattu sekä yleis- että erityistavoitteita siltä osin, kuin ne koskevat suunnittelualuetta. Yleistavoitteet ovat luonteeltaan alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia periaatteellisia linjauksia. Erityistavoitteet ovat alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia velvoitteita.

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) keskeiset tavoitteet saamelaiskulttuurin säilymistä kannalta on kuvattu luvussa 3.2 **Saamelaiskulttuurin turvaamiseen liittyvää lainsäädäntöä**.

Metsähallitus ohjaa tiettyjä erämaan käyttömuotoja, mutta moni toiminta on jonkin muun viranomaisen ohjauksessa. Metsähallituksen tehtävät on määritelty laissa (1378/2004) ja asetuksessa (1380/2004) Metsähallituksesta. Laki Metsähallituksesta asettaa toiminnan yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet (4 § ja 5 §), joista hoidon ja käytön suunnittelua ohjaavat

- luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön olennaisena osana Metsähallituksen on riittävästi otettava huomioon biologisen monimuotoisuuden suojelu ja tarkoituksenmukainen lisääminen metsien ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelulle asetettujen muiden tavoitteiden kanssa; Metsähallituksen on lisäksi otettava huomioon luonnon virkistyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset
- Metsähallituksen toiminnassa otetaan huomioon tutkimuksen, opetuksen, – – maankäytön tarpeet.

Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä (1378/2004, 6 §) hoidon ja käytön suunnitteluun vaikuttavat Kaldoaivin erämaa-alueella

- luonnonsuojelulaissa (1096/1996) sekä sen nojalla perustettuja luonnonsuojelualueita koskevissa laeissa säädetyt luonnonsuojelutehtävät sekä luonnonsuojelualueiden hankinta
- kalastuslaissa (286/1982), poronhoitolaissa (848/1990), maastoliikennelaissa (1710/1995), metsästyslaissa (615/1993), jätehuoltolaissa (1072/1993), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaissa (45/2000), pelastuslaissa (468/2003) ja järjestyslaissa (612/2003) säädetyt tehtävät
- luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen
- erävalvonta.

Lapin ympäristökeskus huolehtii toimialueellaan sille säädetyistä tai määräytyistä ympäristönsuojelua, alueiden käyttöä, luonnonsuojelua, kulttuuriympäristön hoitoa, rakentamisen ohjausta sekä vesivarojen käyttöä ja hoitoa koskevista tehtävistä (Laki ympäristöhallinnosta 55/1995).

Saamelaiskulttuuriin liittyvät velvoitteet on kuvattu seuraavassa luvussa.

3.2 Saamelaiskulttuurin turvaamiseen liittyvää lainsäädäntöä

3.2.1 YK:n KP-sopimus

Saamelaisten kulttuuriin kuuluvien elinkeinojen harjoittamista suojaa saamelaisten osalta YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan ihmisoikeussopimuksen (**KP-sopimus**) 27. artikla, joka on Suomessa voimassa laintasoisesti. Artiklan määräys edellyttää YK:n ihmisoikeuskomitean tulkinnan mukaan, että taloudelliset toimenpiteet suunnitellaan ja sopeutetaan siten, että saamelaisten elinkeinojen – kuten poronhoidon – taloudellinen kannattavuus säilyy.

3.2.2 Biodiversiteettisopimus

Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (biodiversiteettisopimus) saatettiin voimaan asetuksella 78/1994. Siinä todetaan mm., että sopimuspuolet

tunnustavat monien perinteisen elämäntavan omaavien alkuperäis- ja paikallisyhteisöjen läheisen ja perinteisen riippuvuuden biologisista luonnonvaroista sekä sen, että on toivottavaa jakaa biologisen monimuotoisuuden suojelua ja sen osien kestäväää käyttöä koskevasta perinteisestä tietämyksestä, uudistuksesta ja käytännöstä saatu hyöty oikeudenmukaisesti.

3.2.3 Perustuslaki

Kaldoaivin erämaa-alue kuuluu kokonaisuudessaan saamelaiden kotiseutualueeseen. Erämaa-alueiden yhtenä tavoitteena mainittua saamelaiskulttuurin turvaamista koskevia säännöksiä on lisäksi muissa säädöksissä, muun muassa 1.3.2000 voimaan tullessa Suomen perustuslain (731/1999) 17. §:n 3. momentissa. Tämän perusoikeussäännöksen mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi Suomen perustuslaissa (121 §, 4 mom) on turvattu saamelaisille alkuperäiskansana omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto saamelaiden kotiseutualueella sen mukaan, kuin siitä laissa säädetään. Kulttuuri-itsehallintoa toteuttaa saamelaiskäräjälain 9. §:ssä tarkoitettu saamelaiskäräjät.

3.2.4 Laki saamelaiskäräjistä

Laki saamelaiskäräjistä (974/1995) velvoittaa

viranomaisia [ja Metsähallitusta] neuvottelemaan saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaiden asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaiden kotiseutualueella – – valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta. – – Neuvotteluvelvoitteen täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta. Tilaisuuden käyttämättä jättäminen ei estä viranomaista jatkamasta asian käsittelyä.

Saamelaiskulttuurin harjoittamiseen lasketaan kuuluviksi perinteiset elinkeinot – kuten poronhoito, kalastus ja metsästys.

3.2.5 Laki Metsähallituksesta

Metsähallitukselle on annettu erityinen velvoite saamelaiden kulttuuriperinnön suojeluun saamelaiden kotiseutualueella (Laki Metsähallituksesta 1378/2004). Lain 4. §:ssä todetaan, että yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet edellyttävät Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoidon, käytön ja suojelun yhteensovittamista saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitettulla saamelaiden kotiseutualueella siten, että saamelaiden kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan.

Hallituksen esityksessä saamelaiden kulttuurin harjoittamisen edellytysten turvaamista on kuvattu sekä saamelaiden kotiseutualueella että koko poronhoitoalueella. Erityisesti korostetaan saamelaiden kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen merkitystä. Velvoittavuutta on korostettu nostamalla se suoraan lakiin aiemman asetuksen sijasta.

3.2.6 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Saamelaiskulttuurin turvaamista koskevia säännöksiä on myös maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999). Kyseiseen lakiin perustuvan valtioneuvoston periaatepäätöksen (30.11.2000) mukaisesti tulee saamelaisten kotiseutualueella turvata alueiden käytössä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kehittämisedellytykset sekä sovittaa ne yhteen luonnon kestokyvyn kanssa. Maankäyttö- ja rakennuslain 22. §:n mukaan ”tavoitteet voivat koskea asioita, joilla on – – merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön”.

Alueidenkäytön keskeisiä tavoitteita saamelaiskulttuurin säilymisen kannalta ovat mm.

- saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kehittämisedellytysten turvaaminen sekä sovittaminen yhteen luonnon kestokyvyn kanssa
- alueiden säilyminen luonto- ja kulttuuriarvojen kannalta erityisen merkittävänä kokonaisuutena siten, että asumisen ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen edellytykset säilyvät
- alueiden erityispiirteiden tunnistaminen ja alueiden käytön sovittaminen mahdollisimman tasapainoisesti yhteen poikkeuksellisten luonnonolojen ja kulttuuriarvojen turvaamiseksi
- luonnonoloihin sopeutuneiden, omaleimaisten kylä- ja kulttuuriympäristöjen säilyttäminen ehjinä.

Yllä olevaan luetteloon on kirjattu sekä yleis- että erityistavoitteita siltä osin, kuin ne koskevat suunnittelualuetta. Yleistavoitteet ovat luonteeltaan alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia periaatteellisia linjauksia. Erityistavoitteet ovat alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia velvoitteita.

3.2.7 Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) tavoitteena on edistää sekä monipuolistaa porotalouden ja luontaiselinkeinojen elinkeinotoimintaa, parantaa elinkeinojen rakennetta ja toimintaedellytyksiä, edistää uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä, kehittää poronhoito- ja luontaiselinkeinoaluetta sekä tukea haja-asutusalueiden ja yhdyskuntien kehittämistä poronhoitoalueella ja luontaiselinkeinojen harjoittamisalueella.

Lain mukaisissa toimenpiteissä on kiinnitettävä erityistä huomiota saamelaisten mahdollisuuksiin ylläpitää ja kehittää kulttuurimuotoonsa kuuluvia elinkeinoja saamelaisten kotiseutualueella.

3.2.8 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain (21/2004) mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain eduskuntakäsittelyssä työelämä- ja tasa-arvovaliokunta lausui mietinnössään (TyVM 7/2003 vp – HE 44/2003 vp) viranomaisten velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta:

Erityistä huomiota tulee kiinnittää saamelaisten oikeuksiin alkuperäiskansana ja saamelaiskulttuurin tärkeimmän aineellisen perustan eli poronhoidon turvaamiseen. Viranomaisten tulee suunnitelmallisesti edistää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa poronhoitoa ja hankkia sillä toimeentulonsa.

3.2.9 Yhdenvertaisuussuunnitelma

Metsähallituksen yhdenvertaisuussuunnitelmassa 3.5.2006 (1821/01/2004) on huomioitu työministeriön suositukset (9.9.2004) yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisesta ja sen erityiskysymykset saamelaisten kotiseutualueella. Suunnitelmassa korostetaan henkilökunnan erityiskysymysten huomioinnin kehittämistä ja sen tiedostamista, että samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuutta. Yleinen periaate on, että Metsähallituksen tavoitteena on toteuttaa saamelaisten positiivista erityiskohtelua Metsähallitus-lain (1378/2004) saamelaisten kulttuurin harjoittamisedellytysten turvaamisvelvoitteen lähtökohdista voimassa olevan lainsäädännön sallimissa rajoissa.

Suunnitelman strategia linjaa luontaiselinkeinojen huomioimisen: ”Metsähallitus ymmärtää luontaiselinkeinot sekä niiden ja saamelaiskulttuurin kytkennän ja turvaa niitä yleisillä sekä toimintokohtaisilla säädöksiin perustuvilla menettelyillä.” Saamelaisten erityinen positiivinen huomiointi luontaiselinkeinoissa on perustuslain ja YK:n KP-sopimuksen 27. artiklan mukaan huomioitu siten, että porojen laidunrauhaan, kulkureitteihin ja laitumiin kohdistuvia toimenpiteitä sekä niiden haitallisten vaikutusten tasoa saamelaiskulttuuriin arvioidaan erikseen. Näiden tason turvaamiseksi tulee arvioida nykytilaa ja kehittämistarpeita. Neuvotteluvollisuudet on esitetty muissa säädöksissä.

3.2.10 Saamen kielilaki

Saamen kielilain (1086/2003) tarkoituksena on osaltaan turvata perustuslaissa säädetty saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tavoitteena on, että saamelaisten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta ja saamelaisten kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

4 Vyöhykealuejako

4.1 Vyöhykkeistämisen tavoitteet ja lähtökohdat

Vyöhykkeistämisen tavoitteena on sovittaa yhteen erämaalain tavoitteet sekä ohjata erämaan nykyistä ja tulevaa käyttöä siten, että ne toteutuvat. Erämaalain (62/1991) kolme ensimmäistä tavoitetta – erämaaluonteen säilyttäminen sekä saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen – ovat keskeisiä päämääriä koko erämaassa. Lisäksi erämaalaki edellyttää alueen monipuolisen käytön edellytysten kehittämistä, mikä tarkoittaa lain yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan tässä tapauksessa lähinnä virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytysten järjestämistä. Tämä tavoite on osin ristiriidassa kolmen ensimmäisen tavoitteen kanssa. Myös erämaaluonteen säilyttämisen, saamelaiskulttuuriin kuuluvan poronhoidon turvaamisen ja muiden luontaiselinkeinojen turvaamisen kesken esiintyy ristiriitoja.

Toisin sanoen vyöhykkeistämällä pyritään pitkäjänteiseen erämaa-alueen ja soidensuojelualueen maankäytön ohjaukseen. Vyöhykkeistämällä pyritään vähentämään ympäristön kulumista, lajiston häiriintymistä ja käyttäjien välisiä ristiriitoja. Erityisesti tavoitteena on minimoida virkistyskäytön aiheuttamia haittoja luontaiselinkeinoille ja saamelaiskulttuurille. Vyöhykejako kuvaa erämaan monipuolisen käytön pyrkimyksen painottumista erämaan eri osissa, jotta erämaalain kaikki tavoitteet toteutuvat. Vyöhykkeistä riippumatta erämaalain kolme ensimmäistä tavoitetta ovat keskeisiä koko erämaassa.

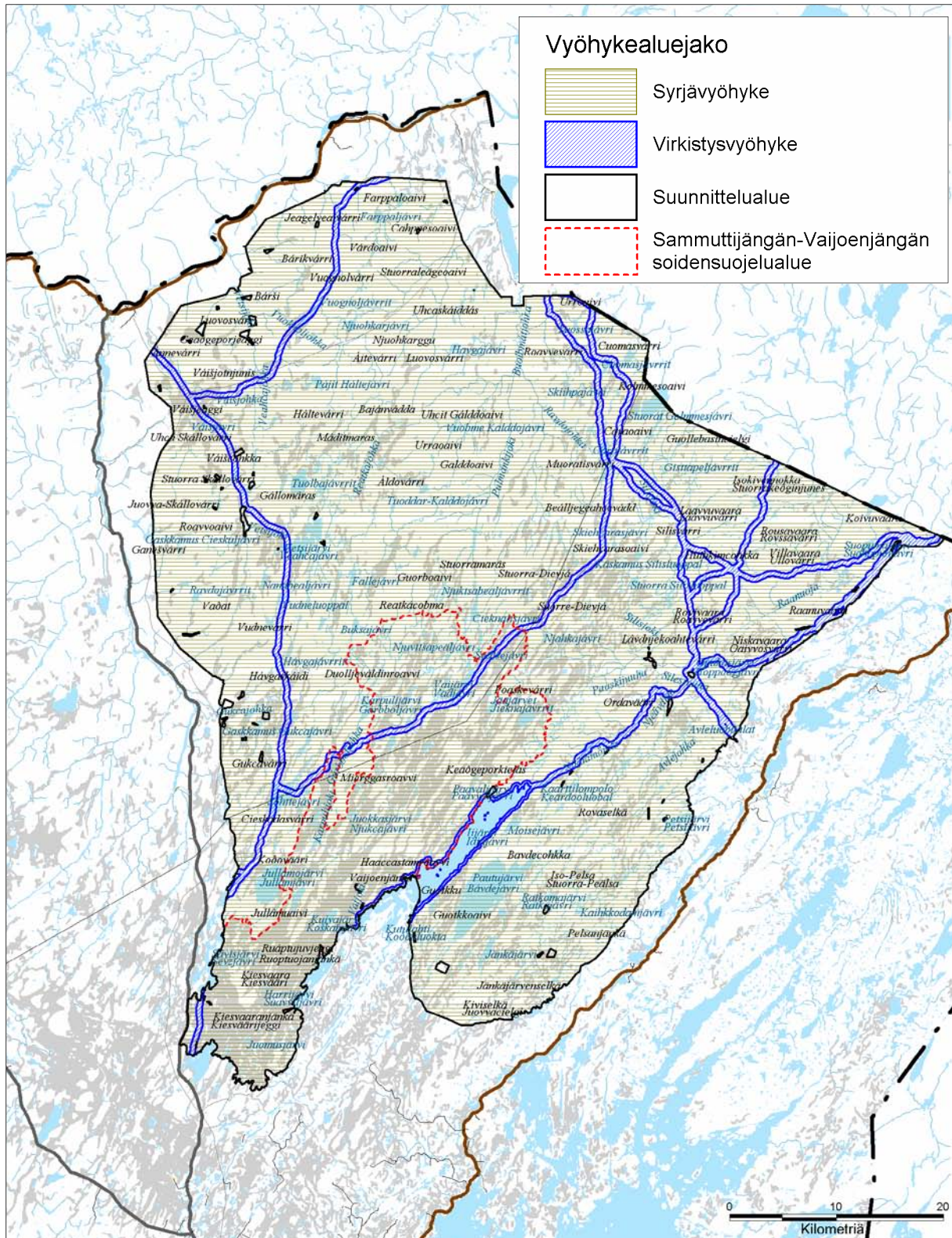
Käytännössä vyöhykkeistämällä voidaan ohjata Metsähallituksen maankäyttöratkaisuja, virkistyskäyttöä ja luontomatkailua sekä niihin liittyviä reittejä, muita palvelurakenteita, lupapolitiikkaa sekä hyväksyttäviä toimintoja olemassa olevan lainsäädännön puitteissa.

4.2 Vyöhykkeistämisen perusteet Kaldoaivin erämaassa ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue ovat tärkeitä alueita poronhoitajille, muille luontaiselinkeinojen harjoittajille, paikallisille matkailuyrittäjille ja paikallisille asukkaille. Luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin turvaaminen sekä alueen erämaaluonteen säilyttäminen – käsittäen paikallisen väestön kotitarvekalastuksen, metsästyksen ja hiihtäjäkalastuksen – on keskeisintä. Virkistyskäyttö on tärkeää erämaa-alueen koillisosassa Sevettijärven–Pulmankijärven (Čeavetjávri–Buolbmátjávri) alueella, Näätämöjoen (Njiävdám) varressa, moottorikelkkaurilla sekä kevättalvella pilkkijärvillä koko alueella.

Näillä perusteilla suurimman osan erämaa- ja soidensuojelualueutta tulee olla syrjävyöhykettä. Virkistysvyöhykkeellä turvataan sekä omatoimisen että ohjatun luontomatkailun edellytykset ja ohjataan erämaan virkistyskäyttöä siten, että erämaan muulle käytölle koituva haitta olisi mahdollisimman vähäinen. Vyöhykkeistämisestä riippumatta poronhoidon ja luontaiselinkeinojen harjoittaminen on turvattu kaikkialla erämaassa ja soidensuojelualueella myös virkistysvyöhykkeellä, ja toisaalta jokamiehen oikeuksilla saa liikkua kaikkialla erämaassa myös syrjävyöhykkeellä (kuva 5).

Vyöhykejako perustuu olemassa olevan tilanteen kartoitukseen ja arvioon tulevaisuuden tarpeista eri käyttömuotojen osalta. Vyöhykkeistäminen turvaa porotalouden harjoittamisen edellytykset pitkällä tähtäimellä vähintäänkin nykyisellä tasolla, sillä se säätelee muun muassa virkistyskäytön rakenteiden sijoittumista ja maastoliikennettä. Vyöhykkeet eivät rajoita paikallisten ihmisten perinteisiä oikeuksia – kuten poronhoitoa, metsästystä ja kalastusta.

Kuva 5. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen vyöhykejako. © Metsähallitus 2007, © Genimap Oy, Lupa L5293.

4.3 Toimenpiteet

- Alue vyöhykkeistetään kahteen vyöhykkeeseen, jotka ohjaavat alueen käyttöä, rakenteiden sijoittamista sekä liikkumista ja lupapolitiikkaa: 1) syrjävyöhykkeeseen ja 2) virkistysvyöhykkeeseen (kuva 5, taulukko 1).

4.3.1 Syrjävyöhyke

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella syrjävyöhykkeen pinta-ala on noin 329 000 ha eli 95 % alueen pinta-alasta. Syrjävyöhyke on suurelta osin alueen vähiten liikuttua, rauhallisinta, vaikeimmin saavutettavaa ja luonnontilaisinta osaa, vaikka se ei ole aina maantieteellisesti syrjässä. Sen tavoitteena on mahdollisimman luonnontilainen alue, minne ei rakenneta uutta palveluvarustusta. Vyöhykkeellä ei sijaitse merkittäviä reittejä tai retkeilyn rakenteita, eikä niitä ole tarkoitus rakentaa. Luontaiselinkeinoista porotalous on keskeisin käyttömuoto tällä vyöhykkeellä. Kotitarvekalastajia ja virkistyskalastajia liikkuu jonkin verran sekä kesällä että talvella. Alueella voidaan järjestää erämaaluonteeseen soveltuvia opastettuja retkiä. Syrjävyöhykkeellä on kesäaikaisia maastoliikenneuria sekä luontaiselinkeinojen ja kolttalain (253/1995) mukaisia tukikohtia. (taulukko 1 ja kuva 5)

4.3.2 Virkistysvyöhyke

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella virkistysvyöhykkeen pinta-ala on noin 18 000 ha eli 5 % alueen pinta-alasta. Tämä on se alue, jolle suuntautuu suurin osa virkistyskäytöstä sekä kesällä että talvella. Etenkin ulkopaikkakuntalaisten moottorikelkkailu ja virkistyskalastus keskittyvät tälle vyöhykkeelle. Ohjelmapalveluyrittäjille voidaan myöntää lyhytaikaisia lupia tukikohdan pitämistä varten virkistysvyöhykkeelle. Merkityt polut ja vaellusreitit sijoittuvat tälle alueelle. Vyöhykkeellä sijaitsevat kaikki autiotuvat, ja sille keskittyvät kaikki virkistyspalvelurakenteet. Virkistysvyöhykkeelle voidaan rakentaa Metsähallituksen huollon tarvitsemia tukikohtia. Vyöhyke on enimmillään kilometrin levyinen. Käytännössä virkistysvyöhyke sijoittuu olemassa olevien reittien ja rakenteiden ympärille sekä osittain Näätämojoen varteen: pari kilometriä Opukasjärvestä (Hoppoogjävri) Iijärven (Ijjävri) suuntaan. (taulukko 1 ja kuva 5)

Taulukko 1. Kaldoaivin sekä Sammuttjängän–Vaijoenjängän suunnitelmassa esitetyn vyöhykejaon mukaiset sallitut ja kielletyt rakenteet ja toiminnot. Myöhemmissä luvuissa on tarkempi kuvaus kustakin rakenteesta tai toiminnosta ao. käyttömuodon kohdalla. mk = moottorikelkka. * = Näätämojoen varressa sallittu pääsääntöisesti vain merkityillä tulipaikoilla. Ks. luku 6 **Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**; 6.6 **Tavoitteet ja toimenpiteet**.

Rakenne/Toiminto	Syrjävyöhyke	Virkistysvyöhyke
Autiotuvat	Ei	Kyllä
Uudet vuokratuvat	Ei	Ei
Uudet MH:n huoltotukikohdat	Ei	Kyllä
Ohjelmanpalveluiden tilapäiset tukikohdat	Ei	Kyllä
Porotalouden tukikohdat	Kyllä	Kyllä
Porotalouden rakenteet	Kyllä	Kyllä
Muut luontaiselinkeinojen tukikohdat	Kyllä	Kyllä
Kolttalain mukaiset tukikohdat koltta-alueella	Kyllä	Kyllä
Merkityt polut	Ei	Kyllä
Kesäaikaiset maastoliikenneurat paikkakuntalaisille	Kyllä	Kyllä
Metsähallituksen valtakunnalliset moottorikelkkaurat	Ei	Kyllä
Moottorikelkkasafariluvat ohjelmanpalveluyrittäjille	Pienille ohjatuille ryhmille, erikseen sovittaville kulku-urille	Valtakunnallisella mk-uralla ei rajoituksia; muualla pienille ohjatuille ryhmille, erikseen sovittaville kulku-urille
Kelkkaluvat ulkopaikkakuntalaisille moottorikelkkaurien ulkopuolella	Talviaikaisen maastoliikennelupakäytännön mukaisesti	Talviaikaisen maastoliikennelupakäytännön mukaisesti
Helikopterin laskeutumiskaikat	Erikseen nimettäville laskeutumiskaikoille	Erikseen nimettäville laskeutumiskaikoille
Pitkospuut ja sillat	Tarvittaessa mönkijäurille	Tarvittaessa mönkijäurille
Metsästys	Kyllä	Kyllä
Kalastus	Kyllä	Kyllä
Keräily	Kyllä	Kyllä
Tulenteko	Kyllä	Kyllä*

5 Luonto- ja kulttuuriarvot

5.1 Luonnonsuojelu ja -hoito

5.1.1 Nykytila

Luonnon suojelu ei ole luonnon käytöstä irrallinen ilmiö, vaan kaikkeen käyttöön liittyy myös suojelunäkökohta. Kestävän käytön periaate kuuluu kaikkeen luonnon käyttöön. Seuraavassa esitellään kootusti kaikki luonnon suojelun kannalta keskeisimmät asiat ja näkökohdat sekä tarvittavat erityistoimet. Siksi osa esityksistä toistuu tässä luvussa, sillä ne on kirjattu suunnitelmaan jo muiden aihepiirien yhteydessä. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alueen uhanalaisista kasveista ja eläimistä on kerrottu tarkemmin alueen perusselvityksessä (Tynys & Stolt 2004).

Luonnon suojelu ja erämaalaki

Erämaat eivät ole varsinaisia luonnonsuojelun alueita, eli niitä ei ole perustettu luonnonsuojelulain (1096/1996). Erämaalain (62/1991) yleisperusteluissa sanotaan:

Luonnonsuojelun alueet eivät käytännössä tyydytä kaikkia erämaiden luontaistalouteen ja monipuoliseen käyttöön liittyviä tarpeita. Lisäksi on tarpeellista perustaa sellaisia alueita, jotka eivät ole normaalissa talouskäytössä, mutta jotka eivät liioin olisi niin tiukasti suojeltuja kuin luonnonsuojelulain (71/1923) mukaiset suojelun alueet.

Erämaalaki estää tietyt, voimakkaasti luontoa muuttavat toimet; mutta muuten erämaat ovat lain-säädännön suhteessa samassa asemassa kuin niitä ympäröivät alueet. Luonnonsuojelulaki ei nosta erämaa-alueita erikseen esille, vaan lakia sovelletaan erämaassa samoin kuin muillakin alueilla.

Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alueen asema luonnonsuojelussa

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alue kuuluvat pohjois-boreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen (Ruuhijärvi 1988). Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alue sekä Norjan puoleinen suojelematon, mutta tietön ja erämaaluonteinen alue muodostavat yhdessä laajan erämaisen ja suhteellisen luonnontilaisen kokonaisuuden.

Luonnonsuojelua ohjaa luonnonsuojelulaki (1096/1996). Lain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen sekä luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen. Luonnonsuojelussa tavoitteena on oltaava maamme luontotyyppejä ja luonnonvaraisten eliöeläinten suotuisan suojelun tason saavuttaminen ja säilyttäminen.

Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alue on liitetty merkittävien kosteikkojen luetteloon eli ns. **Ramsar**-kohteeksi (ks. luku 3 **Hoidon ja käytön tavoitteet**). Ramsarin sopimuksen suojelutavoitteet toteutuvat perustetun soidensuojelun alueen ja Natura-alueiden suojelutoimien kautta.

Euroopan yhteisöjen neuvoston päätöksellä on vuodesta 1992 lähtien kehitetty yhtenäistä eurooppalaista ekologista verkostoa. Tämän Natura 2000 -verkoston tavoitteena oli taata eurooppalaisen luonnon monimuotoisuuden säilyminen (Ympäristöministeriö 1999).

Natura 2000 -verkosto koostuu yhteisön tärkeinä pitämistä alueista, joilla on luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteessä I lueteltuja luontotyyppisiä ja liitteessä II lueteltujen lajien elinympäristöjä. Näitä alueita sanotaan **SCI**-alueiksi. Luontodirektiivin perusteella ehdotettujen alueiden lisäksi Natura 2000 -verkostoon on ilmoitettu lintudirektiivin (79/409/ETY) säännösten mukaisesti luokiteltuja linnustonsuojelualueita, joita nimitetään **SPA**-alueiksi.

Luontodirektiivin liitteen I luontotyypeistä 69 esiintyy Suomessa. Luontodirektiiviin sisältyy myös noin 600 eliölajia, joista Suomessa tavataan noin 130 lajia. Lintudirektiivin liitteessä I on lueteltu noin 200 lajia, jotka vaativat suojelutoimia. Suomessa näistä tavataan noin 60 lintulajia.

Kaldoaivin erämaa-alue sekä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue kuuluvat Natura 2000 -suojelualueverkoston alpiiniseen vyöhykkeeseen. Euroopan unionin komissio hyväksyi alueen lopullisesti EU:n suojelualueverkostoon luontodirektiivin perusteella 22.12.2003. Yhdessä alueet muodostavat **Kaldoaivin erämaa** (FI 1302002) -nimisen Natura-alueen. Alueen pinta-ala on 351 633 ha, ja se on liitetty Natura 2000 -verkostoon SCI- sekä SPA-alueena sen sisältämien luontodirektiivin liitteiden I ja II määrittämien suojeltavien luontotyyppien (ks. luku 2.4 **Natura-luontotyyppit**) ja lajien sekä lintudirektiivin liitteen I lajien perusteella.

Perinnemaisemat

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella ei ole yhtään valtakunnallisesti, maakunnallisesti eikä paikallisesti arvokkaaksi luokiteltua perinnemaisemakohtetta (Kalpio & Bergman 1999).

5.1.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Metsähallitus seuraa erämaan ja soidensuojelualueen luonnon tilaa ja sen muutoksia, ryhtyy tarvittaviin suojelutoimenpiteisiin ja informoi tästä päättäjiä. Tärkeä osa tätä työtä on Natura 2000 -luontotyyppien johtaminen Ylä-Lapin luontokartoitusaineistoon. **Peruste:** Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää. Eräs tärkeä seurannan työväline on paikkatietojärjestelmä, josta saadaan tietoa luontotyypeistä ja niiden tilasta. Kun niille saadaan vastaavat Natura 2000 -luontotyyppit, on luontokartoitusaineisto hyödynnettävissä esim. Natura 2000 -luontotyyppien esiintymisen tarkasteluun ja seurannan suunnitteluun.
- 2) Metsähallitus jatkaa Utsjoen tuhoutuneiden tunturikoivikoiden ennallistamisen mahdollisuuksien selvittämistä yhdessä paliskuntien ja Utsjoen kunnan kanssa. **Peruste:** Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman (Sandström ym. 2000) strategialinjaukset. Tuhoalueille on laadittu ennallistamissuunnitelma.
- 3) Metsähallitus vastaa uhanalaisten eläinlajien seurannasta ja suojelusta. Tässä tehtävässä se toimii yhteistyössä tutkijoiden, luonnonsuojelujärjestöjen, paliskuntien ja muiden sidosryhmien kanssa. **Peruste:** Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää.

- 4) Metsähallitus hakee jatkossakin maa- ja metsätalousministeriöltä erikoisluvan metsästää naalin pesäalueilta kettuja käyttämällä apuna moottorikelkkaa ja ampuma-asetta. Metsästäjinä toimivat paikalliset alueen hyvin tuntevat henkilöt. Asiasta informoidaan vuotuisissa kokouksissa sidosryhmiä (paliskunnat, luonnonsuojeluyhdistykset, riistanhoitoyhdistykset ja kunta). **Peruste:** Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää. Henkilöiden tehtävään soveltuvuuden varmistaminen.
- 5) Metsähallitus osallistuu alueen riekkokantojen seurantaan. **Peruste:** Pyyntiin ohjaus kestävän käytön periaatteella.
- 6) Kalakantojen luontainen lisääntyminen turvataan kalastusta säätelemällä, ja siirtoistutukset tehdään harkitusti ja kontrolloidusti. Ks. luku 8 **Kalavesien hoito ja kalastus.** **Peruste:** Alueen vesistöjen luonnontilaisuuden säilyttäminen.
- 7) Uhanalaisten kasvien esiintymätietoja tarkistetaan jatkuvasti. Esiintymäpaikkoja tarkastetaan maastossa. Tiedot tallennetaan uhanalaisrekistereihin. **Peruste:** Tämä on osa Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävää.
- 8) Metsähallitus opastaa luontokeskuksissa, luontotuvilla ja internetsivuilla kävijöitä ympäristöä säästävään retkeilyyn. Kaldoavin alueen tuville viedään myös tupakansiot, joissa kerrotaan muun muassa luonnonsuojelusta ja alueen jätehuollosta. **Peruste:** Virkistyskäyttäjien ohjaaminen, opastus ja neuvonta ovat keskeinen osa erämaan luonnontilaisuuden säilyttämistä. Opastustoiminnalla on tärkeä tehtävä retkeilyn ympäristövaikutusten hallinnassa ja ennakoivassa pelastustoiminnassa. Alueen erämaisyyden turvaaminen. Ympäristökasvatus.
- 9) Moottorikelkkailua ohjataan ja rajoitetaan lupapolitiikalla, jonka mukaan kulku urien ulkopuolella on ulkopaikkakuntalaisille mahdollista vain tietyissä tapauksissa ohjattuna ja opastettuna. Metsähallitus yhteistyössä poliisin ja rajavartiolaitoksen kanssa valvoo moottorikelkkailua alueella. **Peruste:** Porotalouden edellytysten turvaaminen. Ristiriitojen välttäminen. Muiden kuin poromiesten liikkumista vasoma-alueilla touko–kesäkuussa tulee välttää.
- 10) Metsähallitus valvoo kesäaikaista maastoliikennettä yhteistyössä poliisin ja rajavartiolaitoksen kanssa.

5.1.3 Seuranta

Metsähallituksen tehtävänä on seurata hallinnoimiensa alueiden luonnossa tapahtuvia muutoksia sekä uhanalaisten ja harvinaistuneiden kasvi- ja eläinlajien kantoja, ja toimia niiden turvaamiseksi. Metsähallituksen tulee seurata myös riistakantojen kehitystä ja pyrkiä yhteistyössä riistanhoitopiiriin ja riistanhoitoyhdistyksen kanssa turvaamaan ne. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi Metsähallitus mm. laatii hoito- ja käyttösuunnitelmia, kouluttaa henkilöstöä, toimii sertifioitujen ympäristö- ja laatujärjestelmän mukaisesti, ylläpitää uhanalaisten lajien rekistereitä, seuraa säännöllisesti suurpetojen määrää sekä suorittaa riistakolmiolaskentoja.

Tärkeä työkalu luonnontilan seurannassa on vuonna 2000 valmistunut Ylä-Lapin luontokartoitus (Sihvo 2001 ja 2002), jonka yhteydessä myös Kaldoavin erämaa-alueen sekä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelun biotoopit ja niiden esiintyminen on kartoitettu.

EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) putkilokasveille ollaan parhaillaan laatimassa Suomen ympäristökeskuksen johdolla seurantaohjelmaa.

Metsähallituksen koordinoimana seurataan maakotkan, merikotkan, muuttohaukan ja tunturihaukan kantojen kehitystä. Metsähallitus pitää kotkanpesistä pesärekisteriä ja tarkastaa pesät vuosittain. Joka vuosi tavataan paliskuntien edustajat, ja heiltä saadut pesävihjeet tarkastetaan. Lisäksi alueen petolintujen pesimistä sekä kantojen kehitystä ovat seuranneet ja pesiä tarkastaneet lukuisat alan harrastajat.

Edellä mainittujen petolintujen lisäksi ympäristöministeriön Metsähallitukselle vastuuttamia lajeja ovat naali ja kiljuhanhi, joita Metsähallitus seuraa vuosittain. Se pitää alueen tunnetuista naalinpesistä rekisteriä ja seuraa yhdessä naalityöryhmän kanssa naalin esiintymistä alueella.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on tutkinut alueen kalastoa ja porolaitumien tilaa. Vuonna 1997 valmistui tutkimus Pohjois-Lapin paliskuntien talvilaitumien tilasta ja vuonna 1999 koko pronhoitoalueen kesälaitumien tilasta (Kumpula ym. 1997 ja 1999).

5.2 Kulttuuriperinnön suojele ja hoito

5.2.1 Nykytila

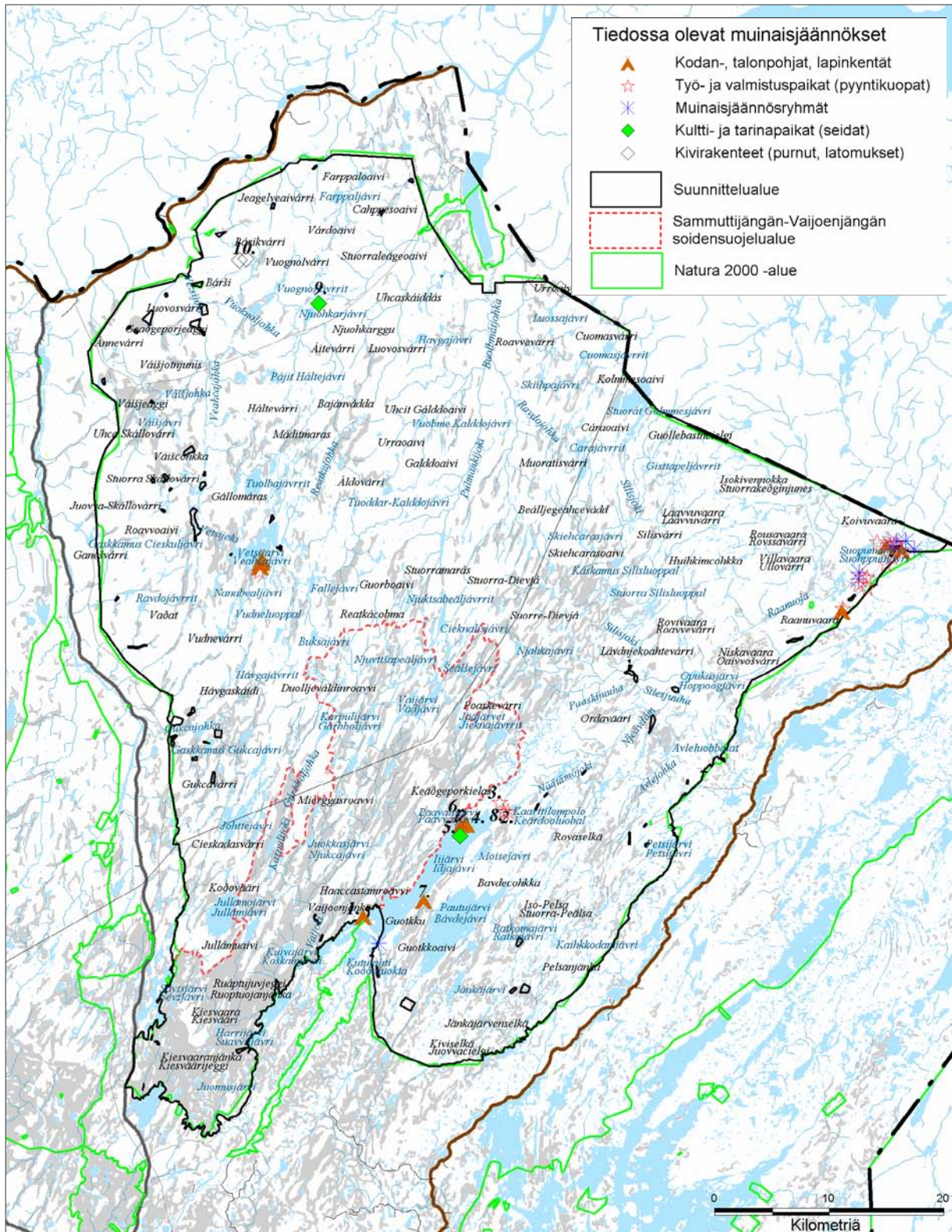
Arkeologiset kohteet

Kaldoaivin erämaa-alueelta ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän alueelta on luetteloitu toistaiseksi kahdeksan kiinteää muinaisjäännettä Inarin kunnan puolelta ja kaksi Utsjoen kunnan puolelta (kuva 6).

Roomalaisin numeroin esitetty luokitusnumero on rauhoitusluokitus, joka ei perustu lakiin tai asetukseen. **I-luokka:** valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävä muinaisjäännes; pyrittävä säilyttämään sellaisenaan ja merkitsemään kaavoituksessa erityisalueeksi. **II-luokka:** rauhoitusasteen lähempi määrittely edellyttää lisätutkimusta (yleisin käytetyistä luokista). **III-luokka:** tuhoutunut tai epämääräinen kohde; rauhoituksesta tunnettujen tietojen nojalla vapaa kohde. (Kotivuori & Torvinen 1994)

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän alueella sijaitsevat kiinteät muinaisjäännekset (Kotivuori & Torvinen 1994):

- 1) Rovasalmi (Ruávičuálmí). Pohjoisranta. Iijärvellä Vaijoenjängällä rinteessä erottuu järvelle Mujon kenttä. Koko on noin 40 x 50 m. Kentällä erottuu 2–3 mahdollisesti 6-kulmaisen kodan pohjaa keskellä olevine liesikivikohoumineen sekä muita suorakulmaisten (ulko-?) rakennusten sijoja ja kuoppia. II-luokka.
- 2) Kaartilompolo (Kiärdooluobâl). Iijärvi. Vuodasluobal (Vuodâsluobâl). Pyyntikuoppia Iijärven luusuan eteläpuolella, Iijärven ja Kaartilompolon välisessä maastossa, mättäikköisessä tunturikoivikossa. Metsähallituksen Iijärven kämpästä on kuopille matkaa noin 500 m. Kuopat, toistakymmentä kappaletta, ovat epäsäännöllisin välein ja noin pohjois-eteläsuuntaisessa rivissä kannaksella, Kaartilompolon ja pienemmän järven välissä. II-luokka.

Kuva 6. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun tiedossa olevat kiinteät muinaisjännökset. © Metsähallitus 2006, © Genimap Oy, Lupa L5293, © Museovirasto, lupa no 34/005/2005, © Suomen ympäristökeskus 2006.

- 3) Iijärvi Pohjoisranta. Vuodasluobal. Pyyntikuoppia. Kivikautinen löytöpaikka. Metsähallituksen Iijärven kämpästä noin 700 m luoteeseen. Iijärven koillisimman osan pohjoisrannalla alkaa noin 500 m pitkä koillis-lounaissuuntainen yli 100 kuoppaa käsittävä pyyntijärjestelmä koivikkoa kasvavalla loivasti kumpuilevalla hiekkakankaalla. Kuopat ovat kooltaan keskimäärin 2,5 x 3 m ja noin metrin syviä. Ne ovat epäsäännöllisin välein yksittäisinä tai tiiviinä ryppäinä, paikoin mutkittelevina linjoina. Lähimpänä rantaa olevien kuoppien luona oli maapaljastumissa löytöjä: kvartseja, kivilaji-iskos. II-luokka.
- 4) Vyepeenjargâ. Kenttä. Iijärven pohjoisosaan koillisesta pistävän niemen kaakkoisrannalla, Iijärven autiotuvasta 1,2 km lounaaseen. Paikalle on topografiseen karttaan (1974) merkitty yksityiskämpä. Nyt sen sija erottuu heinittyneellä kentällä suorakulmiona. Lisäksi paikalla voi havaita toisen suorakaiteisen rakennuksen sijan ja ehkä vanhempaa perua olevan, noin 6 m laajan kodanpohjan. Ainakin osittain kenttä on myöhäinen. II/III-luokka.
- 5) Vyepeenjargâ. Iijärvi. Kivikautinen asuinpaikka. Iijärven pohjoisosaan koillisesta pistävän hietikkoniemen lounaiskärjessä. Pari metriä korkean, veteen sortuvan rantatörmän yläosassa pistää profiilista esiin tulen rapauttavia kiviä ja kvartsi-iskoksia. Havaintoja on noin viiden metrin matkalla rannan suunnassa. II-luokka.
- 6) Vyepeenjargâ. Pyyntikuoppia. Iijärvi. Iijärven koillisosaan pohjoisesta pistävällä niemellä. Paavalihoen (Paavväljuuhâ) suussa olevalta huvilalta kuoppajonon länsipää on noin 100 m itä-kaakkoon. Kuopat ovat tasaisella, koivikkoa kasvavalla hietikkokankaalla. II-luokka.
- 7) Iijärvi/Pautujärvi. Kannas. Kivikautinen asuinpaikka. Iijärven keskivaiheilla kaakkoisrannalla. Järvien välisellä kannaksella olevasta Kuotkusuosta lähtevä oja laskee Iijärveen kohteen länsipuolella, noin 100–150 m:n päässä. Asuinpaikkamerkkejä erottuu kahdella vanhan rantatörmän erottamalla hietikkoisella ja koivikkoa kasvavalla terassilla, alempana leiripaikalla, ylempänä poropoluilla, jossa tulen rapauttavia kiviä ja löytöjä erottuu maapaljastumissa. Löydöt: kvartseja. II-luokka.
- 8) Näätämojoen luusua. Pyyntikuoppia. Vuodasluobal. Iijärven koillispäässä, Näätämojoen luusuan ja sen kaakkoispuolisen järven välisellä kannaksella. Kumpuilevassa ja kivikkoisessa, tunturikoivikkoa kasvavassa maastossa erottuu 11 kuopan jono itä-länsisuuntaisena. Kuoppien laajuus on 3–5 m ja syvyys 0,6–1,7 m. II-luokka.
- 9) Njuohkarggu (Njuohgárggu). Utsjoki. Njuohkarjávrin koillispuolen järven kannaksella olevalla poroerotuspaikalla on laakea vinoneliön muotoinen, noin 3 x 2 m laaja ja 0,5 m korkea kivi. Sen vieressä on 1,5 x 1,1 m:n kokoinen kulmikas kvartsiittilohkare, joka on vyörytetty mainitun laakean kiven päältä pois. Ilmeisesti kysymyksessä on Paulaharjun (ks. 1932: 29) mainitsema Njuohkargtunturin palvoskivi. I-luokka.
- 10) Parikvarri. Utsjoki, Vetsikko. Parikvarrin (Bárit) itäosan etelärinteessä, Parikjavrin (Báritjávri) pohjoispäästä noin 1–1,5 km länsiluoteeseen on kaksi kivipurnua. II-luokka.

Se, että alueelta tunnetaan jo kymmenen kiinteää muinaisjäännettä, ei tarkoita sitä, että niitä ei olisi enemmänkin. Etenkin kivikautiset asuinpaikat ovat usein varsin huomaamattomia, ja asian tuntijankin on turvauduttava peitteisessä maastossa koekaivaukseen. Muinaiset ihmiset leiriytyivät mielellään samanlaisiin paikkoihin kuin nykyisetkin vaeltajat, joten hyviä leiripaikkoja on usein käytetty vuosituhansia. On siis varsin todennäköistä, että lähes missä tahansa hyvännäköisessä

leiripaikassa esimerkiksi vesistöjen rannoilla on maan alla ja mahdollisesti päälläkin jälkiä vanhemmasta asutuksesta – jälkiä, jotka muinaismuistolain (295/1963) mukaan ovat automaattisesti rauhoitettuja (Kankaanpää 2002).

5.2.2 Muinaismuistojen huomioon ottaminen toiminnassa

Muinaismuistolain (295/1963) mukaan kaikki kajoaminen kiinteään muinaisjäännökseen ilman lain perusteella annettua lupaa on kielletty (1 §). Tällaisina toimenpiteinä mainitaan laissa kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu kajoaminen. Kielto koskee myös maanomistajia, joille pyritään ilmoittamaan heidän mailtaan todetut muinaisjäännökset. Käytännössä kaikkia maanomistajia ei kohtuullisena pidettävässä ajassa tavoiteta. On kuitenkin huomattava, että muinaismuistolaki rauhoittaa luettelemansa kiinteät muinaisjäännökset (2 §) ilman erityistoimenpiteitä.

Osa muinaisjäännöksistä (pyyntihaudat, seidat jne.) sopii nähtävyyshankkeiksi, mikäli niiden säilyminen voidaan turvata nähtävyyshankkeesta huolimatta. Ne voidaan varustaa opastein ja tarvittaessa suojata. Kohteita vahingoittavaa kasvillisuutta poistetaan. (Metsähallitus 2002)

Käynnissä on **Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi** EU-hanke vuosien 2004–2008 aikana. Hankkeen tuloksena saatavat tiedot otetaan huomioon alueen hoito- ja käyttötoimenpiteissä myöhemmin. Alueella ei sijaitse Metsähallituksen suojeltujen rakennusten suojeluluetteloon tällä hetkellä kuuluvia rakennuksia. Mahdolliset lisäykset valtion rakennusten suojeluluetteloon tulevat arvioitaviksi osana Museoviraston ja Metsähallituksen yhteistyötä, kun kulttuurihistorialliset tiedot kohteista täydentyvät.

5.2.3 Perinteinen luonnon käyttö ja saamelaiskulttuuri

Poronhoitokulttuuri on säilynyt vahvana perinteenä Kaldoaivin erämaa-alueella ulkoisista muutoksista huolimatta. Poronhoito on edelleen yksi alueen tärkeimmistä elinkeinoista. Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella hoitavat porojaan Utsjoella, Nuorgamissa, Inarissa, Näätämössä, Sevettijärvellä, Kaamasessa ja Partakossa asuvat, Kaldoaivin, Näätämön ja Muddusjärven paliskuntiin kuuluvat poronhoitajat. Kotitarvekalastus ja -marjastus, marjojen poimiminen myyntiin sekä metsästys on osa näiden porotaloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saavien perheiden elinkeinokokonaisuutta.

Aluetta käyttävät luontaiselinkeinojen harjoittamiseen porotalouden harjoittajien lisäksi myös muut lähikylien asukkaat. Kalastuksella, metsästyksellä ja marjastuksella on merkittävä osuus myös muille kuin suoranaisesti luontaiselinkeinoja harjoittaville kotitalouksille. Kotitarvekalastus, metsästys ja marjastus tuottavat tärkeän lisän väestön ruokatalouteen. Luonnossa liikkuminen on myös tärkein vapaa-ajan viettotapa paikalliselle väestölle.

Luontaiselinkeinoilla on vahva kulttuurinen merkitys, jota ei voida arvioida rahassa. Poronhoito, metsästys ja kalastus muodostavat saamelaiskulttuurin aineellisen ja henkisen perustan. Luontaiselinkeinot ovat myös olennainen osa alueen suomalaisen väestön elämäntapaa. Niiden harjoittamisella on pitkät historialliset perinteet tällä alueella. Eri luontaiselinkeinojen harjoittamisesta koostuva elinkeinokokonaisuus on edustanut ihmisen kykyä sopeutua karuun luontoon ottaen huomioon luonnon tasapaino ja sen asettamat erityisehdot.

5.2.4 Tavoitteet

- Kulttuuriarvojen suojelun tavoitteena on säilyttää alueen merkittävät kulttuuriarvot, joita ovat saamelaiskulttuuri, perinteinen luonnonkäyttö siihen liittyvine tietoineen, rakennuksineen ja rakennelmineen sekä muinaisjäännösten suojelu.

5.2.5 Toimenpiteet

- Kulttuuriympäristöjä säilyttävä sekä muu perinteinen käyttö ja tietämys ovat itsessään säilytettäviä kulttuuriarvoja. Näin ollen muualla tässä suunnitelmassa olevat saamelaiskulttuuria, luontaiselinkeinoja ja paikallista perinteistä luonnonkäyttöä turvaavat sekä perinteisen tietämyksen säilymistä edistävät esitykset ovat kulttuuriarvojen suojelua.
- Metsähallitus tutkituttaa Museovirastolla kaikki erämaassa ja soidensuojelualueella sijaitsevat rakentamattomat paikat, joihin suunnitellaan virkistyskäytön rakennelmia, ennen yksityiskohtaisten rakennussuunnitelmien laatimista ja toteuttamista, mikäli näkyy viitteitä muinaisesta asumuksesta. **Perustelut:** Muinaismuistolaki ja muinaismuistojen suojeleminen.

6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

6.1 Käsitteistöä

Luontomatkailulla tarkoitetaan tässä muiden kuin utsjokelaisten ja inarilaisten harjoittamaa alueelle suuntautuvaa luontoon tukeutuvaa matkailua. **Luonnon virkistyskäyttö** on hieman luontomatkailua laajempi käsite. Ero on siinä, että virkistyskäyttö pitää sisällään myös paikallisten ihmisten virkistäytymisen, kun taas luontomatkailu viittaa kohdealueen ulkopuolelta tuleviin henkilöihin, jotka matkustavat alueelle. Luonnon virkistyskäyttö voidaan siten jakaa (paikallisten ihmisten) **lähivirkistyskäyttöön** ja (ulkopaikkakuntalaisten) **kaukovirkistyskäyttöön** eli luontomatkailuun.

Virkistäytyminen luonnossa voi Suomessa tapahtua joko omin voimin, vetokoiria, poroja tai hevosta käyttäen, moottoroidusti maastomönkijällä, -autolla, moottoripyörällä, moottorikelkalla, moottoriveneellä, vesijetillä tai näitä kulkumuotoja eri tavoin yhdistäen. Tällaiseen laajaan luonnon virkistyskäytön määritelmään on päätytty muun muassa luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisyöryhmä (Ympäristöministeriö 2002). Luontoon ja sieltä takaisin maantienvarteen, myös Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelu-alueella, voi siirtyä maastoajoneuvojen lisäksi moottoriveneellä, lentokoneella tai helikopterilla. Omin voimin liikkuminen voi tapahtua **huolletusti**. Tällöin ryhmän varusteet ja muonat kuljetaan maastossa tauko- ja yöpymispaikoille esimerkiksi moottorikelkalla, jolloin virkistäytyjät säästyvät varusteiden kuljettamisen rasituksilta ja voivat liikkua kevyemmin sekä pitempiä päivämatkoja. Perinteinen jokamiehen oikeuksiin perustuva luonnossa liikkuminen tapahtuu kuitenkin omin voimin **huoltamattomasti**, jolloin kyse on yleensä ns. **perinteisestä eräretkeilystä**. Liikkuminen luonnossa voi tapahtua joko **itsenäisesti** ryhmässä tai yksin tai **ohjatusti** ryhmässä.

Ohjattu liikkuminen ja virkistäytyminen luonnossa voi olla joko **liiketoiminnallista** tai **ei liiketoiminnallista**. Jyrkän rajan vetäminen liiketoiminnallisen ja ei liiketoiminnallisen virkistäytymisen välille on tulkinnanvaraista. Periaatteessa kyseessä on liiketoiminta, mikäli ohjattuja luontomatkkoja markkinoidaan suurelle yleisölle tai niitä myydään muillekin kuin yhdistyksen omille jäsenille.

Ohjelmapalveluyrittäjillä tarkoitetaan matkailuyrittäjiä ja -organisaatioita, jotka myyvät ohjattuja retkiä ja **lähikuljetuksia** eli kuljetuksia alueella. **Ohjelmapalveluita** – esimerkiksi kuljetusta, ohjelmallista toimintaa ja pienimuotoista majoitusta erämaa-alueella – voivat tarjota ohjelmapalveluyrittäjien lisäksi luontaiselinkeinotukikohtiin tukeutuen alueella toimivat luontaiselinkeinojen harjoittajat, joille näin hankittu matkailutulo on osa heidän elinkeinokokonaisuuttaan, mutta ei kuitenkaan pääelinkeino.

Autiotupa on aina avoin, puukamiinalla, laverilla, pöydällä ja penkeillä sekä joskus kaasukeittolevyllä varustettu vaatimaton tupa. Tupa on tarkoitettu yhden, korkeintaan kahden yön yöpymiseen omin voimin erämaassa kulkeville. Paikalliset ihmiset yöpyvät tuvissa myös moottorikelkalla liikkueensa. Samoin ulkopaikkakuntalaiset moottorikelkkailijat ovat yöpyneet hiljaisena kautena Metsähallituksen valtakunnallisen moottorikelkkauran varrella sijaitsevissa autiotuvissa.

Varaustupa on autiotuvan tapaan vaatimattomasti varustettu, korkeintaan yhden tai kahden yön yöpymiseen tarkoitettu tupa. Varaustuvasta retkeilijä voi maksua vastaan varata itselleen yösijan.

Toisin kuin vuokratupaa, varaustupaa ei voi varata kokonaan itselleen, vaan ainoastaan petipai-kan.

Vuokratupa on kenen tahansa vuokrattavissa lyhyeksi ajaksi eli korkeintaan viikoksi tai kahdeksi kerrallaan. Tällöin kämpän saa kokonaan käyttöönsä vuokra-ajaksi. Vuokratupa on myös matkai-luyrittäjien vuokrattavissa ja hyödynnettävissä ohjelmapalveluiden tukikohtana.

6.2 Virkistyskäytön rakenteet ja reitit sekä niiden huolto

Retkeily ja virkistyskäyttö Kaldoaivin erämaassa ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soiden-suojelualueella painottuu alueen koillisosaan Sevettijärven–Pulmankijärven alueelle, Inarinpolulle ja Saamenpolulle (kuva 7). Virkistyskalastus ja melonta on vilkasta Näätämöjoella.

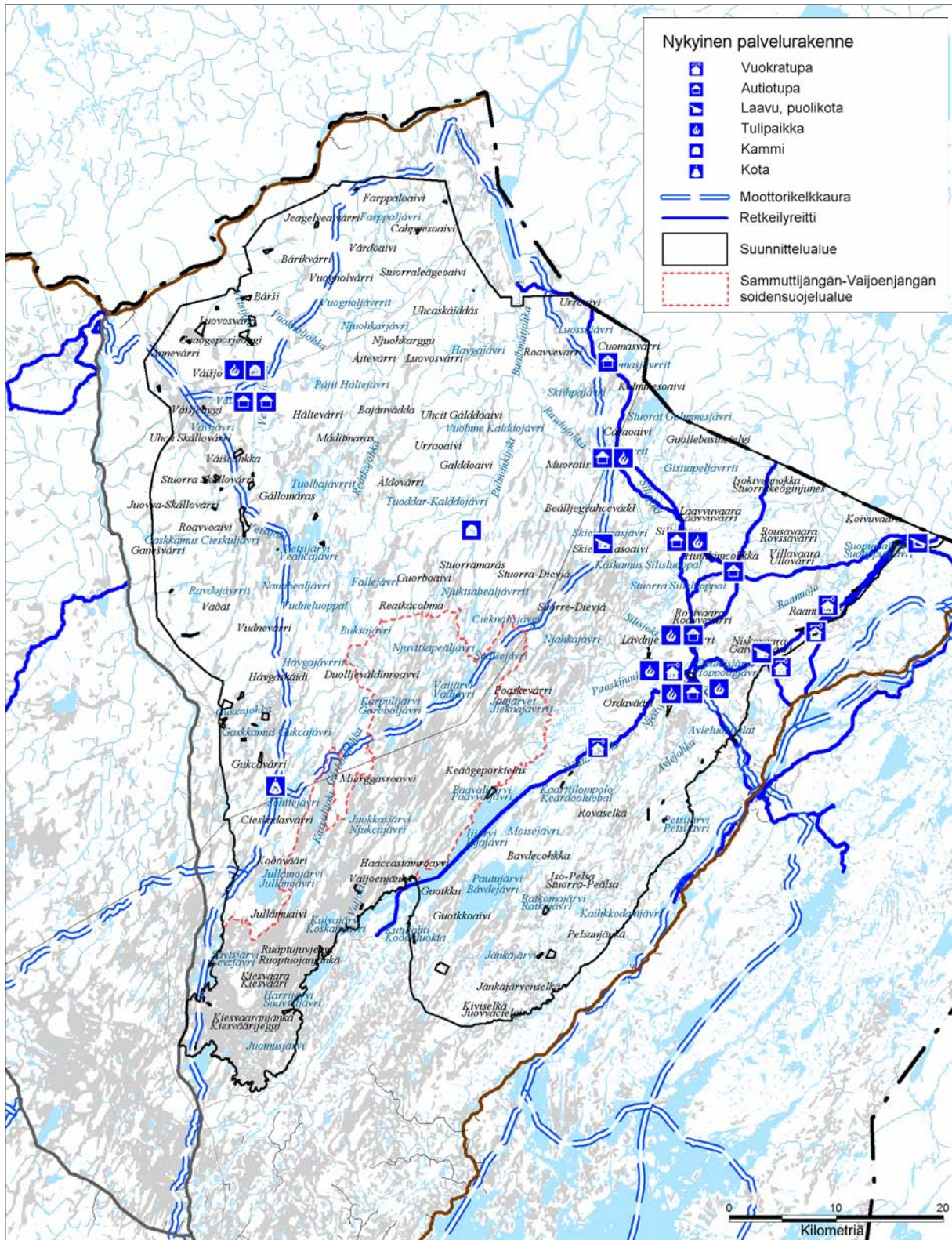
Sevettijärven–Pulmankijärven retkeilyreitti on 60–70 km:n mittainen. Sevettijärveltä reitti kulkee Opukasjärven kautta Näätämöjoesta yli jatkuen Iisakkijärvelle (Issátjávri). Sieltä voi jatkaa joko suoraan Huikkimajoelle (Huikinvárjohka) tai toista reittiä Rousajärven kautta. Tshaarajärven (Čárájávrrit) jälkeen reitti kääntyy koilliseen Norjan rajan tunturialueille ja jatkuu siitä Tsuomas-järven (Čuomasjávrrit) kautta Pulmankijärven (Buolmátjávri) tien päähän. Pulmankijärven etelä-päähän pääsee ajamalla Nuorgamista maantietä noin 20 km. (kuva 7)

Inarinpolku Sevettijärveltä Varanginvuonolla sijaitsevaan Karlebotniin erkanee Sevettijärven–Pulmankijärven reitiltä Rousajärven (Ruossâjávri) kautta jatkuen Isokivennokan eteläpuolitse. Rajan ylitys Norjan puolelle tapahtuu Aittoaivissa (Äittuáivih), josta reitti jatkuu pohjoiseen. Koko reitin pituus on noin 100 km. Suomen puolella reitillä on kolme autiotupaa, Norjan puolella ei yhtään. Vuonna 2001 voimaan astuneen Schengenin sopimuksen nojalla norjalaiset ja EU-kansalaiset voivat ylittää Suomen ja Norjan välisen rajan mistä tahansa, kunhan mukana ei ole tullattavaa tavaraa. Lisäksi on pystyttävä todistamaan henkilöllisyytensä ja kansalaisuutensa.

Saamenpolku on 87 km:n mittainen rengasreitti Sevettijärveltä Näätämöön ja takaisin. Reitti kul-kee paikoin saamelaisten vanhoilla poluilla seuraten Sevettijärven ja Näätämön välisen tien suun-taa. Menomatalla Sevettijärvi kierretään eteläpuolelta erämaa-alueen ulkopuolella, jossa reitti nousee ensin Vainospään (Vannjiikeessimuáivi) tunturin rinteille. Sieltä reitti jatkuu Kirakkajär-ven (Karehâšjávri) ja Nuortijärven (Nuottijávri) kautta Näätämöön ja edelleen Palovaaraan (Puállámvääri). Paluureitti kulkee Sevettijärven ja Näätämön välisen tien pohjoispuolella pääosin erämaa-alueella. Aluksi reitti suuntautuu Palovaaran yli Näätämöjoen riippusillalle ja jatkuu Suo-pumajärven (Suohppunjávri) ja Harrijärven (Suávviljávri) välistä Villavaaralle (Ullovääri). Harri-joki (Suávviljuuhâ) ylitetään kahlaten. Villavaaran rinteiltä reitti laskeutuu Rousajärvelle, jossa Saamenpolku yhtyy Sevettijärven–Pulmankijärven eräretkeilyreittiin. (kuva 7)

Saamenpolun voi kulkea myös lyhennettyä reittiä Näätämöjoen eteläpuolitse välillä Kallokoski–Opukasjärvi (kuva 7).

Inarin–Utsjoen tieltä on tieyhteys Iijärven tietä Iijärvelle, jonka lounaispäästä veneiden vesille-laskupaikalta alkaa Näätämöjoen melontareitti. Reitin päätepiste on Neidenin retkeilymajalla Nor-jassa, jonne on myös tieyhteys. Näätämöjoen melontaoppaassa (Mikkola) reittiä on luonnehdittu erämaareitiksi, jossa koskia on erittäin paljon.

Kuva 7. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelun nykyiset retkeily- ja palvelurakenteet. © Metsähallitus 2007, © Genimap Oy, Lupa L5293.

Alueella ei ole moottorikelkkareittejä. Erämaa-alueella ja soidensuojelualueella on merkittyjä moottorikelkkauria, joita ei ole perustettu maastoliikennelain (1710/1995) tarkoittamina reitteinä. Näillä liikkuminen tapahtuu maanomistajan eli Metsähallituksen luvalla. Yksi ura lähtee erämaa-alueen ulkopuolelta Sevettijärveltä ja kulkee Opukasjärven kautta Silisvaaraan (Silesvääri) jatkuen Skietsaraksen (Skiehččaras) kautta aina Nuorgamiin asti. Skietsaraksesta kulkee ura myös Johtijärvelle. Toinen ura etelä-pohjoissuunnassa kulkee osittain Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella ja tulee Säytsjärven (Sevžjävri) kohdalla Kaldoaivin erämaa-alueelle. Ura jatkuu Johtijärven ja Vetsijärven kautta aina Utsjoelle asti. Lisäksi edellä mainitulta uralta lähtee Nuorgamiin yhdysura Skalluvaaran pohjoispuolelta (kuva 7). Metsähallituksen luontopalvelut ylläpitää ja huoltaa moottorikelkkaurat.

Ulkopaikkakuntalaiset saavat kelkkailla itsenäisesti vain edellä mainituilla urilla. Muualla liikkessaan he tarvitsevat alueen hyvin tuntevan oppaan mukaansa (ks. luku 10 **Maastoliikenne ja muu liikkuminen**). Ohjelmapalveluyrittäjät tuovat urille myös kelkkasafareita sekä hiihtoryhmiä.

Kuntalaiset kelkkailevat pääasiassa keväällä vakiintuneita kulku-uria pitkin. Poronhoitotöitä lukuun ottamatta kuntalaiset tarvitsevat moottorikelkkailuun aina maastoliikenneluvan. Lupa on maksuton.

Koiravaljakkotoiminta on lisääntynyt voimakkaasti, ja toimintaan käytetään pääasiassa moottorikelkkauria.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa (korvaa Lapin seutukaavan, kun ympäristöministeriö on vahvistanut sen) alueelle on merkitty sekä ulkoilu- että moottorikelkkareittivaroja (Liite 5). Metsähallituksen on maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tarkoittamana viranomaisena ”otettava [seutu] kaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteutumista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteutumista” (32 §, 2 mom.).

Kaldoaivin erämaa-alueella on yhteensä kuusi autiotupaa, jotka sijaitsevat Sevettijärvi–Pulmankijärvi-reitin varrella (kuva 7). Sevettijärveltä luoteeseen sijaitsee Opukasjärven autiotupa. Seuraavaksi tulee Iisakkijärven tupa, joka sijaitsee Opukasjärven pohjoispuolella olevan Iisakkijärven lounaispäässä. Rousajärven autiotupa Näätämöjoen pohjoispuolella sijaitsee 10 km Opukasjärvestä pohjoiskoilliseen. Huikkimajoen, Tshaarajärven (Čárajávrrit) ja Tsuomasjärven (Čuomasjávrrit) autiotuvat ovat seuraavina reittiä pohjoiseen kuljettaessa (kuva 7). Kaikkiin tupiin mahtuu yöpymään kahdeksan henkilöä, paitsi Tsuomasjärven autiotupaan, jonne mahtuu kuusi henkeä. Kaikissa tuvissa on varustuksena kamiina ja kaasuliesi. Moottorikelkkauran varrella Vaisjoella (Váišjohka) sijaitsee avoin kammi, jossa mahtuu yöpymään kaksi henkilöä.

Katetut tulipaikat (kodat ja laavut) ja tulipaikat sijoittuvat Näätämöjokivarteen sekä moottorikelkkaurien varteen.

Autiotuvat ja tulipaikat ovat Metsähallituksen luontopalveluiden polttopuu- ja jätehuollon piirissä. Polttopuuna käytetään koivua ja mäntyä, ja ne tehdään tupien lähietäisyydeltä. Vuonna 2002 polttopuuta kului Kaldoaivin alueella yhteensä noin 120 m³.

Villin Pohjolan luontomatkaileu painottuu tällä hetkellä Inarin lähialueille, mutta myös Näätämöjoen alueelle. Siellä sijaitsee neljä Villin Pohjolan vuokrakämppeä: Kuosnijoki, Saunakoski, Kontinpaistama (Kontinpaistamajärvi = Oodâčieskâmjävri) ja Silisjoki (kuva 7).

Tupakansioissa on ajan tasalla olevat ohjeet jätehuollosta ja tupien käytöstä. Tavoitteena on vähentää jätteen syntymistä tehokkaalla viestinnällä, mutta toisaalta käsitellä asianmukaisesti syntynyt jäte. Kaldoainin alueen tuvissa ei ole tällä hetkellä tupakansioita. Tupien yhteydessä on seka- ja biojätteen, tölkkien ja pullojen keruupisteet sekä ulkokäymälät. Sekajätteet kuljetetaan maastosta talvella puuhuollon paluukuormina. Vuonna 2002 sekajätettä kertyi Kaldoainin alueelta yhteensä noin 30 m³ ja ongelmajätettä noin 20 kg.

6.3 Virkistyskäytön ja luontomatkailun määrä ja luonne

Vuonna 1996 tehdyn Kaldoainin erämaa-alueen retkeily selvityksen (Parviainen 1996) perusteella pääosa retkeilijöistä tulee Uudeltamaalta, Hämeestä ja Lapista. Kaldoainin vetovoimaisimmiksi tekijöiksi koettiin alueen laajuus ja pienipiirteisyys, luonnon rauha, koskemattomuus, erilaisuus, retkeilijöiden vähäinen määrä ja kalastusmahdollisuudet. Paikkakuntalaiset harvoin retkeilevät vain retkeilyn vuoksi. He käyvät hillassa ja kalastamassa, mieluiten jollain moottorikäyttöisellä kulkuneuvolla.

Ajallisesti retkeilyn huippukausi on huhtikuu. Silloin liikkuvat hiihtäjät, kelkkailijat ja pilkkijät. Toinen sesonki ajoittuu heinä–elokuulle, jolloin alueella kulkevat vaeltajat. (Parviainen 1996)

Kuntalaisten moottorikelkkaretket ajoittuvat suurimmaksi osaksi kevätkaudelle maalis–huhtikuulle ja kelien salliessa myös toukokuulle. Tällöin kuntalaiset käyvät pääasiassa pilkkiretkillä alueiden kalavesillä käyttäen tukikohtinaan laavuja tai yksityismailla sijaitsevia rakennuksia. Kelkkaretkillä liikutaan turvallisuussyistä pääsääntöisesti vähintään kahdella kelkalla ja vakiintuneita kulku-uria pitkin.

Moottoroitu liikenne on supistanut erämaita sosiaalisessa mielessä ja mahdollistanut niiden syrjäimpienkin kolkkien tavoittamisen päivässä tai parissa. Toisaalta moottoroitu liikkuminen – moottorikelkkailu ja lentoliikenne – mahdollistavat erämaiden matkailullisen hyödyntämisen ryhmille, joiden voimat tai taidot eivät riitä omin voimin alueella liikkumiseen.

Matkailijoille myydään ohjelma- ja opaspalveluiden lisäksi majoituspalveluita, ruokaa ja maastoruokailupalveluita, polttoainetta, matkamuistoja, retkitarvikkeita sekä kuljetuspalveluita. Paikalliset matkailuyritykset myyvät lisäksi moottorikelkka- ja kalastus- ja pienriistalupia matkailijoille.

6.4 Virkistyskäyttö ja erämaalaki

Erämaalaisissa (62/1991) ei mainita sanoja **luontomatkailu** tai **virkistyskäyttö**. Erämaalain perusteluista selviää kuitenkin, että yksi lain keskeinen tarkoitus on edistää virkistyskäyttöä ja kestäväää luontomatkailua. Lain yleisperusteluissa sanotaan: ”Lapin luonnon tarjoamien retkeily- ja virkistysmahdollisuuksien turvaamiseksi ja kehittämiseksi sekä niiden matkailuvetovoiman säilyttämiseksi tarvitaan erämaita.” Kohta viittaa erämaalain 1. §:ään, jossa todetaan, että ”erämaa-alueita perustetaan – – luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi”. Sama asia esitetään myös lain yksityiskohtaisissa perusteluissa: ”Erämaa-alueiden perustamisella pyritään myös kehittämään luonnon monipuolista käyttöä ja sen edellytyksiä kuten esimerkiksi alueiden retkeily- ja virkistyskäyttömahdollisuuksia ja metsien monipuolista käyttöä.”

Koska erämaalaki kieltää valtionmaan tai siihen kohdistuvan käyttöoikeuden luovuttamisen tai vuokraamisen yksityisille muuhun kuin porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin, on virkistysmahdollisuuksien kehittäminen Metsähallituksen tehtävä. Maan luovuttaminen muille tahoille muuhun kuin porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin edellyttää valtioneuvoston poikkeuslupaa.

Villi Pohjola vastaa Metsähallituksen maksullisista luontomatkailupalveluista – eli markkinoiduista ja myy matkailupalveluja. Tuotteita ovat mm. luontomatkat ja majoituspalvelut.

Erämaalaki velvoittaa virkistyskäytön edellytysten kehittämiseen, ja toisaalta edellyttää erämaaluonteen säilyttämistä sekä saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamista. Tämä vaatii osittain ristiriitaisten tavoitteiden yhteensovittamista.

Metsähallitus ohjaa virkistyskäyttöä rakentamallaan palveluvarustuksella ja luvanvaraisen toiminnan osalta myös luvanmyöntöperusteilla. Moottoroitu liikkuminen, kalastus ja metsästyksen sekä muutoin kuin omin voimin tapahtuva matkailu on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta luvanvaraista toimintaa. Kesä- ja talviaikaisen maastoliikenteen lupaehdot on kuvattu tämän hoito- ja käyttösuunnitelman luvussa 10 **Maastoliikenne ja muu liikkuminen**.

6.5 Virkistyskäyttö ja soidensuojeluasetus

Sammuttijängän–Vaijoenjängän alueella soidensuojeluasetus (852/1988) ei aseta rajoituksia metsästykselle, kalastukselle, luonnontuotteiden keräilylle tai jokamiehenoikeudella tapahtuvalle liikumiselle. Asetus mahdollistaa myös virkistyskäytön rakenteet. Sallittua on sellaisten rakennusten, rakennelmien sekä polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten.

6.6 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman (Sandström ym. 2000) strategian mukaisesti virkistyskäytön ja ohjelmapalvelutoiminnan edellytyksiä kehitetään Sevettijärven–Pulmankijärven alueella turvaten kuitenkin luontaiselinkeinojen harjoittamisedellytykset. **Perusteet:** Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. Luonnon monipuolisen käytön edistäminen – kuten retkeily- ja virkistyskäyttömahdollisuuksien kehittäminen.
- 2) Toteutetaan kävijätutkimus Sevettijärven–Pulmankijärven alueella noin vuonna 2008.
- 3) Soidensuojelualueelle ja erämaa-alueen syrjävyöhykkeelle ei rakenneta tupia virkistyskäyttöä varten. Mahdolliset uudet virkistyskäytön rakenteet keskitetään jatkossakin virkistysvyöhykkeelle olemassa olevien reittien ja rakenteiden yhteyteen. Uusia tulipaikkoja rakennetaan virkistysvyöhykkeelle tarvittaessa. **Perusteet:** Poronhoidon, muiden luontaiselinkeinojen, saamelaiskulttuurin ja erämaisyyden turvaaminen. Virkistyskäytön ja luontomatkailun ohjaaminen esitetyllä tavalla ei rajoita poronhoitoa ja paikallisten ihmisten perinteisiä oikeuksia – kuten metsästyksiä ja kalastusta. Virkistyskäytön edellytysten turvaaminen. Erämaan nykyinen luonne omatoimisten kulkijoiden syrjäisenä erämaana on tarkoitus säilyttää. Soidensuojelualueen luonnontilaisuuden turvaaminen.

- 4) Alueen nykyiset palvelurakenteet säilytetään määrällisesti. Metsähallitus ylläpitää ja huoltaa virkistyskäytön rakenteet, reitit ja kelkkaurat siten, että laatutaso säilyy. Vanhoja tupia voidaan korvata uusilla ja tupia voidaan kunnostaa, muuttaa niiden käyttötarkoitusta sekä siirtää virkistysvyöhykkeen sisällä tarkoituksenmukaisempaan kohtaan. Muutoksista neuvotellaan alueen paliskunnan ja kolttaluonnon kanssa. Metsähallitus voi rakentaa yhden uuden huoltotuvan Kaldoaivin erämaa-alueelle virkistysvyöhykkeelle. **Perusteet:** Erämaa-alueen ja soidensuojelualueen luonnontilaisuuden ja poronhoidon turvaaminen. Tupien ja kelkkaurien ylläpidolla sekä puu- ja jätehuollolla on suuri merkitys alueen virkistyskäytön ympäristövaikutusten kannalta. Jos virkistyskäytön rakenteita ja reittejä ei pidettäisi kunnossa tai puu- ja jätehuolto laiminlyötäisiin, tämä näkyisi välittömästi alueen luonnontilaisuudessa ja ympäristön viihtyisyydessä. Luonnonvarasuunnitelma. Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmä.
- 5) Kaikkien erämaa-alueella olevien kunnostettavien ja sinne rakennettavien Metsähallituksen tupien tulee olla ympäristöön ja erämaa-alueen luonteeseen sopivia, perinteitä kunnioittavia puurakennuksia. **Perusteet:** Erämaisyyden säilyttäminen.
- 6) Autiotuvissa majoittumisessa etusija on omin voimin liikkuvilla omatoimisilla kulkijoilla. Autiotupia ei saa käyttää liiketoiminnallisen luontomatkailun yöpymistukikohtina. Poromiehet voivat yöpyä autiotuvissa hiljaisena kautena. **Perusteet:** Ohjattu moottoroitu liiketoiminnallinen luontomatkailu tulee eriyttää omin voimin tapahtuvasta retkeilystä pidempikestoisen vuorovaikutuksen eli yöpymisten osalta. Näin menetellen turvataan parhaiten eri kohderyhmien erämaakokemukset sekä vältetään turhilta ristiriidoilta, joita aiheutuu mm. kelkkailijoiden ja hiihtäjien sekä toisaalta ohjelmopalveluasiakkaiden ja omatoimisten retkeilijöiden yöpymisestä samassa rakennuksessa. Kevättalvella monet hiihtäjät saapuvat valoisan yön turvin majoittumaan autiotuville hyvinkin myöhään, jolloin vaarana on, että yöpuulle jo asettuneiden moottorikelkkailijoiden ja maksavien asiakkaiden kynnyksellä jatkamaan matkaa tai siirtyä talvitelttamajoitukseen on liian korkea. Poromiehet tarvitsevat työssään autiotupia tukikohtikseen. Moottorikelkkailija pääsee hiihtäjää helpommin majoittumaan erämaan ulkopuolelle. Paikkakuntalaisilla on oikeus liikkua alueella moottorikelkkaurien ulkopuolellakin.
- 7) Ohjelmopalveluyrittäjille voidaan myöntää jokamiehenoikeudet ylittävään leiriytymiseen lupia tapauskohtaisesti lyhyeksi ajaksi (enintään 2 kuukaudeksi) kerrallaan ennalta sovittuihin paikkoihin virkistysvyöhykkeelle. Luvassa määritellään leiriytymisen ehdot. Leiriytymispaikat eivät saa sijaita uhanalaisten lajien kannalta aroilla tai muuten kulumisherkillä paikoilla, eikä niistä saa koitua haittaa porotaloudelle, retkeilijöille tai muille alueella liikkuville. Luvan päätyttyä leiripaikka tulee siivota entiselleen. Lupien määrittelyn pohjaksi Metsähallitus kuulee alueen paliskuntia ja tarpeen mukaan muita sidosryhmiä. Kulkemiseen liittyvät luvat ja niiden myöntämisperusteet on kuvattu luvussa 10 **Maastoliikenne ja muu liikkuminen. Perusteet:** Erämaisyyden turvaaminen, luonnonsuojelu, luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin turvaaminen, erämaan luonnontilaisuuden säilyttäminen, uhanalaisten lajien suojelu ja perinteisen eräretkeilyn turvaaminen. Matkailutoiminnan erämaassa ja soidensuojelualueella tulee olla pienimuotoista, ohjattua ja luvanvaraista, eikä siitä saa koitua liiaksi haittaa porotaloudelle. Luomalla selkeät pelisäännöt ohjatulle luontomatkailulle sekä puuttamalla ajoissa ylilyönteihin edistetään elinkeinon kehittymistä ja työllistämismahdollisuuksia. Yhteisenä tavoitteena on alueen erämaisyyden ja luonnon vetovoimaisuuden säilyttäminen.
- 8) Tulenteke on sallittu käyttäen oksia, risuja ja pieniä juurakoita. Näätäjäjokivarressa tulenteke on kuitenkin kielletty puolen kilometrin säteellä huolletuilta tulipaikoilta.

6.7 Seuranta

Metsähallitus seuraa virkistyskäytön ja luontomatkailun kehitystä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa (Sandström ym. 2000) sekä Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmässä sovituin mittarein. Näistä alueelle soveltuvia mittareita ovat polttopuunkulutus, jätekertymä ja kävijämäärät sekä Utsjoen ja Inarin yhteistyöryhmien arviot.

6.8 Luonto-opastus

6.8.1 Nykytila

Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen virkistyskävijöiden opastuksesta vastaa Inarissa sijaitseva luontokeskus. Erämaa-alueella ja soidensuojelualueella on hyvin niukasti opasteita. Alueelle johtavien moottorikelkkaurien lähtöpisteissä on opastetaulut Sevettijärvellä ja Pulmankijärvellä. Merkittviä kesäreittejä ovat Sevettijärvi–Pulmankijärvi-retkeilyreitti, Inarinpolku ja Saamenpolku. Merkittviä talvireittejä ovat Metsähallituksen valtakunnalliset moottorikelkkaurat (kuva 7, s. 51). Kaikilla autiotuvilla ei ole tällä hetkellä tupakansioita, joissa on tietoa alueen luonnosta ja käytöstä sekä ohjeita kulkijoille. Luonto-opastuksen nykytilanne sopii hyvin erämaa-alueen luonteeseen, eikä muutostarpeita ole – päivitys- ja ylläpitotarpeita lukuun ottamatta.

6.8.2 Tavoitteet

- Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto-opastuksen tavoitteena on tukea erämaalain (62/1991) ja suojelutavoitteen toteutumista kannustamalla kävijöitä luontoa säästävään ja muita käyttömuotoja kunnioittavaan virkistäytymiseen.

6.8.3 Toimenpiteet

- 1) Alueen asiakasneuvonnasta ja opastuksesta vastaa jatkossakin Inarissa sijaitseva luontokeskus. Myös Metsähallituksen muut luontokeskukset ja -tuvat, asiakaspalvelupisteet sekä Metsähallituksen internetsivut antavat tietoa alueen luonnosta, käytöstä ja virkistysmahdollisuuksista. Luontokeskuksen opastusmateriaalia uusittaessa Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue tuodaan esille osana Utsjoen ja Inarin alueiden erämaa- ja luonnonsuojelualueiden kokonaisuutta.
- 2) Opastustoimintaa kehitetään Sevettijärven–Pulmankijärven alueella. Sevettijärvi–Näätämmö-alueen maasto-opasteiden laatu ja määrä nostetaan nykyvaatimusten tasolle. Alueen tärkeimmille sisääntuloväylille sijoitetaan kohde- ja tienvarsiopesteita. **Perusteet:** Tehokkaalla opastustoiminnalla ja viestinnällä saatetaan parhaiten ajan tasalle kävijöiden tietämys erämaan luonnosta ja käytöstä, saamelaiskulttuurista sekä virkistyskäytön reiteistä, rakenteista, säännöistä ja varustautumisesta. Tällöin kävijöiden tietämys, odotukset ja todellisuus saadaan paremmin vastaamaan toisiaan, mikä osaltaan vähentää ristiriitoja ja lisää kävijätyytyväisyyttä. Tiedottaminen ja palautteen aktiivinen vastaanottaminen edistävät alueen kestävä ja turvallista käyttöä sekä ympäristöä säästävää retkeilyä. Porotalouden ja saamelaiskulttuurin turvaaminen. Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmän vaatimukset.

- 3) Metsähallitus on kiinteästi mukana Sevettijärven perinnetalon kehittämisessä. Perinnetalo toimii samalla opastuksen, retkeilyn sekä erämaan tiedon välittäjänä, ja asiakkaat voivat jättää palautetta Metsähallitukselle. Perinnetalo on korvauksetta käytössä kolttien kyläkokouksella, käsityöyhdistyksellä, Sniimmi ry:llä ja Sevetin Peurat ry:llä. Metsähallitus huolehtii Sevettijärven perinnetalon kiinteistön kustannuksista.
- 4) Metsähallitus kannustaa luonto- ja kulttuurikeskushankkeen toteutumista Sevettijärvellä. Metsähallitus lahjoittaa kulttuurikeskuksen rakentamiseen tarvittavan rakennuspuutavaran.

Muita luonto-opastukseen liittyviä esityksiä on kaksi kappaletta toisaalla suunnitelmassa: luvuissa 10 **Maastoliikenne ja muu liikkuminen** sekä 5.1 **Luonnonsuojelu ja -hoito**. Ne on sijoitettu em. kohtiin, koska ne toteuttavat juuri noiden kohtien tavoitteita. Alla ovat ko. esitykset ilman perusteluita.

- Uusia merkittäviä reittejä ja moottorikelkkauria ei rakenneta alueelle, mutta olemassa olevat pidetään kunnossa. Nykyisten reittien linjauksia voidaan muuttaa virkistysvyöhykkeen sisällä. (ks. tarkemmin kohta 10 **Maastoliikenne ja muu liikkuminen**)
- Metsähallitus opastaa kävijöitä luontokeskuksissa, luontotuvilla ja internetsivuilla ympäristöä säästävään retkeilyyn. Alueen tuville viedään myös tupakansiot, joissa kerrotaan muun muassa luonnonsuojelusta ja alueen jätehuollosta. (ks. tarkemmin kohta 5.1 **Luonnonsuojelu ja -hoito**)

6.8.4 Seuranta

Metsähallitus seuraa kulttuuriarvojen suojelun ja hoidon toteutumista osana Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman (Sandström ym. 2000) sekä Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmän seurantaa. Luonnonvarasuunnitelman mukaisena mittarina on Metsähallituksen Utsjoen ja Inarin kuntia koskevan yhteistyöryhmän jäsenten vuotuinen arvio Metsähallituksen toiminnasta.

6.9 Opetus ja tutkimus

6.9.1 Nykytila

Erämaalaki (62/1991) ei aseta erämaa-alueille opetuksellisia tai tutkimuksellisia tavoitteita, jos sellaiseksi ei katsota luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämistä. Metsähallitus ei ole opetus- eikä tutkimuslaitos, joten näiden toimintojen järjestäminen on muiden tahojen tehtävä, ja Metsähallituksen rooli on tukea toimillaan alueelle sopivaa opetus- ja tutkimustoimintaa.

6.9.2 Tavoitteet

- Tavoitteena on erämaalain (62/1991) sekä luonnonsuojelun ja kestävän käytön toteutumista edistävän opetus- ja tutkimuskäytön tukeminen. Kaldoaivin erämaa-alue soveltuu hyvin vaikkapa eräopaskoulutukseen. Hoito- ja käyttösuunnittelun yhteydessä laaditut alueen luonnon ja nimistön perusselvitykset (Mattus 2004) ovat käyttökelpoista opetusmateriaalia.

6.9.3 Toimenpiteet

- 1) Metsähallitus osallistuu tutkimuksiin ja tukee tutkimuksia, joissa selvitetään ja seurataan alueen elämistön ja kasviston esiintymistä, lisääntymistä ja sopeutumista pohjoisiin ympäristö-oloihin sekä luonnontilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia. **Peruste:** Erämaalaki. Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävät. Ekologisen kestävyyden turvaaminen ja uhanalaisten lajien suojelu.
- 2) Metsähallitus osallistuu tutkimuksiin ja tukee tutkimuksia, joissa selvitetään saamelaisten ja alueen muun väestön perinteistä luontotietämystä. **Perusteet:** Erämaalaki. Laki ja asetus Metsähallituksesta. Kestävän kehityksen turvaaminen. Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma.
- 3) Metsähallitus näkee laiduntutkimukset tärkeiksi ja esittää niiden jatkamista sekä edelleen kehittämistä. **Peruste:** Porotalouden turvaaminen.
- 4) Metsähallitus pyrkii tiivistämään yhteistyötä Metsäntutkimuslaitoksen kanssa suojametsä-alueiden ja korkeiden alueiden seurannassa. **Peruste:** Metsäntutkimuslaitoksen lakisääteisiin tehtäviin kuuluvat suojametsäalueen ja korkeiden alueiden seuranta. Metsäntutkimuslaitos esitti lausunnossaan yhteistyön tiivistämistä Metsähallituksen kanssa.
- 5) Metsähallitus myöntää tutkimuslupia sekä niihin liittyviä maastoliikennelupia ainoastaan hyvin perusteltujen maasto- ja kenttätöiden suorittamiseen. Kaikkien luonnontilaan vaikuttavien tutkimusten maastotöiden ja aineiston keruun suorittamisen edellytyksenä on kirjallinen tutkimussuunnitelma, josta käyvät ilmi mm. tutkimuksen aikataulu ja tavoitteet, tutkimuskohteet ja kerättävä aineisto sekä arvio tutkimuksen ympäristövaikutuksista. Hakijana tulee olla tutkimuslaitos, tai hakemukseen on liitettävä tutkimusala edustavan tutkimuslaitoksen tai yliopiston laitoksen lausunto hankkeen tieteellisistä perusteista. **Peruste:** Erämaa-alueen ja soidensuojelun alueen luonnontilaisuuden ja uhanalaisten lajien turvaaminen.

6.10 Palvelurakenteiden huolto

Kaldoaivin erämaa-alueen hallinto kuuluu Metsähallituksen Lapin luontopalveluille. Palvelurakenteiden huolto- ja rakennustyöt tekee Metsähallituksen Utsjoen ja Pohjois-Lapin puistoalueella toimiva kenttähenkilökunta. Muiden töiden osalta työjärjestelyistä vastaa Lapin luontopalveluissa kyseisestä tehtävästä vastaava henkilö. Esimerkiksi lajien suojelun seurannasta vastaavat suojelubiologit ja erävalvonnasta erätarkastaja. Viranomaisasiat – mm. luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaiset lupa-asiat sekä erilaiset kolttu- (253/1995) ja luontaiselinkeinolakiin (45/2000) perustuvat asiat – käsittelee aluejohtajan linjausten ja ohjeiden mukaisesti tehtävästä vastaava henkilö.

7 Porotalous

7.1 Historiaa

Porotalouden historiasta alueella on kerrottu tarkemmin erillisessä **Kaldoaivin erämaa-alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa** -julkaisussa (Länsman 2000).

Poronhoidosta on hyvin vähän tietoja Suomen Lapin alueelta 1500-luvulta, lukuun ottamatta joi-takin verotustietoja. Tutkijoiden mielestä houkutus-, ajo- ja takkaporojen kesyttäminen ovat poronhoidon vanhimmat muodot. Peuranpyynnissä käytettiin houkuttimena kesyjä vaatimia. Ajo-poroista on mainintoja jo 1400-luvulta, ja kesyjä takkaporoja käytettiin sulan maan aikana taakko-
jen kuljettamiseen. Poronhoito on ollut siis kalastuksen ja metsästyksen ohella saamelaisten pää-
elinkeinoja niin kauan kuin tiedetään. (Länsman 2000)

Suunnittelualueesta osa kuuluu koltta-alueeseen. Kolttien asuttama alue ulottui vanhastaan ja vielä 1800-luvulla Näätamöstä (Njiävdám) aina Kuolan niemimaan itäisimpään kärkeen. Valtio-neuvoston päätöksillä vuosina 1946 ja 1947 vahvistettiin kolttien sijoitusalueeksi Suonikylän kolt-
tien osalta Näätamön eli Sevettijärven alue ja muiden kolttien osalta Nellimin (Njellim) alue (Saamelaistoimikunta 2002). Kalastuksen ja metsästyksen lisäksi poronhoito on kuulunut kolttien perinteisiin elinkeinoihin – kalastuksen ollessa pääelinkeino.

Inarinsaamelaiset ovat poikenneet kulttuuriltaan lähimmistä kielisukulaisistaan. Elinkeinot olivat inarilaisilla entisaikaan periaatteessa samat kuin muillakin saamelaisryhmillä, luontaistalouteen perustuvia. Suurin ero lienee sinä, että suurporonhoito ja siihen liittyvä jutaaminen on inarilaisilta puuttunut. (Morottaja Matti; Siidan [www-sivut](#)).

Kaldoaivin paliskunta on perustettu 1900-luvun alussa. Silloin paliskunnan erotusaita sijaitsi Vadatin alueella. Vuonna 1947 paliskunta päätti rakentaa erotuspaikan Čokkavárriin, koska Vada-
tin aita oli lahonnut eikä sen lähellä ollut enää hyviä syöttömaita. Paliskunnan ensimmäinen ko-
kous pidettiin uudella aidalla joulukuussa 1950. Muddusjärven paliskunnan vanha Siuttajoen (Čivtjuuhâ) poroerotuspaikka on rakennettu 1800-luvun puolella. Kaldoaivin ja Muddusjärven paliskunnat olivat pyytäneet tuloksetta esteaidan rakentamista paliskuntien rajalle vuodesta 1957. Asia eteni vuonna 1960, ja aita rakennettiin 1962–1963. (Länsman 2000)

Teiden parantuessa erotusaidat siirrettiin teiden varteen. Aidat olivat tehokkaita pikkuaitauksiin perustuvia kirkunaitoja, kun entiset olivat olleet isoja suopunkiaitoja. Čokkavárrinkin oli erotus-
aidan käytön loppuaikoina rakennettu kirknut. Aidalta oli huonot kulkuyhteydet maantielle, ja siksi Kaldoaivin paliskunta päätti rakentaa erotusaidan uudelle paikalle Skallovaaraan (Skállovárr) vuonna 1966. Myöhemmin sinne rakennettiin tie ja alue sähköistettiin. Kun Skallovaaran erotus-
paikka rakennettiin, Muddusjärven paliskunta otti taas Siuttajoen erotusaidan käyttöön. Metsä-
hallituksen savottatöiden alettua Siuttajoelle saatiin tie.

Kolttsaamelaiset halusivat saada oman erillisen paliskuntansa ja ottaa jälleen käyttöön osan omista perinteisistä paimennustavoistaan, koska heidän mielestään ne olivat tehokkaampia. Nää-
tamön paliskunta muodostettiin 1.6.1969. Vasta kun Muddusjärven ja Näätamön paliskuntien väli-
lle rakennettiin esteaita vuonna 1985, paliskuntien porot alkoivat pysyä erillään ja paliskuntien jako tuntui myös käytännössä. (Länsman 2000)

7.2 Porotalouden järjestelyt ja rakenteet

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue sijoittuvat pääasiassa kolmen paliskunnan laidunalueille: Kaldoaivin paliskunnan laidunmaista noin 172 000 ha, Näätämön paliskunnan laidunmaista noin 81 000 ha ja Muddusjärven paliskunnan laidunmaista noin 40 000 ha. Pieni osa (noin 700 ha) Vätsärin paliskunnan laitumista sijaitsee myös Kaldoaivin erämaan puolella. (kuva 8)

7.2.1 Kaldoaivin paliskunnan laidunjärjestelyt

Kaldoaivin paliskunnan laidunmaat sijaitsevat lähes kokonaan erämaa- ja soidensuojelualueella rajoittuen pohjoisessa Utsjoen ja Nuorgamin välillä Tenojokeen, koillisessa ja idässä Norjan rajaan, kaakossa ja etelässä Inarin kunnan rajaan Siikajärven (Čuovžajávri) kohdalle, josta lännessä Tsuokkajärven (Cuokkajávrrit) ja Utsjoen (Ohcejohka) länsipuolta Utsjoelle Tenojokeen (Deatnu). Kaldoaivin paliskunnan laidunmaista 97 % on valtion hallinnoimia maita. Vähäiset yksityismaat sijaitsevat Utsjoen, Tenojoen ja Pulmankijärven rannoilla.

Kesäisin porot ovat vapaana koko paliskunnan alueella. Kaldoaivin paliskunnassa kesäerotuksia eli -merkityksiä ei enää järjestetä, vaan porot merkitään syksyn ja talven kuluessa. Syksyllä porot kootaan Annivaaran (Ánnevárri) syöttöaitaan, joka on Skalluvaaran erotusaidan yhteydessä. Erotusten jälkeen porot viedään tokkakunnittain omille laidunalueilleen. Paliskunnassa on neljä tokkakuntaa. Paliskunnassa ei ole selkeästi erillistä kesä- ja talvilaidunluetta, joten laidunkiertoaitoja ei ole. Esteaidat kulkevat paliskunnan ympäri. Vaikka varsinaista järjestettyä laidunkiertoa ei paliskunnassa ole, niin luontainen ”kierto” porojen laiduntamisessa vuoden kierrossa on.

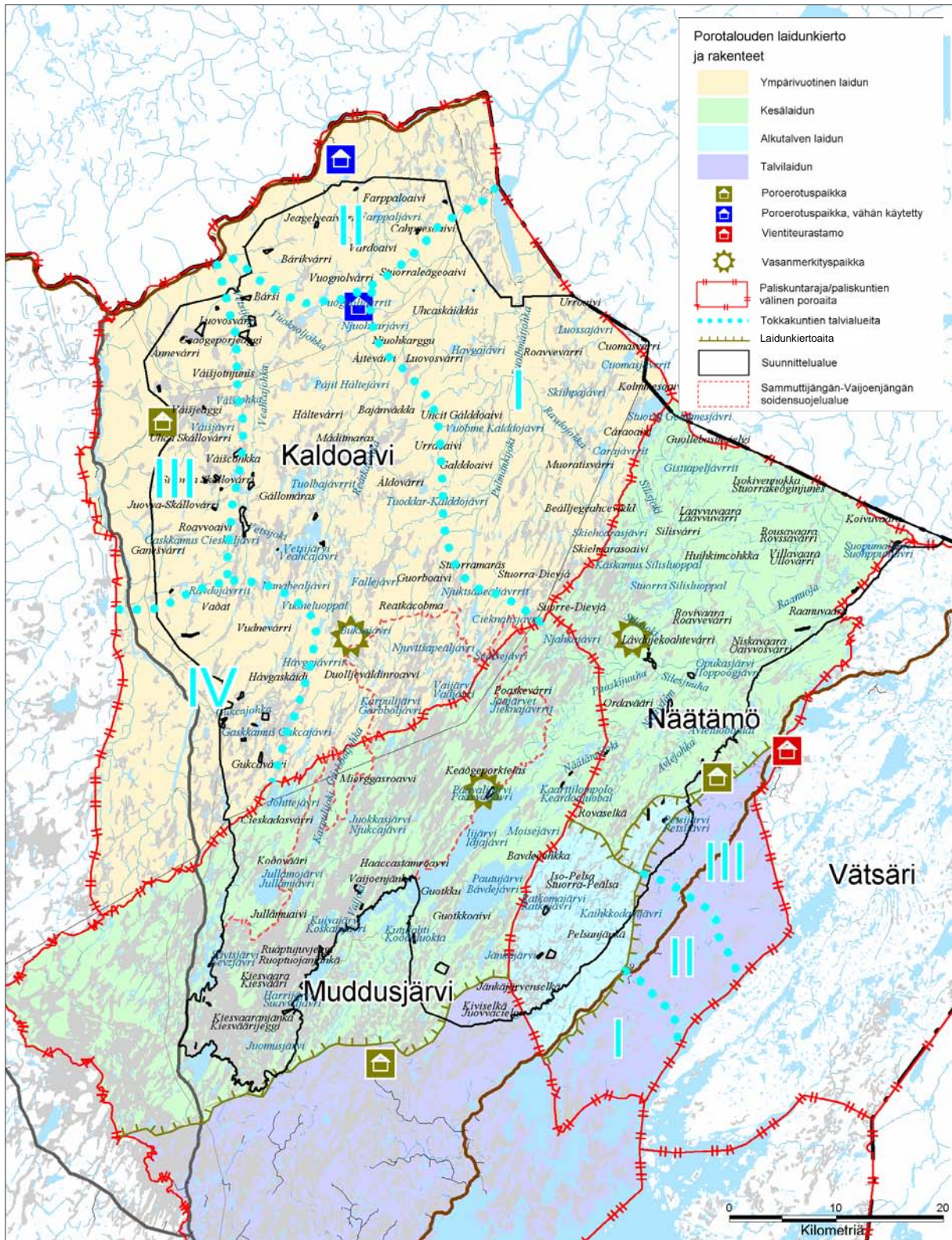
Skalluvaarassa poronmistajilla on omat porokämpät, joissa asutaan erotusten aikana. Lisäksi paliskunnalla on muutama porokämpä paliskunnan alueella.

7.2.2 Näätämön paliskunnan laidunjärjestelyt

Näätämön paliskunta rajoittuu pohjoisessa Norjan rajaan, idässä Näätämöjoki–Sevettijärvi–Suolisvuono (Čuolisvuonâ) -linjaan, etelässä Suolisvuonoon, lännessä Nitsijärvi (Njižžejávri) – Jänkäjärvenselkä (Jeggijávrrčielgi) – Vuontislompolo (Vuodâsluobâl) – Tievja (Stuorra Dievjá) -linjaan, josta Utsjoen kunnan rajaa Kolmisjärvelle (Stuorát Golmmesjávri) Norjan rajalle. Näätämön paliskunnan laidunmaista 81 000 ha sijaitsee Kaldoaivin erämaa-alueella.

Kesällä paliskunta laiduntaa porojaan paliskunnan pohjoisosien tunturialueilla. Viime vuosina paliskunnalla ei ole ollut vasanmerkitystä kesällä. Jokien jäädyttyä ja lumen tultua porot etotaan kesä- ja syysalueilta ja erotetaan Ahvenjärven (Vuáskujávri) erotusaidassa. Vasat merkitään erotusten yhteydessä. Erotusten ajan paliskunta paimentaa poroja yhtenä tokkana. Alkutilvesta erotusten jälkeen porot siirtyvät paliskunnan lounaisosiin Pautujärven (Pavdjávri) itäpuolisille alueille. Talveksi porot siirtyvät erämaa-alueen ulkopuolelle Sevettijärven tien itäpuolisille alueille. Tokkakunnat paimentavat ja hoitavat poroja helmikuusta huhtikuuhun, ja niitä ruokitaan lisärehulla paimennuksen helpottamiseksi.

Paliskunnan sisälle on tehty laidunaitoja porotöiden helpottamiseksi. Ahvenjärven erotusaidassa on laaja syöttöaita. Valaistus mahdollistaa erotukset pimeälläkin.

Kuva 8. Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen porotalouden järjestelyt ja rakenteet. © Metsähallitus 2006, © Genimap Oy, Lupa L5293.

7.2.3 Muddusjärven paliskunnan laidunjärjestelyt

Muddusjärven paliskunta rajoittuu pohjoisessa Utsjoen kunnan rajaan, idässä Tievja–Vuontis-lompolo–Jänkäjärvenselkä–Nitsijärvi– Inarijärvi (Aanaarjävri) –Juutuanjoki–Solojärvi-linjaan, lännessä Kettujoki–Muddusjärvi ja Kaamasjoki (Kaamásjuuhâ) -linjaan Utsjoen kunnan rajalle. Muddusjärven paliskunnan laidunmaista 40 000 ha sijaitsee erämaa-alueella ja soidensuojelu-alueella rajoittuen pohjoisessa Kaldoaivin paliskunnan ja Utsjoen kunnan rajaan, Näättämön paliskunnan rajaan sekä etelässä ja lännessä erämaa-alueen rajaan.

Keväällä vasonta-aikana noin puolet poroista vasotetaan aidassa ja toinen puoli vasoo vapaana. Alkukesästä porot menevät paliskunnan pohjoisosaan Iijärven seudulle ja siitä pohjoiseen, jolloin laidunaita suljetaan. Porot liikkuvat vapaasti kesälaitumella. Kesällä ei ole vasojen merkitsemistä. Syksyllä porot kerätään pääerotuspaikalle, Siuttajoen erotusaidalle, ja vasat merkitään erotuksen yhteydessä. Erotusten jälkeen porot päästetään paliskunnan eteläosaan talvilaitumilleen. Talvi- ja kesälaitumen välille on rakennettu aita, joka toimii hyvin. Paliskunta laiduntaa porojaan talvella paimentaen laidunkiertoaidan eteläpuolella. Tammi–helmikuussa pidetään pohjaerotukset, joista tokkakunnat ottavat porot omille alueilleen paimennukseen. Joka talvi tokat pyritään viemään eri alueille laidunnukseen. Poroja paimennetaan useassa tokassa ja ruokitaan lisärehulla paimennuksen helpottamiseksi. Paimennus jatkuu huhtikuuhun asti. Muddusjärven paliskunnassa on viisi tokkakuntaa, vaikkakin tokkakunnat ovat osittain yhdistyneet. Siuttajoen erotusaidalla valaistus mahdollistaa porojen käsittelyn yölläkin. Erotusaidalle poromiehet ovat rakentaneet perheittäin kämppiä, joissa voidaan yöpyä erotusaikana (Valle 2002, suullinen tiedonanto).

7.3 Porotalouden merkityksestä

Vuosittaisesta luonnonolosuhteiden vaihtelusta johtuva kannanvaihtelu näkyy paliskuntien poromäärissä ja tuotannon määrissä. Suotuisina vuosina 1980-luvun lopulla Kaldoaivin, Näättämön ja Muddusjärven paliskuntien yhteenlaskettu teuraiden määrä oli yli 15 000. Teurasmäärät putosivat vajaassa kymmenessä vuodessa puoleen. Vuonna 1997 teuraiden määrä oli enää vähän yli 7 000.

Kaldoaivin paliskunnassa oli poronhoitovuonna 2002/03 eloporoja 5 252, Näättämön paliskunnassa 3 457 ja Muddusjärven paliskunnassa 4 836. Näistä erämaa-alueen ja soidensuojelu-alueen maapinta-alojen suhteessa laskettuna paliskuntien poroista noin 60 % eli noin 8 100 eloporon voidaan arvioida laiduntaneen erämaa-alueella ja soidensuojelualueella. Tämä on todennäköisesti aliarvio, sillä osalla erämaan ja soidensuojelualueen ulkopuolisia alueita mahdolliset muut maankäyttömuodot vähentävät porotalouden mahdollisuuksia. Poronhoitovuonna 2002/03 Kaldoaivin paliskunnassa oli 103 poronomistajaa, Näättämön paliskunnassa 42 ja Muddusjärven paliskunnassa 66. Yli 200 henkilöä omistaa Kaldoaivin erämaa-alueella sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella laiduntavia poroja.

Porotalouden merkitystä arvioitaessa ei riitä pelkkä rahamääräinen arvio. Poronhoidolla on taloudellisten vaikutusten lisäksi suuri kulttuurinen merkitys. Poronhoito on keskeinen saamelaiskulttuurin perusta. Kaldoaivin alue on saamelaisen poronhoidon ydinaluetta. Paliskuntien osakaista lähes kaikki (noin 99 %) ovat saamelaisia. Poronhoidolla on myös laajempaa yhteiskunnallista merkitystä. Erimerkiksi Lapin matkailu tukeutuu vahvasti poroon ja poronhoitoon liittyviin mielikuviin.

7.4 Porotalous ja erämaalaki

Erämaalaki (62/1991) tukee porotaloutta. Erämaalain tarkoituksena on – muiden tehtävien ohella – luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin turvaaminen. Lisäksi erämaalaki antaa mahdollisuuden poronhoidon tarvitsemien käyttöoikeuksien luovuttamiseen. Erämaalaki ei kuitenkaan sisällä poronhoitoa yksityiskohtaisesti ohjaavia säädöksiä, vaan ne ovat poronhoitolaissa (848/1990).

Erämaat on tarkoitettu porolaitumiksi, mutta erämaalaki säätelee laidunten käytöstä vain tavoitteellisella tasolla. **Luontaiselinkeinojen turvaamisella** tarkoitetaan myös, että laidunten kunto tulee säilyttää hyvänä pitkällä tähtäimellä. Kyseessä on kestävä käytön periaate.

Poronhoitolaissa laidunten kestävä käyttöä ohjataan eloporojen enimmäismäärällä. Poronhoitolain mukaan ”paliskunnan eloporojen enimmäismäärää määritessään maa- ja metsätalousministeriön on kiinnitettävä huomiota siihen, että talvikautena paliskunnan alueella laidunnettavien porojen määrä ei ylitä paliskunnan talvilaitumien kestävä tuottoa”. ”

Erämaalain tavoitteena on myös alueen erämaaluonteen säilyttäminen. Kuten edellisistä kappaleista ilmenee, ”erämaaluonne” ei kuitenkaan voi tarkoittaa täydellistä luonnontilaa koko alueella, sillä erämaalaki hyväksyy porotalouden ympäristövaikutukset – kunhan porotalous toimii kestävästi. Jäkäläköt ja muut porojen ravintokasvit tulevat siten olemaan jatkuvasti porotalouden käytössä. Poroaidat, kämpät ja muut porotalouden rakenteet kuuluvat erämaahan; poromiehet voivat liikkua erämaassa maastoajoneuvoilla kesällä ja talvella, ja he voivat ottaa sieltä polttopuunsa.

Erämaalain kanta suurpetoihin on jossain määrin ristiriitainen. Lain tavoite **erämaaluonteen säilyttäminen** pitää sisällään ajatuksen, että erämaassa on myös petoeläimiä. Tavoite **luontaiselinkeinojen turvaaminen** merkitsee kuitenkin, että petojen määrä ei voi olla kovin suuri, sillä poronhoidon edut on sovittava yhteen suurpetojen esiintymisen kanssa. Käytännössä asiaa ohjaamaan on laadittu valtakunnallinen peto-ohjelma, jossa määritellään petokantojen tavoitesuuruudet eri osissa Suomea (Suurpetotyöryhmä 1996). Valtio maksaa korvausta petojen tappamista poroista. Suden ja karhun kantoja säädellään myös metsästyksellä.

7.5 Porotalous ja soidensuojelulaki

Soidensuojelulaki (851/1988) ja -asetus (852/1988) eivät rajoita poronhoitoa. Soidensuojelulain 3. §:n kohdassa 8 todetaan, että soidensuojelualueella on 1. §:n säännösten estämättä sallittu ”poronhoito ja sen edellyttämät toimenpiteet”. Poromiehet voivat liikkua soidensuojelualueella maastoajoneuvoilla kesällä välttämättömissä poronhoitotehtävissä ja talvella poronhoitoon kuuluvissa töissä (Maastoliikennelaki 1710/1995, 4 §), ja he voivat ottaa sieltä poronhoitoa varten ilman erityistä lupaa poltto- ja kotapuunsa (Poronhoitolaki 848/1990, 40 §).

7.6 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus ottaa huomioon poronhoidon harjoittamisen edellytykset toimissaan sekä suunnitelman maankäyttöön liittyvissä esityksissä ja suosituksissa. Metsähallitus pyytää paliskunnilta lausunnot maankäyttöön liittyvissä asioissa. Poronhoidon yksityiskohtainen ohjaus ei kuitenkaan kuulu Metsähallitukselle. Metsähallitus ei tee tässä yhteydessä porotalouden järjestelyitä – kuten rakenteita, laidunnusta ja poromääriä – koskevia esityksiä.

- 1) Metsähallitus näkee laiduntutkimukset tärkeiksi ja suosittelee niiden jatkamista sekä edelleen kehittämistä. **Perusteet:** Porotalouden turvaaminen on erämaalain keskeinen tavoite. Porotalouden kestävyuden turvaaminen on tärkeää sekä porotalouteen tukeutuvan saamelaiskulttuurin turvaamiseksi että luonnonsuojelun näkökulmasta.
- 2) Eri käyttömuotojen vaikutukset porotalouteen tulisi tutkia. Erityisen kiireisiä tutkimusaiheita ovat matkailun ja kesäaikaisen maastoliikenteen vaikutukset luontoon ja sitä kautta porolaitumiin sekä moottorikelkkailun, koiravaljakkotoiminnan ja metsästyksen mahdolliset haitat ja mahdollisuudet porotaloudelle. **Perusteet:** Porotalouden ja saamelaiskulttuurin turvaaminen, erämaalain tavoitteiden yhteensovittaminen.

8 Kalavesien hoito ja kalastus

Seuraavasta alueen kalastuksen kuvauksesta osa on tiivistelmää Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun luonnon, käytön ja nimistön perusselvityksen luvusta **Kalasto ja kalastus** (Seppänen 2004).

8.1 Kalastuksen merkitys

Lohenkalastus on ollut aina – erityisesti Utsjoella – taloudellisesti merkittävämpää kuin tunturivesien kalastus. Tunturivesillä on kuitenkin ollut huomattava taloudellinen merkitys, joka on huomioitu tiloja perustettaessa. Tilojen varallisuusarvoon lisättiin omien vesialueiden lisäksi yhteisten kalavesien ja erityisten nautintajärvien kalantuotto. Tärkeimmät tunturivesien saalislajit 1950-luvun lopulle olivat rautu, taimen siika ja harjus. Kalastuksen luonne muuttui 1960-luvulla uusien verkkojen tullessa markkinoille. Saalista saatiin paremmin, ja tunturijärviin oli aloitettu siikaistutukset. Lisäksi kulkeminen järville helpottui, kun käyttöön tulivat moottorikäyttöiset kuluneuvot. (Seppänen 2004)

Inarinsaamelaisille lähes ”pyhän kolmiyhteyden” ovat muodostaneet kolme tärkeintä elementtiä, peura (myöhemmin poro), kala ja marjat. Näistä kala on ollut ehkä kaikkein tärkein, koska se on ollut elämän perusta ja suoranainen elinehto, jota kaksi muuta ”liittolaista” ovat sopivasti täydentäneet. Tärkein ja tehokkain kesäkalan pyyntiväline inarinsaamelaisilla on ollut nuotta, ja saamelaisilla yleensä se on ollut käytössä satojen vuosien ajan. (Mattus Ilmari; Siidan internetsivut)

Inarinsaamelaisille ja kolttasaamelaisille kalastuksella on ollut ja on edelleenkin erityinen merkitys. 1990-luvun lopun lainsäädäntömuutosten seurauksena kalastuskuntien asema on voimistunut kalastusalueiden hallinnossa, mikä puolestaan on saamelaiskäräjien mukaan suhteellisesti heikentänyt erityisesti kolttasaamelaisten asemaa, joilla ei ole edustajaa Inarin kalastusalueessa. Sama koskee monia inarinsaamelaisia. (Saamelaiskäräjät, arvio Vätsärin hoito- ja käyttösuunnitelmasta 2.6.2006)

Kalastuksen merkitys alkoi muuttua 1980-luvulla. Tunturivesien kalastuksen suoranainen ansio-merkitys väheni, koska saaliita ei enää myyty eikä vaihdettu kuten ennen. Kalastuksesta tuli yhä enemmän kotitarve- ja virkistyskalastusta. Kalastuksen merkitys luontaiselinkeinojen lisänä on säilynyt. (Seppänen 2004) Kotitarvekalastuksessa käytetään etupäässä verkkoja, ja kalastus kohdistuu pääosin siikaan.

Ulkopaikkakuntalaiset ovat voineet kalastaa tunturijärvillä lähinnä omistamiensa kiinteistöjen kalastusoikeuksien puitteissa. Tunturivesien virkistyskäyttö lisääntyi 1970-luvulla, jolloin turisteille alettiin myydä virkistyskalastuslupia muutamille rajoitetuille virkistyskalastusalueille. Vuoden 1998 alusta turistikalastajat ovat päässeet kalastamaan tunturivesille kuten muuallakin Suomessa. Vapaa pilkkimisoikeus ja läänin viehekortin käyttö mahdollistavat muiden kuin virtavesien kalastamisen. Ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien määrä on lisääntynyt, ja kiinteistöä ostettaessa kauppaan sisältyy usein myös osuus kantatilan kalastusoikeuksista. (Seppänen 2004)

Utsjoen kunnan alueelta saalistilastoja on kerätty järjestelmällisesti Tenojoesta ja sivujoista, joihin lohi nousee. Näätämojoelta kerätään samoin saalis- ja kalastajatiedot vuosittain. Tunturivesistä saalistiedusteluja on tehty vuosina 1974, 1979, 1986 ja 2001. Saalistilastojen perusteella Utsjoen kunnan puolella tunturivesien kalastus ja saaliit ovat vähentyneet huomattavasti viimeisten 25 vuoden kuluessa. Kalastuskohteiden määrä ei ole kuitenkaan vähentynyt. Saaliiden väheneminen

johtuu kalastustapojen muuttumisesta ja kalastuksen vähenemisestä. Tärkeällä sijalla on virkistyskalastus. Viehekalastus ja pilkkiminen saavat jalansijaa entistä enemmän.

Merkittävimmät saaliit vuonna 2001 Utsjoella Kaldoaivin erämaa-alueella saatiin saalistilastojen perusteella Vetsijärvestä ja Vuognoljärvestä (Vuoknoljávrrit). Inarin kunnan puolella kalastus painottuu Näätämöjokeen, Ii- ja Jullamojärveen sekä Pautujärveen. Näätämöjokivarressa ja kuntien rajalla olevissa järvissä kalastus on satunnaisempaa. Ammattimainen kalastus on loppunut lähes kokonaan. Porotalouden harjoittajat kalastavat porojen paimennuksen yhteydessä. Syksyisin käydään siian kalastuksessa, jolloin kaukana olevia järviä voidaan kalastaa tehokkaasti. Järville kuljetaan mönkijöillä ja moottoripyörillä tai lentokoneella.

Kevättalvella pilkkiminen on suosittua, ja kalastusretkien kohteena ovat rautu- harjus ja taimenvedet. Paikkakuntalaiset, joilla on mahdollisuus käyttää moottorikelkkoja, kulkevat kaukaisille tai kesällä hankalassa maastossa sijaitseville vesille. Ulkopaikkakuntalaiset ovat hakeneet myös kevättalvella moottorikelkkalupia urien ulkopuolelle pilkkijärville. Kaldoaivissa moottorikelkka-urasto kulkee usean pilkkijärven kautta.

Näätämöjoelle myydään kausittain (ajalle 1.6.–31.8.) noin 600–800 virkistyskalastuslupaa. Lupatilastojen mukaan virkistyskalastus Näätämöjoella on koko ajan kasvamassa.

8.2 Kalanistutukset

Alueella kalavesien hoito on perustunut kalastuksen säätelyyn ja kalojen luontaiseen lisääntymiseen sekä ennen vuotta 1987 myös kalanistutuksiin. Kalastuksen säätely on tapahtunut pyydysmäärärajoituksin ja pyydysten käyttöä koskevilla määräyksillä.

Kalanistutuksia on suoritettu Paatsjoen (Paččvei) vesistöalueelta vuoteen 1986 asti, jonka jälkeen on ollut mahdollista suorittaa vain vesistöalueen sisäisiä siirtoistutuksia. Siirtoistutusten tarkoituksena on ollut palauttaa alkuperäisiä rautu- ja taimenkantoja, jotka ovat joko muun kalalajin – lähinnä siian – istutuksen tai liiallisen kalastuksen vuoksi hävinneet.

Istutuksiin on käytetty Paatsjoen vesistöstä peräisin olevaa Ivalojoen (Avviljohka) pohjasiikaa ja Inarijärven alkuperää olevaa nierää. Näätämöjoen vesistöalueelle on istutettu myös planktonsiikaa, jota ei esiinny luontaisesti Jäämereen laskevissa vesissä. Muutamissa järvissä istutussiika on muodostanut luontaisesti lisääntyvän kannan. Utsjoen kunnan alueella siikaistutuksia on suoritettu vuosien 1957–1986 välillä 36 järveen ja nieriäistutuksia 20 eri järveen. Näätämöjoen vesistössä siikaa on istutettu kymmenkuntaan järveen. Osa näistä siikaistutuksista on kortistoimatta. Inarijärven alkuperää olevia isonieriöitä on istutettu sekä alkuperäisiin rautujärviin että aivan uusiin vesiin. Nieriäkannat ovat joko sekoittuneet tunturirautukantoihin tai yleensä hävinneet. Isonieriä viihtyy paremminkin syvissä ja suurissa järvissä, eikä tunturijärvissä liene lajille sopivia kutupaikkoja. Iijärveen istutusnierä on muodostanut oman kannan.

Venäläisten Kuolan alueelle istuttamia Tyynenmeren lohijokien kalalajistoon kuuluvia koira- ja kyttyrälohia nousi 1970–1980-luvulla aina Teno- ja Näätämöjoen latvoille asti. Näätämöjoen vesistössä pisimmälle kiikkuneesta lohesta on havainto Jullamojärvestä Petsikkotunturissa (Beatzet). Tyynenmeren lohen ei ole havaittu muodostaneen lisääntyviä kantoja.

8.3 Kalastusoikeus ja kalastusrajoitukset

Vuoden 1998 alusta lähtien Lapin kalastusta ovat säädelleet kalastuslaki (286/1982) ja -asetus (1364/1997) sekä niiden perusteella annetut määräykset.

Kalastusta koskeva yleinen ohjaus kuuluu kalastuslain mukaiselle kalastusalueelle. Kalastusalue on toimielin, jonka hallintaan kuuluu kalataloudellisesti yhtenäinen alue. Erämaa-alue kuuluu kahteen kalastusalueeseen: Inarin ja Utsjoen kalastusalueeseen. Kalastusalueiden rajat noudattavat kuntien rajoja. Kalastusalueeseen kuuluvat kaikki vesialueet omistus- tai hallintaoloista riippumatta. Jäseninä ovat vesialueen omistajat sekä alueella toimivat ammattikalastus- ja virkistyskalastusjärjestöt. Kalastuslaki edellyttää, että kalastusalue laatii käyttö- ja hoitosuunnitelman, joka sisältää selvityksen kalastusalueen kalakantojen tilasta sekä hoitoa ja kalastuksen järjestämistä koskevat yleiset suuntaviivat. Kalastusalueet ovat laatineet alueilleen käyttö- ja hoitosuunnitelmat vuonna 2002.

Huolimatta kalastusalueen kalastuksen säätely- ja ohjaustehtävistä sekä velvoitteista kalastuksen järjestäminen ja lupien myöntäminen kuuluvat vesialueen omistajalle. Alueen vesistä yli 90 % kuuluu valtiolle, ja niiden hallinnasta vastaa siten Metsähallitus. Valtionvesien kalastusta ja kalavesien hoitoa ohjaavat lakisääteiset, kunnittain toimivat kalatalousneuvottelukunnat. Metsähallitus – kalatalousneuvottelukuntien ohjeiden mukaisesti – myöntää kalastusluvut ja suorittaa muut vesialueiden hoitotehtävät. Erityisistä syistä ohjeista voidaan poiketa.

Muusta Suomesta poiketen kuntalaisilla on oikeus saada maksuton kalastuslupa valtionvesillä kalastamiseen. Lupa myönnetään kotitarvekalastuksen, ammattikalastuksen tai luontaiselinkeinojen harjoittamisen perusteella. Käytännössä kaikki Utsjoen ja Inarin kuntalaiset ovat saaneet maksuttoman kalastusluvun. Ulkopaikkakuntalaisille voidaan myöntää kalastuslupia, jos se ei heikennä kuntalaisten kalastusmahdollisuuksia. Kuntalaisten harjoittamaa kalastusta säädel-
lään vesialueen omistajan lupaehdoilla (pyydysmäärät ym.).

Ulkopaikkakuntalaisille myydään virkistyskalastuslupia, jotka kattavat lähes koko alueen. Lupa-alueeseen eivät kuulu lohennousualueet Tenojoen vesistöalueella. Näätämöjokeen myydään erillisiä lupia. Ulkopaikkakuntalaisille lupa myönnetään vain vieheellä tapahtuvaan kalastukseen.

Osa erämaan kalastuksesta tapahtuu muilla kuin vesialueen omistajan myöntämällä luvilla. Onkiminen, pilkkiminen ja kalastus läänikohtaisella vieheluvalla ovat yleiskalastusta, johon kaikki ovat oikeutettuja, eikä kalastaminen tarvitse vesialueen omistajan lupaa. Onkiminen ja pilkkiminen ovat maksuttomia, ja viehekalastukseen tarvitaan läänikohtainen viehelupa. Yleiskalastusoikeudet ovat voimassa muualla, paitsi lohi- ja siikapitoisten vesistöjen koski- ja virtapaikoissa. Kaikki alueen vesistöt ovat lohi- ja siikapitoisia. Mikäli ulkopaikkakuntalainen haluaa kalastaa koski- tai virtapaikoissa, tarvitaan siihen Metsähallituksen virkistyskalastuslupa. Yleiskalastusoikeus ei myöskään koske vesiä, joissa kalastus ilman vesialueen omistajan lupaa on muutoin kielletty. Kielto voidaan asettaa tavanomaista tehokkaamman kalakannan hoidon tulosten turvaamiseksi ja kutualueiden suojelemiseksi. Utsjoen kunnan alueella kielto on asetettu eräisiin rautujärviin, joiden kalastoja hoidetaan siirtoistutuksin tai jotka ovat tärkeitä emokalajärviä. Vuonna 2003 siirtoistutusjärviä on neljä ja emokalajärviä viisi.

Kolttaissa (253/1995) koltilla on myönnetty kalastusoikeus. Tätä kalastusoikeutta voi käyttää koltta-alueella asuva koltta. Oikeus kalastukseen on vain koltta-alueella. Muualla kalastamiseen tarvitaan kalaveden omistajan lupa – kuten muillakin kuntalaisilla. Kolttien harjoittamaan kalastukseen ei ole asetettu pyydysmäärärajoituksia. Muutoin kalastuksessa on noudatettava kalastuslakia sekä muita annettuja sääntöjä ja määräyksiä.

Teno- ja Näättämöjoessa lohen nousualueella on voimassa Suomen ja Norjan valtioiden välinen sopimus sekä sääntö kalastuksen järjestämisestä. Tenojoen vesistön alueella säännön piiriin kuuluvat Ylä-Pulmankijoki Yläputokselle, Luossajoki Luossajärveen (Luossajávri), Skiihpajoki ensimmäiseen lompoloon, Kaldustsjoki Luovosvarjokisuuhun (Luovosvárjohka) ja Vetsijoki Alimpaan Riekköjärveen (Vuolimuš Rievssatjávri) asti. Näättämöjoessa säännön sovellusalue yltää Opukasjärven yläpuolelle.

Kalatautien leviämisen ehkäisemiseksi maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä suojattuja alueita ovat Paatsjoen, Tenojoen ja Näättämöjoen vesistöalueet. Muualta Suomesta ei näille vesistöalueille saa tuoda elävää kalamateriaalia. Kalojen istuttaminen on kielletty Paatsjoen vesistöalueelta Teno- ja Näättämöjoen vesistöihin. Lisäksi Tenojoen kalastussopimuksessa ja -säännössä on Tenojoen vesistöä koskevat säädökset kalanistutuksista, jotka kieltävät kalanviljelyn vesistöalueella. Siirtoistutuksiin – joita voi suorittaa vain lohen nousualueen ulkopuolella – tulee hakea erillinen lupa.

8.4 Erityisperusteinen kalastusoikeus

Erityisperusteinen kalastusoikeus (kalastusnautinta) on kiinteistöön kuuluva oikeus kalastaa toisen kiinteistön, toisen kylän tai toisen lohkokunnan/jakokunnan vesialueella. Tällainen muuhun kuin vesialueen omistusoikeuteen perustuva kalastusoikeus perustuu yleensä uudistalon perustamis- ja katselmuskirjoihin tai ylimuistaiseen nautintaan.

Inarin ja Utsjoen kunnissa on erityisperusteiset kalastusoikeudet selvitetty ja vahvistettu isojako-toimitusten jälkeen pidetyissä vesipiirirajankäyntitoimituksissa, joissa muun muassa käytiin eri lohkokuntiin ja valtionmaahan kuuluvien vesialueiden väliset rajat. Toimitukset aloitettiin Inarissa vuonna 1961 ja Utsjoella vuonna 1963. Molemmat toimitukset rekisteröitiin vuonna 1997.

Varsinainen vesialueiden jako oli saatu pääosin tehtyä vuonna 1984, mutta korkein oikeus palautti Inarin ja Utsjoen toimitukset toimitusmiehille erityisperusteisten kalastusoikeuksien selvittämistä ja vahvistamista varten (Inari – KKO:n tuomio 27.6.1984 no 1331 M 82/104 ja Utsjoki – KKO:n tuomio 27.6.1984 no 1330 M 82/98).

Kalastusoikeuksia ratkaistiin sen jälkeen **Inarissa** toimituksessa vuonna 1985, maa-oikeudessa vuonna 1989, korkeimmassa oikeudessa vuonna 1993, toimituksessa vuonna 1995 (Inarinjärven yleiset vesialueet), maa-oikeudessa vuonna 1996 ja korkeimmassa oikeudessa vuonna 1996 sekä **Utsjoella** toimituksessa vuonna 1985, maa-oikeudessa vuonna 1989, korkeimmassa oikeudessa vuonna 1993, maa-oikeudessa vuonna 1996 ja korkeimmassa oikeudessa vuonna 1996.

Viimeiset kalastusoikeudet, joista oli valitettu, tulivat lainvoimaisesti ratkaistuksi korkeimman oikeuden tuomioilla 14.11.1996 (Inari – KKO:n päätös 14.11.1996 no 4315 Diaarino M 96/138 ja Utsjoki – KKO:n päätös 14.11.1996 no 4314 Diaarino M 96/54).

Toimitus- ja oikeudenkäyntiasiakirjoissa on vahvistettu taloille kalastusoikeus tiettyihin järviin tai järven osiin, jokiin sekä pato- ja nuottapaikkoihin, joista suurin osa sijoittuu valtion vesialueille. Päätöksissä ei ole otettu kantaa kalastusoikeuden sisältöön tai omistajan ja erityisperusteisen kalastusoikeuden haltijan väliseen suhteeseen. Käytännössä ei siten tiedetä, kuinka monta ja minkälaisia pyydyksiä nautinnan haltijat voivat käyttää.

Aikojen kuluessa tilat ovat perinnönjaon tai kiinteistökauppojen myötä jakaantuneet useiksi tiloiksi, jotka käyttävät nyt yhdessä talolle vahvistettua kalastusoikeutta. Kunkin lohkotilan oikeus riippuu siitä, mitä esimerkiksi kiinteistökaupassa on sovittu. Utsjoella on käynnistetty ensimmäiset kiinteistön määritystoimitukset, joissa selvitetään, mille kiinteistöille talon oikeus on siirtynyt ja millaisilla osuuksilla nämä saavat kalastaa. Osaksluettelon mukaisten kiinteistöjen omistajat muodostavat yhteisalue lain (758/1989) mukaisen osakskunnan, joka päättää yhdessä kalastusoikeuden käyttämisestä. Ensimmäisestä toimituksesta on saatu korkeimman oikeuden tuomio vuonna 2002, ja toisesta odotetaan parhaillaan korkeimman oikeuden ratkaisua. Osaksluettelot tullaan sen jälkeen laatimaan näissä ratkaisuissa hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti.

Yhteisen kalaveden osakskunta (entinen kalastuskunta) ei siten päättää kalastusnautinnasta, vaan kalastusoikeuden käytöstä sopiminen kuuluu yhden talon muodostamalle osakskunnalle.

Erityisperusteinen kalastusoikeus ei anna yksinoikeutta kalastukseen, vaan vesialueen omistajalla on rinnakkainen kalastusoikeus niillä vesialueilla, joihin erityisperusteinen kalastusoikeus kohdistuu.

8.5 Kalastus ja erämaalaki

Erämaalaki (62/1991) ei sisällä kalastusta eikä kalavesien hoitoa ohjaavia säädöksiä. Erämaalain tavoitteet **saamelaiskulttuurin turvaaminen** ja **luontaiselinkeinojen turvaaminen** asettavat kuitenkin kalastuksen niiden käyttömuotojen joukkoon, joiden vuoksi erämaa on perustettu. Lain tavoitteesta **erämaaluonteen säilyttäminen** voidaan myös vetää joitakin linjoja, jotka olisi otettava huomioon kalavesien hoidosta ja käytöstä päätettäessä.

8.6 Kalastus ja soidensuojelulaki

Soidensuojelulaki (851/1988) ja -asetus (852/1988) eivät rajoita kalastusta. Soidensuojeluasetuksen 3. §:n kohdassa 3 todetaan, että soidensuojelualueella on 1. §:n säännösten estämättä sallittu kalastus.

Kalastus ja erämaaluonteen säilyttäminen sekä kalastus ja luonnonsuojelu eivät ole ristiriidassa keskenään. Kalassa kuljetaan kuitenkin usein moottorikäyttöisellä ajoneuvolla. Tietttömyyden vuoksi elinkeinollisen kalastuksen ja kotitarvekalastuksen harjoittaminen alueen vesistöissä edellyttää talvi- ja kesäaikaista maasto- ja lentoliikennettä. Vaikka kalastus ei sinänsä vaaranna erämaaluonnetta tai luonnontilaisuutta, siihen liittyvät toiminnot voivat sen tehdä. Kalastusoikeus ei anna oikeutta koneellisella kulkuneuvolla maastossa liikkumiseen.

8.7 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Metsähallitus osallistuu Utsjoen ja Inarin kalastusalueiden kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelmien päivittämiseen.
- 2) Näätämöjoen kalastusmatkailua kehitetään palvelurakenteiden laatua ja turvallisuutta parantamalla. Alueelle laaditaan suunnitelma kalastuksen ja kalastajien ohjaamisesta sekä selvitetään tarvittavat palvelut. Suunnitelman toteuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä Riistan- ja kalantutkimuslaitoksen sekä kolttien kyläkokouksen kanssa.
- 3) Kalakantojen luontainen lisääntyminen turvataan kalastusta säätelemällä. Utsjoen kalastusalueella varsinaisia kalojen istutuksia kalanviljelylaitoksista ei siten suoriteta. Istutuksia voidaan suorittaa kuitenkin vesistöalueen sisällä siirtämällä kaloja tai mätiä järvestä toiseen. Siirtoistutusten tavoitteena tulee ensisijaisesti olla alkuperäisten kalakantojen palauttaminen vesiin, joista ne ovat hävinneet. **Peruste:** Alueen luonnontilaisuuden säilyttäminen.
- 4) Siirtoistutusten koordinointi ja siitä vastaaminen kuuluvat vesialueen omistajalle, joten kaikille istutuksille tulee olla Metsähallituksen lupa, ja niiden suorittaminen tulee tehdä erittäin harkitusti ja kontrolloidusti – mielellään viranomaistyönä. **Peruste:** Kalastuslaki ja -asetus. Utsjoen kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Tenojoen kalastussopimus ja -sääntö.
- 5) Kalastusrajoitusten tarpeellisuutta tulee seurata tarkoin koko ajan, ja tarvittavat muutokset tehdään kolmen vuoden välein.

Perusteet edellä mainituille esityksille ovat lakien ja asetusten lisäksi kalatautien torjuminen, kalakantojen säilyttäminen geneettisesti puhtaina sekä vieraiden lajien aiheuttamien ekologisten muutosten torjuminen.

Suunnitelman suosituksia:

- 1) Kolttien kyläkokous tulee ottaa mukaan koltta-alueella kalastusalueen neuvotteluihin.
- 2) Tiedonvaihtoa sekä yhteistyötä vesien tutkimuksissa tulee lisätä ympäristöviranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

8.8 Seuranta

Metsähallitus seuraa alueen kalakantojen kehitystä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa (Sandström ym. 2000) sekä Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmässä sovituin mittarein. Näitä ovat kalastuslupatilastot, istutusraportit sekä raportit hoito- ja koekalastuksista.

Luonnontilaisten vesien käyttö ja hoito edellyttävät ympäristön tilan seurantaan sekä siinä tapahtuvien muutosten rekisteröimistä. Ympäristöviranomaisten tulee seurata vesien happamoitumiskehitystä. Seurantaan tulee tehdä eri puolilla aluetta ja samoissa vesissä, jolloin nähdään pitkän aikavälin muutokset. Erityisen tärkeää on seurata matalien tunturijärvien tilaa, joissa happikato voi vaikuttaa hyvinkin vaarantavasti kalakantoihin.

9 Riistanhoito ja metsästäys

9.1 Nykytila

Kaldoaivin erämaan sekä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen yksilömääräisesti pyydetyin ja merkittävin riistalaji on alueella yleisenä esiintyvä riekko. Toinen paikallisille asukkaille merkittävä riistalaji on hirvi. Lisäksi erämaa-alueen eteläosien mäntymetsistä pyydetään jonkin verran metsoa. Muita lajeja – kuten hanhia ja muita vesilintuja – metsästetään jonkin verran Iijärven pohjoispuolella ja Vetsijärven ympäristössä. Karhun pyynti on vähäistä siksi, että niitä esiintyy Kaldoaivin erämaassa luontaisesti vähän. Jänis ja kettu ovat yleisiä, mutta niitä pyydetään varsin vähän.

Ylä-Lapissa tehtiin vuosien 2002–2003 aikana metsästysselvitys Ylä-Lapin riekonmetsästyksestä metsästyskaudella 2001–2002 (Kimmo Gröndahl, henk. koht. tiedonanto 2003). Selvityksen mukaan riekkoja metsästettiin Ylä-Lapin alueelta yhteensä noin 35 000 kpl. Näistä noin 6 500 pyydettiin Kaldoaivin alueelta. Utsjoen ja Inarin alueella ulkopaikkakuntalaiset metsästäivät riekoista lähes 30 %.

Kaldoaivin alueella riekkoa ansiokseen pyytäviä ilmoitti olevansa 5 % paikkakuntalaisista metsästäjistä. Ansiometsästäjät pyytävät riekkoa pääasiassa ansoilla kahdesta kolmeen kuukautta vuodessa – riippuen keliolosuhteista.

Metsästyslain (615/1993) 8. §:n mukaan utsjokelaisilla ja inarilaisilla on maksuton metsästys-oikeus kotikuntansa valtionmailla. Metsästäys on osa paikallista elämäntapaa ja kulttuuria. Riekon ansapyynnillä on taloudellista merkitystä Kaldoaivin erämaa-alueella. Utsjoella metsästyksen liittyvä matkailu on merkittävää painottuen kevät- ja syyssezonkeihin. Paikkakuntalaisten harjoittama kanalintujen metsästäys on kiintiömätöntä, mutta riistanhoitoyhdistys ohjaa sitä suosituksin, ja Lapin riistanhoitopiiri lyhentää tarvittaessa metsästysaikaa. Viime vuosina käytännöksi on muodostunut, että metsästäys alkaa Ylä-Lapin alueella 20.9. Metsästäjät vaikuttavat riistakantoihin myös pidättäytymällä pyynnistä huonoina kanalintuvuosina.

Metsästyslaki turvaa riistalajeille rauhallisen lisääntymisajan ja kieltää monet tehokkaat, aiemmin käytetyt metsästystavat. Hirven ja karhun pyynti on kiintiöity seuraamaan kantojen kehitystä. Metsähallituksen ympäristösertifikaatti edellyttää luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Tästäkin syystä riekko- ja kanalintuluvat on kiintiöity siten, että metsästäys on ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväää.

Utsjoella ja Inarissa Metsähallituksen metsästysluvut ovat riekkolupia. Osa luvista on myynnissä paikallisilla matkailuyrittäjillä tukien heidän toimintaansa. Vieraspaiikkakuntalaisten harjoittaman metsästyksen järjestelyjä varten alueet on jaettu useaan pienriistan lupametsästysalueeseen, joille kullekin määritellään vuosittain kiintiöt riistakantojen kehityksen mukaan. Kaldoaivin ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän alueille sijoittuu täällä hetkellä neljä pienriistan lupametsästysaluetta.

Sidosryhmäneuvotteluissa on sovittu vuosittain metsästyslupajärjestelyistä sekä koira-alueista. Alueet sovitaan vuosittain porotalouden tarpeet huomioon ottaen.

9.2 Metsästys ja erämaalaki

Erämaalaki (62/1991) ottaa kantaa metsästykseseen vain tavoitteellisella tasolla. Lain tavoitteet **saamelaiskulttuurin turvaaminen** ja **luontaiselinkeinojen turvaaminen** sisältävät metsästyksen. Paikallisen pyyntikulttuurin ja pyyntioikeuksien kunnioitus on osa alueen erämaaluonnetta.

9.3 Metsästys ja soidensuojelulaki

Soidensuojelulaki (851/1988) ja -asetus (852/1988) eivät rajoita metsästystä. Soidensuojeluasetuksen 3. §:n mukaan metsästys on sallittu niillä soidensuojelualueilla, jotka sijaitsevat metsästyslain (615/1993) 8. §:n tarkoittamissa kunnissa, joissa kuntalaisilla on oikeus metsästää kotikunnassaan valtion omistamilla alueilla. Soidensuojeluasetuksen mukaan metsästys on sallittu myös muilla soidensuojelualueilla sen mukaan, kuin järjestyssäännössä tarkemmin määrätään.

9.4 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Metsähallitus seuraa riistakantojen kehitystä ja pyrkii yhteistyössä riistanhoitopiirin sekä riistanhoitoyhdistysten kanssa turvaamaan ne. Metsähallitus voi perustaa tarvittaessa alueelle riistakantojen arvioimiseksi riistakolmioita. Riistanhoitoyhdistykset voivat perustaa ja merkitä maastoon riistakolmioita Metsähallituksen kanssa erikseen sovittaviin paikkoihin. **Peruste:** Riistakantojen kehityksen seuranta ja kestävän käytön periaatteen varmistaminen.
- 2) Hirvikantojen hoitamiseksi nuolukivien sijoittaminen on mahdollista Metsähallituksen kanssa erikseen sovittaviin paikkoihin. Nuolukivien sijoittaminen tulee tehdä keväällä viimeistään ennen huhtikuun loppua. **Peruste:** Yhteistyö riistanhoitoyhdistysten kanssa kestävän käytön periaatteen varmistamiseksi. Porotalouden turvaaminen.
- 3) Hirvien ravintotilanteen parantamiseksi puronvarsien pajukoiden vesominen on sallittu Metsähallituksen osoituksen mukaan.
- 4) Metsästyslain (615/1993) mukaisesti kuntalaisilla on maksuton oikeus metsästä erämaassa ja soidensuojelualueella. Kuntalaisten talviaikainen maastoliikennelupa mahdollistaa kelkan käytön riekon ansapyynnissä. Moottorikelkkaa ja mönkijää voidaan käyttää hirvenruhojen kuljettamiseen maastosta nykyisen käytännön mukaan.
- 5) Ulkopaikkakuntalaisille Metsähallitus myy rajoitetusti ja kiintiöidysti metsästyslupia. Lupien määrästä vuosittain päätettäessä noudatetaan kestävän käytön periaatetta. Metsästyslupajärjestelyistä ja koira-alueista Metsähallitus neuvottelee ao. riistanhoitoyhdistyksen, paliskuntien, saamelaiskäräjien, metsästyksessä ainakin osan toimeentulostaan saavien paikallisten matkailuyrittäjien, mahdollisten ammattimetsästäjien ja koltta-alueella kolttien edustajien kanssa. Neuvottelujen perusteella Metsähallitus määrittelee mm. koiran käyttöä koskevat ehdot. Koira-alueista neuvotellaan tarvittaessa tarkemmin paliskuntien kanssa. Paliskunnat voivat kutsua tokkakuntien edustajia neuvotteluihin. Neuvotteluiden perusteella Metsähallitus kehittää ulkopaikkakuntalaisten harjoittamaa metsästystä siten, että metsästys on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä, ja siinä pyritään hyödyntämään paikallisia opastus- ja huoltopalveluita.

- 6) Metsähallitus pitää ketunmetsästystä riistanhoidollisista ja luonnonsuojelullisista syistä tärkeänä. Päävastuu ketunmetsästyksen järjestämisestä tunturi- ja naalialueiden ulkopuolella on riistanhoitopiirillä sekä riistanhoitoyhdistyksellä. Metsähallitus osallistuu soveltuvin osin mahdollisiin pienpetoprojekteihin – kuten esimerkiksi ketun metsästyksen naalialueella.
- 7) Riekkotutkimukseen tulisi lisätä resursseja, jotta riekkokannoista ja niiden vaihteluiden syistä saataisiin nykyistä luotettavampia tietoja.

9.5 Seuranta

Metsähallitus seuraa alueen riistakantojen kehitystä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa (Sandström ym. 2000) sekä Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmässä sovituin mittarein. Näitä ovat vuotuiset lupakiintiöt ja saalistilastot, riistakolmiolaskennan tulokset sekä Inarin ja Utsjoen riistanhoitoyhdistysten arviot. Seuranta tehdään yhteistyössä mm. mainittujen riistanhoitoyhdistysten sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen, paliskuntien ja Metsähallituksen henkilökunnan kanssa.

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

10.1 Kulkuyhteyksiä ja liikkumista ohjaavat säädökset

Kulkuyhteyksiä ja liikkumista ohjaavia säädöksiä löytyy ainakin erämaalaista (62/1991), soidensuojeluasetuksesta (852/1988), luonnonsuojelulaista (1096/1996), vesilaista (264/1961), laista yksityisistä teistä (358/1962), kiinteistönmuodostamislaista (554/1995), maastoliikennelaista (1710/1995) ja ilmailulaista (281/1995) sekä niihin liittyvistä asetuksista.

10.1.1 Jokamiehenoikeudet

Jokamiehenoikeudet ovat voimassa erämaa-alueella. Ne ovat voimassa myös soidensuojelu-alueella, ellei niitä ole erikseen rajoitettu luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla annetulla järjestyssäännöllä. Luonnonsuojelulain 18. §:n 2. momentin mukaan

Kansallispuistossa ja muulla luonnonsuojelualueella voidaan joko alueen perustamis- päätökseen tai aluetta koskevaan järjestyssääntöön otettavalla määräyksellä kieltää tai rajoittaa liikkumista, leiriytymistä, maihinnousua sekä veneen, laivan tai muun kulkuneuvon pitämistä. Liikkumis- ja maihinnousukielto tai -rajoitus edellyttää, että alueen eläimistön ja kasvillisuuden säilyminen sellaista vaatii.

Jokamiehenoikeuksien perusteella kaikilla on oikeus liikkua omin voimin ilman aika- tai alue- rajoituksia. Myös lyhytkestoinen (1–2 yötä paikassaan) leiriytyminen kuuluu jokamiehen- oikeuksiin. Metsähallituksen tupien käyttö ei kuulu jokamiehenoikeuksiin, vaan niiden käyttö- säännöistä Metsähallituksella on oikeus päättää erikseen. Luvussa 6 **Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatka** on kerrottu autiotupien käytön säännöt.

10.1.2 Maantiet

Erämaalain 5. §:n mukaan erämaa-alueille ei saa rakentaa pysyviä teitä. Säädös turvaa erämaalain päätarkoituksen: alueen erämaaluonteen säilyttämisen. **Pysyvällä tiellä** tarkoitetaan kaikkina vuodenaikoina ajokelpoista tietä. Tämä selviää lain yksityiskohtaisista perusteluista, joissa todetaan myös: ”Se [kielto] ei siten estäisi niin sanottujen talviteiden rakentamista.” Talviteitä onkin tarkoitus käyttää muun muassa puiden kuljettamiseen niiltä erämaa-alueilta, joilla harjoitetaan luonnonmukaista metsätaloutta. Tällaisia metsiä on lähinnä Hammastunturin (Päniordo) ja Vätsärin (Vääččir) erämaa-alueilla. Kaldoaivin erämaa-alueella ei ole näköpiirissä talviteiden tarvetta.

Erämaalain yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan teiden rakentamisesta lisäksi, että ”teiden rakentamiskiello ei koskisi pykälän 3 momentin mukaan tien rakentamista silloin, kun erämaa-alueen rajojen sisäpuolella olevalla yksityisellä tilalla on lakiin perustuva kulkuoikeus valtion omistaman maan halki”. Tämän lisäksi kuitenkin lain yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan edelleen: ”Jos alueen erämaaluonne kärsisi siitä, että tällaiseen oikeuteen perustuva tie rakennettaisiin, valtioneuvosto voisi ehdotetun lain 8 §:n nojalla määrätä edellytyksin antaa luvan tietä varten perustetun rasite- tai käyttöoikeuden lunastamiseen.”

Soidensuojeluasetuksen (852/1988) 1. §:n mukaan soidensuojelualueilla on kielletty rakennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen. Saman säädöksen 3. §:n mukaan on sallittu ”1 pykälän säännösten estämättä – – toimenpiteet alueella olevien rakennusten, teiden, rakennelmien sekä sähkö- ja puhelinlinjojen kunnossapitämiseksi”.

10.1.3 Vesialueiden kulkuväylät ja kulkuoikeudet

Erämaalaki ei sisällä säädöksiä vesialueiden kulkuyhteyksistä eikä vesillä liikkumisen oikeuksista. Nämä säädökset löytyvät vesilaista (264/1961). Vesilain mukaan ”Jokaisella on oikeus, välttämättä tarpeetonta häiriön aiheuttamista, kulkea vesistöissä, missä se on avoinna. Vesistö katsotaan avoimeksi, jos sitä laillisen oikeuden perusteella ei ole suljettu. Mitä edellä on sanottu kulkemisesta vesistöissä, koskee vastaavasti kulkemista jäällä.” Esitetty vesilain kohta tarkoittaa käytännössä sitä, että vesialueilla liikkuminen esimerkiksi moottoriveneellä ja moottorikelkalla on kaikille vapaata. Soidensuojelualueella on vesialueilla liikkumista mahdollista rajoittaa luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla annetulla järjestyssäännöllä.

10.1.4 Rasitteet ja tieoikeudet

Useimmille erämaan sisällä oleville yksityistiloille on kulkuoikeus rasitteena tai tieoikeutena. Aikaisemmin näitä on perustettu ns. **polkurasitteina**, joita ei ole aina yksilöity; toisin sanoen maanmittaustoimituksessa on saatettu vahvistaa rasitteiden olemassaolo, mutta polkujen sijaintia ei ole merkitty kartoille. Voimassa olevan kiinteistönmuodostamislain (554/1995) mukaan kulkuyhteys järjestetään nykyisin yksityisistä teistä annetun lain (358/1962) mukaisena tieoikeutena.

10.1.5 Maastoliikenne

Erämaalaissa ei ole maastoliikennettä koskevia säädöksiä. Maastoliikennettä ohjataan maastoliikennelailla (1710/1995), joka säätelee kulkemisesta moottorikelkkareiteillä, maastossa ja jääpeitteisellä vesialueella, teiden ulkopuolella. Maastoliikenne ei ole jokamiehenoikeutta, vaan maastossa ajamiseen tarvitaan joitakin poikkeuksia – esimerkiksi poronhoitajat ja viranomaiset – lukuun ottamatta maanomistajan lupa. Luvista päättää maanomistaja, jota Kaldoaivin erämaalueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella edustaa Metsähallitus. Maastoliikennelain tarkoituksena on ”ehkäistä haittoja, joita luonnolle tai muulle ympäristölle, luontaiselinkeinoille, yleiselle virkistyskäytölle tai muulle yleiselle edulle taikka yksityiselle edulle aiheutuu moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttämisestä maastossa ja moottorikelkkailureitillä, sekä edistää liikenneturvallisuutta”. **Moottorikelkkailureitit** ovat tieliikennelain (267/1981) 2. §:ssä määritellyjä teitä, joilla on ”yleinen oikeus ajaa moottorikelkalla maastosta merkitsemällä erotetulla reitillä lumipeitteen aikaan”. Maastoliikennelain mukaan ”erämaa-alueelle voidaan perustaa moottorikelkkailureitti päättämällä siitä alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa”. Maastoliikennelain 13. §:n 3. momentin mukaan ”moottorikelkkailureitin perustamisesta ja lakkauttamisesta luonnonsuojelulaissa (71/1923) tarkoitettulla valtiolle kuuluvalla suojelualueella päättää alueen hallinnan mukaan Metsähallitus tai Metsäntutkimuslaitos”.

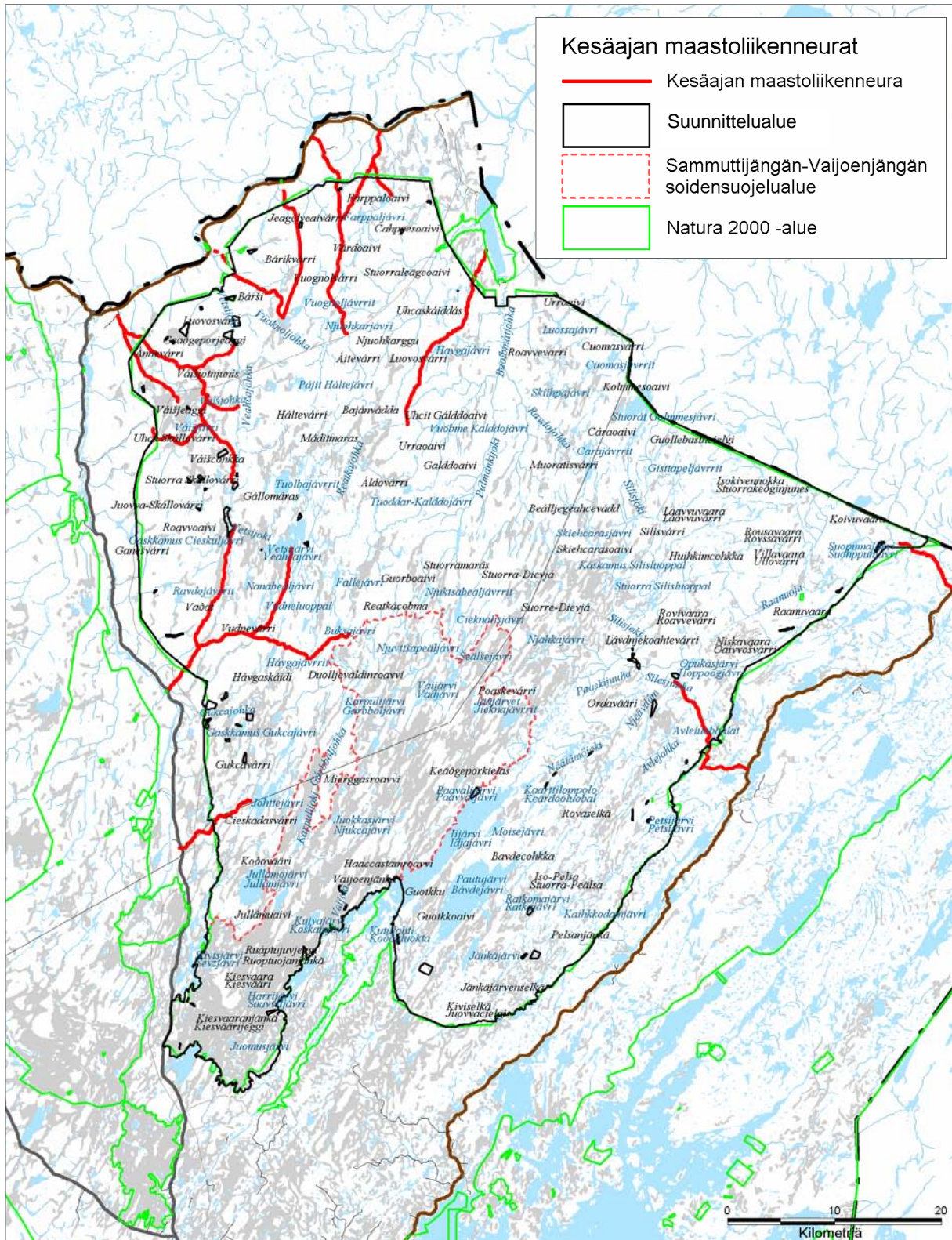
Myös utsjokelaiset ja inarilaiset tarvitsevat maastoliikenneluvan liikkeessaan oman kuntansa alueella, mutta se on heille maksuton. Paikkakuntalaisten maksuton maastoliikenneoikeus perustuu lakiin Metsähallituksesta (1378/2004). Lain 15. §:n mukaan maksuttomiin palveluihin kuuluu muun muassa kuntalaisten oikeus käyttää Metsähallituksen hallinnassa olevaa aluetta maastoliikennelain (1710/1995) mukaisesti maastoliikenteeseen. Lisäksi eduskunta edellyttää maastoliikennelakiin liittyvässä lausumassaan hallituksen huolehtivan siitä, että Metsähallitus tai muu valtion viranomais myöntää Utsjoen, Enontekiön ja Inarin kunnissa pysyvästi asuville pitkäaikaisia alueellisia lupia moottorikelkan käyttöön valtionmailla edellyttäen, että luvista ei aiheudu maastoliikennelain 5. §:ssä tarkoitettua vahinkoa. Mainitussa pykälässä todetaan, että moottorikäyttöistä ajoneuvoa on maastossa käytettävä siten, että vältetään vahingon tai haitan aiheuttamista luonnolle ja muulle ympäristölle, kiinteistölle ja luontaiselinkeinoille sekä tarpeettoman häiriön aiheuttamista asutukselle ja muulle ympäristölle.

Kesäaikainen maastoliikennelupakäytäntö Kaldoaivin erämaassa ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella

Lumettoman maan maastoliikenne ilman maanomistajan lupaa on sallittu välttämättömissä poronhoitoon kuuluvissa tehtävissä poroisännän tai varaisännän luvalla. Lupa tulee antaa kirjallisena, ja se on pidettävä mukana sekä vaadittaessa näytettävä valvontaviranomaiselle (maastoliikenneasetus, 13 § 2 mom.). Metsähallituksen toimissa liikuttaessa ei tarvita maastoliikennelupaa. Samoin poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen virkatehtäviin, sairaankuljetukseen, palo- ja pelastustoimen tehtäviin sekä muihin välttämättömiin virkatehtäviin ei tarvita maastoliikennelupaa. Energia- tai tietoliikennelaitteiden huoltotöissä liikkumiseen ei tarvita lupaa. Myöskään vaikeasti liikuntavammaisen henkilö ja hänen saattajansa eivät tarvitse maastossa liikkumiseen maanomistajan lupaa – eli he voivat liikkua maastossa moottorikäyttöisellä ajoneuvolla kaikilla niillä alueilla, joilla liikkuminen jalkaisin on sallittu (Maastoliikennelaki 1710/1995, 4 §, 2 mom. kohta 7).

Maastoliikennelain 28. §:n mukaan alueellinen ympäristökeskus voi hakemuksesta myöntää henkilölle, jonka liikuntakyky on iän, vamman tai sairauden vuoksi rajoittunut, luvan poiketa 4. §:ssä säädetystä kiellosta tai rajoituksesta.

Paikkakuntalaisten kesäaikaisia maastoliikennelupia Utsjoella on myönnetty paikkakuntalaisille tietyille kulku-urille (kuva 9). Inarissa kesäaikaisia maastoliikennelupia on myönnetty pääsääntöisesti luontaiselinkeinon harjoittajille tietyille kulku-urille. Sevettijärveläisille ja näätämläisille on myönnetty kesäaikaisia maastoliikennelupia tietyille kulku-urille. Metsähallitus ei ole yleensä myöntänyt ulkopaikkakuntalaisille kesäaikaisia maastoliikennelupia Kaldoaivin eräma-alueelle eikä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelle. Perusteltuun tutkimuskäyttöön Metsähallitus on kuitenkin myöntänyt maastoliikennelupia kesäajalle.

Kuva 9. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen kesäaikaiset maastoliikenneurat. © Metsähallitus 2007, © Genimap Oy, Lupa L5293, © Suomen ympäristökeskus 2006.

*Talviaikainen maastoliikennelupakäytäntö Kaldoaivin erämaassa ja Sammuttjängän–
Vaijoenjängän soidensuojelualueella*

Metsähallitus on myöntänyt utsjokelaisille ja inarilaisille maastoliikennelain (1710/1995) sekä eduskunnan tahdon mukaisesti talviaikaisia maastoliikennelupia koko kunnan alueelle useammaksi vuodeksi kerrallaan.

Erämaassa tai soidensuojelualueella ei ole maastoliikennelain mukaisia moottorikelkkailureittejä. Metsähallitus on ohjannut erämaan talviaikaista maastoliikennettä merkitsemällä alueelle moottorikelkkauria. Näillä urilla kulkemiseen muut kuin paikkakuntalaiset joutuvat hankkimaan maksullisen luvan. Ulkopaikkakuntalaiset eivät saa poiketa uralta muualla kuin jääpeitteisillä alueilla.

Metsähallitus on myöntänyt perusteltuun tutkimus- ja työkäyttöön moottorikelkkailulupia Metsähallituksen valtakunnallisten urien ulkopuolelle.

Metsähallitus on myöntänyt moottorikelkkalupia valtionmaalle Metsähallituksen valtakunnallisten urien ulkopuolelle kiinteistölle (omalle tai vuokrakiinteistölle) kulkua varten sekä kulkuun 5 km:n säteellä kiinteistöstä. Lupaa kiinteistöltä kulkuun tarkennettiin suunnitelman teon aikana sidosryhmiltä saatujen toiveiden mukaisesti (ks. luku 10.6 **Tavoitteet ja toimenpiteet**).

Opastettujen hiihtovaellusten huoltoa varten Metsähallitus on myöntänyt moottorikelkkalupia Metsähallituksen valtakunnallisten urien ulkopuolelle.

Kun kyse ei ole ollut ohjatusta moottorikelkkailusta tai siihen perustuvasta ohjelmapalvelutoiminnasta, Metsähallitus on myöntänyt ulkopaikkakuntalaisille talviaikaisia maastoliikennelupia myös merkittyjen Metsähallituksen valtakunnallisten moottorikelkkaurien ulkopuolelle nimetyille henkilölle ennalta sovitulle ajalle ja alueelle tai kulku-uralle – edellyttäen, että heillä on alueen ja olosuhteet hyvin tunteva paikkakuntalainen opas mukana.

Maksulliseen moottorikelkkasafaritoimintaan, joka tapahtuu pelkästään Metsähallituksen moottorikelkkaurilla, ei ole tarvinnut asiakkaiden ja oppaiden henkilökohtaisten uralupien lisäksi muuta lupaa. Kelkkasafaritoimintaan Metsähallituksen valtakunnallisten moottorikelkkaurien ulkopuolella on vaadittu erillinen safariyrittäjälupa, jossa määritellään, milloin lupa on voimassa ja kenelle lupa on myönnetty (oppaiden nimet). Luvassa on määritelty myös sallitut kulku-urat, jotka on sovittu paliskuntien kanssa käydyissä neuvotteluissa. Lupa on voitu antaa sellaiselle yrittäjälle, jolla on alueen ja olosuhteet hyvin tunteva opas johtamassa retkeä maastossa.

Lapin ympäristökeskus voi maastoliikennelain perusteella erityisestä syystä asettaa kelkkailukiellon tietyille alueelle tai ajankohdalle. Erityinen syy voi olla esimerkiksi uhanalaisen eläimen pesän ympäristö pesimäaikana tai poronhoidosta aiheutuva tarve. Luonnonsuojellullisia perusteita erillisille kieltoalueille ja -ajoille ei erämaassa tai soidensuojelualueella nykyisellään ole.

10.1.6 Ilmailu

Erämaalaisissa (62/1991) ei ole ilmailua koskevia säädöksiä, vaan ne löytyvät ilmailulaista (281/1995). Ilma-alusten noususta ja laskeutumisesta säädetään muun muassa seuraavaa: ”Ilma-aluksen lentoonlähtöön ja laskuun saa Ilmailulaitoksen antamien määräysten mukaisesti tilapäisesti käyttää avointa vesialuetta sekä alueen omistajan tai haltijan suostumuksella muuta maata tai vesialuetta, vaikka aluetta ei ole sellaiseen tarkoitukseen erityisesti järjestetty.” Metsähallituksessa tätä on tulkittu siten, että lentokoneet voivat laskeutua erämaan ja soidensuojelualueen järville sekä nousta niiltä ilman Metsähallituksen lupaa, kun kyseessä ei ole säännöllinen reittiliikenne. Sen sijaan helikopterin laskeutuminen maalle on luvanvaraista eräin poikkeuksin (pelastus- ja virkatoimet sekä porotalouden ja luontaiselinkeinojen tarpeet).

10.2 Kulkijat ja vuodenkierto

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella liikkuu pääasiassa poromiehiä, kalastajia, metsästäjiä, hillastajia, virkistyskävijöitä ja virantoimituksessa olevia henkilöitä. Henkilömäärissä laskettuna virkistyskävijät lienevät tämänkin seudun suurin kävijäryhmä. Sen sijaan käyntimäärissä laskettuna paikalliset luonnonhyödyntämistarkoituksessa liikkuvat käyttäjät voivat hyvinkin olla enemmistö.

Keskitalvella alueella liikkuu lähinnä paikallista väestöä: poromiehiä, kalastajia ja riekonpyytäjiä. Maalis–huhtikuussa virkistyskäyttö on huipussaan hiljentyen toukokuussa kelirikkkokaudella.

Kesäkuun puolivälin tienoilla kulkeminen taas helpottuu. Kesäaikainen virkistyskäyttö on vilkkaimmillaan heinä–elokuussa, keskittyen Sevettijärvi–Pulmankijärvi-väliselle retkeilyreitille ja Näätämojoen varteen. Poromiehet työskentelevät vasamerkityksissä alkukesän. Hillojen kypsyminen tuo alueelle paikallista väestöä, mutta jonkin verran myös ulkopaikkakuntalaisia.

Retkeily loppuu lähes kokonaan ruskan myötä, syyskuussa. Syys–lokakuussa alueella liikkuu poromiesten lisäksi lähinnä paikallisia riekon ja hirven metsästäjiä. Marras–joulukuussa tunturissa liikkuu lähinnä poromiehiä ja virantoimituksessa olevia henkilöitä.

10.3 Kulkuneuvot

Talvella moottorikelkka on yleisin kulkuneuvo. Kesällä kulkuneuvoina käytetään vesitasoa, mönkijää, maastoautoa, maastomoottoripyörää, moottorivenettä ja kanoottia sekä jonkin verran myös helikopteria. Lentäen alueelle saapuu kalastusmatkailijoita, luontaiselinkeinonharjoittajia, kotitarvekalastajia, hillanpoimijoita ja virantoimituksessa olevia henkilöitä.

10.4 Tiestö ja reitistö

Kaldoaivin erämaa ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue ovat tietttömiä. Lähimmäs erämaa-alueutta tulee Nuorgamista Pulmankijärvelle johtava tie, jonka pää ulottuu kiinni lähes erämaa-alueen rajaan. Lännessä erämaa-alueen raja kulkee valtatie 4:n suuntaisesti ja on lähimmillään Säytsjärven kohdalla vajaa 2 km tiestä. Kaakossa erämaa-alueen raja kulkee valtatieltä no 4 Näätamöön johtavan maantien suuntaisesti ollen lähimmillään vähän yli 2 km tiestä. Pohjoisessa erämaa-alueen raja kulkee Utsjoelta Nuorgamiin johtavan maantien suuntaisesti ollen lähimmillään noin 1,5 km tiestä. Soidensuojelualueen lounaisosa ulottuu Syysjärven pohjoispuolella lähes kiinni valtatiehen no 4. Iijärven tie kulkee aivan soidensuojelualueen etelälaidan suuntaisesti ulottuen välillä soidensuojelualueen rajaan kiinni.

Metsähallitus myöntää paikkakuntalaisille painavin perustein kesäaikaisia maastoliikennelupia tietyille vakiintuneille kulku-urille (kuva 9, s. 81).

Moottorikelkkaurat ohjaavat moottorikelkkaliikennettä, jotta se häiritsisi mahdollisimman vähän porotaloutta ja luontoa.

10.5 Liikkuminen ja erämaalain tavoitteet

Eri liikennemuotojen suhde erämaalain (62/1991) tavoitteisiin on osin ristiriitainen. Moottorikelkan, mönkijän, maastomoottoripyörän, moottoriveneen ja lentokoneen käyttö on nykyisin olennainen osa luontaiselinkeinojen harjoittamista. Poronhoidolle moottorikelkka on nykyisin tärkeä työväline. Virkistysmoottorikelkkailusta voi aiheutua poronhoidolle kuitenkin myös haittaa ja vahinkoa. Varomaton moottorikelkkailu voi hajottaa porotokkia ja juokuttaa poroja tarpeettomasti. Pahimmillaan se johtaa ennaikaisiin synnytyksiin ja keskenmenoihin. Porotokkien hajoaminen aiheuttaa puolestaan poronhoitajille lisäkustannuksia.

Kalastus, metsästys ja keräily tukeutuvat myös moottorikelkalla, moottoriveneellä, mönkijällä, maastomoottoripyörällä ja lentokoneella tapahtuvaan moottoroituun liikkumiseen. Etäisyydet ovat pitkiä, ja saalis on saatava nopeasti tuoreena tien varteen ja edelleen myyntiin. Myös virkistyskäyttö ja ohjattu luontomatkailu perustuvat yhä enemmän moottoroituun liikkumiseen erämaa-alueella.

Toisaalta erämaalain tarkoituksena on alueen erämaaluonteen säilyttäminen. Erämaaluonne vähe-nee, jos erämaassa on ihmisen aikaansaamia jälkiä ja ääniä. Koska moottoroitu maasto- ja vesiliikenne keskittyy kuitenkin selvästi tietyille kulku-urille (moottorikelkkaurat, jokiväylät, mönkijäurat), haitat luonnolle ovat pysyneet vähäisinä. Luonnon kulumisen kannalta haitat ovat lyhytaikaisia ja ajoittaisia sekä keskittyvät rajatuille alueille – suurimman osan erämaasta pysyessä erämaisena. Lentomatkailun tai moottorikelkkailun tuottama melu ja sen aiheuttama erämaarauhan rikkoutuminen häiritsevät usein omin voimin liikkuvia retkeilijöitä. Nämä tekijät vähentävät alueen erämaisuuutta. Moottorikelkan jälki pehmeällä lumella saattaa hajottaa porotokan, mutta toisaalta se helpottaa hiihtämistä.

10.6 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Metsähallitus ei perusta uusia merkittyjä moottorikelkkauria tai retkeilyreittejä erämaahan ja soidensuojelualueelle. Olemassa olevat reitit pidetään kunnossa ja merkittyinä. Nykyisten reittien linjauksia voidaan muuttaa virkistysvyöhykkeen sisällä. **Perusteet:** Porotalouden turvaaminen. Alueen erämaisyyden ja luonnontilaisuuden säilyttäminen. Retkeily- ja virkistysmahdollisuuksien kehittäminen.
- 2) Metsähallitus ei esitä erämaassa ja soidensuojelualueella sijaitsevien valtakunnallisten moottorikelkkaurien muuttamista virallisiksi moottorikelkkareiteiksi. Mikäli ympäristöministeriössä linjataan asia siten, että urat muutetaan reiteiksi, Metsähallitus ei vastusta reittien perustamista. **Perusteet:** Reittitoimitus saattaa edellyttää näiden reittien pohjien tasoituksia ja reittien oikaisuja sekä niiden opasteiden ja palveluvarustuksen lisäämistä nykytasosta erämaa- ja soidensuojelualueella. Moottorikelkkareitin kulun tai sen osan siirto erämaassa – esimerkiksi porotalouden muuttuneiden laidunkiertovaatimusten perusteella – on hankalampaa kuin moottorikelkkauran siirto. Moottorikelkkareitit yleiseen tiehen rinnastettavina kulkuväylinä mahdollistaisivat kaikille kelkkailijoille aseiden kuljetuksen reitillä. Tämä olisi omiaan lisäämään keväältävistä riekonmetsästäystä kaukana maanteistä ja mahdollisesti riistan salametsästäystä.
- 3) Koko soidensuojelualueella on myös sallittu omin voimin liikkuminen (kävellen tai hiihtäen), leiriytyminen ja tulenteke samoin periaattein kuin muuallakin Utsjoen ja Inarin valtionmailla. Mikäli alueen tilanne muuttuu olennaisesti esimerkiksi luonnon käytön suhteen, sille laaditaan tarvittaessa järjestyssääntö. **Perusteet:** Alue on laaja ja enimmäkseen syrjäinen. Nykyinen käyttö ei uhkaa alueen suojelun tavoitteita eikä uhanalaisia kasvi- tai eläinlajeja.
- 4) Metsähallitus myöntää talviaikaisia maastoliikennelupia erämaa-alueelle ja soidensuojelualueelle Metsähallituksen lupaohjeen mukaisesti näiden alueiden käyttöperiaatteisiin soveltuvaan toimintaan. Vuoden 2007 lupaohjeen mukaan kuntalaisille myönnetään maastoliikennelupia koko asuinkunnan alueelle useammaksi vuodeksi kerrallaan. Ulkopaikkakuntalaiset voivat liikkua maksullisella luvalla Metsähallituksen ylläpitämällä moottorikelkkaurilla, mutta uralta poikkeaminen on kielletty muualla kuin jääpeitteisellä alueella. Talviaikaisia maastoliikennelupia ulkopaikkakuntalaisille voidaan myöntää myös urien ulkopuolelle ennalta sovitulle alueelle tai kulku-uralle edellyttäen, että heillä on alueen ja olosuhteet hyvin tunteva paikkakuntalainen opas mukana tai he osallistuvat maksulliselle moottorikelkkasafarille. Safariyrityksellä tulee tällöin olla sopimus Metsähallituksen kanssa. Metsähallitus voi myös myöntää moottorikelkkalupia kiinteistölle ja tietyille järville 5 km:n säteellä kiinteistöstä ennalta sovituille kulku-urille kulkemiseen, opastettujen hiihtovaellusten huoltamiseen sekä perusteltuihin tutkimus- ja työkäyttöön. Maapuun ottolupa ei sisällä maastoliikennelupaa. Maastoliikennelupa sisältyy puulupaan, jos puut kuljetetaan tarkoin rajatulta, maastoon merkityltä pystyleimikolta suoraan kiinteistölle. Mikäli tarvetta talviaikaisen maastoliikennelupakäytännön muutoksiin ilmenee, muutoksista neuvotellaan paikallisesti. **Perusteet:** Alueen erämaaluonnon, erämaisyyden ja luonnontilaisuuden säilyttäminen, moottoroidun liikkumisen haittojen minimointi, poronhoidon turvaaminen, ristiriitojen vähentäminen sekä erämaan monipuolisen käytön edistäminen.

- 5) Kesäaikaisia maastoliikennelupia myönnetään erämaa-alueelle ja soidensuojelualueelle Metsähallituksen lupaohjeen mukaisesti näiden alueiden käyttöperiaatteisiin soveltuvaan toimintaan. Vuoden 2007 lupaohjeen mukaan Metsähallitus myöntää Utsjoella kuntalaisille kesäaikaisia maastoliikennelupia erämaa-alueelle pääsääntöisesti ainoastaan vakiintuneille kulkuurille. Erityisistä painavista syistä (esimerkiksi saaliin kuljettaminen hirvenmetsästyksen yhteydessä) lupia voidaan myöntää myös kartalle merkittyjen urien ulkopuolelle. Inarissa kuntalaisten kesäaikaisia maastoliikennelupia myönnetään luontaiselinkeinon harjoittajille tietyille kulkuurille. Näätämön rekisterikylän asukkailla on oikeus saada kesäaikainen maastoliikennelupa Sevettijärveltä Opukasjärvelle ja Näätämöstä Kallokoskelle olemassa oleville urille. Ulkopaikkakuntalaisille Metsähallitus ei myönnä kesäaikaisia maastoliikennelupia. Näitä voidaan myöntää kuitenkin esimerkiksi perusteltuun tutkimuskäyttöön. **Peruste:** Alueen erämaaluonnon ja erämaisyyden säilyttäminen, paikallisen luontaistalouden ja poronhoidon turvaaminen sekä tutkimustoiminnan mahdollistaminen. Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman toimintaohjelman mukaan Kaldoaivin alue on yksi maastoliikenteen ohjauksen ja valvonnan painopistealueista.
- 6) Koiravaljakkoyrittäjille myönnetään lupia kelkkaurilla tapahtuvaan yritystoimintaan sekä voidaan myöntää paliskuntien kanssa ennalta sovituille kulkuurille. Valjakkokoirat on pidettävä aina kytkettyinä. Niitä ei saa kuitenkaan kytkeä Metsähallituksen tupien pihapiiriin. **Perusteet:** Porotalouden turvaaminen. Tupien viihtyisyyden ja siisteyden turvaaminen.
- 7) Hevosilla mahdollisesti tapahtuvaan ohjelmapalveluyritystoimintaan myönnetään kulkulupia pääsääntöisesti vain vakiintuneille kulkuurille (kuva 9, s. 81), joille paikkakuntalaisille myönnetään kesäaikaisia maastoliikennelupia. **Peruste:** Hevoset kuluttavat maastoa, ja liiketoiminnallinen hevosilla liikkuminen on siksi syytä keskittää olemassa oleville urille.
- 8) Metsähallitus seuraa maaston kulumista hallinnoimillaan vakiintuneilla kesäaikaisilla mönkijäurilla. Mikäli maaston kulumisen estäminen välttämättä vaatii, Metsähallitus kunnostaa mönkijäuria esimerkiksi pitkoksien tai sorapinnoitteella. Myös pienten siltojen rakentaminen tarkoituksenmukaisesti ylityspaikkoihin on mahdollista, mikäli se on maaston kulumisen kannalta perusteltua. **Perusteet:** Alueen luonnontilaisuuden säilyttäminen, maaston kulumisen ehkäiseminen.
- 9) Metsähallitus voi myöntää tarvittaessa helikoptereille laskeutumislupia erikseen nimettäville laskeutumispaikoille kuultuaan alueen paliskuntaa ja kuntakohtaista yhteistyöryhmää. Lupa edellyttää erillistä sopimusta, jossa sovitaan yksilöityjen laskeutumispaikkojen lisäksi mm. jätehuoltoasioista. Laskeutumisrajoitukset eivät koske pelastus- ja virkatoimia, hätätilannetta, pakkolaskua tai muita em. tilanteisiin rinnastettavia tapauksia. Porotaloutta ja luontaiselinkeinoja koskevia kuljetuksia laskeutumisrajoitukset eivät myöskään koske. **Perusteet:** Ilmailulaki. Luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen.
- 10) Hevosilla ja maastopyörillä liikkuminen suositellaan keskitettäväksi vakiintuneille kulkuurille, joille paikkakuntalaisille myönnetään kesäaikaisia maastoliikennelupia. **Perusteet:** Hevoset ja maastopyörät kuluttavat maastoa, ja niillä liikkuminen on siksi syytä keskittää jo olemassa oleville urille.

- 11) Kaikki valjakkokoirilla liikkuminen suositellaan keskitettäväksi moottorikelkkaurille. **Perusteet:** Porotalouden turvaaminen. Matkailuyrittäjien koiravaljakkotoiminta on luvanvaraista ja keskitetty moottorikelkkaurille. Koiravaljakkotoiminnan vaikutukset porotaloudelle ja luonnolle eivät lähtökohdiltaan poikkea sen suhteen, onko toiminnan harjoittajana matkailuyrittäjä vai yksityinen ihminen.
- 12) Koiravaljakoilla liikkumisen säännöt pitäisi selvittää mahdollisia lainsäädäntömuutoksia varten. Koiravaljakkotoiminta ei voi poronhoitoalueella olla jokamiehenoikeuteen perustuvaa toimintaa. **Peruste:** Koiravaljakolla liikkuminen on yleistynyt, ja siksi kaivataan selkeämpää lainsäädäntöä tästä liikkumismuodosta. Asian selvittämistä kannattavat saamelaiskäräjät, paliskunnat, Paliskuntain yhdistys, kolttien kyläkokous, Metsähallitus ja saamelaisten kotiseutualueella toimivat koiravaljakkoyrittäjät.
- 13) Metsähallitus pitää tärkeänä porojen vasoma-alueiden yksilöimistä ja rauhoittamista toukokuun ajaksi. Metsähallitus tukee mahdollista paliskuntien hakemusta alueelliselle ympäristökeskukselle vasoma-alueiden rauhoittamiseksi kaikelta maastoliikenteeltä toukokuun ajaksi. **Peruste:** Porotalouden turvaaminen. Maastoliikennelaki 8 § ja 9 §.

10.7 Seuranta

Metsähallitus seuraa erämaa- ja soidensuojelualueen maastoliikennettä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa (Sandström ym. 2000) sovituin mittarein. Näistä alueelle soveltuvia mittareita ovat urien ja reittien määrien seuranta sekä lupatilastojen ylläpitäminen.

11 Muu käyttö

11.1 Keräily

11.1.1 Taustaa

Keräily on Suomessa jokamiehen oikeus. Laki luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta eräissä tapauksissa (332/1955) antaa maa- ja metsätalousministeriölle mahdollisuuden rajoittaa poimintaa. Lain mukaan ”sellaisilla alueilla Lapin läänissä, joilla metsämarjojen tai muiden niihin verrattavien luonnonvaraisten tuotteiden keräilyllä valtion maalta on paikallisen väestön toimeentulon kannalta huomattava taloudellinen merkitys, voi maatalousministeriö, kun sanotun väestön etu sitä vaatii, päätöksellään kieltää muilta mainitun keräilyn”.

11.1.2 Keräily alueella

Tärkeimmät kerättävät marjat ovat hilla, puolukka ja mustikka. Variksenmarjan käyttö on myös lisääntynyt. Sienistä tärkeimmät ovat korvasieni, tatit, rouskut ja haperot, joita kerätään lähinnä kotitarpeiksi. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelun alueen marjoista hillalla on ollut taloudellista merkitystä lisätulon antajana paikkakunnan asukkaille. Hillan hinnan lasku ja markkinointivaikeudet ovat kuitenkin vähentäneet sen taloudellista merkitystä viime vuosina. Muita marjoja ja sieniä ei kerätä kaupallisesti. Huolimatta alueen tietttömyydestä ja pitkistä etäisyyksistä maastoajoneuvojen ja lentokoneiden käyttö on mahdollistanut hillan tehokkaan taloudellisen hyödyntämisen. Tässä suunnitelmassa myöhemmin esitetty kesäaikainen maasto- ja ilmailuliikenteen lupakäytäntö mahdollistaa erämaa-alueen hillasadon hyödyntämisen tulevaisuudessakin. Ulkopaikkakuntalaisille ei anneta kesäaikaisia maastoliikennelupia hillastukseen.

11.1.3 Tavoitteet ja toimenpiteet

Metsähallitus ei tee tässä suunnitelmassa esityksiä eikä suosituksia keräilyn ohjauksesta.

Perusteet:

- Keräily on Suomessa jokamiehen oikeus (lukuun ottamatta yllä mainitun lain 332/1955 antama mahdollisuus).
- Erämaalaki ei sisällä keräilyä ohjaavia säädöksiä.
- Soidensuojelulaki ja -asetus eivät sisällä keräilyä ohjaavia säädöksiä.

11.2 Malminetsintä ja kaivostoiminta

11.2.1 Kaivostoimintaa ohjaavia säädöksiä

Malmien ja muiden kaivoskivennäisten etsintää sekä hyödyntämistä ohjaavat kaivoslaki (503/1965) ja -asetus (663/1965). Muita kaivostoimintaan keskeisesti vaikuttavia säädöksiä ovat ainakin vesilaki (264/1961), laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994), erämaa-alueilla erämaalaki (62/1991), soidensuojelualueilla soidensuojeluasetus (852/1988) sekä saamelaisalueella lisäksi laki saamelaiskäräjistä (974/1995) ja YK:n ihmisoikeussopimuksen 27. artikla.

Erämaalain 6. §:ssä määrätään, että ”kaivoslain (503/1965) mukaista kaivospiiriä ei saa määrätä erämaa-alueelle, ellei valtioneuvosto ole antanut siihen lupaa”. Lain yksityiskohtaisissa perusteissa asia on sanottu tarkemmin:

Ehdotetun lain 4 §:ään sisältyvän alueen luovuttamiskiellon tarkoituksena on estää erämaa-alueiden säilyttämistä uhkaavat toimet. Tämä säännös ei kuitenkaan koske kaivoksen perustamista. Kaivos perustetaan kaivoslaissa säädetyssä järjestyksessä, eikä kaivoksen perustaminen edellytä ehdotetun lain 4 §:ssä tarkoitettua käyttöoikeuden luovutusta. Kaivostoiminnan aloittaminen muuttaa aina alueen erämaaluonteen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että erämaa-alueilla ei kaivostoimintaa saisi aloittaa ilman valtioneuvoston lupaa. Pykälän mukaan kauppa- ja teollisuusministeriö ei saisi määrätä kaivoslain 4 luvussa tarkoitettua kaivospiiriä erämaa-alueelle, ellei siihen ole saatu valtioneuvoston lupaa.

Kaivoslain mukaisia valtauksia voidaan sitä vastoin tehdä erämaa-alueella. Täten kaivoslain 12. §:n säännösten mukainen kullankaivu on erämaa-alueella mahdollista entiseen tapaan, sillä maaperässä olevan kullan kaivuun ja huuhtomiseen riittää valtausoikeus. Samoin malmien, timanttien ja muiden kaivoskivennäisten etsiminen on sallittu kaikille Suomen ja EU:n kansalaisille ja yhtiöille. Kullankaivun haittoja ehkäistään vakuusmaksuilla ja koneellisessa kullankaivussa lisäksi vesilainsäädännön keinoin.

Soidensuojeluasetuksen (852/1988) 1. §:n mukaan soidensuojelualueilla on kielletty ojitus, maainesten ottaminen sekä maa- ja kallioperän vahingoittaminen. Kuitenkin asetuksen 3. §:n kohdan 4 mukaan on sallittu kivennäisnäytteiden vähäinen ottaminen Metsähallituksen luvalla. Edelleen 3. §:n kohdassa 11 sallitaan ”toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä – geologista tutkimusta tai malminetsintää varten edellyttäen, että siihen on saatu ympäristöministeriön lupa”. Näin ollen vähäinen näytteiden ottaminen soidensuojelualueelta vaatii Metsähallituksen luvan, ja malminetsintään tarvitaan ympäristöministeriön lupa.

Laki saamelaiskäräjistä (974/1995, 9 §) asettaa viranomaisille neuvotteluvelvoitteen myös koskien kaivoskivennäisten valtausta ja kaivospiirin perustamista tarkoittavia lupahakemuksia. KHO:n päätöksen 31.3.1999 (taltio 693) mukaisesti valtaushakemuksia käsiteltäessä tulee selvittää ja harkita, onko poronhoidon turvaamiseksi tarpeen hylätä valtaushakemuksia tai valtauskirjoihin otettavien määräyksin esimerkiksi rajoittaa valtaukseen perustuvien toimenpiteiden suorittamista tiettyinä aikoina tai tietyillä paikoilla, niin kuin paliskunnat ovat kauppa- ja teollisuusministeriölle antamissaan lausunnoissa esittäneet. Asiassa on niin ikään otettava huomioon, millä poronhoidon kannalta tärkeillä alueilla valtauksia on muiden päätösten nojalla voimassa, sekä miten suuria ja poronhoidon kannalta herkkiä tai tärkeitä alueita nyt kysymyksessä olevat valtaushakemukset koskevat. Samoin on otettava huomioon poronhoitoa häiritsevät muut käyttömuodot kyseisillä alueilla. Näin ollen valtioneuvoston on kaivospiirin lupaa harkitessaan neuvoteltava saamelaiskäräjien kanssa. Tämän kanssa yhdensuuntainen määräys on YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuk-

sia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 27. artikla. Artiklan mukaan kansallisiin, uskonnollisiin tai kielellisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan. Korkein hallinto-oikeus on tähän artiklaan perustuen palauttanut eräiden suurten kaivosyhtiöiden valtaukset kauppa- ja teollisuusministeriölle uudelleen käsiteltäviksi sen jälkeen, kun Käsivarren ja Sallivaaran paliskunnat olivat valittaneet valtauksista. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että ”artiklan tarkoittaman kulttuuri-käsite kattaa myös poronhoidon, joka on saamelaiskulttuurin olennainen osa”. Sanottu sopimus on saatettu Suomessa voimaan lailla (107/1976) ja asetuksella (108/1976). Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan ministeriön olisi ennen päätösten tekemistä pitänyt selvittää, mikä vaikutus valtauksilla tulisi olemaan saamelaisväestön poronhoidon harjoittamiseen.

11.2.2 Metsähallitus ja kaivoslaki

Kaivoslain (503/1965) noudattamista valvoo kauppa- ja teollisuusministeriö. Metsähallitus hoitaa käytännössä monia valvontatehtäviä kauppa- ja teollisuusministeriön ohjeistamana. Lisäksi kaivoslaki antaa maanhaltijalle tiettyjä oikeuksia, joita Metsähallitus käyttää.

Käytännössä Metsähallituksen tehtäviin sisältyvät **valtauksiin** liittyen

- vakuuksien määrittäminen (jotta valtausalueet tulevat ennallistettua valtausajan umpeuduttua)
- kaivun valvonta (valtausalueen rajojen noudattaminen)
- tilapäisen rakentamisen ohjaaminen ja valvonta yhdessä kunnan rakennusvalvontaviranomaisten kanssa
- valtausten kulku- ja huoltoyhteydet sekä niihin liittyvät luvat, ohjeistaminen ja valvonta
- polttopuun myynti.

Valtausten perustamisen ja voimassa olevien valtausten osalta Metsähallitukselle aiheutuu kustannuksia (mm. maastoliikenne- ja polttopuulupien myöntäminen, rakentamisen ohjaaminen), vaikka valtausalueella tehdyistä töistä ei aiheutuisikaan vahinkoja.

Metsähallitus saa maanhaltijana valtauskorvauksen. Vuonna 2007 sen suuruus on 10 €/ha.

11.2.3 Kaivostoiminta Kaldoaivin erämaassa ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella

Erämaassa ja soidensuojelualueella ei ole ollut kaivostoimintaa. Rauenneita valtauksia, joissa on tehty pienimuotoisia tutkimuksia, Kaldoaivin erämaa-alueella on kymmenkunta ja rauenneita varausalueita muutamia. Voimassa olevia valtauksia tai varausalueita erämaassa ei ole yhtään. Soidensuojelualueella ei ole ollut valtauksia tai varausalueita. Utsjoella ja Inarissa voimassa olevista valtauksista suurin osa keskittyy Lemmenjoen kansallispuistoon, Hammastunturin erämaa-alueelle sekä Ivalojoenvarteen ja Kutturantien ympäristöön.

11.2.4 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Erämaalain mukaan erämaahan ei saa määrätä kaivospiiriä ilman valtioneuvoston lupaa. Koska laki nostaa päätöksenteko-oikeuden näin korkealle tasolle, ei Metsähallitus tee tässä suunnitelmassa esityksiä.
- 2) Metsähallitus voi myöntää lupia kivennäisnäytteiden vähäiseen ottamiseen soidensuojelualueelta tutkimustarkoituksiin. Tämä tarkoittaa maksimissaan 1–2 lapiollista maata/kohta.
- 3) Suosituksena on, että kauppa- ja teollisuusministeriön on neuvoteltava alueen paliskuntien ja saamelaiskäräjien sekä kolttala-alueella kolttien kyläkokouksen kanssa valtauslupahakemuksista (KHO:n päätös 31.3.1999 ja Laki saamelaiskäräjistä).

11.3 Maa-ainesten otto

11.3.1 Taustaa

Maa-ainesten ottoa erämaa-alueella säätelee maa-aineslaki (555/1981) ja soidensuojelualueella lisäksi soidensuojeluasetus (852/1988). Maa-aineslain tarkoittamia maa-aineksia ovat kivet, sora, hiekka, savi ja multa. Erämaalaissa (62/1991) ei ole mitään säädöstä maa-ainesten otosta. Kaldoaivien erämaa-alueella ei ole ollut maa-ainesten ottotoimintaa.

Soidensuojeluasetuksen 1. §:ssä kielletään maa-ainesten ottaminen soidensuojelualueelta. Asetuksen 3. §:ssä on tähän joitakin poikkeuksia. Sallittuja ovat mm.

- – sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten – – toimenpiteet alueella olevien rakennusten, teiden, rakennelmien sekä sähkö- ja puhelinlinjojen kunnossapidämiseksi [sekä] – – muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeellisia soidensuojelualueen tarkoituksenmukaisen hoidon ja käytön kannalta ja jotka ympäristöministeriö on hyväksynyt.

Soidensuojelualueella ei ole ollut maa-ainesten ottotoimintaa.

11.3.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Metsähallitus voi tarvittaessa ottaa omaan käyttöönsä tai myydä maa-aineksia vähäisessä määrin erämaa- tai soidensuojelualueen sisällä tapahtuvan pienimuotoisen rakentamisen tarpeisiin. Maa-ainekset tulee ottaa mahdollisimman läheltä käyttöpaikkaa Metsähallituksen osoituksen mukaan. Toiminnasta ei saa aiheutua haittaa porotaloudelle ja muille luontaiselinkeinoille eikä uhanalaisille kasvi- tai eläinlajeille. Alueen erämaaluonne ei myöskään saa kärsiä toiminnan jäljistä. Maanottoaikat tulee maisemoida huolellisesti.

Perusteet:

- Erämaalain yksityiskohtaiset perustelut, joissa mainitaan, että erämaalailta ”– – ei ole tarkoitus heikentää nykyisiä nautintaoikeuksia”.
 - Erämaalain tarkoituksena on luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen.
 - Maa-ainesten kuljettaminen erämaan tai soidensuojelualueen ulkopuolelta kuluttaisi huomattavasti enemmän luonnonvaroja, energiaa ja rahaa kuin niiden ottaminen rakennuspaikan välittömästä läheisyydestä.
- 2) Koltta-alueella asuvalla koltalla on oikeus saada ilman eri korvausta tällä alueella sijaitsevilla valtion alueilla välttämättömiin tarpeisiin kotitarvetta varten soraa ja täytemaata (Kolttalaki 253/1995).

11.4 Puuston käyttö

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue ovat pääasiassa suota, tunturikoivikkoa ja paljakkaa sekä paljakan ja tunturikoivikon vaihettumisaluetta. Yhtenäistä mäntymetsää on kapeana nauhana erämaa-alueen eteläosassa. Tämän vuoksi mahdolliset puunkäyttömuodot ovat polttopuu- ja muut tarvepuuhakkuut (mm. rakennuspuu ja poroitatolpat). Porotalouden ja luontaiselinkeinojen tukikohdille otetaan alueelta koivua polttopuuksi vähän. Alueella on ollut merkittäviä tunturimittarituhoja, jotka vaikuttavat omalta osaltaan polttopuunottomahdollisuuksiin.

11.4.1 Puuston käyttö ja erämaalaki

Erämaalain (62/1991) mukaan erämaa-alueiden metsät säilytetään luonnontilaisina tai niissä harjoitetaan luonnonmukaista metsänhoitoa.

11.4.2 Puuston käyttö ja soidensuojelulaki

Soidensuojeluasetuksen (852/1988) 1. §:n mukaan soidensuojelualueilla on kielletty turvemaidella olevan puuston hakkaaminen. Kivennäismailla sallittuja ovat jopa metsätaloudelliset hakkuut hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti. Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella metsätaloudelliset hakkuut eivät tule kysymykseen alueen luonnonolojen vuoksi.

11.4.3 Puuston käyttö ja kolttalaki

Kaldoaivin erämaa-alueesta noin 116 000 ha ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelu-alueesta noin 9 600 ha kuuluu koltta-alueeseen, jossa koltilla on joitakin erityisoikeuksia mm. kotitarvepuun oton suhteen. Kolttalain (253/1995) 9. §:n mukaan

koltta-alueella asuvalla koltalla on tällä alueella sijaitsevilla valtion maa- ja vesialueilla ilman eri korvausta oikeus käyttää omaa polttopuutarvetta varten valtion metsissä olevaa maapuuta ja kuivaa puuta, ei kuitenkaan rakennuspuuksi kelpaavaa puuta – – saada välttämättömiin tarpeisiin metsähallintoviranomaisen osoituksen mukaan määrätyiltä paikoilta rakennus-, poltto- ja muuta kotitarvepuuta.

11.4.4 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Polttopuun- ja muun tarvepuunottolupia voidaan antaa alueen kivennäismaille. Poltto- ja muun tarvepuunotto on sallittu Metsähallituksen osoituksen mukaan männiköistä ja tunturikoivikoista. Myös Metsähallitus ottaa polttopuuta näiltä alueilta tupia varten. Metsähallitus osoittaa puunottoaikan mahdollisimman lähelle kämppää tai muuta käyttöpaikkaa, jotta ihmisten jäljet keskittyisivät kämppien ympärille ja muut alueet säilyisivät erämaisina. Metsähallitus osoittaa polttopuunottoaikat siten, että tunturikoivumetsät eivät kärsi.
- 2) Poronhoitajat eivät tarvitse poltto- ja laavupuunottolupaa välittömissä poronhoitotöissä liikkessaan. Koltta-alueella asuvalla koltalla on kolttalain mukainen puunkäyttöoikeus.
- 3) Näätämöjoen eteläpuolen tiheistä viljelymänniköistä voidaan Metsähallituksen osoituksen mukaan hakata harventamalla polttopuuta ja muuta tarvepuuta paikalliseen tarpeeseen.

Perusteet edellä mainittuihin esityksiin: Erämaalaki (62/1991). Soidensuojeluasetus (852/1998). Tunturikoivun luontaisen uudistumisen turvaaminen ja metsänrajan säilyttäminen. Metsälaki (1093/1996, 12 § 1 momentti). Poronhoitolaki (848/1990). Kolttalaki (253/1995).

- 4) Tulenteko huollettujen tulipaikkojen ulkopuolella on sallittu käyttäen ainoastaan oksia, risuja ja pieniä juurakoita. Poikkeuksena Näätämöjokivarsi, jossa tulenteko on kielletty puolen kilometrin säteellä huolletuilta tulipaikoilta Ks. luku 6 **Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**; 6.6 **Tavoitteet ja toimenpiteet**, kohta 8.

12 Toimenpidesuunnitelmat

Kalavesien hoito ja kalastus -luvun (luku 8) yhteydessä on todettu, että Näättäjäjoen alueelle laaditaan suunnitelma kalastuksen ja kalastajien ohjaamisesta sekä selvitetään tarvittavat palvelut ja rakenteet. Suunnitelman laatimiseksi on saatu erillinen tutkimusmääräraha maa- ja metsätalousministeriöstä. Inarin kunta osallistuu omalla rahoituksellaan hankkeeseen. Suunnitelman toteuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä Riistan- ja kalantutkimuslaitoksen sekä kolttien kanssa. Hanke saatiin päätökseen ennen suunnitelman valmistumista.

Sevettijärvi–Näättäjäjoki-alueen kehittämisestä on laadittu hankesuunnitelma. Hankkeen tavoitteena on kehittää Sevettijärven–Näättäjäjoen palvelurakenteita ja opastusta alueen luonnon vetovoimaisuuden varmistamiseksi sekä matkailulliseksi kehittämiseksi. Pyrkimyksenä on kalastusmatkailun kehittäminen Näättäjäjoella. Hanke on useampivuotinen ja painottuu suosittujen reittien parantamiseen. Se sisältää seuraavia asioita:

- 1) Sevettijärvi–Näättäjä-alueen maasto-opastuksen uusimisesta on laadittu kokonaisvaltainen suunnitelma yhdessä paikallisen käsityöyhdistyksen, Sniimmi ry:n, kolttien kyläkoulun ja Sevetin Peurat ry:n kanssa. Alueelle tarvitaan tienvarsi-, kohde- sekä reittiopasteita. Opasteet ovat tärkeä osa Kaldoaivin erämaa-alueelle suuntautuvaa virkistyskäyttöä. – Vuoden 2006 loppuun mennessä suuri osa opasteista on saatu uusittua.
- 2) Opukasjärven ja Rousajärven autiotuvista on laadittu kunnostussuunnitelma. Kammin rakentamisesta Aittoaiville ja uusien tulipaikkojen rakentamisesta Näättäjäjoelle laaditaan toimenpidesuunnitelmat. Reittien merkinnät ja viitoitukset kalastusmatkailun ohjaamiseksi saatetaan ajan tasalle. – Vuoden 2006 loppuun mennessä on rakennettu yksi uusi tulipaikka Näättäjäjokivarteen.
- 3) Sevettijärveltä Jäämerelle kulkevan polun varteen Aittoaiville rakennetaan kammi kävelijöiden levähdyspaikaksi. Rahoituksesta riippuen kammi rakennetaan hankesuunnitelman mukaan.
- 4) Sevettijärvi–Pulmankijärvi-reitin varrella olevat autiotuvat ja niihin kuuluvat rakenteet peruskorjataan. Kunnostetaan luontaiselinkeinotilallisten, kolttien ja rajavartiolaitoksen käyttämät Palovaaran (Näättäjä–Kallokoski-välinen ura) ja Opukasjärven (Sevettijärvi–Opukasjärvi-välinen ura) mönkijäurat.

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

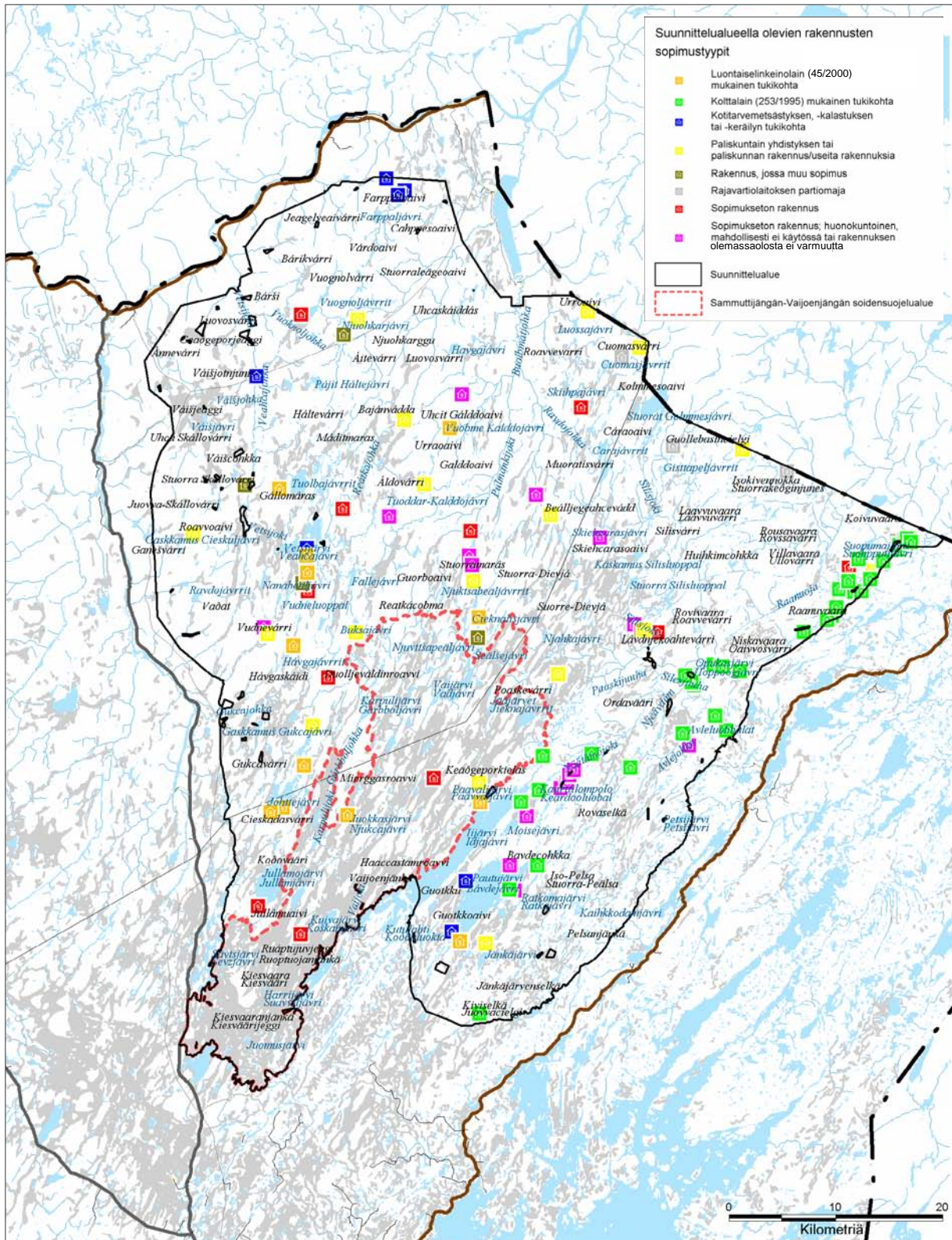
13.1 Nykytilanne

Kaldoaivin erämaassa tai Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella ei ole nykyisin ympärivuotista asutusta. Yksityismaita Kaldoaivin alueella on noin 9 700 ha ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän alueella noin 50 ha. Erämaa-alueen sisällä sijaitsevat yksityismaat eivät kuulu erämaa-alueeseen eivätkä Natura 2000 -suojelualueverkostoon. Osa erämaa-alueen yksityismaista on rakennettuja, ja useimmille erämaan sisällä oleville yksityistiloille on kulkuoikeus (polkurasite) valtionmaalla. Yleisesti nämä rasitteet ovat yksilöimättä; toisin sanoen maanmittaustoimituksessa on vahvistettu rasitteiden olemassaolo, mutta polkujen sijaintia ei ole merkitty kartoille.

Kaldoaivin erämaa-alueella on (tilanne 8.3.2007) 63 ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella kolme vuokra-aluetta tai sellaista muuta aluetta, jonka käyttöoikeuden valtio on luovuttanut. Näistä suurimman ryhmän muodostavat kolttalain (253/1995) mukaiset kalapirtti-alueet, joita on 34 kpl. Luontaiselinkeinolain (45/2000) mukaisia tukikohtia alueella on 13 kpl. Lisäksi alueella on vanhoja kalastuksen, metsästyksen ja hillastuksen tukikohtia, joista kuudelle Metsähallitus on tehnyt käyttöoikeussopimuksen. Poroaita- ja porokämpäsopimuksia Kaldoaivin, Muddusjärven ja Näätämon paliskuntien kanssa on yhteensä 7 kpl. Lisäksi paliskunnilla on yhteensä 13 porotilalain (590/1969) mukaista paimentopaikkaa, jotka on myönnetty TE-keskuksesta. Osaan näistä on rakennettu kämppiä. Paliskuntain yhdistys on tehnyt Metsähallituksen kanssa vuokrasopimukset kolmesta työmaatukikohdan paikasta. Rajavartiostolla on alueella neljä vuokra-aluetta. Utsjoen sähkösuuskunnalla on yksi vuokra-alue ja Inarin–Utsjoen kihlakunnan poliisilaitoksella yksi. Metsähallituksella on tällä hetkellä huolto- ja valvontakäytössä kaksi tupaa, jotka sijaitsevat Saunakoskella ja Iijärvellä. Utsjoen kunta ylläpitää tunturialueen jätehuoltopisteitä Kaldoaivin alueella kahdessa kohteessa, joihin Metsähallitus on luovuttanut käyttöoikeuden. Jätehuoltopisteet palvelevat porotalouden, metsästyksen ja kalastuksen tarpeita. (kuva 10)

13.1.1 Käyttöoikeuksien luovuttaminen erämaa-alueilta

Valtionmaan ja käyttöoikeuksien luovuttamisesta on säädetty erämaalain (62/1991) 4. §:n 1. momentissa. Siinä sanotaan: ”Erämaa-alueeseen kuuluvaa valtion omistamaa maa-aluetta tai siihen kohdistuvaa käyttöoikeutta ei saa luovuttaa eikä antaa vuokralle ilman valtioneuvoston lupaa.” 2. momentissa todetaan poikkeukset pääsääntöön: ”Lupaa ei kuitenkaan tarvita käyttöoikeuden luovuttamiseen porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin 7 §:ssä mainitun hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti eikä alueen luovuttamiseen sellaista hanketta varten, joka on tarpeen puolustusvalmiuden tai rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta.” Pykälän 3. momentti sanoo, että ”maa-alueen tai siihen kohdistuvan käyttöoikeuden luovuttamiseen ja vuokraamiseen sovelletaan muutoin, mitä oikeudesta luovuttaa valtion maaomaisuutta ja tuloa tuottavia oikeuksia annetussa laissa (687/1978) säädetään”.

Kuva 10. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen tukikohdat, käyttöoikeus- ja vuokrasopimukset sekä sopimuksettomat rakennukset (tilanne 8.3.2007). © Metsähallitus 2006, © Genimap Oy, Lupa L5293.

Erämaalain (62/1991) yksityiskohtaiset perustelut selvittävät edelleen asiaa. Luovuttamiskiellon tarkoituksena on turvata erämaan säilyminen erämaana. Säännös ei kuitenkaan ole ehdoton. Valtioneuvosto voi luovuttaa käyttöoikeuden, jos suunnitellulla hankkeella on yleisen edun kannalta huomattava merkitys. Perusteluissa todetaan myös, että säännös ei koske vesialueiden käyttöoikeuksia.

Maa-alueeseen kohdistuva käyttöoikeuden luovuttaminen tarkoittaa maan vuokrasopimukseen rinnastettavaa sopimusta. Metsähallituksen omistaman, erämaassa sijaitsevan rakennuksen lyhytaikainen vuokraaminen virkistyskäytön tarpeisiin ei ole erämaalain 4. §:n mukaista käyttöoikeuden luovuttamista. Varaustuvan petipaikkojen myyminen ja vuokrakämpän tai isännöidyn vuokratuvan vuokraaminen viikoksi–kahdeksi ei siten ole erämaalain vastaista käyttöoikeuden luovuttamista – kuten ei myöskään kalastus-, metsästys-, yrittäjä- tai moottorikelkkalupien myynti. Ne ovat lähinnä alueen virkistyskäytön ohjauskeinoja.

Erämaalain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksissä on myös käyttöoikeuksiin liittyviä säädöksiä. Niissä todetaan: ”Erämaa-alueisiin tämän lain voimaantullessa kohdistuvat rasiteoikeudet ja niihin rinnastettavat käyttöoikeudet sekä vuokrasopimukset jäävät edelleen voimaan. Metsähallitus voi jatkaa sopimukseen perustuvien oikeuksien voimassaoloaikaa vahvistetun hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti.”

Erämaalain 8. §:n mukaan Metsähallitus voi hakea valtioneuvostolta lupaa yksityistä tietä varten perustetun rasiteoikeuden tai käyttöoikeuden lunastamiseen, mikäli erämaa-alueella laitetaan viereille pysyvän tien rakentamista koskeva hanke. Mikäli käyttöoikeuden tai rasiteoikeuden lunastamisen vuoksi ei voida järjestää tyydyttävää kulkuyhteyttä ja omistajalle aiheutuu huomattavaa haittaa, valtio on velvollinen omistajan vaatimuksesta lunastamaan alueen.

13.1.2 Käyttöoikeuksien luovuttaminen soidensuojelualueilta

Soidensuojeluasetuksen (852/1988) mukaisesti soidensuojelualueella on 1. §:n säännösten estämättä sallittu mm.

- 1) sellaisten rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten; 2) metsästys – – 3) kalastus – – 7) toimenpiteet alueella olevien rakennusten, teiden, rakennelmien sekä sähkö- ja puhelinlinjojen kunnossapidämiseksi; 8) poronhoito ja sen edellyttämät toimenpiteet – – 10) toimenpiteet, jotka ovat tarpeen uittoa, palovartiointia, pelastuspalvelua, valtakunnan rajojen vartiointia ja valvontaa sekä kartoitus- ja maanmittaustöitä varten ja – – 12) muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeellisia soidensuojelualueen tarkoituksenmukaisen hoidon ja käytön kannalta ja jotka ympäristöministeriö on hyväksynyt.

13.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

- 1) Metsähallitus jatkaa **voimassa olevia käyttöoikeus- ja vuokrasopimuksia** edellyttäen, että tukikohtia käytetään **metsästykseen, kalastukseen ja/tai marjastukseen** liittyen. Käyttöoikeus- ja vuokrasopimukset tehdään määräajaksi, ja tukikohdat on tarkoitettu ainoastaan oikeuden saajan ja hänen taloutensa omaan käyttöön. Rakennuksilla on oltava kunnan myöntämä rakennuslupa. **Peruste:** Erämaalain 12. §:n voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.
- 2) Metsähallitus jatkaa alueella sijaitsevien **rajavartiolaitoksen tupien** vuokrasopimuksia. Mikäli rajavartiosto luovuttaa Metsähallitukselle tulevaisuudessa jonkin tuvan, päättää Metsähallitus tuvan käytöstä suunnitelmassa esitetyn vyöhykejaon linjausten mukaisesti kuultuaan asiasta ensin sidosryhmiä ja ottaen porotalouden edut huomioon. **Perusteet:** Erämaalain 4. §:n mukaan käyttöoikeuksia voidaan myöntää luontaiselinkeinon harjoittajien tukikohtatarpeiden lisäksi puolustushallinnon ja rajavalvonnan tarpeisiin.
- 3) Metsähallitus voi luovuttaa **porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000)** mukaisia erityisen etuuden käyttöoikeuksia tukikohdan sijoittamista varten. Edellytyksenä on, että hakijan on täytettävä porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain kriteerit. Hakijan tulee olla paikkakuntalainen¹. Tukikohdat tulee – mikäli mahdollista ja tarkoituksenmukaista – perustaa jo olemassa olevien rakennusten tai rakennelmien yhteyteen. Käyttöoikeuksien luovuttamisesta päätettäessä on otettava huomioon erämaan käyttöä ohjaavat säädökset. Käyttöoikeussopimukset tehdään toistaiseksi voimassa oleviksi. Tätä etuutta saa käyttää vain luontaiselinkeinolain edellyttämiin tarkoituksiin. Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000, 62 § 4 mom.) perusteella Metsähallitus voi, työvoima- ja elinkeinokeskuksen annettua lausunnon, peruuttaa myönnetyn erityisen etuuden, jos etuutta ei voida pitää luontaiselinkeinon harjoittamisen kannalta enää perusteltuna. Asuinrakennuksen rakentamiseen oikeuttava käyttörajoitus tarkoittaa enintään 32 m²:n kokoista rakennusta. Metsähallitus pyytää metsästykseen liittyvistä käyttöoikeuksista lausunnon ao. kunnan riistanhoitoyhdistyksiltä ja kalastukseen liittyvistä käyttöoikeuksista ao. kunnan kalatalousneuvottelukunnalta. Lisäksi Metsähallitus pyytää kaikista hakemuksista lausunnot paliskunnalta, jonka alueelle hakemus on tehty.

Peruste: Poronhoitajien ja luontaiselinkeinoista pääasiallisen toimeentulonsa saavien ihmisten tukikohtatarpeet on voitu ja voidaan edelleen järjestää porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) mukaisesti. Lain mukaan luontaiselinkeinon harjoittajalla on ”oikeus valtion maa- ja vesialueilla sijoittaa Metsähallituksen lupapäätöksellä tukikohta metsästystä varten erityisen painavista syistä tai tukikohta kalastusta varten sekä kalakellareita ja varastosuojia elinkeinon harjoittamisen kannalta välttämättömille paikoille”. On huomattava, että erämaalaki ei velvoita Metsähallitusta luovuttamaan alueeseen liittyvää käyttöoikeutta. Se vain antaa siihen mahdollisuuden – poikkeuksena pääsäännöstä, joka kieltää luovuttamisen. Siten Metsähallitus voi säädellä

¹ Ympäristöministeriön päätös 16.12.2008 (Dnro YM8/5741/2007) Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamisesta. Päätöksen mukaan ympäristöministeriö jättää vahvistamatta luvussa 14.2 (tässä julkaisussa luku 13.2) kohdissa 3. ja 8. esitetyt edellytykset, joiden mukaan erityisen etuuden käyttöoikeuksien luovuttaminen olisi mahdollista vain paikkakuntalaisen saamelaisen kanssa. Muiden edellytysten täytyessä etuus voidaan myöntää myös muulle paikkakuntalaiselle kuin saamelaiselle.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 523/1/09 jätti voimaan ympäristöministeriön päätöksen.

tukikohtien määrää erämaalain tarkoitusten mukaan. Soidensuojelulaki ja -asetus eivät myöskään velvoita Metsähallitusta luovuttamaan alueeseen liittyvää käyttöoikeutta. Ne vain antavat siihen mahdollisuuden – poikkeuksena pääsäännöstä, joka kieltää rakennusten ja rakennelmien tekemisen. Saamelaiskulttuurin turvaaminen. Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) hallituksen esityksen (HE 104/1999) tavoitteisiin on kirjattu, että lain mukaisissa toimenpiteissä on kiinnitettävä huomiota saamelaisten mahdollisuuksiin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuriin kuuluvia elinkeinoja saamelaisten kotiseutualueella.

- 4) Metsähallitus jatkaa Utsjoen kunnan ylläpitämien tunturialueiden **jätehuoltopisteiden** käyttöoikeussopimuksia, mikäli ne palvelevat porotalouden, metsästyksen ja kalastuksen tarpeita. **Peruste:** Porotalouden ja luontaiselinkeinojen turvaaminen.
- 5) **Poronhoidon** tarvitsemat uudet rakennelmat keskitetään pääsääntöisesti paliskuntien paimentopaikoille olemassa olevien rakennusten tai rakennelmien yhteyteen. Paliskuntien paimentopaikkojen sijaintia voidaan tarvittaessa muuttaa paliskunnan esityksen mukaisesti. **Peruste:** Poronhoidon edellytysten turvaaminen. Soidensuojeluasetuksen mukaisesti soidensuojelualueella on sallittu ”poronhoito ja sen edellyttämät toimenpiteet”.
- 6) Koltta-alueella asuvilla **koltilla** on tällä alueella sijaitsevilla valtion maa- ja vesialueilla ilman eri korvausta oikeus sijoittaa Metsähallituksen luvalla **poro-, metsästys- ja kalapirttejä, kalakellareita ja varastosuojia** tarvittaville paikoille. Luvan saa vain, jos asianomaisen rakennuksen sijoittamista on pidettävä koltan ja hänen perheensä toimeentulon tai luontaiselinkeinojen harjoittamisen kannalta perusteltuna. Lausunnot pyydetään Lapin TE-keskukselta, Koltaneuvostolta ja paliskunnalta. **Peruste:** Kolttalaki (253/1995). Tavoitteena on edistää kolttaväestön ja -alueen elinolosuhteita ja toimeentulomahdollisuuksia sekä ylläpitää ja edistää kolttakulttuuria.
- 7) Koltta-alueella asuvalla **koltalla** on tällä alueella sijaitsevilla valtion maa- ja vesialueilla ilman eri korvausta oikeus pitää **venevalkamia** ja **kalastusvälineiden** kuivatuspaikkoja ilman erityistä lupaa. **Peruste:** Kolttalaki (253/1995). Tavoitteena on edistää kolttaväestön ja -alueen elinolosuhteita ja toimeentulomahdollisuuksia sekä ylläpitää ja edistää kolttakulttuuria.
- 8) Vanhoille **käyttöoikeussopimuksettomille rakennuksille** voidaan tehdä omistajan hakemuksesta käyttöoikeussopimukset, mikäli niiden tämänhetkinen kunto ja omistajat täyttävät seuraavat kriteerit:
 - 1) Rakennus on rakennettu ennen erämaalain voimaantuloa 17.1.1991.
 - 2) Rakennus on asumiskelpoinen.
 - 3) Rakennuksen omistaja on paikkakuntalainen².
 - 4) Omistaja käyttää rakennusta metsästyksen, kalastuksen tai keräilyn tukikohtana.
 - 5) Rakennukselle hankitaan kunnan myöntämä rakennuslupa.

² Ympäristöministeriön päätös 16.12.2008 (Dnro YM8/5741/2007) Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamisesta. Päätöksen mukaan ympäristöministeriö jättää vahvistamatta luvussa 14.2 (tässä julkaisussa luku 13.2) kohdissa 3. ja 8. esitetyt edellytykset, joiden mukaan erityisen etuuden käyttöoikeuksien luovuttaminen olisi mahdollista vain paikkakuntalaisen saamelaisen kanssa. Muiden edellytysten täytyessä etuus voidaan myöntää myös muulle paikkakuntalaiselle kuin saamelaiselle.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 523/1/09 jätti voimaan ympäristöministeriön päätöksen.

Käyttöoikeussopimus tehdään aluksi viideksi vuodeksi, minkä jälkeen seuraavat sopimukset voidaan tehdä kymmenen vuoden pituisina.

Mikäli tukikohdan käyttötarkoitus muuttuu erämaalain vastaiseksi, Metsähallitus on oikeutettu purkamaan sopimuksen.

Niille omistajille, jotka saavat käyttöoikeussopimuksen, voidaan antaa lupa korjata rakennusta, muttei laajentaa sitä. Ennen korjausta omistajan on annettava Metsähallitukselle selvitys korjaussuunnitelmasta.

Käyttöoikeussopimuksella ei ole vapaata siirto-oikeutta (myynti, vuokraus tai muu luovutus). Käyttöoikeussopimus voidaan siirtää paikkakuntalaiselle saamelaiselle henkilölle, joka käyttää rakennusta kotitarvekalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tukikohtana. Perintönä tehtävä siirto edellyttää sitä, että henkilö on paikkakuntalainen ja rakennuksen käyttötarkoitus säilyy entisellään.

Ne rakennukset, jotka katsotaan asumiskelvottomiksi, jätetään luonnon hoidettaviksi. Mikäli joku alkaa korjata tällaista asumiskelvottomaksi luokiteltua rakennusta, on Metsähallituksen ryhdyttävä toimenpiteisiin rakennuksen poistamiseksi erämaa-alueelta. Samoin menetellään kaikkien uusien rakennusten osalta, joita erämaa-alueelle mahdollisesti rakennetaan.

Niiden asumiskelpoisten rakennusten osalta, joille ei löydy omistajaa tai joiden omistaja ei halua tehdä käyttöoikeussopimusta, Metsähallitus ryhtyy lainmukaisiin toimenpiteisiin rakennuksen poistamiseksi erämaa-alueelta.

Mikäli rakennuksen omistaja ei asu paikkakunnalla käyttöoikeussopimusta uudistettaessa eikä rakennukselle ole muuta paikkakuntalaista kriteerit täyttävää omistajaa, rakennus tulee purkaa.

Perusteet: Saamelaiskulttuurin turvaaminen. Rakennukset ovat olleet ja ovat vieläkin tärkeitä tukikohtia liikuttaessa tietömässä erämaassa. Toisaalta tarpeettomiksi käyneiden rakennusten poistaminen lisää erämaisyyttä.

9) **Vanhoja kammeja** voidaan kunnostaa tai rakentaa uudelleen vanhoille paikoille Kaldoaivin erämaa-alueella paikallisten yleiseen käyttöön kalastuksen, metsästyksen ja marjastuksen tarpeisiin. Kammeja voidaan kunnostaa enintään kolme kappaletta; niiden tulisi sijaita mahdollisuuksien mukaan teiden tai olemassa olevien kulku-urien läheisyydessä, ja kunnostettaessa tai rakennettaessa tulee käyttää perinteisiä rakennusmateriaaleja (paikalta saatavaa koivua ja turvetta). Kunnostaminen tai rakentaminen edellyttää suunnitellun projektin toteutumista. Hankkeen yhteydessä on sovittava erikseen Metsähallituksen kanssa kammien kunnostamisesta, sijoituspaikoista ja ylläpitäjästä. **Peruste:** Erämaalaki.

10) Jokamiehenoikeudet ylittävään **tilapäiseen leirytykseen** Metsähallitus voi antaa luvan pitää taukopaikkaa (kota, laavu tai kevytrakenteinen laiturin) kalastuksen tarpeisiin kalatalousneuvottelukuntaa ja paliskuntaa kuultuaan. **Peruste:** Erämaalaki.

14 Valvonta

14.1 Nykytila

Metsähallituksella on luontopalveluissa valtakunnallinen erävalvontatiimi, johon kuuluu yhdeksän erätarkastajaa ja tiimin vetäjänä palvelupäällikkö. Tiimin päätehtävänä on järjestää laillisuuden ja luvallisuuden valvonta Metsähallituksen hallinnoimilla alueilla sekä valvontayhteistyön koordinointi ja valvontakoulutus Metsähallituksen henkilöstölle ja sidosryhmille.

Laillisuuden valvonta on lakien ym. säännösten valvomista. Luvallisuuden valvonnassa tarkistetaan, että toimintaan on Metsähallituksen lupa. Metsähallituksen erävalvonnan koordinoinnista ja organisoinnista alueilla vastaavat erätarkastajat. Ylä-Lapin luonnonhoitoalue on yhden erätarkastajan toimialue. Metsähallituksen erätarkastajilla on sisäasiainministeriön myöntämät erityiset Metsähallituksen toimialaan liittyvät poliisi- ja esitutkintavaltuudet. Lisäksi erävalvonta kuuluu poliisin virkatehtäviin ja rajavartioston virkatehtäviin rajavalvonnan yhteydessä.

Erätarkastaja vastaa alueellaan erävalvonnan suunnittelusta ja järjestämisestä. Siihen kuuluvat alueellisen valvontayhteistyön luominen ja ylläpito, koordinaatio ja koulutus, laillisuuden ja luvallisuuden valvonta, rikosten esitutkinta, laillisuuskasvatus, luontovalistus sekä retkeily- ja muiden palveluiden käyttäjien opastus. Erävalvonnan opastavaa roolia on korostettu.

Erävalvonta kuuluu kaikkien Metsähallituksen luontopalvelujen palveluksessa olevien henkilöiden toimenkuvaan. Muiden tulostointojen henkilöstön toimenkuvaan kuuluu vähintään omaan toimialaan liittyvä valvonta. Jokaisen velvollisuus on ainakin ilmoittaa havaitsemistaan rikkeistä erätarkastajalle.

14.2 Tavoitteet ja toimenpiteet

- Erävalvonnan tavoitteena on edistää kestävästä käytöstä periaatetta, yhteiskunnan säätämien määräysten noudattamista ja lainkuuliaisuutta. Se pyrkii myös lisäämään hyviä erätapoja, ihmellisyyttä luontoa kohtaan sekä yleistä hyväksyntää eränkyyntiä kohtaan.
- Metsähallitus – yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa – ylläpitää tehokasta valvontaa. Valvontaan tulee varata riittävästi resursseja.

15 Resurssit ja aikataulu

15.1 Vuotuiset kustannukset

Metsähallituksen Lapin luontopalvelut vastaa erämaa-alueella virkistyskäytön palvelurakenteiden huollosta ja kunnossapidosta, erämaaluonnon suojelusta, suurpetojen sekä uhanalaisten eläin- ja kasvilajien seurannasta, riistakantojen seurannasta, kalavesien hoidosta, erävalvonnasta sekä opastuksesta. Lisäksi kustannuksia syntyy lupa-asioiden käsittelystä sekä suunnittelu- ja hallinto-tehtävistä. Nämä tehtävät on kustannettu verovaroin, ja niihin on osoitettu rahat valtion vuosibudjetissa. On arvioitu, että em. tehtäviin tällä alueella käytetään vuosittain noin 280 000 euroa.

Virkistyskäytön vuotuisiin kuluihin sisältyvät autiotupien polttopuu- ja jätehuolto sekä pieni-muotoiset korjaukset. Samoin summaan sisältyy valtakunnallisten moottorikelkkaurien ylläpito, joka kuuluu vuodesta 2001 lähtien Metsähallituksen yhteiskunnallisiin virkistyspalvelutehtäviin.

Luonnonsuojelun kuluihin sisältyvät uhanalaisten lajien seurannat ja pesälaskennat, jotka työllistävät erämaa-alueella ja soidensuojelualueella lähes kuusi henkilötyökuukautta vuodessa.

Vuotuisiin kuluihin sisältyvät erilaisten lupien käsittely, vuokra- ja käyttöoikeussopimusten tekeminen sekä muut hallintoon ja hoitoon liittyvät tehtävät.

15.2 Investoinnit

Toimenpidesuunnitelmissa esitettäviä investointiluontoisia menoja ovat hanke koltta-alueen kalastuksen merkityksestä Suomen koltille sekä **Näätämöjoen kalastuksen ja retkeilyn kehittämistä** -tutkimus, autiotupien peruskorjaaminen, Sevettijärvi–Näätämö-alueen maasto-opastuksen ja kohdetaulujen rakentaminen, tulipaikkojen rakentaminen sekä peruskorjaus Näätämöjoelle ja Sevettijärvelle, kammin rakentaminen Aittoaiville sekä mönkijäurien kunnostus.

Sevettijärvi–Näätämöjoki-alueen kehittämisestä on laadittu hankesuunnitelma. Suunnitelma sisältää autiotupien peruskorjaamisen ja mönkijäurien kunnostuksen sekä maasto-opastuksen, kohdetaulujen, tulipaikkojen ja kammin rakentamisen.

Mikäli Metsähallitus rakentaa Kaldoaivin alueelle uuden huoltotuvan henkilökunnan huolto- ja valvontakäyttöön, tuvan paikasta neuvotellaan alueen paliskunnan sekä koltta-alueella kolttien kanssa, ja rakentamisesta laaditaan erillinen kustannusarvio.

16 Suunnitelman vaikutusten arviointi

16.1 Ympäristövaikutusten arviointi erämaasuunnittelussa

Erämaiden tai soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laatiminen ei kuulu niihin hankkeisiin, joista ns. YVA-lain (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/1994) perusteella tulee laatia ympäristövaikutusten arviointi. Lain 5. luvussa, joka käsittelee ”yleistä selvitysvolvollisuutta”, todetaan kuitenkin: ”Ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvioitava riittävässä määrin viranomaisen valmistellessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia, mutta joihin ei sovelleta 2 luvun säännöksiä arviointimenettelystä.”

Varsinaiseen YVA-hankkeeseen verrattuna tässä on se ero, että hoito- ja käyttösuunnitelmissa riittää yhden vaihtoehdon – lopullisen esityksen – esittäminen. Tässä arvioidaan kokonaisvaltaisesti suunnitelman esitysten vaikutuksia, tuodaan esiin niiden hyödyt ja haitat sekä perustellaan, miksi esityksiin on päädytty ympäristöministeriön ohjeen (Ympäristöministeriö 1998) mukaisesti. Huomattava on, että työn alkaessa oli useita vaihtoehtoja. Niistä suunnitelman esitykset ovat vähitellen valikoituneet, muotoutuneet ja tarkentuneet erämaan käyttäjien kanssa käydyissä keskusteluissa.

Yleisenä arvioinnin lähtökohtana on se, että ympäristövaikutuksia syntyy yleensä ainoastaan suunnitelman esityksistä ja suosituksista – ts. asioista, joita suunnitelma muuttaa suunnittelua edeltäneestä tilanteesta. Siten jos jostakin erämaan käyttötavasta ei ole esitystä, ei suunnitelmalla ole siihen myöskään ympäristövaikutusta. Samoin jos alueen käyttö on muuttumassa suunnitelmasta ja Metsähallituksesta riippumatta, ei muutoksen ympäristövaikutusta arvioida.

Suunnitelmalla voi kuitenkin olla ympäristövaikutuksia ilman esityksiäkin. Suunnitelma voi esimerkiksi tuoda esiin erämaasta uutta ja olennaista tietoa, joka vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen ja ohjaa siten päätöksentekijöitä. Tai esimerkiksi jos suunnitelmassa ei esitetä käytettyjen kesäaikaisten maastoliikenneurien rakenteiden ylläpitoa, voi ura levitä sekä vähentää alueen luonnonarvoja ja erämaisuuutta.

Suunnitelmilta odotetaan yleensä konkreettisia hankkeita – kuten rakentamista, kaivamista, luonnonvarojen käytön hyödyntämistä tms. Erämaa-alueiden sekä luonnonsuojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelussa ei yleensä ole näin, vaan monesti tilanne on juuri päinvastoin. Mitä vähemmän Metsähallitus rakentaa, toimii ja kehittää, sitä paremmin erämaalain (62/1991) tavoitteet ja suojelutavoitteet toteutuvat. Hoito- ja käyttösuunnitelmien lähtökohta on siten täysin erilainen kuin useimpien yksittäisten kehittämishankkeiden. Hoito- ja käyttösuunnitelmilla pyritään myönteisiin ympäristövaikutuksiin toteuttamalla erämaalain tavoitteet – alueen erämaaluonteen säilyttäminen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä alueen monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen.

YVA-lain ”tavoitteena on edistää ympäristönäkökohtien huomioonottamista [ja] – lisäksi edistää kansalaisten, yhteisöjen ja viranomaisten mahdollisuuksia osallistua suunnitteluun sekä parantaa edellytyksiä sovittaa yhteen tavoitteita ja näkökantoja suunnitelmia ja ohjelmia valmisteltaessa” (Ympäristöministeriö 1998). Metsähallitus on tietoisesti toteuttanut tätä tavoitetta koko hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan ajan kuulemalla paikallisen väestön sekä sidosryhmien tietoja, näkemyksiä ja toiveita. Luvussa 1.4 **Suunnitteluprosessi** on tarkempi kuvaus osallistamisprosessista.

16.2 Suunnitelman ympäristövaikutukset

Suunnitelma perustuu kestävän kehityksen periaatteisiin pyrkien sovittamaan yhteen taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja ekologisia tavoitteita. Seuraavassa tarkastellaan erikseen, miten suunnitelma vaikuttaa näihin tekijöihin.

16.2.1 Ekologiset vaikutukset

Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelun luonnonsuojelullinen tila on selvitysten perusteella tällä hetkellä hyvä. Suunnitelman lähtökohtana on, että tämä hyvä tila koetetaan säilyttää. Hoito- ja käyttösuunnitelmalla pyritään sovittamaan yhteen erämaa-alueen eri käyttömuotojen tavoitteet ja toisaalta erämaalakiin (62/1991) sisältyvät luonnonsuojelun tavoitteet siten, että luonnontilan aiheuttamat muutokset alueen erämaaluonteelle olisivat mahdollisimman vähäiset. Erityisesti luonnontilaisuuden turvaamiseksi ja edistämiseksi esitetyt toimenpiteet on kuvattu tarkemmin luvussa 5.1 **Luonnonsuojelu ja -hoito**.

Hyvän luonnonsuojelullisen tilan säilyttämiseksi suunnitelma ei juurikaan esitä aktiivista puuttamista alueen asioihin tai suuria muutoksia nykytilaan.

Esitetyllä vyöhykejaolla ja sen mukaisella ohjauksella säilytetään suurin osa erämaasta ja soidensuojelun alueesta mahdollisimman luonnontilaisena sekä turvataan uhanalaisten lajien esiintymät ja pesintä. Metsähallitus seuraa harvinaisten ja uhanalaisten lajien esiintymistä sekä lisääntymistä alueella jatkuvasti.

Erämaan ja soidensuojelun luonnontilaisuuden säilyttämiseksi suunnitelmassa esitetään jatkettavaksi tiukkaa kesäaikaisten maastoliikennelupien myöntämiskäytäntöä. Niitä ei pääsääntöisesti myönnetä ulkopaikkakuntalaisille – poikkeuksena esimerkiksi tutkimusprojektit. Poromiesten kesäaikaiseen maastoliikenteeseen suunnitelmassa ei puututa, sillä heillä on siihen lakisääteinen oikeus välttämättömissä poronhoitotehtävissä toimiessaan.

Seuranta ja valvonta ovat tärkeä osa suunnitelman tavoittelemien myönteisten ekologisten vaikutusten toteutumisessa. Tehokkaalla seurannalla voidaan reagoida ajoissa alueen ekologisessa tilassa tapahtuviin ei-toivottuihin muutoksiin. Esimerkiksi kesäaikaisten maastoliikenneurien kulumista seurataan, ja tarvittaessa voidaan rakentaa mönkijäpitkoksia maaston kulumisen ehkäisemiseksi.

Suunnitelma – yhdessä alueesta laadittavien perusselvityksien kanssa – voi lisätä yleisön kiinnostusta aluetta kohtaan. Opastuksella ja asianmukaisilla rakenteilla voidaan kuitenkin vähentää kävijöiden ympäristövaikutuksia, vaikka kävijämäärät lisääntyisivätkin.

Suunnitelman esitykset tukevat kalakantojen luontaista lisääntymistä kalastusta säätelemällä. Vieraiden kalalajien siirtyminen alueen vesiin estetään siten, että varsinaisia kalojen istutuksia ei suoriteta. Vesistöalueen sisällä tapahtuvien siirtoistutusten tavoitteena on alkuperäisten kalalajien palauttaminen vesiin, joista ne ovat hävinneet.

Jäte- ja polttopuuhuollolla vähennetään virkistyskäytön mahdollisia haitallisia vaikutuksia alueen luonnontilaisuuteen.

Poronlaidunten kunto erämaa- ja soidensuojelualueella riippuu ensisijaisesti porotalouden sisäisistä järjestelyistä: poromääristä, laidunkierrosta ja käytännön laidunnustyön toteuttamisesta. Muiden maankäyttömuotojen vaikutus laidunten kuntoon on marginaalinen. Suunnitelmassa ei oteta kantaa suurimpaan kestäväan poromäärään, koska se ei kuulu Metsähallituksen tehtäviin.

Metsästyslupia myydään rajoitetusti ja kiintiöidysti kestävän käytön periaatteita noudattaen. Riekon ansapyynnistä ja hillastuksesta koituvat ekologiset haitat ovat vähäisiä erämaa- ja soidensuojelualueella – lukuun ottamatta hillastukseen liittyvää kesäaikaista maastoliikennettä, jolle suunnitelma asettaa selkeät rajat.

Suunnitelman vaikutukset niihin luontotyyppeihin ja lajeihin, joiden perusteella alue on otettu Natura 2000 -suojelualueverkostoon

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue kuuluvat Natura 2000 -verkostoon **Kaldoaivi** (FI 1302002) -nimisenä Natura-alueena. Luontotyypit ja lajit, joiden perusteella alue on otettu Natura 2000 -verkostoon, on kuvattu tämän suunnitelman luvuissa 2.3–2.8.

Valtioneuvoston päätös ja EU:n komission lopullinen hyväksyminen alueen liittämistä Natura 2000 -verkostoon merkitsevät, että luonnonsuojelulain (1096/1996) 65. ja 66. §:ssä säädetyt oikeusvaikutukset ovat tulleet alueilla noudatettaviksi. Joten mikäli tietty hanke tai suunnitelma joko yksistään taikka tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkityksellisesti heikentää Natura-alueen luonnonarvoja, on hankkeen toteuttajan arvioitava vaikutukset (LsL 65 §). Viranomaisen ei saa myöntää lupaa eikä hyväksyä suunnitelmaa, jos vaikutusten arviointi- ja lausunntomenettely osoittaa, että hanke tai suunnitelma merkityksellisesti heikentää Natura-alueen luonnonarvoja (LsL 66 §). Edellä mainittu luonnonsuojelulain tarkoittama merkittävän heikentämisen kynnys ja sen kohdistaminen nimenomaan alueen Natura 2000 -verkostoon liittämisen perusteena oleviin luonnonarvoihin mahdollistaa yleensä alueen tavanomaisen käyttämisen, ellei esimerkiksi luonnonsuojelulakiin perustuvasta toteuttamisesta yksittäistapauksissa muuta johdu.

Luontodirektiivin (92/43/ETY) 6. artiklan säännöksissä todetaan, että luontotyypin osalta suojelun taso on suotuisa, kun

- sen luontainen levinneisyys sekä alueet, joilla sitä esiintyy, ovat vakaat tai laajenemassa
- erityinen rakenne ja erityiset toiminnot, jotka ovat tarpeen sen säilyttämiseksi pitkällä aikavälillä, ovat olemassa ja säilyvät todennäköisesti ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa
- alueelle luonteenomaisten lajien suojelun taso on suotuisa. (Natura 2000 -alueiden – – 2000, s. 19)

Valtioneuvoston päätöksessä (Vn 20.8.1998) on kunkin Natura-alueen kohdalla yksilöity suojelun toteuttamistapa mainitsemalla laki, jonka säännöksiä noudattamalla turvataan ne luonnonarvot, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon. Kaldoaivin erämaa -nimisen Natura-alueen toteuttamiskeinona on Kaldoaivin erämaa-alueen osalta erämaalaki (62/1991). Alueen käyttö ja hoito määräytyy erämaalain sekä hoito- ja käyttösuunnitelman perusteella. Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen osalta Natura 2000 -verkoston toteuttamiskeinona on luonnonsuojelulaki.

Erämaalaissa on määritelty tavoitteita, jotka ohjaavat erämaa-alueen käyttöä. Asetuksessa eräistä valtionmaille perustetuista soidensuojelualueista (852/1988) on määritelty kielletyt ja sallitut toimenpiteet soidensuojelualueella. Natura-päätös ei tuo näihin asioihin käytännössä mitään muutosta. Tämä on todettu myös em. valtioneuvoston päätöksessä esimerkiksi kalastuksen, metsästyksen ja muiden luontaiselinkeinojen osalta. Erämaalain (62/1991) ja luonnonsuojelulain (1096/1996) tavoitteita toteuttavalla hoito- ja käyttösuunnitelmalla ei vaaranneta alueen luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelun tasoa.

Alueen nykyinen käyttö ei vaaranna niitä luontotyyppisiä ja lajeja, joiden perusteella Kaldoaivin erämaa-alue on liitetty Suomen Natura 2000 -suojelualueverkostoon. Lisäksi suunnitelma turvaa Natura-verkoston luontotyyppien ja lajien säilymistä jatkossakin muun muassa maastoliikenteen ohjauksella, polttopuunoton ohjauksella, asianmukaisella opastus- ja palveluvarustuksella, alueen luonnontilan seurannalla sekä valvonnalla.

Yhteenvedon voidaan todeta suunnitelman edistävän Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän sekä samalla Kaldoaivin erämaa -nimellä olevan Natura-alueen luonnonsuojelun säilymistä. Suunnitelma on siten tärkeä osa Natura 2000 -verkoston toteutumista.

16.2.2 Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset

Kaikilla ympäristövaikutuksilla on sosiaalinen ulottuvuus. Usein luontoon ja rakennettuun ympäristöön kohdistuvat vaikutukset ilmenevät välillisesti sosiaalisina vaikutuksina. Sosiaalisia vaikutuksia arvioidaan, jotta voitaisiin selvittää ja ennakoida alueen ihmisten elämän laadulle ja alueen kehitykselle aiheutuvia muutoksia, arvioida ja ennustaa yhteisön ja alueen kykyä sopeutua muuttuviin olosuhteisiin, arvioida muutosten merkitystä eri osapuolten kannalta, ottaa huomioon ja sovitella hankkeesta aiheutuvia ristiriitoja sekä suunnitella haittojen vähentämistä ajoissa ja tietoisesti. Sosiaalisia vaikutuksia tarkasteltaessa on tärkeää selvittää myös sitä, keihin vaikutukset kohdistuvat. (Ympäristöministeriö 1998)

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella korostuvat saamelaiskulttuurin sekä poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittamisen edellytysten turvaaminen. Alue on suunnitelmassa jaettu retkeilyn ohjaamisen suhteen virkistys- ja syrjävyöhykkeeseen. Tämä jako säätelee virkistyskäytön rakenteita siten, että syrjävyöhykkeelle niitä ei tehdä. Suunnitelmassa ei rajoiteta paikallisen väestön elinkeinonharjoittamis- eikä virkistäytymismahdollisuuksia verrattuna nykytilanteeseen. Paikallisen väestön kotitarvemetsästyks-, -kalastus- ja -keräily sekä polttopuunotto saavat jatkua kuten ennen suunnitelmaakin.

Suomen perustuslaissa (731/1999) turvataan kaikille suomalaisille elinkeinonharjoittamisen vapaus, josta säädetään tarkemmin laissa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919) sekä maankäyttölaeissa (kuten laissa ja asetuksessa Metsähallituksesta, maastoliikennelaissa, poronhoitolaissa, metsästyslaissa ja kalastuslaissa). Erämaalain yleisperusteluissa todetaan, että ”erämaa-alueilla ei ole tarkoitus rajoittaa nykyisiä nautintaoikeuksia” (HE 42/1990). Metsähallituksen on näin ollen erämaasuunnittelussa otettava huomioon kaikkien paikallisten ihmisten lakisääteiset oikeudet porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittamiseen.

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue sijaitsevat saamelaisien kotiseutualueella. Suunnitelma mahdollistaa saamelaisille perustuslaissa turvatun oikeuden ylläpitää sekä kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan myös erämaa-alueella. Metsähallitus neuvottelee suunnitelmasta sille kuuluvan neuvotteluvälvoituksen mukaisesti saamelaiskäräjien kanssa.

Vaikutukset porotalouteen

Porotalouden käytännön järjestelyt ovat poronhoitolain (848/1990) mukaisesti paliskuntien tehtävä hallinnollisilla alueillaan. Metsähallitus ei siten ohjaa eikä voi ohjata, kuka saa harjoittaa porotaloutta erämaa-alueella tai soidensuojelualueella. Metsähallitus sopii käytännön asioiden toteuttamisesta – mm. porotaloustukikohtien perustamisesta ja sijoittamisesta – suunnitelman esitysten mukaan aina paliskuntien, ei yksittäisten henkilöiden kanssa. Peruslinjan mukaisesti suunnitelmassa esitetään rakennelmien ja kämppien keskittämistä pääsääntöisesti jo olemassa olevien rakennusten ja rakennelmien yhteyteen. Muiden uusien luontaiselinkeinotukikohtien osalta Metsähallitus kuulee aina paliskuntia sekä tarvittaessa ao. kunnan kalatalousneuvottelukuntaa ja riistanhoitoyhdistystä.

Porotalouden näkökulma on suunnitelmassa otettu huomioon läpäisyperiaatteella – toisin sanoen suunnitelma ei sisällä sellaisia esityksiä, jotka heikentäisivät porotalouden harjoittamisedellytyksiä. Porotalouden edellytyksiä ei kuitenkaan suunnitelmalla pyritä parantamaan siten, että nämä parannukset toisivat merkittäviä rajoituksia muille erämaan vakiintuneille ja lakisääteisille käyttömuodoille. Syrjävyöhyke kattaa suurimman osan erämaan pinta-alasta. Myös virkistysvyöhyke on suurimman osan vuotta lähes täysin porotalouden käytössä. Virkistysvyöhykkeellä liikkuminen ei suunnitelman mukaan saa merkittävästi haitata poroja eikä muuta eläimistöä. Motorsoidun liikkumisen ohjaamisella käytetyille urille, tiukalla lupapolitiikalla, tehokkaalla valvonnalla ja keskitetyllä virkistyskäytön infrastruktuurilla (reiteillä, rakenteilla ja asianmukaisella opastuksella) ohjataan suurin osa virkistyskävijöistä porotaloudelle tärkeiden alueiden ulkopuolelle.

Suunnitelmassa esitetyllä vyöhykkeistämisenä yhdistettynä tehokkaaseen valvontaan turvataan poronhoidon harjoittamisedellytysten ja siten saamelaiskulttuurin perustan säilyminen pitkällä aikavälillä: Laajoille alueille ei rakenneta mitään, ja maastoliikennelupia urien ulkopuolelle myönnetään rajoitetusti. Koko erämaa on poronhoitoaluetta vastaisuudessakin, ja suurimman osan vuotta sinne suuntautuu erittäin vähän muuta käyttöä. Kevään moottorikelkkasesongin ulkopuolella virkistyskäyttö on hyvin vähäistä, ja se keskittyy sesonkinakin Metsähallituksen valtakunnallisille moottorikelkkaurille.

Maksullinen matkailutoiminta on suunnitelmassa rajattu pienimuotoiseksi ja luvanvaraiseksi. Yrittäjiltä, jotka eivät noudata annettuja ohjeita, voidaan lupa perua kesken matkailukautta ja olla myöntämättä sitä lainkaan seuraavalle kaudelle. Moottorikelkkailuun utsjokelaisilla ja inarilaisilla on kotikuntansa alueella lakisääteinen oikeus. Omaehtoiseen koiravaljakkotoimintaan Metsähallitus ei nykyisellään voi puuttua muutoin kuin tupien käytön osalta, sillä omatoiminen koiravaljakkoajelu luetaan jokamiehenoikeudeksi. Samoin on asia maastopyöräilyn ja ratsastuksen kohdalla.

Suunnitelmassa ei esitetä moottorikelkkailun rajoitusalueiden perustamista erämaahan tai soidensuojelualueelle. Suunnitelman suosituksissa Metsähallitus pitää tärkeänä porojen vasoma-alueiden yksilöimistä ja rauhoittamista toukokuun ajaksi. Metsähallitus tukee mahdollista paliskuntien hakemusta alueelliselle ympäristökeskukselle vasoma-alueiden rauhoittamiseksi kaikelta maastoliikenteeltä toukokuun ajaksi.

Myös koiralla metsästäminen voi aiheuttaa menetyksiä porotaloudelle. Metsästyslupajärjestelyjä ja koira-alueita koskevissa sidosryhmäkokouksissa on sovittu alueet, joilla metsästyskoiran käyttö on sallittu. Alueet sovitaan porotalouden tarpeet huomioon ottaen.

Metsähallitus seuraa jatkuvasti petoeläinkantojen kehitystä sekä raportoi asutuista kotkan revii-reistä ja lentokykyisistä poikasista ympäristöministeriöön. Muiden petojen raportoinnista vastaa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kotkan osalta korvaukset porotaloudelle maksaa ympäristöministeriö ja maasuorpetojen porotaloudelle aiheuttamat vahingot maa- ja metsätalousministeriö.

Vaikutukset muihin luontaiselinkeinoihin

Suunnitelma turvaa poronhoidon lisäksi myös luontaiselinkeinojen harjoittamisen vähintään samalla tasolla kuin erämaalain (62/1991) voimaan tullessa mm. maankäyttöä ja maastoliikennettä ohjaamalla. Mahdolliset uudet virkistyskäytön rakenteet keskitetään virkistysvyöhykkeelle. Metsähallitus ei rakenna uusia autio- tai varaustupia uusiin paikkoihin. Alue säilyy tietömänä, ja siellä kulkua ohjataan siten, että ulkopaikkakuntalaiset voivat ilman paikkakuntalaista opasta moottorikelkkailla vain moottorikelkkaurilla. Kesäaikana pääsääntöisesti vain paikkakuntalaiset voivat liikkua maastoajoneuvoilla, ja hekin vain tietyillä kulku-urilla. Suunnitelmassa on varattu luontaiselinkeinojen harjoittajille ja koltta-alueella asuville koltille rajoitettu mahdollisuus tukikohdan saamiseen erämaa-alueelle ja soidensuojelualueelle. Lisäksi suunnitelma mahdollistaa paikallisten ihmisten polttopuunsaannin, ja sitä kautta turvaa osaltaan luontaiselinkeinojen harjoittamista.

Vaikutukset virkistyskäyttöön

Suunnitelmassa esitetään virkistyskäytön osalta, että virkistyskäytön rakenteet keskitetään jatkosakin virkistysvyöhykkeelle olemassa olevien reittien ja rakenteiden yhteyteen. Nykyiset palvelurakenteet säilytetään määrällisesti ja virkistyskäytön rakenteet, reitit ja kelkkaurat siten, että laatu-taso säilyy. Suunnitelman esitysten toteutuminen merkitsee sitä, että erämaa- ja soidensuojelu-alueen virkistyskäyttö ei suunnitelman voimassaoloaikana lähiaikoina oleellisesti lisääntynyt. Liialliset kävijämäärät eivät siten pilaa alueella virkistäytyvien erämaakokemuksia, ja erämaa säilyy erämaisena myös virkistyskäytön sosiaalisessa mielessä.

Virkistyskäyttäjille ei myönnetä kesäaikaista maastoliikennelupia. Kaikki maksullinen matkailu-toiminta on erittäin kontrolloitua, pienimuotoista ja luvanvaraista. Lupapolitiikkaa lisäksi kiristetään suunnitelman esitysten mukaisesti tarvittaessa. Matkailuyrittäjiltä, jotka eivät noudata annetuja ohjeita, voidaan lupa perua kesken matkailukautta ja olla myöntämättä sitä lainkaan seuraavalle kaudelle.

Koiravaljakkotoimintaan, joka on liiketoimintaa, Metsähallitus on myöntänyt joillekin yrittäjille lupia Inarin ja Utsjoen alueiden kelkkaurille. Sen sijaan omatoimiseen koiravaljakkotoimintaan Metsähallitus ei nykyisellään voi puuttua, sillä se luetaan jokamiehenoikeudeksi. Samoin on oma-toimisen maastopyöräilyn kohdalla. Näitä kulkutapoja pyritään kuitenkin opastuksen ja valistuk-sen keinoin ohjaamaan olemassa oleville kelkka-, mönkijä- ja maastourille. Vesitasolentoihin erämaajärville Metsähallitus ei nykyisin voi puuttua, sillä ilmailulain (281/1995) mukaan laskeu-tuminen avoimelle vesialueelle tilapäisesti on sallittu. Tilapäistä on kaikki liikenne, jota ei ole julkisesti aikataulutettu.

Vaikutukset saamelaiskulttuuriin

Saamelaiskäräjien, ympäristöministeriön ja Metsähallituksen välillä käydyissä keskusteluissa sekä saamelaiskäräjien ja ympäristöministeriön neuvotteluissa on päädytty tämän luvun osalta siihen, että saamelaiskäräjät on kulttuuri-itsehallintolakia (Laki saamelaiskäräjistä 974/1995) toteuttavana elimenä oikea taho laatimaan erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin siltä osin, kuin tarkastellaan suunnitelman vaikutuksia saamelaisiin. Saamelaiskäräjien arviointiosuus on suunnitelman liitteenä (Liite 1). Lisäksi liitteen 2 taulukkoon on koottu lausunnosta ja arviosta ne kohdat, joihin suunnitelmalla on voitu vaikuttaa tai joihin muuten on otettu suunnitelmassa kantaa. Taulukkoon on lisätty Metsähallituksen kommentit lausunnon ja arvion eri kohtiin sekä se, mikä vaikutus niillä on ollut suunnitelmaan.

16.2.3 Taloudelliset vaikutukset

Suomen erämailla on kansantaloudellinen imago-merkitys. Kansainvälisten suojeluelvoitteiden toteuttamisessa erämailla on tärkeä osa muun muassa laaja-alaisuutensa vuoksi. Suunnitelman taloudellisten vaikutusten tarkastelu lähtee kuitenkin aluetalouden näkökulmasta. Koko maan talouteen suunnitelmalla ei ole kovin suurta merkitystä, sillä koko maan kannalta tärkeät ratkaisut – kuten kaivostoiminnan ohjaus – on sisällytetty jo erämaalakiin (62/1991).

Suunnitelma perustuu kestävän kehityksen periaatteisiin pyrkien sovittamaan yhteen taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja luonnonarvoja. Se, miten tämä yhteensovittaminen on tehty, vaikuttaa käytännössä suunnitelman taloudellisiin vaikutuksiin. Taloudelliseen kestävyyspyritykseen keinoiksi esitetään luontomatkailun rakenteiden ja opastuksen ylläpitoa, ympäristöä säästävään ja paikallistaloutta tukevaan opastustoimintaan panostamista sekä luontaiselinkeinojen edellytysten turvaamista.

Kuten sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arvioinnin yhteydessä todettiin, suunnitelmassa ei rajoiteta paikallisen väestön elinkeinonharjoittamismahdollisuuksia verrattuna nykytilanteeseen. Tämän vuoksi suunnitelmalla ei ole taloudellisia vaikutuksia alueen elinkeinoihin, vaan jos elinkeinojen kannattavuus muuttuu, se tapahtuu jostakin muusta syystä.

Alueen vetovoimaisuuden säilyttäminen ylläpitämällä palvelurakenteita ja luonnontilaisuutta tuo välillisesti tuloja matkailuyrittäjille (esim. vene- ja lentokuljetukset, kaupat, majoitus, opastustoiminta). Lisäksi se, että matkailuyrittäjille varataan mahdollisuus tilapäisiin tukikohtiin alueella, turvaa osaltaan matkailuun perustuvaa elinkeinotoimintaa.

Metsähallituksen kautta suunnittelun alueen virkistys- ja luonnonsuojelutehtävät työllistävät Utsjoen ja Inarin kunnissa suoraan noin 85 henkilötyökuukauden verran vuosittain.

Lainsäädännön (mm. maastoliikennelain, poronhoito- ja luontaiselinkeinolain, metsästyslain, kalastuslain jne.), sosiaalipolitiikan, markkinoiden ja valvonnan muutokset vaikuttavat merkittävästi eri elinkeinojen kannattavaan harjoittamiseen ja sitä kautta myös erämaiden käyttöön. Mutta koska näihin seikkoihin ei suunnitelmalla voida vaikuttaa, on katsottu, ettei ole mielekästä suorittaa seikkaperäistä tai laajaa taloudellisten vaikutusten analyysiä.

Vaikutukset porotalouteen

Suunnitelma ei heikennä porotalouden edellytyksiä nykyisestä. Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue kattavat noin 75 % Kaldoaivin, 60 % Näätämön ja 20 % Muddusjärven paliskunnan pinta-alasta. Tämän perusteella voidaan alueella arvioida laiduntavan ainakin osan vuotta noin 7 500–8 000 lukuporoa. Teuraiden määrä paliskunnissa yhteensä on viime vuosina vaihdellut noin välillä 8 000–10 500, liha-arvoltaan noin 1 017 600 eurosta noin 1 297 440 euroon. Suunnitelmassa korostetaan porotalouden harjoittamisen merkitystä alueen paliskuntien poromiehille, jotka myös saavat merkittävän osan perheidensä elannosta harjoittamista luontaiselinkeinoista.

Varomaton moottorikelkkailu ja koiravaljakkotoiminta etenkin loppukeväällä voivat aiheuttaa huomattavaa haittaa ja vahinkoa porotaloudelle hajottamalla tokkia ja laukottamalla kantavia vaatimia. Tästä koituu ylimääräisiä kustannuksia porotaloudelle.

Rakenteet ja merkityt reitit sekä suunnitelman mukainen tiukka lupapolitiikka rajoittavat virkistyskäyttäjien liikkumista suurimmassa osassa erämaata ja erityisesti porotaloudelle tärkeillä laidunalueilla, mikä tukee porotaloutta. Poroahoitajat tukeutuvat alueella liikkuessaan Metsähallituksen autiotupiin varsinkin hiljaisena aikana eli lokakuusta maaliskuulle. Myös tämä käytäntö on tietyin ehdoin – varsinkin useamman vuorokauden käytön osalta – vahvistettu suunnitelmassa. Suunnitelman esitysten ja suositusten toimeenpano turvaa porotalouden harjoittamisen edellytykset myös tulevaisuudessa.

Vaikutukset virkistyskäyttöön

Luontomatkailu ja maksullinen ohjelmapalvelutarjonta muodostavat osan paikallisten ihmisten toimeentulosta. Suurin osa Utsjoen ja Inarin matkailutulosta kertyy kuitenkin muualta kuin Kaldoaivin erämaa-alueelta ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelta. Ohjattu liiketoiminnallinen luontomatkailu sopii pienimuotoisena erämaalain (62/1991) tavoitteiden mukaisesti Kaldoaivin erämaa-alueelle. Suunnitelman esitysten mukainen vyöhykkeistäminen sekä sen mukainen infrastruktuuri- ja lupapolitiikka turvaavat perinteiset elinkeinot ja paikkakuntalaisten oikeudet, mikä tukee erämaa-alueen lähikylien asuttuna pysymistä.

Suunnitelmassa luodaan selkeät pelisäännöt liiketoiminnalliselle ja moottoroidulle luontomatkailulle, millä edistetään elinkeinon kehittymistä, työllistämismahdollisuuksia ja hyväksyttävyyttä porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittajien keskuudessa. Tällöin kaikkien tahojen yhteisenä intressinä on erämaaresurssin turvaaminen mahdollisimman luonnontilaisena.

Erämaan ja soidensuojelualueen virkistyskäytön taloudelliset vaikutukset heijastuvat ennen kaikkea matkailutuloina ja työpaikkoina, oppaiden palkkoina, ohjelmapalvelu-, lupa-, majoitus- ja myyntituloina Metsähallitukselle, paikallisille yrityksille ja liikennöitsijöille sekä veromarkkoina ja säästöinä Utsjoen ja Inarin kunnille.

16.3 Yhteenveto ja johtopäätökset

Metsähallitus noudattaa suunnittelussa kaikkia voimassa olevia lakeja ja asetuksia sekä pyrkii olemaan esityksissä oikeudenmukainen. Erämaasuunnittelun lähtökohtana on erämaalaki (62/1991) ja sen mukainen määritelmä erämaista. Soidensuojelualueilla lähtökohtana on luonnonsuojelulaki (1096/1996) sekä soidensuojelulaki (851/1988) ja -asetus (852/1988). Metsähallitus tunnustaa saamelaisten perustuslailliset oikeudet kulttuurinsa mukaisten elinkeinojen harjoittamiseen kotiseutualueellaan. Alueella korostuvat porotalouden ja luontaiselinkeinojen sekä saamelaiskulttuurin turvaaminen. Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella on tärkeä merkitys etenkin lähikylien asukkaiden toimeentulolle, kulttuurille ja virkistykselle.

Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma ei merkittävästi muuta alueiden käyttöä, luonnonsuojellista tilaa tai erämaaluonnetta. Suunnitelman pääpaino onkin erilaisten uhkien torjumisessa ja niihin varautumisessa, jotta erämaalain sekä soidensuojelulain päätavoitteet – eli tavoiteltavat ympäristövaikutukset – toteutuvat myös pitkällä tähtäimellä. Suunnitelma pyrkii säilyttämään nykyiset elinkeinot ja turvaamaan niiden edellytykset sekä luomaan uusia kestäviä luontomatkailumahdollisuuksia. Vyöhykkeistäminen on keskeisin työkalu virkistyskäytön ja luontomatkailun kanavoimisessa siten, että erämaa säilyy erämana myös tulevaisuudessa. Suunnitelma ei aiheuta olennaisia muutoksia Utsjoen ja Inarin kulttuuriseen ja sosiaaliseen tilanteeseen tai elinoloihin verrattuna tilanteeseen ennen erämaalakia sekä soidensuojelulakia ja -asetusta. Näin ollen suunnitelman esitykset edistävät osaltaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) sekä kyseiseen lakiin perustuvan valtioneuvoston periaatepäätöksen valtakunnallisista alueidenkäytön tavoitteista asettamien päämäärien toteutumista.

Luonnonsuojelun näkökulmasta suunnitelman esitykset edistävät Kaldoaivin erämaa- ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen sekä siten osaltaan myös Natura 2000 -suojelualueverkoston luonnonarvojen säilymistä.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa asetetaan alueen hoidolle ja käytölle tavoitteet, periaatteet ja rajoitteet. Suunnittelun yhteydessä tehty nykytilanteen kartoittaminen mahdollistaa tavoiteltavien ympäristövaikutusten toteutumisen seurannan tulevaisuudessa. Utsjoen ja Inarin yhteistyöryhmillä ja alueen paliskunnilla on keskeinen rooli seurannassa. On tärkeää, että myös paikalliset asukkaat ja muut sidosryhmät voivat osallistua suunnitelman toteutumisen seurantaan ja että heillä on mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman lisäksi sen toteuttamiseen. Valvonta on olennainen osa suunnitelman esitysten toimeenpanoa ja seuranta. Valvontaan tulee osoittaa riittävät resurssit.

Lähteet ja kirjallisuus

Tähän on koottu tekstissä viitattujen teosten ja muiden lähteiden lisäksi myös muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Airaksinen, O. & Karttunen, K. 2001: Natura 2000 -luontotyyppiopas. – 2. korj. p. Ympäristöopas 46, luonto ja luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus. 194 s.

Asetus eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi 852/1988. – Soidensuojeluasetus.

Asetus kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta 108/1976.

Asetus Metsähallituksesta 1380/2004.

Erämaakomitea 1988: Erämaakomitean mietintö. – Komiteamietintö 1988: 39. Valtion painatuskeskus.

Erämaalaki 62/1991.

Euroopan unionin lintudirektiivi 79/409/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luonnonvaraisten lintujen suojelusta.

Euroopan unionin luontodirektiivi 92/43/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta. Annettu 21.5.1992.

Hallikainen, V. 1998: The Finnish Wilderness Experience. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 711. Helsinki. 288 s.

— 2001: Erämaat Suomessa. – Teoksessa Kangas, J. & Kokko, A. (toim.): Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 800.

Helle, T. & Aspi, J. 1983: Effects of Winter Grazing by Reindeer on Vegetation. – Oikos 40: 337–343.

—, Kajala, L., Niva, A. & Särkelä, M. 1998: Poron laidunnuksen vaikutus tunturikoivikoiden rakenteeseen. – Teoksessa Hyppönen, M., Penttilä, T. & Poikajärvi, H. (toim.): Poron laidunnuksen vaikutus metsä- ja tunturiluontoon. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 678: 132–141.

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.) 1998: Retkeilykasvio. – 4. täysin uud. p. – Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.

Ilmailulaki 281/1995.

Järjestyslaki 612/2003.

Jätehuoltolaki 1072/1993.

- Kaipiainen, H., Kempainen, E., Peltonen, S.-L. & Alanen, A. (toim.) 1997: Uhanalaisuuden arviointiperusteet. – Suomen ympäristökeskuksen moniste 68. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 79 s.
- Kaivosasetus 663/1965.
- Kaivoslaki 503/1965. – Muutettu (589/1997).
- Kalastusasetus 1116/1982. – Muutettu (1364/1997).
- Kalastuslaki 286/1982.
- Kalpio, S. & Bergman, T. 1999: Lapin perinnemaisemat. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 116. Lapin ympäristökeskus & Metsähallitus. 236 s.
- Kankaanpää, J. 2002: Arkeologia. – Teoksessa Kajala, L. (toim.): Tarvantovaaran erämaa-alueen ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 140: 86–94.
- Kauhanen, H. 2004: Kasvillisuus ja kasvisto. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- Keränen, S. 2004: Uhanalaiset kasvit. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- Kesola, R. 1994: Näätämo. Suomen geologinen kartta 1:100 000. – Kallioperäkartta 3934 + 4912 + 4914. Geologian tutkimuskeskus.
- 1995: Näätämon kartta-alueen kallioperä. Suomen geologinen kartta 1:100 000. – Kallioperäkarttojen selitykset 3934 + 4912 + 4914. Geologian tutkimuskeskus. 88 s.
- Kielilaki 423/2003.
- Kiinteistönmuodostamislaki 554/1995.
- Kolttalaki 253/1995.
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1994: Pohjois-Lapin kiinteät muinaisjännökset. – Julkaisu no 136, sarja A. Lapin seutukaavaliitto, Rovaniemi. 276 s.
- Kujansuu, R. 1981: Utsjoki. Suomen geologinen yleiskartta 1:400 000. – Maaperäkartta 39 + 49. Geologian tutkimuskeskus.
- Kumpula, J., Colpaert, A., Kumpula, T. & Nieminen, M. 1997: Suomen poronhoitoalueen talvilaidunvarat. – Kala- ja riistaraportteja nro 93. Riistan- ja kalantutkimus. 42 s. + liitteet.
- , Fielitz, U. & Colpaert, A. 1999a: Porojen laidunten käyttö Pohjois-Lapissa. GPS-seuranta ja satelliittikuvatulkinnat laidunten käytön tutkimisessa. – Kala- ja riistaraportteja nro 150. Riistan- ja kalantutkimus, Kaamanen. 31 s.

- Kumpula, J., Colpaert, A. & Nieminen, M. 1999b: Suomen poronhoitoalueen kesälaidunvarat. – Kala- ja riistaraportteja nro 152. Riistan- ja kalantutkimus, Kaamanen. 40 s. + liitteet.
- , Colpaert, A., Anttonen, M. & Nieminen, M. 2004: Poronhoitoalueen pohjoisimman osan (13 paliskuntaa) talvilaidunten uusintainventointi vuosina 1999–2003. – Kala- ja riistaraportteja nro 303. Riistan- ja kalantutkimus. 39 s. + 15 liitettä.
- Lahtinen, A.T. & Mäkinen, K. 1984: Inari. Suomen geologinen yleiskartta 1:400 000. – Maaperäkartta 38 + 48. Geologian tutkimuskeskus.
- Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta 122/1919.
- Laki eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi 851/1988. – Soidensuojelulaki.
- Laki kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 107/1976.
- Laki luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen rajoittamisesta eräissä tapauksissa 332/1955.
- Laki Metsähallituksesta 1378/2004.
- Laki oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta 973/2002.
- Laki saamelaiskäräjistä 974/1995.
- Laki yksityisistä teistä 358/1962.
- Laki ympäristöhallinnosta 55/1995.
- Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/1994. – YVA-laki.
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996.
- Länsman, T. 2000: Kaldoaivin erämaa-alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 126. 101 s.
- Maa-ainelaki 555/1981.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.
- Maastoliikennelaki 1710/1995.
- Manner, R. & Puro, A. 1999: Kaldoaivin erämaa-alueen kallio- ja maaperä sekä vesistöt. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 110. 64 s.
- Mattus, I. 2004: Paikannimistö. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- Meriläinen, K. 1965: Inari–Utsjoki. Suomen geologinen yleiskartta 1: 400 000. – Kivilajikartta C 8–9. Geologian tutkimuskeskus.

- Metsähallitus 2002: Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteet. Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden tavoitteet, tehtävät ja hoidon yleislinjat. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 63. 47 s.
- & Utsjoen kunta 2003: Utsjoen tuhokoivikoiden ennallistaminen. ”Tähti ja koivu” -hanke. Hankesuunnitelma 18.2.2003. – Raportti.
- Metsälaki 1093/1996.
- Metsästyslaki 615/1993.
- Mikkola, J.: Näätämojoen melontaopas. – Moniste. Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue, Ivalo.
- Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S. 1992: Den nordiska floran. – Wahlström & Widstrand. 696 s.
- Muinaismuistolaki 295/1963.
- Natura 2000 -alueiden suojelu ja käyttö. – Luontodirektiivin 92/43/ETY 6. artiklan säännökset. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto. 69 s.
- Oksanen, L., Moen, J. & Helle, T. 1995: Timberline Patterns in Northernmost Fennoscandia. – Acta Botanica Fennica 153: 93–105.
- Osmonen, O. 2002: Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueiden linnusto. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 139. 102 s.
- 2004: Linnusto. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- Parviainen, T. 1996: Kaldoaivin erämaa-alueen retkeilyselvitys. – Raportti. Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue, Ivalo.
- Paulaharju, S. 1932: Kokoelmasta Vähäisiä kirjelmiä LXXXIV. Seitoja ja seidan palvontaa. – Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 54 s.
- Pelastuslaki 468/2003.
- Perttunen, V. 2004: Pulmangin–Sevetin kartoitushanke 2606003. Loppuraportti. – Arkistoraportti K31.4/2004/1. Geologian tutkimuskeskus. 13 s. + liitteet.
- Pieski, A. A. 1992: Vanhojen asuinpaikkojen inventointiaineisto.
- Poronhoitolaki 848/1990.
- Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki 45/2000.
- Porotilalaki 590/1969.

- Rassi, P., Kaipainen, H., Mannerkoski, I. & Ståhls, G. 1991: Uhanalaisten eläinten ja kasvien seurantatoimikunnan mietintö. – Komiteamietintö 1991: 30. Ympäristöministeriö. 328 s.
- , Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmän raportti. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 432 s.
- , Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2002: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Alueellinen tarkastelu. – Käsikirjoitus. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Rautiainen, V.-P. 1991: Pensaskanervan (*Myricaria germanica*) esiintyminen Utsjoella vuonna 1991. – Julkaisematon. Turun yliopisto, Kasvimuseo. 18 s.
- Reimann, C., Äyräs, M., Chekushin, V., Bogatyrev, I., Boyd, R., Caritat, P. de, Dutter, R., Finne, T.E., Halleraker, J.H., Jäger, Ö., Kashulina, G., Lehto, O., Niskavaara, H., Pavlov, V., Räisänen, M.L., Strand, T. & Volden, T. 1998: Environmental Geochemical Atlas of the Central Barents Region. – NGU-GTK-CKE Special Publication.
- Rintanen, T. 1982: Botanical Lake Types in Finland. – Ann. Bot. Fennici 19: 247–274.
- Ruuhijärvi, R. 1988: Suokasvillisuus. – Teoksessa: Suomen kartasto. Vihko 141–143. Elävä luonto, luonnonsuojelu. Maanmittaushallitus, Suomen maantieteellinen seura. 32 s.
- Ryttäri, T. & Kettunen, T. (toim.) 1997: Uhanalaiset kasvimme. – Suomen ympäristökeskus. Kirjayhtymä Oy, Helsinki. 335 s.
- Saamelaiskäräjät 1998: Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma. – Valmisteltu yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Hyväksytty saamelaiskäräjien kokouksessa 28.3.1998. 5 s.
- Saamelaistoimikunta 2002: Saamelaistoimikunnan mietintö 2001. – Komiteamietintö 2001: 14. 179 s.
- Saamen kielilaki 1086/2003.
- Sandström, O., Vaara, I., Heikkuri, P., Jokinen, M., Kokkonen, T., Liimatainen, J., Loikkanen, T., Mela, M., Osmonen, O., Salmi, J., Seppänen, M., Siekkinen, A., Sihvo, J., Tolonen, J., Tuohisaari, O., Tynys, T., Vaara, M. & Veijola, P. 2000: Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. – Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 38. 246 s. + 2 liitekarttaa.
- Seppänen, M. 2002: Utsjoen kalastusalue. Käyttö- ja hoitosuunnitelma. – 32 s. + liitteet.
- 2004: Kalasto. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelun luonto, käyttö ja paikannimistö. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- Sihvo, J. 2001: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 1. Projektikuvaus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 130. 76 s.

- Sihvo, J. 2002: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2. Ylä-Lapin luontotyypit. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 137. 175 s.
- Stolt, E. 2004a: Luontaiselinkeinot; Luonnontilaisuus. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- 2004b: Metsästys. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Suurpetotyöryhmä 1996: Suomen maasuorpetokannat ja niiden hoito. – Suurpetotyöryhmän raportti. MMM:n julkaisuja 6/1996. Maa- ja metsätalousministeriö & ympäristöministeriö, ympäristö- ja luonnonvarainneuvosto. 41 s. + liitteet.
- Tieliikennelaki 267/1981.
- Tikkanen, E. 1995: Kuolan saastepäästöt Lapin metsien rasitteena. Itä-Lapin metsävaurioprojektin loppuraportti. – Gummerus, Jyväskylä. 232 s.
- Tynys, T. 2004: Asumattomuus. – Teoksessa Tynys, T. & Stolt, E. (toim.): Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144.
- & Stolt, E. (toim.) 2004: Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen luonto, käyttö ja paikannimistö. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144. 328 s.
- Valle, P. 2002: Porotalouden järjestelyt Muddusjärven paliskunnan alueella. – Suullinen tiedonanto.
- Vesilaki 264/1961.
- Yhdenvertaisuuslaki 21/2004.
- Yhteisaluelaki 758/1989.
- Ympäristöministeriö 1994: YVA-lain toimeenpano. Yhteysviranomaisen tehtävät. – Työryhmän mietintö 3. Ympäristöministeriö, ympäristöpolitiikan osasto. 56 s.
- 1998: Ohjeet suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. – Ympäristöministeriö, alueiden käytön osasto. 37 s.
- 1999: Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotus. – Suomen ympäristö 299. Helsinki. 111 s.
- 2002: Ohjelma luonnon virkistyskäytön kehittämiseksi. – Suomen ympäristö 535, alueiden käyttö. Helsinki. 48 s.
- : Ympäristövaikutusten arviointi. Parempaan suunnitteluun. – 19 s.

Saamelaiskäräjien lausunto ja arvio suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin

SÁMEDIGGI
SÄMITIGGE
SÄÄ'MTE'ĜĜ
SAAMELAISKÄRÄJÄT

LAUSUNTO JA ARVIO
21.12.2006

Dnro 5/D.a.6/07

Metsähallitus/Erämaasuunnittelu
PL 36, 99801 Ivalo

LAUSUNTO JA ARVIO KALDOAIVIN ERÄMAAN JA SAMMUTTIJÄNGÄN- VAIJOENJÄNGÄN SOIDENSUOJELUALUEEN HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN VAIKUTUKSISTA SAAMELAISKULTTUURIIN

1. Lähtökohdat

Saamelaiset ovat Suomessa alkuperäiskansa, jolla on oma kulttuuri ja kieli. Perustuslaki turvaa saamelaisille alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (PL 17.3 §) näitä seikkoja koskevan itsehallinnon perustalta saamelaisten kotiseutualueella siten kuin laissa säädetään (PL 121.4 §). Perustuslain kulttuuri-käsite sisältää myös saamelaisten kulttuurin aineellisena perustana olevan perinteisen maankäytön kuten poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittamisen. Perustuslain tarkoituksena on turvata pysyvästi saamelaisten asema alkuperäiskansana lainsäädännön, hallinnon ja taloudellisten toimenpiteiden avulla. Julkisella vallalla on perustuslain (PL 22 §) mukainen velvollisuus huolehtia saamelaisten perusoikeuksien ja ihmis- oikeuksien toteutumisesta.

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualue kuuluvat kokonaisuudessaan saamelaisten kotiseutualueeseen. Lisäksi alue kuuluu lähes kokonaan kolttalain (259/1995) 2 §:n mukaiseen koltta-alueeseen, jossa kolttasaamelaisilla on kyseisen lain turvaama asema ja oikeudet.

Saamelaisten kulttuuriin kuuluvien elinkeinojen harjoittamista suojaa lisäksi saamelaisten osalta YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan ihmisoikeussopimuksen 27 artikla, joka on Suomessa voimassa laintasoisesti. Artiklan määräys edellyttää YK:n ihmisoikeuskomitean tulkinnan mukaan, että taloudelliset toimenpiteet suunnitellaan ja sopeutetaan siten, että saamelaisten elinkeinojen kuten poronhoidon taloudellinen kannattavuus säilyy. (Länsman ja muut v. Suomi, valitus no 511/1992)

Vuoden 2005 alussa voimaan tulleessa metsähallituslaissa Metsähallituksen yhteiskunnallisena velvoitteena saamelaisten kotiseutualueella on sovittava hallinnassaan olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojele siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan (4.2 §). Säännös toteuttaa perustuslakia saamelaisten alkuperäiskansan kulttuurin harjoittamisen osalta (PL 17.3 §) Tähän perustuslakiin perustuvaan tehtävään viitaten eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 38/2004 vp), että saamelaisten kulttuuriin kuuluvat perinteisten elinkeinojen kuten poronhoito, kalastus ja metsästyksen lisäksi myös niiden nykyaikaiset soveltamismuodot.

LIITE 1. 2(8)

Arvion lähtökohtana on, että poronhoito, metsästys ja kalastus muodostavat saamelaisten kulttuurin keskeisen materiaalisen perustan. Tämä oikeudellinen lähtökohta on velvoittava suhteessa erämaasuunnittelun käytäntöihin sekä hoito- ja käyttösuunnitelman sisältöön. Tarkastelukohteena on tämän velvoitteen toteutuminen Metsähallituksen tavassa tulkita ja noudattaa tai jättää noudattamatta lakia Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelun alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Tarkastelu edellyttää osin laajennetun näkökulman huomioon ottamista, jossa myös Metsähallituksen yleisiä toimintaperiaatteita ja –linjauksia on käsiteltävä siinä määrin kuin ne määrittelevät ja ohjaavat erämaasuunnittelua. Näihin toimintalinjauksiin, tulkintoihin ja arvoihin sisältyy seikkoja, jotka voivat olla ristiriidassa saamelaisten oikeuksien kanssa tai johtaa toimintamalleihin, jotka eivät tue tai jotka jopa haittaavat saamelaiskulttuurin materiaalistien edellytysten toteutumista.

Erämaalain (62/1991) päätavoitteet ovat 1) alueen erämaisuuden säilyttäminen 2) saamelaiskulttuurin turvaaminen 3) luontaiselinkeinojen turvaaminen ja 4) alueen monipuolisen käytön ja sen edellytysten turvaaminen. Hallituksen esityksen mukaan (HE 42/1990) erämaalain soveltamisen edellytyksenä on se, että *toiminnot turvaavat poronhoidon ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuudet vähintään samalla tasolla kuin ne olivat lain voimaan tullessa*. Saman tapainen lähtökohta on YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan määräyksellä, joka edellyttää saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon taloudellisen kannattavuuden säilymistä saamelaisten ryhmän jäsenille.

Eräänä keinona näihin tavoitteisiin pääsemiseksi on saamelaisten osalta vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki (21/2004), joka koskee 2 §:n 1 kohdan mukaan itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamisedellytyksiä ja elinkeinon tukemista. Laki, joka koskee myös Metsähallitusta, pyrkii tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseen tarvittaessa *positiivisen erityiskohtelun* keinoin kuten lain 7.2 §:stä ilmenee.

Metsähallituksen erämaasuunnittelun perusvikana on se, että suunnittelu on lähtökohdiltaan ekologis-ekonomista ja epäjuridista. Suunnittelussa on lukuisia sidosryhmiä, joiden poliittinen painoarvo – eivätkä oikeudellisesti asiaan vaikuttavat seikat - määrää pitkälle suunnitelman lähtökohdat ja lainsäädännön tulkinnan. Tavallisesti matkailun lisääntyminen katsotaan suunnitelmassa väistämättömäksi ja matkailun tieltä voidaan syrjäyttää, saamelaisille perustuslain kulttuurisina perusoikeuksina turvatut perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys, jotka nykyinen lainsäädäntö tosin tunnustaa vain yleisoikeusperustalta. Myöskään saamelaisten omaisuudenturvaa ja kansainvälisten sopimusten turvaa nauttiviin oikeuksiin kuten kalastusoikeuteen ei suunnittelussa kiinnitetä huomiota (ks PeVL 8/1978 ja 30/1993 vp).

Jos kaikkea asiaan vaikuttavaa lainsäädäntöä tai oikeuskäytäntöä ei ole alun perin ollut mukana suunnitelmaluonnoksessa, katsotaan suunnittelussa riittäväksi, että puuttuvat säännökset tai oikeuskäytäntö otetaan suunnitelmaan jälkikäteen ilman, että lisäys millään tavalla muuten vaikuttaisi suunnitelman sisältöön. Tältä perustalta on erämaasuunnitelmiin rakennettu keskeiset käsitteet kuten erämaalakiin perustumaton ja matkaluun liittyvä vyöhykejaotus, maastoliikennelakiin perustumaton maastoliikenneura, metsähallituslakiin ja erämaalakiin perustumaton käsite luontomatkailemisen kehittäminen, maastoliikennelain kanssa ristiriidassa oleva virkistyskäyttö-käsite ja lakiin perustumaton paikallisen väestön väitetty ”oikeus” maastoliikennelupaan.

Näihin lähtökohtiin liittyen tarkastellaan seuraavassa, missä määrin saamelaisten mahdollisuudet oman kulttuurinsa harjoittamiseen ovat muuttuneet erämaalain säätämisen jälkeen, mikä on arvio nykytilanteesta ja missä määrin Kaldoaivin erämaa-aluetta ja Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualuetta koskeva hoito- ja käyttösuunnitelma turvaa saamelaisten mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan.

2. Metsähallitusta koskevat muutokset erämaalain säätämisen jälkeen

Erämaiden hoito, käyttö ja suojelu riippuvat erämaalain lisäksi keskeisesti siitä, mitä laki edellyttää Metsähallitukselta, onko erämaalain ja Metsähallituslain välillä ristiriitaa ja miten lakia tulkitaan ristiriitatilanteessa.

Erämaalain voimassaolon aikana laki Metsähallituksesta on muuttunut useaan otteeseen muuttaen samalla Metsähallituksen luonnetta olennaisesti. Erämaalain voimaantumisen aikaan Metsähallitus oli ”maa- ja metsätalousministeriön alainen keskusvirasto” metsähallintoa varten (138/1987). Sittemmin Metsähallituksen luonne muuttui ”valtion laitokseksi” (264/1991) ja ”valtion liikelaitokseksi” (1169/1993). Tällöin siitä muodostettiin liiketoimintayksikköpohjainen tiimiorganisaatio. Yhtiön eri tulosalueilla ja tytäryhtiöillä on oma maan kattava organisaatio ja ne ovat tulosvastuulliset. Samalla Metsähallitus-konsernin toiminta määriteltiin *monihyödyketuotannoksi*, jonka kulmakiviä ovat mm. metsätalous ja virkistyspalveluiden tuottaminen. Virkistyspalveluilla tarkoitetaan sekä yhteiskunnallisia palveluja yleisen virkistyskäytön edistämiseksi että maksullisia luontopalveluja ja luontomatkailun edistämistä.

Villi Pohjola-niminen tulosalue, sittemmin tytäryhtiöksi eriytetty, harjoittaa luontomatkailuun perustuvaa liiketoimintaa kilpaillen muiden luontomatkailua järjestävien yritysten ja paikallisten luontopalveluiden tuottajien kanssa erämaa-alueista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Metsähallitus ei ole täysin neutraali toimija, vaan se ajaa samalla omia liiketaloudellisia etujaan ja joutuu neutraalisuuden nimissä myöntämään luontopalvelujen liiketoiminta-alalla kilpaileville yksityisille yrittäjille vastaavia etuuksia kun sillä itsellään on väittämänsä valtion maaomaisuuden haltijana. Näin ollen kaikki metsähallituksen liiketoiminta erämaa-alueella – eli myynti, kulkeeseen minkä nimisenä tahansa – aiheuttaa Metsähallituksen ”maanomistaja-asemasta johtuen liiketoimintapainetta ja sen huomioon ottamista myös yksityisellä sektorilla.

Metsähallituslain viimeisimmässä kokonaisuudistuksessa (1378/2004) sen erääksi yhteiskunnalliseksi velvoitteeksi (4.2 §) tuli sovittaa yhteen hallinnassaan olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu saamelaisten kotiseutualueella siten, että ”saamelaisten” kulttuurin harjoittamisedellytykset turvataan. Toisaalta taas erämaalain mukaisessa hoito- ja käyttösuunnitelmassa ”ei olisi alueen käyttäjiä koskevia määräyksiä”, vaan se koskisi lainkohdan (7 §) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (HE 42/1990 vp) pelkästään suunniteltuja viranomaistoimia. Lisäksi erämaalain soveltamisalaa koskevan 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa lähdetään siitä, että poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja maastoliikennettä säännellään niistä annetuin yleisin säännöksin.

LIITE 1. 4(8)

Saamelaiskäräjien mielestä erämaa-alueita koskeva lainsäädännöllinen kokonaisuus on joutunut ajan myötä ristiriitaan perustuslain kanssa, koska perustuslain muutoksia ei ole vielä otettu huomioon poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja maastoliikennettä koskevassa lainsäädännössä. Saamelaisten perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys ja niiden harjoittamisedellytykset ovat osa saamelaisten kulttuurimuotoa, joka tulee perustuslain 22 §:n mukaisesti turvata *saamelaisille alkuperäiskansana* kuten uusi metsähallituslakikin edellyttää. Toki muuta-kin paikallista väestöä voidaan kohtuuden lähtökohdista ottaa *saamen alkuperäiskansalle* kuuluvien etuuksien piiriin. Se erämaasuunnittelun lähtökohta puolestaan että saamelaisten oikeudet tulisivat turvatuiksi – toteutuisivat ja saisivat suojaa – muun paikallisen väestön aseman turvaamisen yhteydessä, ei ole sopusoinnussa valtiosääntömme kanssa.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta otti lausunnossaan hallituksen esityksestä Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta (PeVL 29/2004 vp) voimakkaasti kantaa saamelaisten oikeuksien perustuslain-suojaan saamelaisten kotiseutualueella olevilla suojelualueilla. Perustuslakivaliokunta totesi

”Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien suoja kannalta on ongelmallista, että saamelaisten ja paikallisten asukkaiden oikeudet jäisivät asiallisesti asetuksen ja Metsähallituksen lupapäätösten varaan. Perustuslain 80 § 1 momentin mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää lailla. Saamelaisten ja paikallisten asukkaiden perinteisten kalastus- ja metsästyoikeuksien sekä kotitarvepuun oton pääperiaatteiden tulee käydä ilmi suoraan laista. Tämä on myös edellytys lakiehdotuksen säätämiseksi tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.”

Edellä mainittuun liittyen perustuslakivaliokunta lausui lisäksi, että myös luonnonsuojelulain säännökset, joiden mukaan saamelaisten ja muiden paikallisten asukkaiden oikeuksien sääntely on asetustason varassa on perustuslain kannalta yhtä ongelmallinen, mistä syystä

”Valtioneuvoston piirissä on näistä syistä pikaisesti ryhdyttävä toimiin kansallis- ja luonnonpuistoja koskevan lainsäädännön saattamiseksi perustuslain 80 §:n vaatimuksia vastaavaksi.”

Saamelaisten ja muiden paikallisten asukkaiden oikeudet perinteiseen kalastukseen, metsästykseseen ja puunottoon eivät edelleenkään ole turvattu lain tasoisin säännöksin, vaan oikeuksien turvaaminen erämaa- ja soidensuojelualueilla on käytännössä metsähallituksen hoito- ja käyttösuunnitelmien varassa. Hoito- ja käyttösuunnitelma puolestaan on lakia alemmanasteinen määräys. Perustuslain tai lain kanssa ristiriitaista lakia alemmanasteista säädöstä tai määräystä ei perustuslain 107 §:n mukaan saa soveltaa viranomaisissa.

Erämaalain perustelun ajallisena lähtökohtana on se, että porotalouden ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuudet paranevat tai ainakin säilyvät nykyisellään eli lain voimaan tulon ajankohdan (1.2.1990) tasolla. Tämä on myös Kaldoain suunnitelman ajallisena lähtökohtana sekä erämaalain että soidensuojelulain (851/1988) osalta (ks 13.3 s. 104). Jo lainsäädännön muutoksien johdosta tämä ei ole ollut mahdollista. Lisäksi Metsähallitus on oman liiketoimintansa neutraalisuuden turvaamiseksi joutunut vuodesta 1990 joko itse toimimaan tai antamaan luontomatkailuyrittäjien toimintaan lupia, joiden myötä maastoliikennesafarit, koiravaljakkosafarit, ulkopaikkakuntalaisten maastoliikenne, erilaiset tukikohdat ja vuokrakämpät niihin liittyvine muine lupineen ovat merkittävästi lisääntyneet heikentäen vastaavasti saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä erämaa-alueilla.

3. Arvioita saamelaisten nykytilanteesta perinteisten elinkeinojensa harjoittajina

Saamelaiskäräjät on lakisääteisessä vuoden 2003 kertomuksessaan (SaamelaiskäräjäL 7 §) hallitukselle ja edelleen eduskunnalle tuonut esille oikeudellisesta näkökulmasta alkuperäiskansan eroja verrattuna vähemmistöihin yleensä. Eroina ovat erityisesti alkuperäiskansan historiallinen, nykyaikaan jatkunut erityinen suhde tietyn alueen maahan ja luonnonvaroihin omaleimaisen kulttuurimuotonsa ja elämäntapansa perustana, perinteiset instituutiot kuten kolttasaamelaisten kyläkokous, oikeuksien kollektiivinen kansalle kuuluva luonne ja itsemääräämisoikeus. Vaikka saamelaisten alkuperäiskansan kulttuurimuotoon kuuluvat maankäyttöoikeudet ja itsemääräämisoikeus perustuvat suoraan perustuslakiin, julkinen valta ei saamelaiskäräjien arvion mukaan ota näitä seikkoja riittävästi huomioon, vaan julkinen valta kohtelee saamelaisia lähinnä alueellisena kielivähemmistönä. (Saamelaiskäräjien kertomus 14.4.2004 vuodelta 2003)

Ympäristöministeriön hallinnonalalla on vuonna 2003 tehty kansallinen kokonaisarvio kestävän kehityksen toteutumisesta. Saamelaisten ekologisesti kestävän kehityksen uhkana arvioitiin mm maastoliikenteen haitat ja matkailun toimiminen ulkopuolisten yrittäjien ehdoilla. Saamelaisten taloudellisesti turvaton asema perinteisten elinkeinojensa harjoittajina lisää saamelaisyhteisöjen sosiaalista pahoinvointia ja saamelaisten poismuuttoa kotiseutualueeltaan. Näistä lähtökohdista ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävässä kehityksessä on uhkia saamelaisten osalta. Saamelaisten kulttuurisesti kestävä kehitys sisältää kaikki kestävän kehityksen ulottuvuudet eikä saamelainen kulttuuri ole kestävällä pohjalla, jos yksikin näistä muista kestävän kehityksen elementeistä jää toteutumatta. Saamelainen kulttuuri ja siihen sisältyvä perinteinen elämäntapa elävätkin jatkuvan uhan alla. Terveys ja turvallisuus - täysipainoinen kansalaisuus edellyttävätkin arvion mukaan, että saamelaisten asema maahan ja veteen liittyvien oikeuksien osalta tulee järjestää. (Kestävän kehityksen kansallinen kokonaisarvio. Suomen ympäristö 623. Ympäristöministeriö 2003 s. 99-100 ja 150-151)

Suomi ja Ruotsi ovat vuoden 1994 Euroopan unionin liittymissopimuksen osana ottaneet huomioon saamelaisten aseman alkuperäiskansana pöytäkirjalla n:o 3 saamelaisista. Lisäksi Euroopan unioni on vuoden 2000 perusoikeuskirjansa 22 artiklassa sitoutunut kunnioittamaan kulttuurista, uskonnollista ja kielellistä monimuotoisuutta. EU:n komissio on asettanut riippumattomien asiantuntijain verkoston valvomaan perusoikeuskirjan noudattamista ja raportoimaan vuosittain komissiolle oikeuksien toteutumisesta. Raportissaan vuodelta 2003 asiantuntijat ilmoittivat komissiolle huolensa saamelaisten alkuperäiskansan oikeuksien toteutumisesta maahan ja perinteisiin alueisiin, koska poronhoito, kalastus ja metsästys ovat erittäin tärkeitä saamelaisten kulttuurille ja heidän identiteetilleen alkuperäiskansana. (Synthesis report: Conclusions and recommendations on the situation of fundamental rights in the European union and its member states in 2003. 4 February 2003; Reference CFR-CDF.Conclusions.2003en)

LIITE 1. 6(8)

Euroopan vähemmistöpuitesopimusta valvova ministerikomitea totesi vuonna 2001 sopimuksen täytäntöönpanosta Suomessa, että maaomistusoikeuteen liittyvien kysymysten ratkaisun viivästyminen on aiheuttanut riitoja. Ministerikomitea viittasi lisäksi sille neuvoa-antavan komitean lausuntoon, jossa komitea toteaa poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen tärkeyden saamelaisille minkä vuoksi maanomistuskysymyksen ratkaisulla on erittäin suuri merkitys saamelaiskulttuurin suojelulle ja saamelaisten identiteetille alkuperäiskansana. Komitea suositteli Suomea ratkaisemaan maaomistuskysymyksen mahdollisimman joutuisasti tavalla joka auttaa saamelaisten kulttuurin suojelemista puuttumatta ei-saamelaisen väestön oikeuksiin. (Päätöslauselma ResCMN(2001)3)

KP-sopimuksen noudattamista valvova YK:n ihmisoikeuskomitea lausui vuonna 2004 Suomen antaman raportin johdosta päätelmissään siitä, miten Suomi on noudattanut yleissopimuksen määräyksiä. Komitea pahoitteli sitä, ettei se ole saanut selvää vastausta saamelaisten oikeuksista alkuperäiskansana (perustuslain 17 artiklan 3 kohta) yleissopimuksen 1 artiklan valossa. Komitea toisti huolestuneisuutensa epäonnistumisesta ratkaista kysymys saamelaisten maanomistusoikeuksista ja niistä monista julkisista ja yksityisistä maankäyttötavoista, jotka vaikuttavat saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin - erityisesti poronhoitoon - vaarantaen heidän perinteisen kulttuurinsa ja elämäntapansa ja täten heidän identiteetinsä. Komitean mielestä Suomen olisi yhdessä saamelaisten kanssa nopeasti ryhdyttävä päättäväisiin toimiin saadakseen aikaan maaomistuskysymyksessä soveliaan ratkaisun, jossa otetaan riittävällä tavalla huomioon tarve säilyttää saamelaisten identiteetti yleissopimuksen 27 artiklan mukaisesti. Tällä välin komitea pyysi Suomea pidättäytymään kaikista toimista, jotka saattaisivat vaikuttaa kielteisellä tavalla ennakolta saamelaisten maaomistuskysymyksen ratkaisemiseen. (Ihmisoikeuskomitean 82. istunto 18. lokakuuta – 5. marraskuuta 2004)

Saamelaisiin kohdistuva syrjintä on vähemmistövaltuutetun toimiston mukaan luonteeltaan rakenteellista ja liittyy saamelaisten maankäytön osalta yleensä ja poronhoidon osalta erikseen lainsäädännön ja hallinnon rakenteisiin. (Riikka Tella: Etnisen syrjinnän vastaisen neuvonnan kehittäminen. Vähemmistövaltuutetun julkaisusarja 1. Vähemmistövaltuutettu. Helsinki 2005 s. 42)

YK:n raportoijana toimina professori Martin Scheinin on arvioinut porosaamelaisten asemaa myös verrattuna YK:n yleiskokouksen käsiteltävänä olevaan YK:n ihmisoikeusneuvoston esitykseen YK:n alkuperäiskansoja koskevaksi julistukseksi. Julistusluonnoksen 7 artikla (nykyisin 8 artikla) sisältää viisi erilaista toimintatapaa, jotka kuuluvat ”kulttuurinen kansanmurha” – käsitteen alle. Scheinin toteaa, että Suomen lainsäädäntö ja valtion muut toimet suhteessa saamelaiseen poronhoitoon täyttävät näistä viidestä kohdasta kolme: kyse on saamen kansan erityisluonteen ja integriteetin kieltämisestä, heidän kulttuurinsa perustana olevien keskeisten luonnonvarojen epäamisestä ja valtion toteuttamasta alkuperäiskansan pakkoassimilaatiosta pääväestöön.

4. Saamelaisten kulttuurin huomioon ottaminen Kaldoavin erämaan ja Sammuttijängän – Vaijoenjängän soidensuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelmassa

Saamelaisten asema oman kulttuurinsa harjoittajina on Saamelaiskäräjien mielestä olennaisesti heikentynyt vuoden 1991 jälkeen Metsähallituksen liikelaitostumisen myötä, toisin kuin suunnitelmaluonnoksessa väitetään (s.104). Ekonomista ja ekologista näkökulmaa painotetaan suunnitelmassa poronhoidon kustannuksella. Niin sanotun virkistyskäytön, kalastuksen ja metsästyksen osalta Metsähallituksen toiminta ei ole sopuosinnussa sen kanssa, että saamelaisille on perustuslain perusoikeutena turvattu oikeus oman kulttuurimuotonsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen ja siihen liittyvänä perinteisten elinkeinojensa harjoittamiseen. Luontomatkailua, virkistyskäyttöä ja kämpparakentamista koskee kaikkiaan seitsemän esitystä (s. 50–51) kun taas porojen suojelua muuta maankäyttöä vastaan esimerkiksi kevättalven kantama-aikana ei ole otettu huomioon suunnitelman esityksissä (s.26), vaikka niin väitetään tehdyn (s. 134). Tilattoman saamelaisväestön omaisuudenturvaa nauttiva oikeus kalastukseen ja kalastuksen hallintoon on jätetty huomiotta. Tämä koskee erityisesti kolttasaamelaisia ja niitä inarinsaamelaisia, joilla ei isojakotilan nojalla ole oikeutta kalastukseen ja sen hallintoon.

Suunnitelmassa on sovellettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvan valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteiden yleis- ja erityistavoitteita. Molemmat nämä tavoitteet on kuitenkin ymmärretty virheellisesti yhtä lailla valtion viranomaisia velvoittaviksi, vaikka velvoitteet sisältyvät vain erityistavoitteisiin (s.16-17). Suunnitelmassa on ymmärretty liian yleisesti maankäyttö- ja rakennuslain mukainen maakuntakaavan (aik. seutukaava) oikeusvaikutus (s. 14) Metsähallituksen suunnittelussa. Esimerkiksi moottorikelkkailureittien osalta vasta hyväksytty hoito- ja käyttösuunnitelma on perustana reitin perustamiselle erämaa-alueelle maakuntakaavassa eikä päinvastoin. (Ks erämaalaki 5 §:n 1 momentti verr. maastoliikennelain (1710/1995) 13 §:n 2 ja 4 momenttiin).

Saamelaisten kotiseutualuetta ja saamelaisten kulttuuria koskevan valtakunnallisen alueidenkäyttömääräyksen ottaminen tekstiin jälkeinpäin luonnoksen jo valmistuttua ((s. 16-17) ei vielä sellaisenaan ole muuttanut sitä tosiasiaa, että suunnitelma on jo aikaisemmin painottunut väärin kehittämään motorisoitua ja yritystoimintaan perustuvaa luontomatkailuksi nimitettyä toimintaa sen sijaan, että erämaalain perustelut puhuvat retkeilystä ja virkistyskäytöstä, joilla ei maastoliikennelain mukaan ei tarkoiteta maastoliikennettä, päinvastoin. Maastoliikennelain tarkoituksena (1 §) on juuri ”ehkäistä haittoja, joita luonnolle, ympäristölle, luontaiselinkeinolle, yleiselle virkistyskäytölle tai ...muulle edulle aiheutuu moottorikäyttöisten ajoneuvojen käytöstä maastossa...” Toisaalta taas suunnitelmaluonnos ei takaa kolttasaamelaisille oikeutta kesäaikaiseen maastoliikenteeseen edes kolttalain mukaan perustetuille tukikohdille Näätämon kolttaluueella (s.59).

LIITE 1. 8(8)

Mitä pitäisi tehdä

1. Kaldoaivin hoito- ja käyttösuunnitelman tulisi Metsähallituksen valmistamana suunnitelmana perustua voimassa olevaan lakiin kuten uudistettuun *Metsähallituslakiin* ja lainsäädännön kokonaisuuteen, johon kuuluu myös yhdenvertaisuuslaki (21/2004).

Suunnitelman tulisi *yhdenvertaisuuslain* 1 ja 2 §:n mukaisesti edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteen asioissa, jotka koskevat saamelaiden itsenäisen ammatin kuten poronhoidon harjoittamisen edellytyksiä (valtion hallinnoimalla erämaa-alueella). Lain eduskuntakäsittelyssä eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta lausui mietinnössään (TyVM 7/2003 vp): ”Viranomaisten tulee suunnitelmallisesti edistää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa poronhoitoa ja hankkia sillä toimeentulonsa.”

Suunnitelmassa tulisi ottaa huomioon *Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma 2006*. Pääministeri Matti Vanhasen johdolla toimivan kestävän kehityksen toimikunnan työn puitteissa hyväksyttiin viime keväänä kansallisen kestävän kehityksen strategian : ”*Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisesti kestävä Suomi.*”(VNK:n julkaisusarja 5/2006) Valtioneuvosto teki 14.12.2006 periaatepäätöksen strategian toimeenpanosta.

Strategian osassa 5.1.8 Luonnonvarojen kulttuurinen merkitys (s.69) todetaan saamelaisten asuvan omalla kotiseutualueellaan jakautuneena kolmeen kieliryhmään. Saamelaisten kulttuurin perustana ovat alkuperäiskansan perinteiset elinkeinot poronhoito, metsästys ja kalastus. Vapaaseen laiduntamiseen perustuva porotalous, jota saamelaisten lisäksi harjoittavat muutkin poronhoitoalueen asukkaat, on pyritty sovittamaan yhteen muiden maankäyttömuotojen, kuten metsätalouden ja matkailun kanssa. Saamelaiskäräjien hyväksymässä uudessa kestävän kehityksen ohjelmassa (2006) esitetään linjauksia mm saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarapolitiikasta ja maankäytön suunnittelusta. Tältä perustalta mm:

- Kulttuurisen kestävyuden näkökulma ja Saamelaisten kestävän kehityksen linjauksia otetaan huomioon maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategiaa (2002) päivitetäessä
- Luodaan menettely, jolla Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelman linjauksia otetaan huomioon saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarapolitiikassa ja maankäytön suunnittelussa.

Arvioitaessa *turvaamistasoa* viranomaisten toimissa saamelaisten kulttuurin harjoittamisen turvaamiseksi tulisi Kaldoaivin hoito- ja käyttösuunnitelmassa kiinnittää erityistä huomiota saamelaisten nykyiseen asemaan (edellä kohta 3).

Puheenjohtaja Pekka Aikio

Lakiasihteeri Heikki J. Hyvärinen

(Lausunnosta päätti 2.1.2007 puheenjohtaja Pekka Aikio)

Suunnittelukokouksissa ja muissa yhteyksissä esille tulleet näkemykset sekä niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa

Suunnittelun käynnistyessä marras–joulukuussa 1998 pidettiin paikalliselle väestölle tiedotus- ja keskustelutilaisuus.

Suunnitelmaluonnos valmistui maaliskuussa 2003, ja sitä esiteltiin sidosryhmille ja paikallisille asukkaille seuraavasti:

- Utsjoen kuntakohtaiselle yhteistyöryhmälle 26.3.2003
- Inarin kuntakohtaiselle yhteistyöryhmälle 27.3.2003
- Kaldoaivin paliskunnalle 7.4.2003
- Muddusjärven paliskunnalle 8.4.2003
- Näätämön paliskunnalle 8.4.2003
- Koltaneuvostolle 9.4.2003
- paikallisille asukkaille kylätilaisuuksissa
 - Kaamasessa 9.6.2003
 - Sevettijärvellä 12.6.2003
 - Utsjoella 16.6.2003
- Utsjoen kalatalousneuvottelukunnalle 7.7.2003
- Inarin kalatalousneuvottelukunnalle 8.7.2003
- saamelaiskäräjien edustajille (lakisääteinen neuvottelu) 21.8.2003

Suunnitelmaan tulleita muutoksia esiteltiin Utsjoen ja Inarin kuntakohtaisille yhteistyöryhmille 2.9.2003.

Saamelaiskäräjien arvio ja lausunto suunnitelmasta saapuivat 21.12.2006 päivätyllä kirjeellä (Liite 1). Arvion ja lausunnon perusteella tehdyt muutokset (Liite 3) esiteltiin Utsjoen sekä Inarin ja Sodankylän kuntakohtaisissa yhteistyöryhmissä 2.5.2007 ja 3.5.2007 (Liite 4).

Tähän on kirjattu kokouksissa annetut suunnitelmaa koskevat esitykset, muutostoivomukset ja muut kommentit sekä se, miten ne on otettu huomioon suunnitelmassa. MH = Metsähallitus, hks = hoito- ja käyttösuunnitelma.

TILAIUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
UTSJOEN YHTEISTYÖRYHMÄN KOKOUS 26.3.2003	
6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu Utsjoen lähialueella olisi tarvetta kodalle, jossa esim. koululaisille voisi antaa luontokasvatusta.	-Utsjoen virkistysalue olisi sopiva tarkoitukseen. Se ei kuulu erämaa-alueeseen, joten ei käsitellä tässä suunnitelmassa. +Ei muutosta suunnitelmaan.
9 Riistanhoito ja metsästys Esitysten kohtaan 5 esitetään, että koira-alueista neuvotellaan tarkemmin paliskuntien ja ao. paliskuntien tokkakuntien kanssa.	+Lisätty suunnitelmaan.
Tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 5 esitetään, että osakaskunnat tulisi ottaa mukaan metsästysasioista neuvoteltaessa.	-MH ei päättä yksityismaiden metsästysasioista. +Ei muutosta suunnitelmaan.

UTSJOEN YHTEISTYÖRYHMÄN KOKOUS 26.3.2003**13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus**

Hks:an esitetään lisättäväksi vanhojen kammien korjaaminen tai rakentaminen vanhoille paikoille paikallisten asukkaiden käyttöön metsästys-, kalastus- ja marjastustukikohdiksi.

-Ennen mahdollista hanketta on tehtävä tarkat suunnitelmat siitä, kuka rakentaa, mihin rakennetaan ja kuka kammit huoltaa.
+Lisätty suunnitelmaan esitys, kohta 8. Vanhoja kammeja voidaan kunnostaa tai rakentaa uudelleen vanhoille paikoille max. 3 kpl Kaldoavin alueelle.

INARIN YHTEISTYÖRYHMÄN KOKOUS 27.3.2003**6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**

Ohjelmalveluyrittäjille ei tulisi myöntää tukikohtien sijoituslupia ollenkaan Inarin kunnan puolelle, koska ne muuttuvat helposti pysyviksi/ kiinteiksi tukikohdan paikoiksi. Tukikohtapaikkoja ei saisi syntyä joka puolelle, vaan ne tulisi keskittää tietylle alueelle.

-Luvat olisivat lyhytaikaisia, korkeintaan muutaman kuukauden, ja alue tarkastettaisiin luvan päätyttyä. Näin varmistettaisiin, ettei pysyviä rakenteita pääse syntymään, ja niihin voitaisiin puuttua välittömästi. Lupa voidaan aina perua, eikä se anna oikeutta maapohjaan.
+Muutettiin hks:an siten, että ohjelmalveluyrittäjille voidaan myöntää tilapäisiä tukikohtapaikkoja vain virkistysvyöhykkeelle.

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

Esitettiin, että aikanaan luvatta rakennetuille rakennuksille ei tulisi tehdä käyttöoikeussopimuksia (tehtyjä laittomuksia ei voida hyväksyä jälkikäteen).

-Selvitetään tarkoin rakennusten käyttötarkoitus.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Jos luvattomien rakennusten joukossa on turvekammeja, jotka siirtyvät isältä paikkakunnalla asuvalle pojalle, voitaisiin ne hyväksyä edellyttäen, että kaikki korvaukset niistä maksetaan taannehtivasti.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Rakennusten ikimuistoiset nautinnat olisi selvitettävä.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Jos tavoitteiden ja toimenpiteiden kohta 8 hyväksytään, siihen on lisättävä ehto, että rakennuksille on hankittava myös kunnan rakennusluvat.

+Lisätty suunnitelmaan.

KALDOAVIN PALISKUNNAN KOKOUS 7.4.2003**6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**

Tavoitteiden ja toimenpiteiden kohta 7 esitetään muutettavaksi siten, että ohjelmalveluyrittäjille voidaan antaa lupia pitää tukikohtia lyhyen ajan kerrallaan vain virkistysvyöhykkeelle so. moottorikelkkaurien tai retkeilyreittien välittömään läheisyyteen.

+Muutettu suunnitelmaan, että virkistysvyöhykkeelle.

8 Kalavesien hoito ja kalastus

Tarkistettava, onko porotilalaissa mainintaa kalastuksesta.

-Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaissa (45/2000) mainitaan kalastus osana luontaiselinkeinoja.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Keskusteltava, onko mahdollista poistaa käytöstä Utsjoella uria, joille myönnetään paikkakuntalaisille kesäaikaisia maasto-liikennelupia.

-Keskustellaan asiasta muiden sidosryhmien kanssa.
+Muutettu suunnitelmaan myöhemmin sovitun mukaisesti siten, että kulku-ura poistetaan käytöstä välillä Puksajärvi-Njuohkarjärvi. Huom! Katso myöh. muutokset.

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

Keskusteltiin kohdan 9 esityksestä. Kammeja ei pidä kunnostaa. Jos niitä kuitenkin kunnostetaan, niin vain teiden tai reittien läheisyydessä sijaitsevia kammeja.

-Hks:ssa on mahdollistettu vanhojen kammien kunnostus paikkakuntalaisten käyttöön (max. 3 kpl Kaldoavissa) metsästyksen, kalastuksen ja marjastuksen tarpeeseen, mikäli projekti käynnistyy.
+Lisätty suunnitelmaan, että kunnostettavien kammien tulisi sijaita mahdollisuuksien mukaan teiden tai olemassa olevien kulku-urien läheisyydessä.

TILAISUUS JA EHDOTUS**MH:N KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN****KALDOAIVIN PALISKUNNAN KOKOUS 7.4.2003****13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus**

Fällijoen kämppää olisi entisöitävä.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Čohkavárrin vanhan erotusalueen kämppät voidaan purkaa.

-Kämpät on purettu ja alue siivottu kesällä 2003.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

NÄÄTÄMÖN JA MUDDUSJÄRVEN PALISKUNTIEN KOKOUS 8.4.2003**4 Vyöhykealuejako**

Sevettijärvi–Pulmankijärvi välinen alue on kokonaan virkistysvyöhykettä. Se on lähes kokonaan Näätämön paliskunnan kesä- ja syyslaidunalueita. Vyöhyke tulisi kaventaa vain reittien läheisyyteen.

+Muutettu suunnitelmaan.

6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Esitettiin, että lupien määrittelyn pohjaksi Metsähallitus kuulee alueen paliskuntaa ja tarpeen mukaan muita sidosryhmiä.

+Muutettu tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaa 7.

7 Porotalous

Suunnitelman esitykseen toivottiin voimakkaampaa muotoilua.

+Hks:n esitykseen lisättiin, että MH pyytää paliskunnilta lausunnot maankäyttöön liittyvissä asioissa.

Tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 2 esitettiin, että erityisen kiireisiä tutkimusaiheita on myös metsästyksen vaikutus porotalouteen.

+Lisätty suunnitelmaan.

8 Kalavesien hoito ja kalastus

Suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 2 esitettiin lisättäväksi yhteistyökumppaniksi myös koltien kyläkokous.

+Lisätty suunnitelmaan.

Suunnitelman suosituksiin esitettiin, että yhteistyötä norjalaisten kanssa olisi lisättävä.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

9 Riistanhoito ja metsästys

Ulkopaikkakuntalaisten metsästyslupiin tulisi lisätä, että isoille metsästyskoirille kuonokoppa olisi pakollinen.

-Metsähallituksen ulkopaikkakuntalaisille myöntämät luvat ovat riekkolupia. Metsästyksessä käytetään seisovia koiria.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Näätämön paliskunnan metsästysalue-rajoiukset olivat viime metsästyskaudella onnistuneet. Toivottavasti jatkossa saadaan neuvoteltua yhtä hyvin.

-Vuosittainen neuvottelukäytäntö jatkuu.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Muddusjärven paliskunnan alueella olisi tarvetta rajoittaa koirametsästystä pohjoisosassa laidunalueita.

-Sovitaan vuosittain metsästyksen järjestelyjä koskevissa neuvotteluissa. Kirjattu hks:an, että vuosittain koira-alueista neuvotellaan tarvittaessa tarkemmin paliskuntien kanssa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 5 todettiin, että paliskunta on virallinen neuvottelukumppani ja tarvittaessa kutsuu tokkakuntien edustajia mukaan neuvotteluihin.

-Aikaisempien toiveiden mukaan suunnitelmaan oli kirjattu, että Metsähallitus kutsuu paliskuntien tokkakuntien edustajia metsästyksen järjestelyjä koskeviin neuvotteluihin.
+Muutettu suunnitelmaan siten, että paliskunnat voivat tarvittaessa kutsua tokkakuntien edustajia neuvotteluihin.

NÄÄTÄMÖN JA MUDDUSJÄRVEN PALISKUNTIEN KOKOUS 8.4.2003**9 Riistanhoito ja metsästys**

Koiravaljakot ovat ongelmana. Käyttävät mm. Metsähallituksen autiotupia tukikohtinaan.

-Hks:ssa on todettu, että valvontaan tulisi saada lisää resursseja. Koiravaljakkoyritystoiminta on luvanvaraista, joten yrittäjien tulisi tehdä sopimus MH:n kanssa. Hks:n suosituksiin on kirjattu, että koiravaljakkotoiminta ei poronhoitoalueella voi olla jokamiehenoikeuteen perustuvaa toimintaa. Tämä vaatii muutoksia lainsäädäntöön. Asiasta on tiedotettu ympäristöministeriöön.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Esitettiin, että kulku kiinteistölle ja kiinteistöltä 5 km:n säteellä -sääntöä tulisi tiukentaa siten, että kulku kiinteistöltä voisi tapahtua tietyille järville tiettyjä kulku-uria pitkin 5 km:n sisällä.

+Muutettu suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 4.

Esitettiin, että mönkijäuria voisi kunnostaa, mutta ei autolla ajettaviksi.

-Suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 8 on kirjattu, että Metsähallitus voi rakentaa tarvittaviin kohtiin mönkijäpitkoksia, mikäli maaston kulumisen estäminen välttämättä vaatii.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Iijärven tien päässä sijaitseva veneenlaskupaikka on siivoton.

-Veneenlaskupaikka on kunnan hoidossa. Välitetään kuntaan tieto asiasta. Asiasta ilmoitettiin Inarin kunnan maanrakennusmestarille.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

KOLTTANEUVOSTON KOKOUS 9.4.2003**4 Vyöhykealuejako**

Sevettijärvi-Pulmankijärvi on kokonaan virkistysvyöhykettä. Se on lähes kokonaan Näätämön paliskunnan kesä- ja syyslaidunalueita. Esitettiin, että virkistyskäyttövyöhyke tulisi kaventaa vain reittien läheisyyteen.

-Asia on esitetty myös Näätämön ja Muddusjärven paliskuntien kanssa käydyissä neuvotteluissa.
+Muutettu aikaisempien (paliskuntien) esitysten mukaisesti suunnitelmaan.

6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 7 olisi tarkennettava, mikä on pisin aika pitää tilapäistä tukikohtaa. Esitettiin, että kaksi kuukautta on yläraja.

+Lisätty suunnitelmaan.

Lukuun 6.8 tavoitteisiin ja toimenpiteisiin lisätään, että MH on kiinteästi mukana Sevettijärven perinnetalon kehittämisessä.

+Lisätty suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohta 3.

Lukuun 6.8 tavoitteisiin ja toimenpiteisiin lisätään, että MH kannustaa luonto- ja kulttuurikeskushankkeen toteutumista Sevettijärvellä. MH lahjoittaa kulttuurikeskuksen rakentamiseen tarvittavan rakennuspuutavaran.

+Lisätty suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohta 4.

8 Kalavesien hoito ja kalastus

Suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 2 toivottiin lisättäväksi yhteistyö kolttien kyläkokouksen kanssa.

-Asia on esitetty myös Näätämön ja Muddusjärven paliskuntien kanssa käydyissä neuvotteluissa.
+Lisätty hks:an aikaisemman (paliskuntien) esityksen mukaisesti.

Suunnitelman suosituksiin lisättävä, että kolttien kyläkokous tulee ottaa mukaan kalastusalue neuvotteluihin kolta-alueella.

-Kalatalousneuvottelukunnan nimittää TE-keskus; kolttien edustaja mukana asiantuntijana. Lakisääteisen kalastusalueen jäseniä ovat kalastuskunnat, vesialueiden omistajat, ammattikalastajien edustajat ja virkistyskalastajien edustajat.
+Lisätty hks:n tavoitteisiin ja toimenpiteisiin; suositukset kohta 1.

TILAISUUS JA EHDOTUS	MH:N KOMMENTTI JA VAIKUTUS HKS:AN
KOLTTANEUVOSTON KOKOUS 9.4.2003	
9 Riistanhoito ja metsästys	
Neuvoteltaessa metsästyksen järjestelyistä ja seurannoista kolttaluueella kolttien kyläkokous otettaisiin mukaan neuvotteluihin.	-MH on kutsunut kolttien edustajan neuvotteluihin. +Lisätty tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 5.
10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen	
Koiravaljakot aiheuttavat Sevettijärven suunnalla ongelmia mm. käyttämällä autiotupia tukikohtinaan. Toimintaan olisi puututtava heti. Koirat ovat tappaneet myös poroja.	-Koiravaljakkoyrittäjien kanssa pyritään tekemään sopimus. Suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 12 on lisätty, että koiravaljakko-toiminta ei poronhoitoalueella voi olla jokamiehen-oikeuteen perustuvaa toimintaa. Tämä vaatisi muutoksia lainsäädäntöön. Asiasta on tiedotettu ympäristöministeriöön. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Lupaehdoissa olisi tarkennettava, missä saa ajaa paikallisen matkassa.	-Lupa-alue määritellään lupaan. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Tarkennettava, kuka on "alueen hyvin tunteva" opas.	-Oppaan on oltava paikkakuntalainen, ja oppaan on oltava mukana maastossa. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Tavoitteiden ja toimenpiteiden kohtaan 4 toivottiin muutosta siten, että kulku kiinteistölle ja kiinteistöltä 5 km:n säteellä -sääntöä tulisi tiukentaa siten, että kulku kiinteistöltä voisi tapahtua tietyille järville tiettyjä kulku-uria pitkin 5 km:n sisällä.	-Asia on esitetty myös aikaisemmin Näätämon ja Muddusjärven paliskuntien kanssa käydyissä neuvotteluissa. +Muutettu suunnitelmaan aikaisemman (paliskuntien) esityksen mukaisesti.
Jos uraluvan laajennuksia myönnetään, voisiko paliskunnille ilmoittaa, mihin lupia on myönnetty ja miten paljon.	-Käytännössä on erittäin hankala toteuttaa. Periaatteet erityisehtojen myöntämiseen on käyty läpi MH:n ja paliskuntien yhteistoimintapäivillä. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Hks:n tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 12 esitettiin lisättäväksi, että kolttien kyläkokous kannattaa lainsäädäntömuutosta koiravaljakolla liikkumiseen. Koiravaljakkotoiminta ei poronhoitoalueella voi olla jokamiehenoikeuteen perustuvaa toimintaa.	+Lisätty suunnitelmaan.
11.2 Malminetsintä ja kaivostoiminta	
Esitettiin suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin lisättäväksi suositukseksi, että kolttaluueella myös kolttien kyläkokouksen kanssa neuvoteltaisiin valtauslupahakemuksista.	+Lisätty suunnitelmaan.
11.3 Maa-ainesten otto	
Esitettiin, että lisätään kolttien oikeudet ottaa maa-aineksia.	+Lisätty hks:n tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohta 2.
14 Valvonta	
Esitettiin, että paliskunnat rahoitettaisiin valvontaan mukaan. Valvontaa tulisi tehostaa.	-Hks:n suosituksessa on toivottu lisää resursseja valvonnan tehostamiseen. Tiedonkulkua paliskuntien ja MH:n välillä kehitetään edelleen. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
YLEISÖTILAISUUS KAAMASESSA 9.6.2003	
Tilaisuuteen ei saapunut yleisöä.	

YLEISÖTILAISUUS SEVETTIJÄRVELLÄ 12.6.2003**6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**

Näätämöjoelle tarvittaisiin pikaisesti käymälöitä.

-Näätämöjen virkistyskalastuksen kehittämishanke on vireillä. Jos hanke toteutuu, rakenteita voidaan lisätä virkistysvyöhykkeelle.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

9 Riistanhoito ja metsästys

Miksi ulkopaikkakuntalaiset eivät saisi metsästä jollain alueella koirilla, kun paikkakuntalaiset saavat. Ulkopaikkakuntalaisten koirat ovat usein paremmin koulutettuja ja omistajansa hallinnassa kuin paikkakuntalaisten koirat. Poromiehiä ei saisi kuunnella liikaa tässä asiassa. Esitettiin, että metsästyslupa- ja kieltoalueista saataisiin kartat esim. kylän ilmoitustaululle.

-Sovitaan vuosittain metsästyksen järjestelyjä koskeissa neuvotteluissa, joissa ovat mukana riistanhoitoyhdistykset, paliskunnat, saamelaiskäräjät, paikalliset metsästyksessä ainakin osan toimeentulostaan saavat matkailuyrittäjät, mahdolliset ammattimetsästäjät ja kolttu-alueella kolttien edustaja.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Esitettiin, että moottorikelkan kylkeen kiinnitetään tarra, jos on lupa kuljettaa asetta kulkulla.

-Metsähallitus ei myönnä aseenkuljetuslupia. Ne myöntää nimismies. Luvat ovat hyvin rajallisia ja sidottuja tarkasti tietyille päivämäärälle ja kellonajalle.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Mönkijäuran Opukasjärvi-Ahvenjärvi-päähän olisi järjestettävä autojen pysäköinti siten, että autot eivät tukkisi mönkijäuraa. Lisäksi tarvittaisiin opasteita, joilla pysäköintiä ohjataan.

-Alue ei kuulu erämaa-alueeseen. Parkkipaikka-alueen kunnostaminen lisätään hankesuunnitelmaan.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Koiravaljakot ovat aiheuttaneet ongelmia. Koiria pidetään kylällä ilman lupaa. Koirien jätöksä on joka paikassa. Koiravaljakkoyrittäjät käyttävät autiotupia tukikohtinaan. Koirat laukottavat ja ovat jopa tappaneet poroja.

-Hks:n suosituksiin kohtaan 12 on kirjattu, että koira-valjakkotoiminta ei poronhoitoalueella voi olla jokamiehen-oikeuteen perustuvaa toimintaa. Tämä vaatii muutoksia lainsäädäntöön. Asiasta tiedotettu ympäristöministeriöön.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

Olisi yhdessä linjattava, mikä katsotaan sellaiseksi kolttatukikohdaksi, joka ei tarvitse Metsähallituksen lupaa (verkkosuojat yms.).

-Asiasta on pidetty kokous Ivalossa 7.10.2003.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

14 Valvonta

Valvontaa tulisi tehostaa.

-Suunnitelmassa on suositeltu lisää resursseja valvontaan.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

YLEISÖTILAISUUS UTSJOELLA 16.6.2003**9 Riistanhoito ja metsästys**

Teksti "Alueella kasvipeitteen kulumisen lähinnä porojen laidunnuksen vaikutuksesta vaikuttaa riistaeläinten ravinnon laatuun ja määrään." Porosta tehdään rikollinen. Poro ei ole tuhoeläin.

-Lause muotoillaan suunnitelmaan uudelleen.

+Muutettu suunnitelmaan.

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Kosteikkopaikoissa maastourat leviävät. Esitettiin, että Utsjoella maastourille rakennetaan maastoautopitkoksia.

-Pitkoksien rakentaminen kyllä estää luonnon kulumista, mutta toisaalta taas lisää liikkumista. Pitkokset ovat erittäin kalliita rakentaa. Jos kulku-uria lähdetään parantamaan, tulevat erämaalain tavoitteet vastaan.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

TILAISUUS JA EHDOTUS**MH:N KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN****YLEISÖTILAISUUS UTSJOELLA 16.6.2003****10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen**

Kaldoaivin paliskunta esitti kokouksessa 7.4., että erämaa-alueen halki menevän kesäaikaisen kulku-uran voisi poistaa käytöstä.

-Yleisötilaisuudessa ei esitetty vastalauseita. Kulku-ura poistetaan käytöstä välillä Puksajärvi–Njuohkarjärvi.
+Muutettu hks:an. Huom! katso myöhemmät muutokset.

Esitettiin, että näiden maastourien kohtalosta päättävän pitäisi käydä tutustumassa uriin ja mitä siitä seuraa, jos liikenne lisääntyy urien kunnostamisen myötä.

-MH:n ja ympäristöministeriön edustajat kävivät tilaisuutta seuraavana päivänä tutustumassa Mieraslompola–Vetsijärvi-väliseen maastouraan. Todettiin, että uria ei kunnosteta.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

Tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 8 (vanhat käyttöoikeussopimuksettomat rakennukset) esitettiin lisättäväksi, että rakennus on asumiskelpoinen rekisteröimishetkellä.

-Esityksessä on todettu: "Vanhoille käyttöoikeussopimuksettomille rakennuksille voidaan tehdä omistajan hakemuksesta käyttöoikeussopimukset, mikäli niiden tämänhetkinen kunto ja omistajat täyttävät seuraavat kriteerit: – –."
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Kuka tahansa voi olla kirjoilla paikkakunnalla. Tämä on ongelma, kun rakennuksille voidaan tehdä sopimus, jos on paikkakuntalainen.

-Esityksen muiden ehtojen tulee myös täytyä. Ei riitä pelkästään se, että on paikkakuntalainen.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

14 Valvonta

Esitettiin, että eri sidosryhmiä valjastetaan valvontaan mukaan (riistanhoitoyhdistykset, paliskunnat jne.). Keskusteltava kulkukorvauksista.

-Hks:n suosituksena on kirjattu valvonnan tehostamisen tarve.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Esitettiin, että kalastusalueen jäsenille annetaan valvontakoritteja. Kalastuksen valvontaan olisi saatava lisää resursseja.

-Hks:n suosituksena on kirjattu valvonnan tehostamisen tarve.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Kalastuskuntien ja Metsähallituksen yhteistyötä on lisättävä.

-Yhteistyötä kehitetään edelleen.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Olisi keskusteltava viranomaisten yhteis-palaverissa, miten valvontaa voisi tehostaa ja valvojien määrää lisätä.

-Hks:n suosituksena on kirjattu valvonnan tehostamisen tarve.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Poromiehet voisivat suorittaa valvontaa omien töidensä ohella.

-Hks:n suosituksena on kirjattu valvonnan tehostamisen tarve.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Metsähallitus voisi kouluttaa kaikki valvontaan osallistuvat yhteiskoulutuksella.

-Hks:n suosituksena on kirjattu valvonnan tehostamisen tarve.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Villejä leiripaikkoja pitäisi valvoa enemmän.

-Hks:n suosituksena on kirjattu valvonnan tehostamisen tarve.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Tiedusteltiin, miksi Metsähallitus ei valvo maastoajoneuvoliikennettä.

-Metsähallitus valvoo myös maastoajoneuvoliikennettä.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

UTSJOEN KALATALOUSNEUVOTTELUKUNNAN KOKOUS 7.7.2003**8 Kalavesien hoito ja kalastus**

Alueelle houkutellaan turisteja luonnonvarjoilla, joita paikalliset ovat käyttäneet satoja vuosia.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

UTSJOEN KALATALOUSNEUVOTTELUKUNNAN KOKOUS 7.7.2003**8 Kalavesien hoito ja kalastus**

Tenon kalastuksesta todettiin, että kotitalalle kuuluvat oikeudet on viety ihmisiltä pois.

-Tenon kalastus ei koske Kaldoaivin aluetta, vaikkakin on samaa vesistöaluetta.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Miksi MH tekee kalanistutuksia, kun se ei ole tarpeen?

-Istutuksia tehdään myös arvokkaiden kalakantojen – kuten esim. raudun – lisäämiseksi.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Hks:ssa esitetään, että kalastusrajoitusten tarpeellisuutta tulee seurata tarkoin koko ajan ja tehdä tarvittavat muutokset vuosittain. Ehdotettiin, että muutokset voisi tehdä harvemmin.

+Muutettu suunnitelmaan siten, että tarvittavat muutokset tehdään kolmen vuoden välein.

Muutoksia tehtäessä on otettava paikallisten kalastusoikeudet huomioon.

-Hks:n esitykset ja suositukset ovat voimassa olevan lainsäädännön mukaisia.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Hks:ssa esitetään, että kalakantojen luontainen lisääntyminen turvataan kalastusta säätelemällä. Tämä tarkoittaa sitä, että kalakantojen lisääntyminen turvataan paikallisten kalastusta säätelemällä. Paikallisten kalastuksen säätely ja yleiskalastusoikeudet loukkaavat, polkevat paikallisten asukkaiden oikeuksia.

-Kalastuksen säätely koskee kaikkia kalastajaryhmiä. Ulkopaiikkakuntalaisten kalastusta säädetään lupapolitiikalla; lupia myydään vain rajatuille alueille.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Hyvä, että lakia noudatetaan, mutta pidetään kiinni myös niistä oikeuksista, joita ei ole lakiin kirjattu.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Virkistyskalastuslupien myynti ja kalastuslain mukaiset yleiskalastusoikeudet loukkaavat paikallisten asukkaiden oikeuksia. Oikeusministeriön työryhmä on todennut, että yleiskalastusoikeudet ovat ristiriidassa perustuslain kanssa.

- Hks:n esitykset ja suositukset ovat voimassa olevan lainsäädännön mukaisia.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Kalatalousneuvottelukunta katsoo, että suunnitelman esitykset ja suositukset ovat voimassa olevan lainsäädännön mukaisia.

+Ei muita muutoksia suunnitelmaan.

EM. KOKOUKSEEN LIITTYEN 12.7. TOIMITETUT KOMMENTIT**8 Kalavesien hoito ja kalastus**

Kalaston tuotto on heikko. Vedet ovat karuja ja kirkkaita sekä etupäässä matalia, jotka lämpiävät kesäisin eräille kalalajeille liikaa. Asia on ollut tuttu jo viime vuosisadan alussa. Komiteamietinnössä 1921/20 s. 23 on kirjoitettu: "Kalastusta harjoitetaan yleisesti kaikissa vesissä (kolmen pohjoisimman kunnan alueella). Vaikka kalansaalis onkin huomattava, niin ei se näillä seuduilla riitä asukkaiden tarpeeksi, vaan on kalaa hankittava lisää joko Norjasta tai, kuten varsinkin Inarissa on mahdollista, pitäjän varsinaisista järvisädeistä. Komisionin tiedossa on, että kyläkunnille isojoissa tulevista omista kalavesistä on mahdollisuus saada vain osa vuotuista tarvetta." Vältettävä turhia kollisiotilanteita, olisi kalastuksen osalta odotettava vireillä olevien kiinteistömääritystoimitusten ratkaisuja erilaisista kalastusoikeuksista.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Hks:ssa todetaan, että ammattimainen kalastus on loppunut lähes kokonaan. Miten se on loppunut lähes kokonaan? Ketkä ovat Utsjoella ammattikalastajia? Porotalouden harjoittajat kalastavat porojen paimennuksen yhteydessä. Entiseen aikaan paimennettiin poroja kiinteästi. Nykyään käyvät etupäässä vasa merkkäamassa, joten kalastus saattaa jäädä vähäiseksi.

-Ammattimainen kalastus tarkoittaa sitä, että saalis myydään ja sillä on toimeentulon kannalta merkitystä.
+Ei muutosta hks:an.

TILAISUUS JA EHDOTUS**MH:N KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN****EM. KOKOUKSEEN LIITTYEN 12.7. TOIMITETUT KOMMENTIT****8 Kalavesien hoito ja kalastus**

Virkistyskalastajien osuutta verrataan vesialueen omistajan osuuteen. Tarkalleen ottaen se on kalastuslain vastainen ja yksityistä kalastusoikeutta loukkaava (omaisuuden suoja perusoikeuslaissa). Ihmetellä täytyy, miten MH:lla on niin suuri affiniteetti yksityiselle satoja vuosia kuuluneiden kalastusoikeuksien siirtämiseksi virkistyskalastajien käyttöön.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

"Nautintakalastusta harjoitetaan veden omistajan ohella." Tutkimukset osoittavat, että mm. Nuorgamin lohkokunnan alueella ovat kalastaneet selvityksen mukaan ainoastaan paikalliset asukkaat. Missähän veden omistajaksi itseään kutsuva on kalastanut? "Ei otettu kantaa omistajan (kai vedenomistajan) ja nauttijan? väliseen suhteeseen." Valmistuneissa / työn alla olevissa kalastus selvityksissä väite ei saa minkäänlaista tukea.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

INARIN KALATALOUSNEUVOTTELUKUNNAN KOKOUS 8.7.2003**8 Kalavesien hoito ja kalastus**

Hks:ssa todetaan, että "kalastus- rajoitusten tarpeellisuutta tulee seurata tarkoin koko ajan ja tehdä tarvittavat muutokset vuosittain". Muutokset voisi tehdä esimerkiksi kolmen vuoden välein.

-Asia on esitetty Utsjoen kalatalousneuvottelukunnan kokouksessa 7.7.
+Muutettu suunnitelmaan siten, että tarvittavat muutokset tehdään kolmen vuoden välein.

Tiedusteltiin, onko vesistöjen pH-arvoja tutkittu ja onko tuloksia mahdollisuus nähdä.

-Ympäristökeskus hoitaa vesien tilan seurannan. MH:lla on joitakin kenttäkäyttöisiä pH-mittareita. Tuloksia voi tiedustella ympäristökeskukselta. Hks:n suosituksissa kohtaan 2 on kirjattu, että tiedonvaihtoa ja yhteistyötä vesien tutkimuksissa tulee lisätä ympäristöviranomaisten kanssa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Ammattimaisen kalastuksen harjoittajille tulisi suunnitelmassa turvata kesällä kulkuoikeus tietyille ammattimaiseen kalastukseen soveltuvilla järville.

-Hks:n tavoitteisiin ja toimenpiteisiin kohtaan 5 on kirjattu, että Inarissa kuntalaisten kesäaikaisia maastoliikennelupia myönnetään luontaiselinkeinoon harjoittajille tietyille kulku-urille.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

Tulisi selvittää, voidaanko erämaa- alueelle sijoittaa kalastuksen harjoittamista helpottavia väliaikaisia laituri- ja perkausrakenteita.

-Kalastuksen tarpeisiin MH voi antaa luvan pitää taukopaikkaa tilapäisesti erämaa-alueella kalatalousneuvottelukuntaa ja paliskuntaa kuultuaan.
+Lisätty hks:n tavoitteisiin ja toimenpiteisiin: Jokamiehen-oikeudet ylittävään leiriytymiseen Metsähallitus voi antaa luvan pitää tilapäisesti taukopaikkaa (kota, laavu tai kevytrakenteinen laituri) kalastuksen tarpeisiin kalatalousneuvottelukuntaa ja paliskuntaa kuultuaan.

LAKISÄÄTEINEN NEUVOTTELU SAAMELAISKÄRÄJIEN KANSSA 21.8.2003**Yleistä**

Suunnitelma perustuu lainsäädännön virheelliseen tulkintaan.

-Juridiset virheet on pyritty korjaamaan aina, kun ne on tuotu suunnittelijan tietoon.
+Muutettu tarvittaessa suunnitelmaan.

Saamelaiden asemaa ei ole suunnitelmassa turvattu riittävästi.

-Metsähallituksen tehtävänä on sovittaa yhteen luonnon- varojen hoito, käyttö ja suojelu siten, että luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin edellytykset turvataan.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Ekonomista ja ekologista näkökulmaa painotetaan suunnitelmassa poronhoidon kustannuksella ja ns. luontomatkailua edistäen enemmän kuin laki vaatii.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

TILAISUUS, EHDOTUS METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN

LAKISÄÄTEINEN NEUVOTTELU SAAMELAISKÄRÄJIEN KANSSA 21.8.2003**Yleistä**

Kolttasaamelaiset ja kalastus ovat jääneet vähälle huomiolle. +Täydennetty hks:a.

1 Johdanto

Saamen kielessä ei ole lainkaan sanaa **erämaa**. Olisi korjattava teksti – uusi sana saamenkielessä. +Muutettu suunnitelmaan.

Myös johdannossa tuotava esille, että osa alueesta kuuluu koltta-alueeseen. +Lisätty suunnitelmaan.

Kolttasaamelaisilla on koltta-alueella kolttalain mukaisia oikeuksia, jotka eivät kuulu muille, joten koltta-alueen tulee näkyä kartalla. +Lisätty suunnitelman karttaan.

Hks:an olisi kirjoitettava suomenkielisten paikan-nimien rinnalle myös saamenkieliset nimet. +Lisätty suunnitelmaan saamenkieliset paikannimet sulkuihin suomenkielisen paikannimen rinnalle. Saamenkielinen nimi kirjoitetaan, kun paikannimi mainitaan ensimmäisen kerran.

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

Metsähallituksella on vyöhykkeistämisen perusteena ainoastaan erämaalain yksityiskohtaisissa perusteluissa oleva lause: "Alue voitaisiin suunnitelmassa myös jakaa käytön kannalta eri osiin", mikä perusteluissa viittaa metsäalueiden jakoon luonnontilaisiin ja luonnonmukaisesti käsiteltäviin. Erämaalain yhden perustamistarkoituksen – luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen – varjolla MH on kehitellyt esim. moottorikelkkailua. -MH:n valtakunnalliset suunnitteluohjeet ohjaavat myös vyöhykkeistämistä. +Ei muutosta suunnitelmaan.

Maankäyttö- ja rakennuslain osalta valtakunnallisten alueidenkäyttö-tavoitteiden sisältöön on lisätty asioita, joita siellä ei ole; tavoitteista on jätetty pois saamelaisten kotiseutualuetta koskeva määräys. +Täydennetty suunnitelmaan.

Saamelaiskulttuurin harjoittamiseen lasketaan kuuluvaksi perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys. +Lisätty suunnitelmaan.

MH:n tehtävä ei ole lain mukaan luontomatkailun kehittäminen. Onko erämaalain perusteluissa mainittu luontomatkailu? -Erämaalain (62/1991) tarkoituksena on erämaaluonteen säilyttäminen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten turvaaminen. Erämaalain yleisperusteluissa lukee: "Lapin luonnon tarjoamien retkeily- ja virkistysmahdollisuuksien turvaamiseksi ja kehittämiseksi sekä niiden matkailuvetovoiman säilyttämiseksi tarvitaan erämaita." Erämaalain yksityiskohtaisissa perusteluissa lukee: "Erämaa-alueiden perustamisella pyritään myös kehittämään luonnon monipuolista käyttöä ja sen edellytyksiä kuten esimerkiksi alueiden retkeily- ja virkistyskäyttämähallisuuksia ja metsien monipuolista käyttöä." +Ei muutosta suunnitelmaan.

4 Vyöhykealuejako

Hks:an kirjattava, että virkistysvyöhykkeen leveys on enimmillään 1 km (ei pelkästään näkyä kartoilla). +Lisätty suunnitelmaan: "Virkistysvyöhyke on enimmillään kilometrin levyinen. Käytännössä virkistysvyöhyke sijoittuu olemassa olevien reittien ja rakenteiden ympärille, liijärven ympärille sekä osittain Näätämojoen varteen."

Korjattava hks:an, mitä erämaan monipuolisen käytön edistäminen tarkoittaa: ei luontomatkailun edellytysten järjestämistä. -Erämaalain (62/1991) tarkoituksena on erämaaluonteen säilyttäminen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten turvaaminen. Erämaalain perusteluissa lukee: "Lapin luonnon tarjoamien retkeily- ja virkistysmahdollisuuksien turvaamiseksi –". (ks. vastaus edellä). +Ei muutosta suunnitelmaan.

TILAISUUS JA EHDOTUS

METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS HKS:AN

LAKISÄÄTEINEN NEUVOTTELU SAAMELAISKÄRÄJIEN KANSSA 21.8.2003**6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**

Tarkennetaan suunnitelmaan, mikä on Villin Pohjolan rooli.

-Villi Pohjola vastaa Metsähallituksen maksullisista luontomatkailupalveluista eli markkinoi ja myy matkailupalveluja. Tuotteita ovat mm. luontomatkat ja majoituspalvelut.
+Lisätty suunnitelmaan.

Käsitteet – kuten **luontomatkailu** ja **virkistyskäyttö** – olisi selvennettävä erämaalain, Metsähallitus-lain ja maastoliikennelain mukaisiksi. +Ei muutosta suunnitelmaan.

Matkailuyrittäjät voivat luovuttaa perustuslaissa saamelaisille turvattujen kalastus- ja metsästysoikeuksien lupia ulkopuolisille saamelaisia kuulematta. Saamelaiset eivät voi itse luovuttaa näitä oikeuksia ulkopuolisille. Metsähallitus ei voi siirtää lakisäateistä viranomaisvastuutaan paikallisille matkailuyrittäjille samalla, kun luovuttaa niiden myytäväksi moottorikelkkauralupia sekä kalastus- ja metsästyslupia matkailijoille. +Ei muutosta suunnitelmaan.

Jos Metsähallituksen tupien käyttötarkoitus muuttuu, olisi siitä neuvoteltava ao. alueen paliskunnan ja kolttien kanssa. +Lisätty hks:an, että muutoksista neuvotellaan alueen paliskunnan ja kolta-alueella kolttien kanssa.

7 Porotalous

Porotalouden historia -kappaleessa on vanhentunutta tietoa. Kappaletta voi muutenkin supistaa, sillä perusselvityksessä asiaa käsitellään laajemminkin.

+Muutettu suunnitelmaan.

Lause: "Lisäksi paliskunnalla ja poromiehillä on kämppiä eri puolella paliskunnan aluetta" antaa kuvan, että poromiehillä on kämppiä joka paikassa.

+Muutettu hks:an: "Lisäksi paliskunnalla on muutama porokämpä paliskunnan alueella."

8 Kalavesien hoito ja kalastus

Lause: "Osa siikaistutuksista on kirstoimatta, sillä istukkaita yleensä jaettiin kyläläisille, jotka suojellakseen 'omia' pyyntijärviä kertoivat istutusjärveksi jonkin muun veden nimen." Tätä ei tarvitsisi mainita.

+Poistettu suunnitelmasta osa tekstistä.

Ikimuiستoinen nautinta kuuluisi olla **ylimuiستoinen** nautinta.

+Muutettu suunnitelmaan.

On suuri puute, että koltilla ei ole lakiin perustuvaa oikeutta kalastusneuvotteluissa. Kolttien edustajia ei ole myöskään kuultu kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmia laadittaessa.

-Kalatalousneuvottelukunnan nimittää TE-keskus; kolttien edustaja mukana asiantuntijana. Lakisäateisen kalastusalueen jäseniä ovat kalastuskunnat, vesialueiden omistajat, ammattikalastajien edustajat ja virkistyskalastajien edustajat. Kalastusalue laatii käyttö- ja hoitosuunnitelman kalastusalueelle.
+Lisätty suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Saamelaiskäräjät voisi kirjoittaa, mitä vaikutuksia hks:n kalastukseen liittyvät esitykset merkitsevät käytännössä saamelaisille ja koltille.

-Metsähallitus voisi tämän perusteella yrittää muotoilla hks:an suosituksen, jossa saamelaisten ja kolttien asema kalastusasioista neuvoteltaessa otettaisiin paremmin huomioon.
+Ei muutosta, koska saamelaiskäräjät ei toimittanut ko. arviointia.

9 Riistanhoito ja metsästy

Miten metsästyslupien myynnissä turvataan saamelaisten oikeus harjoittaa luontaiselinkeinoja?

-Metsähallitus neuvottelee vuosittain metsästyslupajärjestelyistä ja koira-alueista riistanhoitoyhdistysten, paliskuntien, saamelaiskäräjien, metsästyksessä ainakin osan toimeentulostaan saavien paikallisten matkailuyrittäjien, mahdollisten ammattimetsästäjien ja kolta-alueella kolttien edustajien kanssa. Lupamäärä sovitaan sellaiselle tasolle, että ulkopaikkakuntalaisten harjoittamasta metsästyksessä aiheutuusi mahdollisimman vähän haittaa luontaiselinkeinojen harjoittamiselle.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

LAKISÄÄTEINEN NEUVOTTELU SAAMELAISKÄRÄJIEN KANSSA 21.8.2003**10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen**

Metsähallitus-asetuksen mukainen paikallisen väestön "oikeus" maastoliikennelupiin ei perustu laissa olevaan valtuutukseen. Sitä paitsi lupia myönnettäessä tulee eduskunnan pöytäkirjan mukaan tarkastaa, ettei luvista aiheudu maastoliikennelain 5 §:n mukaista vahinkoa. +Ei muutosta hks:an.

Koiravaljakkoyrittäjille ei tule myöntää lupia Kaldoaivin erämaa-alueelle.

-MH:n ja paliskuntien välisissä palavereissa on keskusteltu, että lupia myönnetään vain merkityille moottorikelkkaurille. Jos lupaa haetaan urien ulkopuolelle, pyydetään aina paliskunnalta lausunto. Jokamiehenoikeuteen (ei liiketoiminnalliseen) perustuva koiravaljakoilla liikkuminen ei tarvitse MH:n lupaa. Suunnitelmassa on todettu, että koiravaljakkotoiminta ei voi poronhoitoalueella olla jokamiehenoikeuteen perustuvaa toimintaa, ja liikkumisen säännöt pitäisi selvittää mahdollisia lainsäädäntömuutoksia varten. Asiasta on tiedotettu ympäristöministeriöön. +Ei muutosta suunnitelmaan.

Virkistysmoottorikelkkailusta voi aiheutua poronhoidolle enemmän kuin harmia.

-Muutettu suunnitelmaan: "– voi aiheutua poronhoidolle kuitenkin myös haittaa ja vahinkoa."

Hks:n esityksiin toivottiin kirjattavaksi, että MH pitää tärkeänä porojen vasoma-alueiden yksilöimistä ja rauhoittamista toukokuun ajaksi ja esittää, että alueellinen ympäristökeskus rauhoittaisi Kaldoaivin erämaan vasoma-alueet tuolloin kaikelta maastoliikenteeltä.

-Koska asia ei ole Metsähallituksen päätettävissä, sitä ei voi kirjata suunnitelmaan esityksenä. +Lisätty suunnitelmaan suosituksena, että Metsähallitus pitää tärkeänä porojen vasoma-alueiden yksilöimistä ja rauhoittamista toukokuun ajaksi. Metsähallitus tukee mahdollista paliskuntien hakemusta alueelliselle ympäristökeskukselle vasoma-alueiden rauhoittamiseksi kaikelta maastoliikenteeltä toukokuun ajaksi.

Esitettiin lihavoimilla merkittyä poistettavaksi kohdasta, jossa todetaan, että jokamiehen-oikeuksien perusteella kaikilla on oikeus liikkua omin voimin tai omatoimisesti **poroja, koiria tai hevosta** apuna käyttäen ilman aika- tai aluerajoituksia. +Muutettu hks:an.

15 Resurssit ja aikataulu

Saamelaiskäräjät vastustaa uuden huoltotuvan rakentamista.

-Mikäli hks vahvistetaan tällaisenaan ja lupa huoltotuvan rakentamiselle saadaan, tuvan sijoituspaikasta neuvotellaan paliskunnan ja kolttien kanssa. +Suunnitelmaan lisätty, että mikäli rakentamislupa saadaan, tuvan paikasta neuvotellaan paliskunnan ja kolttien kanssa.

16 Vaikutusten arviointi

Keskusteltava ympäristöministeriön edustajien kanssa, kirjoittaako saamelaiskäräjät jatkossa hoito- ja käyttösuunnitelmiin suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin.

-Asiasta on keskusteltu ympäristöministeriön kanssa ja sovittu, että Metsähallitus pyytää saamelaiskäräjiä tekemään arvion suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin. +Saamelaiskäräjät laatii hks:n liitteeksi arvion suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin.

Saamelaiskulttuurin turvaamisen kannalta tärkeimmät kysymykset hoito- ja käyttösuunnitelmassa koskevat poronhoitomahdollisuuksien turvaamista. Edelliseen olisi lisättävä myös kalastusmahdollisuuksien turvaaminen. +Lisätty hks:an.

Suunnitelmassa sanotaan, että osa poronhoitajista on saamelaisia. Suunnittelalueen paliskuntien poronhoitajista lähes kaikki ovat saamelaisia. +Muutettu hks:an.

Saamelaisten asema on heikentynyt vuoden 1991 jälkeen MH:n liikelaitostumisen ja kalastuslain muutoksen myötä. Maastoliikenne-, metsästys-, kalastus- ym. lupien myynti ja koiravaljakkotoiminta heikentävät saamelaisten oikeutta harjoittaa kulttuuriaan. Kun elinkeinojen harjoittamismahdollisuuksia kavennetaan, niin samalla saamenkielen käyttö kapenee. +Ei muutosta hks:an.

TILAISUUS JA EHDOTUS**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS HKS: AAN****INARIN JA UTSJOEN KUNTAKOHTAISTEN YHTEISTYÖRYHMIEN YHTEISKOKOUS 2.9.2003****9 Riistanhoito ja metsästys**

Koirien käyttö riekon metsästyksessä on rajoitettava minimiin, talvella ei tule sallia. Metsästysalueista on neuvoteltava kaikkien osapuolten kanssa.

-MH neuvottelee vuosittain metsästyslupajärjestelyistä ja koira-alueista riistanhoitoyhdistysten, paliskuntien, saamelaiskäräjien, metsästyksessä ainakin osan toimeentulostaan saavien paikallisten matkailuyrittäjien, mahdollisten ammattimetsästäjien ja kolttala-alueella kolttien edustajien kanssa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Metsähallituksella on oikea suuntaus, kun asioista neuvotellaan. Kevättalven koirametsästys on kiellettävä kokonaan tai rajoitettava minimiin.

-Kevätluvut myydään yrittäjien kautta, ja metsästäjän tai yrittäjän on oltava yhteydessä tokkakunnan edustajaan ennen metsälle menoa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Yksityismaanomistajia ei ole kuultu metsästysneuvotteluissa.

-Metsähallitus ei päätä yksityismaiden metsästysasioista.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Metsästyslakiin olisi saatava muutos, ettei maaliskuussa metsästetä riekkoa.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Saamelaiskäräjät on esittänyt koira-metsästystä poistettavaksi, vähintään tulisi rajata päivät, jolloin se olisi mahdollista. Metsästyksessä sovittava paliskunnan hallituksen kanssa, ei pelkästään poroisännän.

-MH neuvottelee vuosittain metsästyslupajärjestelyistä ja koira-alueista riistanhoitoyhdistysten, paliskuntien, saamelaiskäräjien, metsästyksessä ainakin osan toimeentulostaan saavien paikallisten matkailuyrittäjien, mahdollisten ammattimetsästäjien ja kolttala-alueella kolttien edustajien kanssa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

Toivottavasti paimentopaikat ja vuokra-alueet säilyvät.

-Erämaalaki ei aiheuta muutoksia; joustava käytäntö jatkuu.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Porovahdit käyttävät Paliskuntain yhdistyksen nimissä olevia kämppejä.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

15 Resurssit ja aikataulu

Onko Lyöttijärven uusi huoltotupa tarpeellinen?

-Mikäli hks vahvistetaan tällaisenaan ja lupa huoltotuvan rakentamiselle saadaan, tuvan sijoituspaikasta neuvotellaan paliskunnan ja kolttien kanssa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Paatsjoen paliskunnalla on muutaman kilometrin säteellä neljä kämppeä. MH:n huoltotuvat ovat oikeutettuja.

-Ks. edellinen vastaus.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

MUISSA YHTEYKSISSÄ ESILLE TULLEITA MUUTOS- JA LISÄYSEHDOTUKSIA**3 Hoidon ja käytön tavoitteet**

Kohdassa MH:lle yksinomaan tai keskeisesti kuuluvia tehtäviä ovat – – ”kalastuksen ohjaus (kalatalousneuvottelukuntaa kuullen)”.

-Muotoillaan uudelleen.
+Muutettu seuraavaan muotoon: Kalastuksen järjestäminen kalatalousneuvottelukunnan asettamien periaatteiden mukaisesti.

Metsähallitukselle yksinomaan tai keskeisesti kuuluvia tehtäviä ovat – – ”kolttalain asettamat tehtävät”.

+Lisätty suunnitelmaan.

5 Luonto- ja kulttuuriarvot

Tunturikoivikoiden elvytystä ei missään nimessä saa tehdä. Tunturit metsittyvät ja paljakat häviävät.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

MUISSA YHTEYKSISSÄ ESILLE TULLEITA MUUTOS- JA LISÄYSEHDOTUKSIA**6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**

Sevettijärvi-Näätämö-alueen ulko-opastetaulut uusitaan, tienvarsiopasteet perinnetalolle lisätään ja perinnetalon ympäristö raivataan.

-Ko. alueen opastus on tärkeä osa Kaldoaivin erämaa-alueen opastusta.
+Lisätty suunnitelmaan.

7 Porotalous

Kaldoaivin paliskunnan osalta erämaan hks:ssa on otettava huomioon 1986 paliskunnan ja ympäristöministeriön yhteisesti sovittu ja myös karttaan merkitty paliskunnan vasoma-alue, jossa olisi kielletty moottorikelkoilla liikkumista toukokuun 2. päivästä alkaen toukokuun loppuun saakka. Kielto koskisi myös luontaistalouden harjoittajia. Huom. Maastoliikennelain 5 §:ssä on maininta haitoista, mutta porotaloudessa haitanteko on vaikeasti määriteltävissä, koska haitat näkyvät vasta seuraavana syksynä erotusten alettua ja silloinkin syytä on vaikea juridisesti osoittaa. Tai vaihtoehtoisesti maastoliikennelakia olisi muutettava siltä osin. Kelkkailukiellon sijaan pitäisi hakea tarvittaessa erikseen ajolupaa, jota myönnettäisiin ainoastaan erittäin painavista syistä.

+Lisätty suunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin suosituksena, että Metsähallitus pitää tärkeänä porojen vasoma-alueiden yksilöimistä ja rauhoittamista toukokuun ajaksi. Metsähallitus tukee mahdollista paliskuntien hakemusta alueelliselle ympäristökeskukselle vasoma-alueiden rauhoittamiseksi kaikelta maastoliikenteeltä toukokuun ajaksi.

Suunnitelmassa suositellaan, että "eläincohtaisen tuen vaikutukset porotalouteen tulisi tutkia". Metsähallitus ei saisi puuttua asiaan millään tavalla. Säätölee, kuka saa omistaa poroja ja kuka ei.

-Asia tullut esille saamelaiskäräjien kanssa käydyissä keskusteluissa, ja he näkivät tärkeäksi nykyisten eläincohtaisen tukien vaikutusten tutkimisen. Asia kirjattiin hks:an suosituksena juuri siksi, että se ei ole Metsähallituksen toteutettavissa oleva asia.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Porotalouden historia -osiossa on virheellistä tietoa Vađatin aidasta. Aidan paikan muuttumiseen vaikuttivat poliittiset syyt.

-Tieto on peräisin Kaldoaivin asutus- ja elincoinohistoriaa -julkaisusta (Länsman 2000).
+Ei muutosta suunnitelmaan.

8 Kalavesien hoito ja kalastus

Siikaistutuksia ei ole paikalliset toivoneet vaan MH:n miehet ovat tuoneet ajatuksen paikkakunnalle.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

9 Riistanhoito ja metsästys

Kohdassa pitää huomioida että riekoille on hyötyä porojen kaivuusta, koska niiden on huomattavasti helpompi saada marjavarpuja hyödynnettyä porojen kaivamalta, useimmiten paksun lumen alta. Poro ei syö riekköjen lailla talvella varpuja.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Koirametsästys ei kuulu poronhoitoalueelle.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Hirvikantojen hoitamiseksi nuolukivien levittäminen on tehtävä huhtikuun loppuun mennessä, jotta välttyään häiritsemästä eläinten kevätmenoja.

+Lisätty suunnitelmaan: "Nuolukivien sijoittaminen tulee tehdä keväällä viimeistään ennen huhtikuun loppua."

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Näätämön Palovaaraan on jonkin verran haitallista maasto-ajoa vanhaa huoltouraa pitkin. Ura on levinnyt paikoin hyvinkin leveäksi.

-Uran kunnostamisesta tehdään erillinen suunnitelma.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Lisätään hks:an, että sevettijärveläisille voidaan myöntää kesäaikaista maastoliikennelupia mönkijällä kulkemiseen Sevettijärveltä Opukasjärvelle ja näätämöläisille Näätämöstä Kallokoskelle olemassa oleville urille.

+Lisätty suunnitelmaan.

TILAISUUS JA EHDOTUS**MH:N KOMMENTTI, VAIKUTUS HKS:AN****MUISSA YHTEYKSISSÄ ESILLE TULLEITA MUUTOS- JA LISÄYSEHDOTUKSIA****10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen**

Aikaisemmasta lupakäytännöstä poiketen maapuun ottolupa ei sisällä enää automaattisesti maastoliikennelupaa. Kuitenkin maastoliikennelupa sisältyy puulupaan, jos puut kuljetetaan tarkoin rajatulta, maastoon merkityltä pystyleimikolta suoraan kiinteistölle.

+Muutettu suunnitelmaan.

13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus

Rajavartiolaitoksen tupien vuokrasopimuksista ei ollut mainintaa suunnitelman esityksissä.

+Lisätty suunnitelmaan, että MH jatkaa alueella sijaitsevien rajavartiolaitoksen tupien vuokrasopimuksia.

15 Resurssit ja aikataulu

Vuotuisiin kustannuksiin lisätään kalavesien hoito.

+Lisätty suunnitelmaan.

Metsähallitus voi rakentaa yhden uuden huoltotuvan Kaldoavien erämaa-alueelle.

-Asia on ratkaistavana korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Mikäli lupa huoltotuvan rakentamiselle saadaan, sen sijoituspaikasta neuvotellaan paliskuntien ja kolttien kanssa.
+Lisätty suunnitelmaan.

16 Suunnitelman vaikutusten arviointi

Lisätään **Ekologiset vaikutukset** -kappaleeseen (Suunnitelman vaikutukset niihin luontotyypeihin ja lajeihin, joiden perusteella alue on otettu Natura 2000 -suojelualueverkostoon) lihavoidulla korostettu teksti: "Lisäksi suunnitelma turvaa Natura-verkoston luontotyyppien ja lajien säilymistä jatkossakin muun muassa maastoliikenteen ohjauksella, polttopuun oton ohjauksella – –".

+Lisätty suunnitelmaan.

Lisätään kohtaan Suunnitelman vaikutukset niihin luontotyypeihin ja lajeihin, joiden perusteella alue on otettu

Natura 2000 -suojelualueverkostoon seuraava teksti: "Euroopan unionin komissio hyväksyi alueen lopullisesti EU:n suojelualueverkostoon luontodirektiivin perusteella 22.12.2003."

-Euroopan unionin komission hyväksyntä tuli suunnitelman teon aikana.
+Lisätty suunnitelmaan.

Muuta

Tiedonkulkua Metsähallituksesta paikallisten ja matkailijoiden suuntaan voisi vielä parantaa.

-Metsähallitus pyrkii jatkuvasti parantamaan tiedonkulkua eri sidosryhmien suuntaan.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Paikannimiä ei saa mennä muuttamaan karttoihin. MH on omalta osaltaan vaikuttanut siihen, että nimet ovat muuttuneet.

-Metsähallitus pyrkii omalta osaltaan turvaamaan paikannimien säilymistä mm. julkaisemalla laajan nimistöselvityksen alueen perusselvityksessä.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Poronhoitoalueen pohjoisimmalle osalle (13 paliskuntaa) tehtiin talvilaidunten uusintainventointi vuosien 1999–2003 välisenä aikana. Tulokset on julkaistu vuonna 2004 (Kumpula ym. 2004). Täydennetään suunnitelmaan.

+Täydennetty suunnitelmaan.

Yhteenveto kirjallisen lausuntokierroksen palautteesta ja lausuntojen huomioon ottaminen suunnitelmassa

Suunnitelmasta vuonna 2004 saadut lausunnot

Metsähallitus (MH) lähetti lausuntopyynnön kaikkiaan 43 organisaatiolle, sidosryhmälle ja järjestölle. Niistä 33 antoi lausunnon. Lausunnot perustuvat hoito- ja käyttösuunnitelma (hks) -luonnoksen 28.6.2004 päivättyyn versioon. Seuraavassa on esitetty lausunnonantajien kommentit aihepiireittäin, Metsähallituksen mahdolliset kommentit sekä vaikutus suunnitelman sisältöön. Kommentin lopussa suluissa on kommentin antanut taho tai tahot. rhy = riistanhoitoyhdistys.

Loppuun on kirjattu saamelaiskäräjien arviosta ja lausunnosta sellaiset esitykset ja kommentit, joita Metsähallitus on kommentoinut ja jotka ovat mahdollisesti vaikuttaneet suunnitelman sisältöön. Arvio ja lausunto ovat kokonaisuudessaan liitteessä 1.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
Yleistä Hks-luonnoksesta todettiin, että siinä on huomioitu paliskuntien kanssa käydyissä neuvotteluissa esitetyt asiat. (Näätämön paliskunta)	-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Suojelun tarve ei ole muodostunut paikallisten tai kuntalaisten taholta tapahtuneen alueen hyödyntämisen tai heidän johdosta tapahtuneen liikkumisen/käyttämisen tarpeesta. (Inarin rhy)	-Erämaa-alueen yksi päätarkoitus on luontaiselinkeinojen turvaaminen, ja laajat rauhalliset ja syrjäiset alueet ovat luontaiselinkeinoille tärkeitä. Lainsäädännöllä on pyritty turvaamaan tällaisten alueiden säilyminen. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Kyseessä on ulkopuolisten ja vielä alueellamme olevien erityispiirteiden säilyttämisen tarve? (Inarin rhy)	+Ei muutosta suunnitelmaan.
Rhy ei vastusta mainittujen suojelualueiden perustamista, mikäli metsästykseseen liittyvät oikeudet ja mahdollisuudet säilyvät nykyisellään. (Inarin rhy)	-Erämaa- ja soidensuojelualue on jo perustettu. Metsästykseseen liittyviä oikeuksia ei ratkaista hks:ssa, sillä metsästyslaki on sama erämaa-alueella ja sen ulkopuolella. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Suomen erämaat on perustettu säilyttämään sekä luonnon- että kulttuuriarvoja. Erämailta ei edellytetä kuitenkaan täydellistä koskemattomuutta. Niitä voidaan käyttää ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa myös sosiaalisesti kestäväällä tavalla toimeentuloa ja virkistystä tuottavaan toimintaan. (Lapin TE-keskus)	-Hks pyrkii siihen, että eri tahot voisivat ilman suurempia ristiriitoja käyttää erämaa- ja soidensuojelu- aluetta. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Tälle erämaa-alueelle ei ole aikaisemmin laadittu hks:a. Useamman vuoden kestänyt suunnitteluprosessi on tuottanut laajassa vuorovaikutuksessa kattavan maankäytön vyöhykejakoon perustuvan asiakirjan. (Lapin TE-keskus)	-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Hks turvaa myös alueen perinteiset elinkeinot ja paikkakuntalaisten oikeudet. Lisäksi alueelle mahdollisesti ohjattava muu toiminta tulee suorittaa poroelinkeinojen mielipiteet huomioiden. Laaditun luonnoksen mukainen hks rakentaa vahvan perustan niille suunnitelmille ja eri toimintojen toteutuksille, joita alueella olisi tarkoitus tulevaisuudessa toteuttaa. Erämaa luo Lapille positiivista imagoa. (Lapin TE-keskus)	-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>Yleistä Erämaalain lähtökohdat sen ensimmäisen pykälän mukaan turvaavat hyvin paikallisten oikeudet ja myös lausunnolla oleva suunnitelma on suhteellisen hyvin suuntautunut lain hengen mukaisesti. Joihinkin asioihin riistanhoitoyhdistys haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota (asiat esitetty aihepiireittäin). Se miten hks pystyy torjumaan alueeseen kohdistuvia uhkia jää nähtäväksi. Lausunnossa toivotaan lisäksi saumatonta yhteistyötä paikallisten asukkaiden ja aluetta hallinnoivien viranomaisten välille. (Utsjoen rhy)</p>	+Ei muutosta suunnitelmaan.
<p>Ko. alue on paikkakuntalaisille tärkeää poronhoito-, metsästys-, hillastus- ja virkistys- aluetta. Osa alueesta kuuluu kolttaluonnon alueeseen ja koetaan tärkeänä kolttakulttuurin säilymisen edellytyksenä. (Vätsärin paliskunta)</p>	+Ei muutosta suunnitelmaan.
<p>Erämaa-aluetta ei saa käsitellä yhtenä kokonaisuutena soidensuojelualueen ja Tuuruharjun harjijensuojelualueen kanssa, koska ne on perustettu eri lainsäädäntöjen perusteella. Kun MH itsekin lausuntopyyntönsä korostaa soidensuojelualueen merkittävyyttä, on syytä pitää se omana alueenaan. Kalastusalue näkee soidensuojelun kuuluvan erämaalain ulkopuolelle ja haluaa Kaldoavain pysyvän erämaalain alaisena. (Utsjoen kalastusalue)</p>	<p>-Kaldoavain erämaa-alue, Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue sekä Tuuruharjun harjijensuojelualue kuuluvat samaan Natura-alueeseen, joten on perusteltua tarkastella niitä yhtenä kokonaisuutena. Tästä huolimatta kullakin alueella on oma kansallinen lainsäädäntönsä, jota ei suunnitelmalla pystytä eikä pyritä muuttamaan: Erämaa-alueen suojeleminen toteutuu erämaalain perusteella, soidensuojelualueen suojeleminen luonnonsuojelulain perusteella ja harjijensuojelualueen suojeleminen maa-aineslain perusteella. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Lausuntoja on pyydetty tahoilta, joilla ei ole laillisia osuuksia tai oikeuksia käsiteltävään alueeseen mm. kyläyhdistykset ja erilaiset yrittäjät, joilla on tietysti vain omia taloudellisia etuja ajettavanaan. Esim. kalastuskunnat on jätetty ulkopuolelle. Lausunnonantajien määrän suhteen saamelaisien oikeudenomistajien ja alueen käyttäjien lausunnoilla ei ole suurtakaan painoarvoa, ellei niitä aseteta erityis-asemaan lausunnonantajina. Näin voisi arvioida sen olevan mahdollista koska erämaalailla on tarkoitus suojella saamelaista kulttuuria ja elinkeinoja joka lienee lainsäätäjän tarkoitus. (Utsjoen kalastusalue)</p>	<p>-Metsähallitus pyrkii siihen, että mahdollisimman moni saa äänensä kuuluville suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma pyrkii siihen, että eri tahot voisivat ilman suurempia ristiriitoja käyttää erämaa- ja soidensuojelu- aluetta. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Lausunnossa on kiinnitetty huomio metsästykseseen ja kalastukseen siinä mielessä kuin ne esiintyvät hks-luonnoksessa. Tenojoen kalastussääntöön on kiinnitetty huomiota siksi, että alueen vesistöjen kalastussäännöt ovat sidoksissa osittain Tenojoen kalastussopimukseen ja sääntöön. Suorat lainaukset oikeusministeriön työryhmämietinnöstä 2002:7 osoittavat, että valtakunnan parhaat juristit ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että Tenojoen säännöstössä on monia määräyksiä, jotka ovat perustuslain vastaisia. (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)</p>	<p>-Suunnittelun lähtökohdaksi on olemassa oleva lainsäädäntö. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks on yleensä ottaen laadittu hyvin eri tahoja kuunnellen. Laitos pitää hyvänä sitä, että hoidon ja käytön seurantaan esitetään pysyvien päätösten sijaan pysyvää prosessia. Hks:a tulee tarkistaa vähintään 10–15 vuoden välein osallistavan suunnittelun periaatteella. Kuitenkin suunnittelun päälinjat on tarkoitettu mahdollisimman pysyviksi. Yhteenvedossa todetaan, että laitos pitää hks-luonnosta porotalouden, kalastuksen ja metsästyksen järjestelyiden osalta hyvänä. MH noudattaa suunnittelussa kaikkia voimassa olevia lakeja ja asetuksia sekä pyrkii olemaan esityksissään oikeudenmukainen. Hks ei merkittävästi muuta alueiden käyttöä tai luonnonsuojelullista tilaa eikä erämaaluonnetta. Hks:n pääpaino onkin erilaisten uhkien torjumisessa ja niihin varautumisessa, jotta erämaalain ja soidensuojelulain päätavoitteet eli tavoiteltavat ympäristövaikutukset toteutuvat myös pitkällä tähtäyksellä. Luonnonsuojelun näkökulmasta suunnitelma-luonnoksen esitykset edistävät erämaa-alueen ja soidensuojelualueen ja siten osaltaan myös Natura 2000 -suojelualueverkoston luonnonsuojelun säilymistä. (RKTL)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	MH:N KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>Yleistä Työ on vaatinut taustaselvityksineen huomattavan työpanoksen ja itse hks on huolellisesti ja asiantuntevasti laadittu. Se on sekä rakenteeltaan että kieliasultaan selkeä, millä on tässä tapauksessa aivan erityinen merkitys, sillä huomattava osa niistä, joita hks koskee, on saamenkielisiä. Heidän näkemyksensä alueiden käytöstä on saatu kuulemistilaisuuksissa ilmeisen edustavasti esille. Tapa, jolla kuulemistilaisuuksissa esitetyt kannanotot, MH:n vastaukset niihin sekä maininta siitä, miten kannanotot ovat vaikuttaneet suunnitelmaan, on erittäin informatiivinen. (Metla)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks noudattaa hyvin erämaalain ja soidensuojelulain tavoitteita. Selvää on, ettei hyväkään hks voi ratkaista kaikkia tyydyttävällä tavalla kaikkia ongelmia. Ehkä merkittävien niistä koskee poronhoidon ja luontomatkailun suhteita. Paliskunnat korostavat ymmärrettävästi luontomatkailun tiukkaa rajoittamista tietyille suppeille alueille, kun taas matkailuyrittäjät toivovat enemmän liikkumatilaa. Kysymys on ongelmallinen, sillä huomattava osa luontomatkailuyrittäjistä on itse saamelaisia, ja luontomatkailu on selkeästi kasvava toimiala, kun taas poronhoito on menettänyt entistä taloudellista (ei kuitenkaan kulttuurista) merkitystään poronlihan alhaisen hintatason vuoksi. (Metla)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. Hks pyrkii siihen, että eri tahot voisivat ilman suurempia ristiriitoja käyttää erämaa- ja soidensuojelualuetta. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks on yleisesti ottaen asianmukainen ja monipuolinen ja takaa ymmärtääksemme kuntalaisten alueen tarkoituksenmukaisen hyöty- ja virkistyskäytön. Painotamme kaikkien kuntalaisten oikeutta alueen käyttöön, myöskin sellaisten, joilla ei ole poroja, ei ylimuistoisia saamelais- eikä kolttaoikeuksia, ei matkailuyritystä eikä ole luontaiselinkeinon harjoittaja. (Utsjokisuun kyläyhdistys ry)</p>	<p>-Erämaa-alueen yksi pää-tarkoitus on luontaiselinkeinojen turvaaminen. Hks pyrkii siihen, että eri tahot voisivat ilman suurempia ristiriitoja käyttää erämaa- ja soidensuojelualuetta. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelma on suurelta osin tasavertainen ja kattava, ja toivottavasti takaa kuntalaisille alueen järkevän hyöty- ja virkistyskäytön. (Tenonlaakson yrittäjät)</p>	<p>-Ks. edellinen MH:n kommentti. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelmaa voidaan kokonaisuutena pitää hyvin laadittuna, ja riistanhoitopiiri hyväksyy pääpiirteissään asetetut tavoitteet ja esitykset, koska ne näyttävät luontevasti tukevan alueiden perustamistarkoituksia. (Lapin riistanhoitopiiri)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Muutoin ja yksityiskohdiltaan riistanhoitopiiri viittaa liitteinä seuraaviin Inarin ja Utsjoen riistanhoitoyhdistysten lausuntoihin niihin yhtyen ja haluaa korostaa jatkuvan yhteistyön tärkeyttä sidosryhmiin, kuten em. riistanhoitoyhdistyksiin, mikä aivan ilmeisesti on suunnitelman mukaan MH:n tarkoituskin. Suunnittelun alueen riistanhoidollinen tila on nyt varsin hyvä ja hks:n toteutus sitä edelleen tukee, mutta jos alueella ilmenee ongelmia, ottanette yhteyttä myös riistanhoitopiiriin, jotta voidaan ryhtyä mahdollisiin metsästyslain mukaisiin toimiin. (Lapin riistanhoitopiiri)</p>	<p>+Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Paliskunnalla ei ole huomauttamista hoito- ja käyttösuunnitelmaan. (Muddusjärven paliskunta)</p>	<p>+Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Kyläläisillä ei ole huomauttamista hoito- ja käyttösuunnitelmaan. (Kaamasen kyläyhdistys ry)</p>	<p>+Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelmassa on huomioitu hyvin sidosryhmien antamat palautteet. Erämaa-alueiden perustamistarkoitus tulee olla suunniteltujen toimintojen lähtökohdana. Taloudellisten toimintojen edellytysten kehittämisen tulee olla päätavoitteiden saavuttamisen tuomaa lisäarvoa alueelle. (Kolttien kyläkokous)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
Yleistä	
Utsjoki on Suomen ainoa saamelaisenemmistöinen kunta, jossa kalastuksella, porotaloudella ja muilla luontaiselinkeinoilla on väestön toimeentulossa suhteellisesti suurempi merkitys kuin muualla Lapissa. Nämä perinteiset elinkeinot ovat perusta kestävän ja kehittyvän saamelaiskulttuurin harjoittamiselle, ja ne turvaavat myös saamenkielen säilymisen ja monia muita kulttuurin olennaisia osia, kuten käsityötaito ja ruokaperinne. (Utsjoen kunta)	+Ei muutosta suunnitelmaan.
Lausunnossa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi Utsjoen kunta esittää, että Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen Utsjoen toimipisteen toiminnallisia resursseja lisätään yhdellä (1) henkilötyövuodella hyvän luonnonkäytön ja kestävän kehityksen periaatteiden toteuttamiseksi ohjauksen, neuvonnan ja valvonnan tekemiseksi koskien retkeilyä, kalastusta, metsästystä ja muuta luonnonkäyttöä. (Utsjoen kunta)	-Ei voida vaikuttaa tällä suunnitelmalla. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelmassa painotetaan alueiden moninaiskäyttöä luonnon virkistyskäyttöön ottamatta lain mukaisesti ja asianmukaisesti huomioon saamelaisporonhoidon tarpeita, oikeuksia ja etuja. Mikäli hks vahvistettaisiin nykyisessä muodossaan, se olisi ristiriidassa MH:lle ehdotettujen yhteiskunnallisten veloitteiden kanssa saamelaisten osalta. Hallituksen esityksessä laiksi Metsähallituksesta (HE 154/2004 vp) ehdotetaan (4 § 2 momentti) säädettäväksi seuraavaa: ”Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovittava yhteen saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitetulla saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan – –.” Lainkohdan yksityiskohtaisten perustelujen mukaan saamelaisten kulttuuriin kuuluvaksi katsottaisiin myös saamelaisten perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys. (Kaldoavin paliskunta)	+Ei muutosta suunnitelmaan.
Kyläyhdistys yhtyy Kolttien kyläkokouksen ja Vätsärin paliskunnan antamiin lausuntoihin. (Näätämön kyläyhdistys ry)	+Ei muutosta suunnitelmaan.
Tiivistelmä	
Tiivistelmään tulee lisätä, että Kaldoavin alue on tärkeä myös luontaiselinkeinoille. Luontaiselinkeino toimintaa tulee tarkastella laajasti ajansaatossa tapahtuvien muutostarpeiden mukaisesti käsittäen toimenpiteitä, jotka luontaiselinkeinolain mukaan ovat varsinaisia luontaiselinkeino toimintoja ja toimia joita voidaan luontaiselinkeino tilalla oheistoimintana harjoittaa, kuten matkailu/ohjelmalvelut, pienimuotoinen tilalla tapahtuva jalostus ja käsityöt. (Utsjoen kunta)	-Lisätään tiivistelmään, että alue on tärkeä luontaiselinkeinoille. +Täydennetty suunnitelmaan.
1 Johdanto	
Maakuntakaavan valmistumiseen asti alueella on voimassa Lapin seutukaava rakennuslaissa säädetyin oikeusvaikutuksin. Maankäyttö- ja rakennuslain maakuntakaavaa koskevaa viranomaisen edistämismuutetta ei sisälly rakennuslain mukaiseen seutukaavaan. Suunnitelman seutukaavan oikeusvaikutuksia koskevaa osuutta on tältä osin syytä tarkistaa. Myös seutukaavan sisältöä tämän alueen osalta tulisi kuvata. (Lapin liitto)	-Oikeusvaikutuksiltaan seutukaava vastaa maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) siirtymäsäännösten mukaan maakuntakaavaa. Seutukaava on monilta osin vanhentunut, ja uuden maakuntakaavan valmistelu on jo pitkällä. +Täydennetty suunnitelmaan.
Teknisesti pitkälle kehittyneiden maiden päättäjät eivät tahdo nähdä eivätkä ymmärtää perinteisten elinkeinon merkitystä äärialueiden toimeentulolle. Toisaalta siellä erämaakäsitys poikkeaa meidän käsityksestämme. Vallalla on ns. amerikkalainen erämaakäsitys, joka näkee erämaan koskemattomana alueena, jossa korkeintaan käydään seikkaillessa. Meille taas erämaa on aina ollut luontainen taloudellisen toiminnan alue ja tärkeä toimeentulon lähde. (Utsjoen rhy)	-Erämaa-alueen yksi päätarkoitus on luontaiselinkeinojen turvaaminen. +Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>1 Johdanto Hks:ssa sanotaan, että saamelaiset eivät ole asuneet kiinteästi suunnitelma-alueella. Tämä ei tietenkään pidä paikkaansa, koska ympäri suunnitelma-alueita ja erityisesti järvien rannoilla on pitempiäaikaisia asuinpaikkoja. Nykyinen jokivarsiasutus on nuorempaa, ehkä alle 300 vuotta. Hks:a laadittaessa ei ole käytetty riittävästi saamelaisten historiaa käsitteleviä lähdeaineistoja tai asiantuntijoita. (Utsjoen kalastusalue)</p>	<p>-Suunnitelmassa todetaan, että erityisesti metsä- ja porosaamelaiset ovat ainakin osan vuodesta asuneet metsissä ja tuntureilla vaihtaen asuinpaikkaa riistan, kalantulon ja laidunten mukaan, ilman pysyvämpää kiinteää asuinpaikkaa. Tällä ei tarkoiteta sitä, etteivätkö he olisi asuneet alueella pysyvästi. Paimentolaiseen sekä riista- ja kalakantojen hyödyntämiseen erikoistuneeseen elämäntyyliin ei vain kuulunut kiinteä asuinpaikka. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Erämaa-alueita tulee käsitellä omana erillisenä kokonaisuutena. Alueen liittäminen kokonaisuudessaan tai kytkeminen muiden kuin erämaalain mukaan perustettuihin suojelualueisiin ei ole perusteltua, koska toimintojen ohjaaminen laajalla erämaa-alueella muuttuu vaikeaksi ja monimutkaiseksi. Tulee epätietoisuutta mitä lainsäädäntöä eri tilanteissa tulkitaan. (Utsjoen kunta)</p>	<p>-Suunnitelmassa on seikkaperäisesti kerrottu, mitä lakeja noudatetaan erämaa-alueella ja mitä soidensuojelualueella. Koska molemmat alueet on kuitenkin suunniteltava ja ne muodostavat luontonsa ja kulttuurinsa puolesta yhtenäisen kokonaisuuden (soidensuojelualue sijaitsee suurelta osin erämaa-alueen sisällä), joka suunnitellaan yhdellä kertaa, suunnitelmien yhdistämisen on katsottu helpottavan tiedon löytämistä ja vähentävän paperimäärää. Samaten hks:n esityksissä mainitaan aina perusteluissa, mihin lakiin esitys perustuu erämaa-alueella ja mihin soidensuojelualueella. Lisäksi jokaisessa suunnitelman kartassa näkyy erämaa- ja soidensuojelualueen sijainti. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelmaa lukiessa kaipaisi tietoa siitä, kuka/ketkä sen ovat kirjoittaneet. Jos kirjoittajat haluavat pysyä anonyymeinä, olisi kuitenkin mukava esim. alku- tai loppusanoissa mainita, millainen työryhmä suunnitelmaa on koostanut. (Lapin ympäristökeskus)</p>	<p>-Metsähallituksen uusi suunnitteluohje tukee tätä esitystä. +Lisätty suunnitelman lukuun 1.4 Suunnitteluprosessi suunnitelman koostaja ja ohjausryhmän kokoonpano.</p>
<p>3 Hoidon ja käytön tavoitteet Kyseisen luvun alla esitettävät asiat sisältävät useita geologisen luonnon selvitys- ja tutkimustarpeita, joihin ei suunnitelman toimenpiteitä käsittelevissä osissa enää palata. Tällaisia kohtia ovat esim.: - edistää elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä - alueen erityispiirteiden tunnistaminen ja alueiden käytön sovittaminen mahdollisimman tasapainoisesti yhteen poikkeuksellisten luonnonolojen ja kulttuuriarvojen turvaamiseksi - luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen siten, että turvataan luonnonvarojen saatavuus myös tuleville sukupolville - edistetään luonnon virkistyskäyttöä sekä luonto- ja kulttuurimatkailua parantamalla monikäytön edellytyksiä. Alueen geologisen luonnon yksityiskohtainen tunteminen on oleellinen perusedellytys tällaisten tavoitteiden saavuttamiseksi, koska alueen maankamaran vesitalous, ravinteisuus, kulutuskestävyys ym. geologisesta syntyhistoriasta johtuvat ominaisuudet asettavat reunaehdot niin eliölajien luontaiselle menestymiselle alueella kuin maaston ja muun luonnon kyvylle kestää eri käyttötapoja. Geologisten ominaispiirteiden tunteminen ja esittely monipuolistaivat merkittävästi virkistyskäytön ja luontomatkailun sekä muun monikäytön edellytyksiä. Suomen suurimmaksi mainitun suon synty- ja kehitysvaiheiden ja rakenteen olettaisi kiinnostavan luontoharrastajia. Tiedot alueen geologiasta ovat toistaiseksi vähäiset ja hyvin yleispiirteiset. (GTK)</p>	<p>-Suunnitelma-alueen kallio- ja maaperästä sekä vesistöistä on julkaistu perusselvitys vuonna 1999 (Manner & Puro). +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA

METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN**3 Hoidon ja käytön tavoitteet**

Tulee huolehtia siitä, että Ramsar-kohteeksi nimetään vain Sammutijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue, ei koko Kaldoaivin erämaa-alueita. (Utsjoen rhy ja Utsjoen kalastusalue)

Toivottavasti päätösvalta alueen käytöstä pysyy vähintäänkin nykyisellään, eikä siirry esim. EU:lle. Asukkaiden mahdollisuus päättää alueen käytöstä tulee säilyttää. Meille erämaa on kuitenkin osa luonnollista elinpiiriä. (Utsjokisuun kyläyhdistys ry ja Tenonlaakson yrittäjät ry)

Hks:n tavoitteiksi on määritelty oikeutetusti erämaalain mukaiset tavoitteet – alueen erämaaluonteen ja rauhan säilyttäminen sekä luontaiselinkeinojen edellytysten säilyttäminen. Hks-luonnoksessa mainittu selvitys käyttäjien toiveista painottaa samaa näkökulmaa. Selvityksen mukaan retkeilijät tulevat hakemaan alueelta nimenomaan koskemattomuutta ja rauhaa. (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

Suunnitelman perusteet ovat suurelta osin laadittu MH:n omien selvitysten, kokemusten ja tietojen pohjalta. Saamelaisen kotiseutu-alueella tulisi saamelaiset elinmahdollisuudet olla hks:n lähtökohtana. Vaikka MH onkin käsitellyt suunnitelmaa eri elimissä tai kuulemistilaisuuksissa, ei niiden eikä perinteisten elinkeinojen harjoittajien tietojen tai kokemusten huomioiminen ole näkyvää jälkeä tuottanut, johtunee myös liian isosta intressiryhmien määrästä. (Utsjoen kalastusalue)

Kaikki mainitut erämaalain tarkoitukset tukevat perinteisiä luontaiselinkeinoja, joten virkistyskäytön tulee olla vasta toissijaisena vähäisenä käyttömuotona, näin säilytetään myös ns. ”erämaa-luonne”. Alueidenkäytön keskeisten tavoitteiden luettelo tukee perinteisiä elinkeinoja. Kaikessa suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös tilojen perinteinen käyttö ja nautinta ja kuulla heidän näkemyksiään. (Utsjoen kalastusalue)

Suunnittelua ohjanneet lait, asetukset, alue- ja kulttuurihistoria, suunnittelun tarve ja tavoitteet on selkeästi kirjattu suunnitelmaan. Kuitenkin olisi syytä pohtia tarkemmin sitä, millä painoarvolla alueen Natura 2000 -ohjelmaan kuulumista tuodaan esille. Otsikolle vaihtoehtoinen nimi voisi olla Kaldoaivin ja Sammutijängän–Vaijoenjängän Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma, sillä suunnitelma palvelee myös Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelmana. Ilmeisesti painottaminen kansalliseen lainsäädäntöön on tietoinen valinta, koska Natura-päätös ei ole tuonut erämaa-alueille käytännössä mitään muutoksia. Suunnitelman loppupuolella korostetaan, että Kaldoaivin alueella Natura 2000 -ohjelman toteutuskeinona on erämaalaki ja soidensuojelualueella luonnonsuojelulaki. Selväähän on, että luontodirektiivi pitää sisällään samat velvoitteet kuin mitkä on annettu kansallisesti LsL:n 10 luvun kautta, miltä osin samat säädökset koskevat molempia alueita. Suunnitelman vaikutuksia Natura 2000 -alueeseen tulisi pohtia myös siltä kannalta, mitä riskejä erämaalain mukainen toteutus voisi aiheuttaa Natura 2000 -alueelle ja miten ne voidaan minimoida. (Lapin ympäristökeskus)

Viranomaisten tehtäviä kuvaavassa suunnitelman kappaleessa annetaan kuva MH:n yksinvaltaisesta roolista luonnonsuojeluhallinnon toimijana. Samalla tavoin suunnitelman loppupuolella ympäristökeskuksen luonnonsuojelun tehtäväksi määritellään lähinnä lupaviranomaisena toimiminen. Laissa ympäristöhallinnosta yhtenä alueellisen ympäristökeskuksen tehtävistä mainitaan luonnonsuojelu laajemmin. (Lapin ympäristökeskus)

-Suunnittelija tarkisti nykytilanteen. Sammutijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on liitetty merkittävien kosteikkojen luetteloon eli ns. Ramsar-kohteeksi. Tämä ei vaikuta nykyisiin hallintasuhteisiin. Erämaa-alue ei ole Ramsar-alue.
+Tieto on päivitetty suunnitelmaan.

-Suunnitelmaa tukeva lausunto.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

-Hks on laadittu osallistavan suunnittelun periaatteella. Eri osapuolten ja intressiryhmien näkemykset on otettu mahdollisuuksien mukaan ja voimassa olevan lainsäädännön puitteissa huomioon. MH on käyttänyt lukuisia ulkopuolisia asiantuntijoita perusselvitysten laadinnassa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

-Erämaa-alueen yksi päätarkoitus on luontaiselinkeinojen turvaaminen. Suunnitelmalla pyritään turvaamaan paikallisten ihmisten perinteiset oikeudet eikä esitetä niihin muutoksia.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

-Suunnitelma sisältää suunnitelman vaikutusten Natura-arvioinnin. Natura 2000 -alueiden hoito ja käyttö -työryhmämietinnössä todetaan, että nykyiset erämaa-alueiden hks:t soveltuvat hyvin myös Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmiksi.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

+Täydennetty hks:an alueellisen ympäristökeskuksen rooli toimialallaan lukuun **Hoidon ja käytön tavoitteet**.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	
Lapin liitto laatii Pohjois-Lapin maakuntakaavaa. Kaavaluonnos vaihtoehtoiseen valmistuneeseen keväällä 2005 ja kaavaehdotus on tarkoitus saattaa hyväksyttäväksi vuonna 2006. Maakuntakaavan vahvistaa ympäristöministeriö. Perusteellisesti laadittu hks on suureksi avuksi maakuntakaavaa laadittaessa. (Lapin liitto)	-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelmaa ei ole laadittu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaiseksi, vaan sen yleis- ja erityistavoitteet on sekoitettu keskenään ottamatta huomioon sitä, että vain erityistavoitteet ovat suunnittelua koskevia velvoitteita. Näin menetellen hks:an on tullut väärät painotukset. (Kaldoavin paliskunta)	-Valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista on kirjattu suunnitelmaan sekä yleis- että erityistavoitteita, jos ne koskevat suunnittelualuetta. Yleistavoitteet ovat luonteeltaan alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia periaatteellisia linjauksia. Erityistavoitteet ovat alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia velvoitteita. Lisätään hks:an yleis- ja erityistavoitteiden periaatteet. +Täydennetty suunnitelmaan.
Hks:ssa ei löydy kiinteää yhtymäkohtaa maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen maankäytön suunnitteluun. Tekstissä asiasisältöä on sivuttu, mutta yhtymäkohdat vaatisivat ehkä oman alaotsikon (Maakuntakaavoitus, yleiskaavoitus, asemakaavoitus). (Inarin kunta)	+Ei muutosta suunnitelmaan.
4 Vyöhykealuejako	
Lapin liitolla olisi mielenkiintoa ottaa kantaa erityisesti suunnitelmassa esitettyihin maankäytön vyöhykkeisiin ja luonnon käyttöön. Kannanotoille on kuitenkin vahvat perusteet vasta sitten, kun maakuntakaavoitus ja Natura 2000 -alueiden hoidon ja käytön yleissuunnittelu ovat edenneet pidemmälle. Lapin liiton virasto esittää, että suunnitelmaa ei viedä vahvistamismenettelyyn ennen kuin Natura 2000 -alueet Lapin voimavaraksi -hanke on edennyt niin pitkälle, että voidaan nähdä hankkeen vaikutukset suunnittelualueen käyttötarpeisiin. (Lapin liitto)	-Lapin ympäristökeskus toteaa lausunnossaan, että hks täyttää Natura-arvioinnin tarveharkinnan kriteerit ja erillistä Natura-arviointia ei tarvita, koska kyseessä on luonnon-suojelua edistävä suunnitelma. Ympäristökeskus toteaa lisäksi, että suunnitelmassa esitetyt näkökohdat täyttävät myös Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman tarpeet. Virkistyskäyttö ei ole ristiriidassa niiden perusteiden kanssa, joilla alue on liitetty Natura-verkoston. Toteutuskeinona erämaalaki sallii alueen virkistyskäytön, mikä on otettu huomioon Natura-aluetta perustettaessa. Hoito- ja käyttösuunnitelma on yksityiskohtaisempi kuin Natura-alueiden yleissuunnitelma. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Vyöhykkeistäminen mahdollistaa erämaa-alueen monipuolista käyttöä myös virkistyskäyttöön ja luontomatkailuun, eikä myöskään heikennä luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiä. (Lapin TE-keskus)	-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Ajatus alueen suurimman osan rauhoittamisesta ns. syvävyöhykkeeksi on kannatettava ja hyvä. (Suomen Luonnonsuojeluliitto)	-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.
5 Luonto- ja kulttuuriarvot	
”Jäkälikön kulumisen myötä myös maan ravinneolot ja juurten pakkaskestävyys muuttuvat huonompaan suuntaan” joutaa pois, koska vaikutukset ravinneoloihin voivat olla myös päinvastaiset ja hypoteesille juurten pakkaskestävyyden huonontumisesta ei ole näyttöä. (Metla)	+Poistettu suunnitelmasta.
Kappale, joka alkaa ”Itä-Lapin metsävaurioprojektissa –” joutaa pois kokonaisuudessaan, perustelut samat kuin edellisessä. (Metla)	+Poistettu suunnitelmasta.
Naalikannan seuranta ja vaadittavia kannan hoitoon liittyviä toimenpiteitä tulisi jatkaa myös Life-hankkeen päätyttyä vuonna 2008. (Syke)	-Ks. seuraava kommentti.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>5 Luonto- ja kulttuuriarvot Uhanalaisista lajeista vähälle maininnalle jää alueella esiintyvä ahma. Laji on Suomessa luokiteltu erittäin uhanalaiseksi. Tekstistä puuttuu myös maininta siitä, että ahma ja naali ovat luontodirektiivin mukaan EU:n ensisijaisesti suojeltavia lajeja, ja niiden suojelutoimiin ja seurantaan tullaan kiinnittämään tarkempaa huomiota kuin muihin II-liitteen lajeihin. Ahmakannan seuranta samoin kuin muiden suurpetojen seuranta tulee hoitaa asianmukaisesti. Siitä ei ole mainintaa hks:ssa. (SYKE)</p>	<p>-Ahma ja naali on merkitty taulukossa priorisoiduiksi lajeiksi. Ahman suojelusta ja seurannasta vastaa RKTL; MH kerää havaintoja, suorittaa laskentoja ja valvoo RKTL:n kanssa yhteistyössä. Naalin seuranta ja suojelu on vastuutettu MH:lle, joka osallistuu Naali Lifeen v. 2008 asti. Lifen aikana laaditaan sen jälkeistä aikaa varten erityinen naalin suojelusuunnitelma. +Lisätty suunnitelmaan.</p>
<p>Silmälläpidettävä saukko on luontodirektiivin II- ja IV-liitteiden laji, ja kaikki alueella tehdyt saukkohavainnot tai havainnot saukon jäljistä tulisi kerätä keskitetysti MH:n rekisteriin. (SYKE)</p>	<p>-MH:n työntekijät kirjaavat saukkohavainnot talteen ja niistä tehdään vuotuinen yhteenveto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Soidensuojelualue on Ramsar-alue. Tämä tulisi mainita alueen esittelyssä. Ramsar-sopimuksen suojelliset tavoitteet ovat jo alueella toteutuneet (soidensuojelualue, Natura 2000 -alue), mutta Ramsar-alueiden seurantaan liittyen tarvitaan tietoa alueen käytöstä, geologiasta, hydrologiasta, maankäytöstä, ekologisesta tilasta, lajistosta ja myös alueeseen mahdollisesti kohdistuvista uhkatekijöistä. Osaltaan tämä hks palvelee myös Ramsar-seurantaa. (SYKE)</p>	<p>-Perustietoa alueen käytöstä, lajistosta, geologiasta jne. on v. 2004 valmistuneessa aluetta kuvaavassa perusselvityksessä (Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 144). +Soidensuojelualan asemaa luonnonsuojelussa kuvaavaan lukuun lisätty, että soidensuojelualue kuuluu Ramsar-kohteisiin.</p>
<p>Alueelta on julkaistu tuore ja kattava linnustoselvitys, joka antaa hyvän pohjan alueiden linnuston monimuotoisuuden säilyttämiselle ja seurannalle. (SYKE)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Esitys maa- ja merikotkan, muutto- ja tunturihaukan ja kiljuhanhen kantojen seurannasta on hyvä. Näiden lisäksi olisi selvitettävä alueen muiden uhanalaisten ja direktiivin I liitteen lintulajien esiintyminen, kuten suunnitelmassa todetaan. (SYKE)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. Havaintoja kerätään ja taltioidaan kaikista uhanalaisista lajeista. Tarkemmat selvitykset ja laskennat ovat kuitenkin resurssikysymys. Metsähallitus priorisoi vastuulajiensa seurantaan. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Ramsar-sopimuksen ja lintudirektiivin velvoitteiden täyttämiseksi tulisi soiden-suojelualan laskentalinjojen määrä täydentää riittäväksi (0,10 km linjaa/maa-km²). Näiden linjojen laskenta tulisi toistaa kuuden vuoden välein. Myös erämaa-alueen laskentalinjaverkostoa tulisi täydentää siten, että niiden jakauma olisi nykyistä tasaisempi ja että alueen biotoopit olisivat linjoilla oikeassa suhteessa edustettuina. Erämaa-alueella linjojen määrää tulisi myös kasvattaa em. suositusten mukaiseksi, mutta niiden toistotiheys voisi olla 6–12 vuotta. Em. täydennykset parantaisivat huomattavasti harvalukuisten lajien parimäärien arviointia ja seurantaa. (SYKE)</p>	<p>-Linja- ja piste-laskentoja tehdään resurssien mukaan. Tähän tavoitteeseen ei päästä nykyisillä voimavaroilla. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelma täyttää Natura-arvioinnin tarveharkinnan kriteerit; erillistä Natura-arviointia ei tarvita, koska kyseessä on luonnonsuojelua edistävä suunnitelma. Suunnitelmassa esitetyt näkökohdat täyttävät myös Natura-alueen hoito- ja käyttö-suunnitelman tarpeet. Virkistyskäyttö ei ole ristiriidassa niiden perusteiden kanssa, joilla alue on liitetty Natura-verkostoon. Toteutuskeinona erämaalaki sallii alueen virkistyskäytön, mikä on otettu huomioon Natura-aluetta perustettaessa. (SYKE)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks:ssa kuvataan Natura-tietolomakkeissa olevia virheitä ja puutteita. Virheiden osoittelun sijaan toivottavaa olisi kertoa, mistä tiedot tietolomakkeisiin on poimittu, milloin ja miten ne aiotaan korjata sekä se, mitä merkitystä näillä tiedoilla on lukijan kannalta. (Lapin ympäristökeskus)</p>	<p>-Suunnitelmaan on kirjattu oikeat tiedot sen vuoksi, että ne olisivat valmiina, kun tietolomakkeiden päivittämistä tehdään. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

5 Luonto- ja kulttuuriarvot

Hks:ssa pohditaan porolaidunnuksen ja lisäruokinnan vaikutuksia laidunten kestävyys. Uhkana nähdään, että lisäruokinta lisää poroeloen kokoa ja vaikuttaa välillisesti lautumia heikentävästi. MMM asettaa kuitenkin palis-kuntakohtaiset rajoitukset porojen määrälle, jotka pyritään suhteuttamaan laidunten kuntoon. Mikäli lisäruokinta lisääntyy, mutta porojen määrää ei kasvateta, suodaan mahdollisuus laidunten hitaalle kohentumiselle. Tämä voitaisiin ottaa huomioon suunnitelman suosituksissa. Lisäksi voidaan pohtia, mitä riskejä porojen lisäruokinnasta voi olla luonnonsuojelulle ja voidaanko riskejä vähentää. (Lapin ympäristökeskus)

Suunnitelmasta puuttuu maininta, että tunturimittarien massaesiintymät ovat normaaleja populaation kannanvaihteluihin liittyviä ilmiöitä. Maininnan puuttuminen voi johtaa väärin johtopäätöksiin luonnontilan häiriintymisestä. (Lapin ympäristökeskus)

Lapin ympäristökeskuksen, Lapin liiton ja Metsähallituksen yhteistyönä on käynnistetty laaja osallistavan suunnittelun hanke **Natura 2000 -alueet Lapin voimavaraksi**. Siinä laaditaan Natura 2000 -alueille hoidon ja käytön yleissuunnitelma, jossa kehitetään alueiden yleisökäyttöä luonto-arvoja vaarantamatta ja sovitetaan yleisökäyttö yhteen muiden maan-käyttömuotojen kanssa. Hanke valmistuu alkuvuodesta 2006. (Lapin liitto)

Luonnoksessa tuodaan esille vain arkeologiset kohteet. Myös ns. rakennettua kulttuuriympäristöä koskevat kohteet, kuten rakenteet, kulkutiet, aidat, kammit ja kentät tulisi ottaa huomioon alueen hoidon ja käytön suunnittelussa. Käynnissä olevassa **Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi** -hankkeessa on tarkoitus inventoida Pohjois-Lapin kulttuuriympäristöt vuosina 2004 ja 2005. (Lapin liitto)

Arkeologinen kulttuuriperintö: Tarkasteltavassa hks:ssa on kaikki alueelta Pohjois-Lapin kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnin (1994) perusteella tunnetut kiinteät muinaisjäännökset (8 kpl) otettu tarkoituksenmukaisesti huomioon. Kohteet on nimetty ja lueteltu suunnitelmassa. Samassa yhteydessä on myöskin mainittu kyseinen lähde, johon tiedot kiinteistä muinaisjäännöksistä perustuvat. Omana lukuna on käsitelty muinaismuistolakia ja siinä olevia määräyksiä. Puutteena voidaan pitää sitä, että muinaisjäännöskohteista ei ole suunnitelmassa karttaesitystä. Vakavampana puutteena on nähtävä se, että alueen muinaisjäännöskantaa ei ole kattavasti selvitetty maastoinventoinnein, joka työ tulisi näinkin laajoja alueita kattavassa hankkeessa sisällyttää perusselvityksiin. Alueelta on esim. vanhojen poroerottelupaikkojen kiinteitä rakennelmia 1800-luvulta. (Museovirasto)

Rakennusperintö: Hks toteaa suojeltaviin kulttuuriarvoihin kuuluvaksi alueen perinteiseen luonnokäyttöön liittyvät rakennukset ja rakennelmat. Saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinoihin perustuvien kulttuuriympäristökohteiden inventointi- ja selvitystyö, jollaista ei ole suunnitelmaa varten tehty, tulee sisällyttää erämaa-alueen hoidon jatkosuunnitteluun ja toimenpiteisiin. Perusselvitys alueen kulttuurihistoriallisista kohteista tarvitaan, jotta hks:a toteutettaessa kyetään luotettavasti tapauksittain arvioimaan, merkitseekö kämpän, kammin, poroaitauksen tai muun rakennelman purkamisen tai siirtämisen perinnearvojen häviämistä. Inventointitietojen perusteella tulee myös arvioitavaksi, täyttääkö paikka, rakennelma tai kulku-ura mahdollisesti kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkit ja onko sen osalta perusteita soveltaa muinaismuistolakia. (Museovirasto)

-Suunnitelman esityksissä on todettu, että MH näkee laiduntutkimukset tärkeiksi ja esittää niiden jatkamista ja edelleen kehittämistä niin, että laidunten elpyminen ja kestävyys varmistuvat.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

-Aiheellinen kommentti.
+Täydennetään suunnitelmaan.

-Lapin ympäristökeskus toteaa lausunnossaan, että tämä suunnitelma palvelee myös Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelmana.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

-Esitetyt asiat otetaan huomioon hoidon ja käytön suunnittelussa. Metsähallitus täydentää paikka-tietojärjestelmää sitä mukaa kuin uutta tietoa saadaan.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

+Lisätään suunnitelmaan kartta muinaisjäännöksistä.

-Metsähallitus täydentää tietoja sitä mukaa kuin niitä saadaan.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN	
5 Luonto- ja kulttuuriarvot		
<p>Hks:a varten on aiheellista selvittää mahdollisuudet käyttää käynnistyneen Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi EU-hankkeen 2004–2008 tuloksia hyväksi. Mikäli ko. hankkeen tuloksena saatavia tietoja ja arviointeja ei voida sisällyttää suunnitelmaan nyt, tulee tarvittavat täydennykset tältä osin tehdä alueen hoito- ja käyttötoimenpiteisiin myöhemmin. Alueella ei ole Metsähallituksen suojeltujen rakennusten luetteloon tällä hetkellä kuuluvia rakennuksia. Mahdolliset lisäykset valtion rakennusten suojeluluetteloon tulevat arvioitavaksi osana Museoviraston ja MH:n yhteistyötä, kun kulttuurihistorialliset tiedot kohteista täydentyvät. Olemassa olevien selvitysten pohjalta alueelta tunnetaan kolme valtakunnallisestikin huomion-arvoista poroerotukseen liittyvää kulttuurihistoriallista kohdetta: Utsjoen Erttegvárriin, Baadusoavin ja Čohkavárrin poroerotusaidat sisältyvät Lapin ympäristökeskuksen julkaisemaan Lapin kulttuuriympäristöohjelmaan (Jarmo Lokio 1997, s. 257–258). Osa näihin kohdekokonaisuuksiin sisältyvistä rakenteista on muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Näiden kohteiden tiedot säilyttämistavoitteineen tulee lisätä suunnitelmaan. (Museovirasto)</p>		+Täydennetty suunnitelmaan.
<p>Čohkavárrin vanhan erotusalueen kämppien purkamiseen valitettavasti päädyttiin kesällä 2003. Tapaus korostaa osaltaan toimenpiteitä alueen kulttuuriympäristötiedon sisällön ja saatavuuden parantamiseksi sekä tarvetta toimijoiden aktiiviseen yhteydenpitoon. (Museovirasto)</p>	<p>-Čohkavárrin erotusalueella on siistitty yhteistyössä eri tahojen kanssa paliskunnan aloitteesta. MH lähestyi asiassa Museovirastoa 23.4.2002 ja tiedusteli sen mahdollisia suunnitelmia alueen suhteen; Museovirastolle kerrottiin, että paliskunnan toiveena on saada hävittää sopimuksettomat kämpparesut vanhalta erotusalueelta. Museovirastolta ei tullut kannanottoa asiaan. Paliskunnan yksimielinen kanta oli se, että kämpät tulee hävittää alueelta. Vanha erotusaita jätettiin entiselleen. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>	
<p>Kulttuuriympäristön hoidon kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että saamelais-museo Siidaa ja Lapin maakuntamuseota kuullaan asiantuntijoina saamelais-kulttuuria ja rakennusperinnettä koskeissa kysymyksissä. (Museovirasto)</p>		<p>-Yhteistyötä eri toimijoiden välillä kehitetään edelleen. +Ei muutosta hks:an.</p>
6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu		
<p>Retkeily ja virkistyskäyttö keskittyvät alueen koillisosaan, ja virkistyskalastus sekä melonta ovat kasvussa Näätäjärvi-alueella. Matkailijoille paikallisista yrityksistä myydyt palvelut ovat monipuolistuneet. Virkistyskäyttöä kehitetään rakentamalla luontopalveluvarustuksia ja ohjataan lupakäytännöllä. (Lapin TE-keskus)</p>		<p>-Hks:a tukeva lausunto. +Ei muutosta hks:an.</p>
<p>Muutoin kuin omin voimin tapahtuva matkailu on pääsääntöisesti luvanvaraista toimintaa. Tähän liittyvän kävijätutkimuksen olennainen aikaistaminen vuodesta 2008 olisi perusteltua mm. työllisyysperusteisten investointiavustusten hakemisen osalta luontopalvelurakenteisiin. (Lapin TE-keskus)</p>	<p>-MH on laatinut eri alueille tehtävistä kävijätutkimuksista aikataulun. Joka vuosi Ylä-Lapissa tehdään yhdelle aluekokonaisuudelle kävijätutkimus, ja alueet on listattu kiireellisyysjärjestykseen. Käytettävissä olevat resurssit eivät anna mahdollisuutta useamman kävijätutkimuksen tekemiseen vuodessa. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>	
<p>Alueen vetovoimaisuuden säilyttäminen ylläpitämällä luontopalvelurakenteita ja luonnontilaisuutta tuo tuloja alueen matkailuyrittäjille. Suunnitelma turvaa myös näiltä osin alueen perinteiset elinkeinot ja paikkakuntalaisten oikeudet. (Lapin TE-keskus)</p>		<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta hks:an.</p>
<p>Hks:sa myös luodaan selkeitä pelisääntöjä liiketoiminnalliselle moottoroidulle luontomatkailulle. (Lapin TE-keskus)</p>		<p>-Hks:a tukeva lausunto. +Ei muutosta hks:an.</p>
<p>Alueen nykyinen reitistö on riittävä. (Vätsärin paliskunta)</p>		<p>-Nykyistä reitistöä ei ole tarkoitus lisätä. +Ei muutosta hks:an.</p>

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu Erämaa-alueilla on kasvava merkitys matkailulle, sillä luontomatkailu alana kasvaa ja esimerkiksi talousmetsien tarjoamat mahdollisuudet virkistäytymiselle ovat nykyisten metsänhoitokäytäntöjen myötä vähentyneet. Erämaiden käyttöä (liiketoiminnallisen) luontomatkailun tarpeisiin ei ole syytä turhaan rajoittaa, mutta on syytä huomioida, että ohjattu, ryhmiin ja mahdollinen moottori-kulkuvälineisiin perustuva luontomatkailu on myös uhka alueen rauhalle ja hiljaisuudelle. Hks:ssa ei juurikaan eritellä, miten näitä uhkia aiotaan torjua. (Suomen Luonnonsuojeluliitto)</p>	<p>-Uhkia torjutaan mm. tiukalla maastoliikenne-lupakäytännöllä ja vyöhykkeistämällä. Em. asiat on kuvattu suunnitelmassa. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks:ssa on maininta, että vain MH voi harjoittaa alueella majoitustoimintaa. On pidettävä huoli, ettei MH kilpaile paikallisten yrittäjien kanssa alueella majoitus- ja ohjelmopalveluiden tarjonnassa. (Tenonlaakson yrittäjät ry)</p>	<p>-Maan luovuttaminen muille tahoille muuhun kuin porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin edellyttää valtioneuvoston poikkeuslupaa. MH pyrkii tukemaan luontomatkailuyrittäjien toimintaa. +Täsmennetty suunnitelmaan.</p>
<p>Northernmost Europe -alueesta on tavoitteena imagollisesti ja tuotteellisesti rakentaa yksi maailman johtavista luontomatkailun alueista. Siksi matkailun rajaaminen ja luonnonsuojelulliset näkökohdat ovat erittäin tärkeitä alueen imagon kannalta. Alueen käytön on oltava mahdollista, mutta tuotteistamisessa tulee huomioida sinne asetetut rajoitukset. Vyöhykejako on hyvä, samoin suunnitelma uusien rakenteiden osalta. Reitit on jo nyt hyvin määritelty ja ohjeistettu. MH:n huoltamat tuvat ovat erittäin laadukkaita ja on hyvä, että nämä ollaan säilyttämässä. Myös erämaisyyden (rakenteet yms.) säilyttäminen on visuaalisesti tärkeää. Lisääntyneen koiravaljakkotoiminnan osalta tulisi vielä pohtia, pitääkö tähän tarkoitukseen olla erilliset koiravaljakkoreitit. (Pohjois-Lapin Matkailu Oy)</p>	<p>-Koiravaljakot tulisi määrittellä lainsäädännössä ja sen jälkeen pohtia ohjausta. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Vyöhykkeistämällä pyritään minimoimaan mm. käyttäjien välisiä ristiriitoja sekä virkistyskäytön aiheuttamia haittoja luontaiselinkeinolle ja saamelaiskulttuurille. Hks:ssa on pyritty nimenomaan näistä jälkimmäiseen, kun taas virkistyskäyttäjien keskinäiset ristiriidat jäävät huomattavan vähälle huomiolle. Hks:n käsittävällä alueella moottorikelkat, koiravaljakot ja hiihtäjät samoin kuin itsenäiset liikkujat ja ohjelmopalveluyrittäjien ryhmät kulkevat samoilla urilla. Kokemus on osoittanut, että nämä virkistäjäryhmät poikkeavat niin suuresti toisistaan, että ristiriita- ja jopa vaaratilanteilta ei voida välttyä. Hks:ssa on ohitettu näiden ongelmien käsittely ja jätetty esittelemättä, miten nämä eri virkistysmuodot voidaan yhdistää samoille reiteille sujuvasti. (SYKE)</p>	<p>-Tällä alueella kävijä-määrät ovat vähäiset, joten ongelmaa ei ole. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelmassa tulee huolestuttavassa määrin esille, että alueen virkistyskäyttö perustuu pääosin motorisoituun liikkumiseen. Vaikka erämaan rajoille pääseminen edellyttää yleensä motorisoituja liikkumistapoja, virkistys-tarkoituksessa liikkuminen ei missään tapauksessa saa perustua pääasiassa motorisoituun liikkumiseen. Sen aiheuttama melu, luonnonvarojen kulutus sekä saastepäästöt ja jopa liikkumisen nopeus ovat ristiriidassa erämaa-luonteen ja sen kokemisen kanssa. (SYKE)</p>	<p>-Valtaosa alueesta on syrjävyöhykettä, jolle ei pääsääntöisesti myönnetä maastoajoneuvolupia ulkopaikkakuntalaisille. +Ei muutosta hks:an.</p>
<p>Suunnitelmassa esitetään, että Lapin seutukaavassa alueelle on tehty useita moottorikelkkareittivaroja. Edelleen todetaan, että MH:n on maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamana viranomaisena otettava kaava huomioon, pyrittävä edistämään sen toteutumista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteutumista. Hks:n esityksissä todetaan, että MH ei esitä erämaassa ja soiden-suojelualueella sijaitsevien valtakunnallisten moottorikelkkaurien muuttamista virallisiksi reiteiksi. SYKE puoltaa tätä esitystä mutta samalla suosittelee, että Metsähallitus varmistaa aluetta koskevien moottorikelkkavarausten poistamisen tekeillä olevasta Pohjois-Lapin maakuntakaavasta, jotta Metsähallitus ei joudu toimimaan vastoin lain määrittelemää viranomaistehtäväänsä. (SYKE)</p>	<p>-Tällä hetkellä Metsähallitus ei esitä moottorikelkkaurien muuttamista virallisiksi reiteiksi. Jos ympäristöministeriö linjaa asian toisin tai tekeillä olevassa maakuntakaavassa urat muutetaan reiteiksi, MH ei vastusta reittien perustamista. +Täsmennetään hks:an.</p>

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA

MH:N KOMMENTTI JA
VAIKUTUS SUUNNITELMAAN**6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu**

Suunnitelmassa esitetään, että ohjelmapalveluyrittäjille voidaan myöntää jokamiehen-oikeudet ylittävään leiriytymiseen lupia tapauskohtaisesti lyhyeksi ajaksi (enintään 2 kk) kerrallaan ennalta sovittuihin paikkoihin virkistysvyöhykkeelle. Tämä on erämaa-alueen virkistysvyöhykkeelle sopivaa toimintaa, kunhan huolehditaan erämaaluonteen säilymisestä, eri virkistyskäyttömuotojen välisten ristiriitojen ehkäisystä ja esitetään kyseisten paikkojen hallitsematon muodostuminen pysyviksi tukikohdiksi. (SYKE)

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Utsjoella kalastus, poronhoito ja muut perinteiset elinkeinot sivutuotteinaan mm. Tenon kalastusmatkailu ovat tulevaisuudessakin perusta elinkeinojen kehittämisessä. Koska erä- ja luontomatkailu Utsjoella on kasvussa, se vaatii alueidenkäytön suhteen selvittelyä, tarkkaa suunnittelua ja arvioiteja sen vaikutuksista; ei ainoastaan taloudellisia, vaan myös sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia on tutkittava. Matkailu on yksi painopistealueita Utsjoen kunnan elinkeinotoimen kehittämisstrategiassa. (Utsjoen kunta)

-MH tekee mm. kävijätutkimuksia alueilla. Kaldoavin ja Paistunturin erämaa-alueiden vaikutuspiirissä toimiville yrittäjille on tehty yrittäjäkysely. Maakuntakaavaa varten on tehty perusselvityksiä ja kysely mm. paikallisten asukkaiden suhtautumista eri toimintoihin alueella.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Hks:ssa mainitaan erämaalain kielteisen valtioon tai siihen kohdistuvan käyttöoikeuden luovuttamisen muuhun kuin porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin. Saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen koostumus on kuitenkin vähitellen muuttumassa. Monet poronhoitajat saavat tulonsa eri lähteistä, joista yksi yhä useammin on pienimuotoinen luontomatkailuyrittäminen. Tästä näkökulmasta kirjaus siitä, että luontomatkailuun liittyvää majoitustoimintaa erämaissa voi harjoittaa ainoastaan MH, tuntuu liian tiukalta. MH voisi tuki huolehtia tarvittavien rakennelmien rakentamisesta, mutta käyttöoikeus tulisi olla myös luontomatkailuyrittäjillä. Muuten vaarana on, että valtio Villin Pohjolan kautta syö elinmahdollisuuksia syrjäisiltä alueilta. (Lapin ympäristökeskus)

-Maan luovuttaminen muille tahoille muuhun kuin porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin edellyttää valtioneuvoston poikkeuslupaa. MH pyrkii tukemaan yrittäjien toimintaa. Villi Pohjolla ei ole mahdollista saada uusia tukikohtia erämaa-alueelle. Nyt sillä on neljä tukikohtaa Kaldoavissa.
+Täsmennetty suunnitelmaan.

Esitetään, että MH kokoaa Utsjoen luontotuvalle aineiston esimerkinomaisen riekkonäyttelyn pystyttämiseksi, joka voidaan tarvittaessa kiertävänä näyttelynä siirtää muualle määrärajoiksi. (Utsjoen kunta)

-Esitetään ehdotus Metsähallituksen näyttelysuunnittelijoille.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Ko. luvussa sivutaan myös Metlan toimialaa. MH pitää tärkeänä porolaiduntutkimuksia ja niiden kehittämistä. Laidunten samoin kuin porojen kunnossa sekä poronhoitotavoissa tapahtuneita muutoksia on tutkittu Metlan toimesta 1970-luvulta lähtien erityisesti Kaldoavin paliskunnassa. Myös Metlan lakisäätöihin tehtäviin kuuluvassa suojametsäalueen ja korkeiden alueiden seurannassa yhteistyötä MH:n kanssa voisi tiivistää. (Metla)

-Kannatettava ja hyvä ehdotus.
+Täydennetään suunnitelman esityksiin.

7 Porotalous

Suunnitelman suosituksissa mainittu porotaloudelle maksettava eläinohjainten tuki ei ole hks:ssa esille tuotava asia, koska kysymyksessä on selkeästi porotalouden tukipolitiikkaan liittyvä asia. Eläinohjainten tuen vaikutusta eloporomääriin tai porolaitumien kuntoon ei ole selvitetty, joten tutkimuksellista näyttöä eläinohjainten tuen vaikutuksista porolaitumien kuntoon ei ole olemassa. (Lapin TE-keskus)

-Hks:ssa todetaan, että tuen vaikutukset porotalouteen tulisi tutkia. Täsmennetään hks:n suositusta.
+Täsmennetty suunnitelmaan:
"Eläinohjainten tuen vaikutukset eloporomääriin ja porolaidunten kuntoon tulisi tutkia."

Näätämöjen eteläranta Norjan rajasta Näätämön paliskunnan rajaan kuuluu Vätsärin paliskunnan alueeseen. Paliskunnan raja sivuaa tässä Kaldoavin erämaa-alueita. Paliskunnan tulee voida pitää alueella jatkossakin raja-aitaansa. (Vätsärin paliskunta)

-Hks:ssa todetaan, että poronhoidon järjestelyt alueella perustuvat poronhoitolakiin, eikä MH ole poronhoitoa valvova viranomaisena. Näin ollen hks:lla ei vaikuteta tähän asiaan.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>7 Porotalous Koska suunnittelualaue on eri paliskuntien laidunalueita, siellä tulisi jatkossakin olla mahdollisimman vähän porotaloutta häiritsevää toimintaa. (Vätsärin paliskunta)</p>	<p>-Erämaa-alueen yksi päätarkoitus on porotalouden ja luontaiselinkeinojen turvaaminen, ja suunnitelman esitykset on pyritty linjaamaan siten, että tarkoitus toteutuu. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks:ssa Metsähallitus ottaa huomioon poronhoidon harjoittamisen edellytykset toimitaan ja suunnitelman maankäyttöön liittyvissä asioissa. Hks:n suosituksia laitos pitää hyvinä, ja toteaa joidenkin tutkimusten jo kuuluvan meneillään olevaan porotalouden taloustutkimusohjelmaan. Suunnitelmassa olisi hyvä esittää suosituksia myös alueen poronhoidolle ja korostaa alueiden käytössä mm. kestävä käytön periaatetta. (RKTL)</p>	<p>-Poronhoitoa ohjaa poronhoitolaki. Metsähallitus ei tee tässä suunnitelmassa poronhoitoa koskevia esityksiä. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks:ssa todetaan, että poronhoitoa voidaan harjoittaa poronhoitolain mukaisesti. Erämaalaki tukee poronhoidon harjoittamista. Poronhoitajat voivat liikkua erämaassa tavalliseen tapaan moottoriajoneuvoilla ilman rajoituksia ja ottaa tarvitsemansa polttopuut. Myös poroaidat, kämpät ja muut porotalouden rakenteet kuuluvat erämaahan. Positiivista porotaloudelle on myös erämaassa suoritettava valvonta. Samalla erämaalaki rajoittaa ja pienentää porotaloudelle haittaavia tekijöitä, koska sinne suuntautuu erittäin vähän muuta käyttöä. Rakenteet, merkityt reitit ja hks:n mukainen tiukka lupapolitiikka rajoittaa virkistyskäyttäjien liikkumista suurimmassa osassa erämaata ja erityisesti porotaloudelle tärkeillä laidunalueilla, mikä tukee porotaloutta. Hks:n esitysten ja suositusten toimeenpano turvaa porotalouden harjoittamisen edellytykset myös tulevaisuudessa. Luonnon säilyttäminen koskemattomana yleensä turvaa siellä olevat porojen laidunalueet. Kyseessä olevat alueet ovat siellä laiduntavan poromäärän huomioiden tärkeä kesälaidunalue paikallisille paliskunnille. Suojelulla ei saa kuitenkaan rajoittaa luontaiselinkeinon, porotalouden toimintaa. Hks:ssa on huomioitu paikallisten paliskuntien tarpeet sekä maastoliikenteessä että porotalouden rakenteissa kyseisellä alueella. Alueelle suunniteltu muu rakentaminen täytyy toteuttaa siten, ettei se haittaa porotaloutta ja suunnitella yhdessä paikallisen paliskunnan kanssa. Paliskuntain yhdistys korostaa neuvotteluvollisuutta tulevaisuudessa. Valtion viranomaisten on neuvoteltava paliskunnan edustajien kanssa suunnitellessaan valtionmaita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä (poronhoitolaki 53 §). (Paliskuntain yhdistys)</p>	<p>-Erämaa-alueen yksi päätarkoitus on porotalouden ja luontaiselinkeinojen turvaaminen, ja hks:n esitykset on pyritty linjaamaan siten, että tarkoitus toteutuu. Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Porotalouden historia -kohdassa sanotaan: "Kaldoavin paliskunta on perustettu 1900-luvun alussa." Utsjoella poroja on aikojen alussa hoidettu pienimuotoisesti peuranpyynnin yhteydessä. Utsjoki on ollut keskeinen paikka paimennukseen perustuvan siidahallinnon poronhoidon (lapinkylä ja tokkakunnat) harjoittamisessa aina Norjan ja Suomen rajojen sulkemiseen asti. Utsjoella suomalaisen paliskuntajärjestelmään siirryttiin 1900-luvun alussa. Vielä vuonna 2004 Utsjoella saamelaispaliskunnissa paimennusaikana poroja hoidetaan tokkakunnittain, joka perustuu vahvaan siidajärjestelmän perinteeseen. Kunta tukee suunnitelman suosituksia ja pitää niiden toteuttamista tärkeänä. (Utsjoen kunta)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Poronhoidon velvollisuutta kestävään käyttöön korostetaan tavalla, joka ei ole sopusoinnussa sen kanssa, että muilta maankäyttäjiltä ei edellytetä vastaavasti kestävä käyttöä. Luontomatkailua, virkistyskäyttöä ja siihen liittyvää MH:n kämpparakentamista koskee kaikkiaan seitsemän esitystä. Sen sijaan porojen suojelua muuta maankäyttöä vastaan esimerkiksi kevättalven kantama-aikaan ei ole otettu sen paremmin suunnitelman porotaloutta koskeviin esityksiin kuin suosituksiinkaan. (Kaldoavin paliskunta)</p>	<p>-Esitykset luonnon virkistyskäytöstä ja luontomatkailusta on tehty porotalouden turvaamiseksi. Hks:n lukuun 10 Maasto- liikenne ja muu liikkuminen on suosituksiin kirjattu, että MH pitää porojen vasoma-alueiden yksilöimistä ja rauhoittamista tärkeänä toukokuun ajaksi. MH ei ole poronhoitoa ohjaava viranomainen, joten emme voi suunnitelmalla päättää asiasta. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
7 Porotalous	
Tavoitteet ja toimenpiteet; kohta 2 näkökulmaa tulisi laajentaa siten, että kohta muotoillaan seuraavasti: Eri käyttömuotojen vaikutukset porotalouteen tulisi tutkia. Erityisen kiireisiä tutkimusaiheita ovat matkailun ja kesäaikaisen maastoliikenteen vaikutukset luontoon ja sitä kautta porolaitumiin sekä moottorikelkkailun, koiravaljakkotoiminnan ja metsästyksen mahdolliset haitat ja mahdollisuudet porotaloudelle. (Inarin kunta)	+Lisätään suunnitelmaan.
8 Kalavesien hoito ja kalastus	
Hks:an tulisi lisätä: Istutuksilla tulee olla myös maa- ja metsätalousministeriön lupa. (Lapin TE-keskus)	-Istutukset suoritetaan Tenojoen kalastussäännön ja sopimuksen mukaisesti. Kalastussäännössä mainitaan maa- ja metsätalousministeriön lupavaatimus. +Suunnitelman esityksen perusteeksi on lisätty Tenojoen kalastussopimus ja -sääntö.
Hls:n suositukseen lisätään kohta: Poikastuotannon lisäämistä ohjaa myös Suomen ja Norjan valtioiden rajajokisopimus. (Lapin TE-keskus)	-Kalastussääntö perustuu rajajokisopimukseen. +Lisätty suunnitelman suosituksen perusteeksi rajajokisopimus.
Hks:n suositukseen lisätään kohta: Yhteistyötä vesien tutkimuksessa tulee lisätä myös TE-keskuksen kanssa. (Lapin TE-keskus)	-Eri yhteistyömuotoja pyritään kehittämään edelleen myös kalatalouden osalta. +Hks:n suositukseen on täydennetty, että yhteistyötä tulee lisätä ympäristöviranomaisten lisäksi muidenkin yhteistyötahojen kanssa.
Kalastusalue lausuu suunnitelman osalta, jotka koskevat kalastusta, että sillä ei ole huomauttamista niiden osalta. (Inarin kalastusalue)	-Hks:a tukeva lausunto. +Ei muutosta hks:an.
Kalastuksella on aina ollut tärkeä merkitys Utsjoella. Se on tärkeä osa utsjokisten elinehdoista kotitarvekalastuksena ja ammattimaisena pyyntinä. Se on myös tärkeä osa alueen saamelaista kulttuuria, siihen kuuluu lohenpyynti ja järvikalastus sekä lisäksi eri pyyntivälineiden mm. veneiden tekotaito, joka muodostaa kokonaisen oman kulttuuriryhmän. Siksi kalastusalue katsoo, että hks:ssa tulisi olla alueen ammatti- ja kotitarvekalastajien (tilojen nautinta- ym. oikeudet huomioon ottaen) tarpeet asetettu ensisijaiseksi. (Utsjoen kalastusalue)	-Jo kalastuslaki asettaa paikkakuntalaisten kalastustarpeet ensisijaisiksi. MH noudattaa voimassa olevaa kalastuslakia. Kalastuslupien myöntäminen ja kalavesien hoito tapahtuvat kalastuslain mukaisesti. +Ei muutosta hks:an.
Hks-luonnos on ylläarvioinut virkistyskalastuksen tämänhetkistä merkitystä alueella, koska se on sataprosenttisesti ulkopaikkakuntalaisten harjoittamaa. Paikallinen väestö ei juurikaan kalasta virkistystarkoituksessa, vaan se on kotitarve- tai ammattikalastusta niin järvissä kuin Tenojoessakin. Esim. hks:ssa mainittu Vuognoljärvien kalastus perustuu puhtaasti siihen, että järven kalakanta on ollut vahva. Kotitarvekalastuksen merkitystä lisää vielä sen kulttuurinen ja sosiaalinen arvo. Tämä tulisi huomioida hks:n sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arvioinnissa. Kalastuksen perinteisen tiedon ja saamelaiskulttuurin elinvoimaisuuden säilymisen kannalta on tärkeää esim. lasten kasvattaminen kalastuskulttuuriin. Tällä hetkellä on lähes mahdotonta opettaa ja kannustaa lapsia kalastamaan, koska pienten jokien ja Tenon latvajokien kalansaanti-mahdollisuudet (ainakin lapsille) ovat lähes kadonneet, kun aikuiset miehet ym. virkistyskalastajat pyytävät lasten kalat, harjukset, tammukat ja pienemmät lohet. (Utsjoen kalastusalue)	-Saamelaiskäräjät laatii arvioinnin suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin. Eri kalastussäädökset säätelevät kalastusta. +Saamelaiskäräjien arvio liitetään suunnitelmaan.
Kalastusalue näkee eräissä vesissä suoritettavat siirtoistutukset tarpeellisiksi toimiksi osana kalavesien hoitoa ja kehittämistä. Tämä lisää kotitarvekalastuksen tuottoa. (Utsjoen kalastusalue)	-Suunnitelman esitysten mukainen lausunto. +Ei muutosta hks:an.

8 Kalavesien hoito ja kalastus

Suuri ja edelleen kasvava ongelma on kalastusoikeuksien vapaa luovutettavuus ja sen aiheuttama kalastuksellinen paine esim. Utsjoessa, Kevojoessa ja muissakin lohiväistöissä joissa. Toinen kasvava ongelma on Inarin ja Enontekiön kuntalaisten ilmaiset kalastusluvut Utsjoen alueen valtionvesiin. Paine on liian yhdensuuntainen Utsjokea kohti. Vastaavasti liikettä Utsjoelta Inariin tai Enontekiölle ei ole kehittynyt. Esityksiin tai suosituksiin tulisi lisätä pyrkimykset rajoittaa tai kontrolloida kalastusoikeuksien vapaata luovutettavuutta ja naapurikuntalaisten ilmaisia kalastuslupia Utsjoen kunnan alueelle. Tällaisia ongelmia on syntynyt, kun nykyistä kalastuslakia laadittaessa ei ole kuultu alueen kalastajia ja oikeudenomistajia, tai heidän näkemyksiään ei siinä ole otettu huomioon, on nykytilanteessa syntynyt aivan uusia ongelmia ja kalastuspaineita alueellemme. (Utsjoen kalastusalue)

-Kalastusoikeuksien luovutettavuus ja maksuttomat kuntalaisten kalastusluvut perustuvat kalastuslakiin. Tässä hks:ssa ei voida kaventaa kalastuslakiin perustuvia oikeuksia.
+Ei muutosta hks:an.

Kalastusalue haluaa kiinnittää erityistä huomiota alueella oleviin erityisperusteisiin kalastusoikeuksiin, joiden merkitys alueella on erittäin suuri niin taloudellisesti kuin kulttuurisestikin. Utsjoella näiden huomioimisella on merkitystä saamelaiskulttuurin ja tilojen elinvoimaisuuteen. Suunnitelmassa erityisperusteiset oikeudet tulisi ottaa enemmän huomioon. (Utsjoen kalastusalue)

-Jo kalastuslaissa paikkakuntalaisten kalastustarpeet on asetettu ensisijalle. Noudatetaan kalastuslakia.
+Ei muutosta hks:an.

Lohenkalastus on aina ollut erityisesti Utsjoella taloudellisesti merkittävämpää kuin tunturivesien kalastus. Tunturivesilläkin on kuitenkin taloudellinen merkityksensä erityisesti kotitaloudessa "syömäkalana", joka on huomioitu tiloja perustettaessa, sillä tilan mantaaliarvoon on jyvitetty heinäntuoton lisäksi myös kalantuotto (suolakalajyvitys). Tämä asia olisi selvitettävä, ja tulokset liitettävä suunnitelmaan. (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)

-Hks:n laadintaan ei kuulu tilojen kalastusnautintojen sisällön määrittäminen.
+Ei muutosta hks:an.

Kalastusoikeudesta on luonnoksessa kirjoitettu pari riviä ja selostettu v. 1989 kalastuslakia, mutta jätetty selvittämättä vanhastaan tapaoikeudelliset ja myöhemmin juridiset oikeudelliset säännöt. Kun ne on jätetty käsittelemättä, näyttäsi siltä, että kalastajaväestölle vuosisatojen aikana annetut kalastusoikeudet ja myös metsästysoikeudet asetettaisiin kyseenalaisiksi ja ohitettaisiin vaikenemalla. Onko hks:n kirjoittajalta unohtunut tasapuolisuus? (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)

-Hks:ssa noudatetaan voimassa olevia lakeja ja asetuksia. Metsähallitus pyrkii olemaan tasapuolinen kaikkia kohtaan ja turvaamaan paikallisten oikeuksia. Kenenkään laillisia oikeuksia ei kyseenalaisteta. Erityisperusteiset kalastusoikeudet ovat voimassa alueella.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Kalastuslain jokamiehenoikeus on ristiriidassa perustuslain kanssa. Perustuslaki-valiokunnan mukaan toisen vesialueelle myönnettävä mahdollisuus kalastaa vavalla tai vieheellä on ristiriidassa vesialueen normaalin, kohtuullisen ja järkevän käytön ja siten HM 6 §:n kanssa. Valiokunta totesi, että yleisestä vapa- ja viehekalastusmahdollisuudesta kalastukseen oikeutetuille aiheutuvien haittojen ehkäisyn asianmukainen järjestäminen edellyttäisi, että asiasta tulisi säätää riittävän tarkasti lain tasoissa säännöksissä. (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)

-Ei voida linjata hks:ssa. Suunnitelma perustuu voimassa oleviin lakeihin ja asetuksiin.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Hks:sa todetaan, että ammattimainen kalastus on loppunut lähes kokonaan. Kysymykseen "Ketkä Utsjoella ovat ammattikalastajia" MH selostaa ammattikalastuksen määritelmän: "Ammattikalastus tarkoittaa sitä, että saalis myydään ja sillä on toimeentulon kannalta merkitystä." Asiaan löytyy vanha ja vahva selitys viljelijöille osoitetussa "ohjesäännössä 24.11.1749 niille, jotka joko jo asuvat (viljelevät) Lapissa tai jotka tämän jälkeen tahtovat sinne sijoittua maata viljelemään". Mainitussa ohjesäännössä on vakuutus siitä, että uudisasukkaalla on oikeus kalastaa kotitarpeeksi ja toimeentuloksi. Nykykielessä toimeentulo tarkoittaa ammattia. Millä Tenjoen alueen "vesirantalaiset" olisivat hankkineet toimeentulonsa, elleivät juuri kalastuksella. Alueella vanhastaan asuneet tilalliset ovat ammattikalastajia ja heidän omistamansa tilat kalastustiloja. Poromiehet ovat oma ammattiryhmänsä. Asian laatuun viitaten edellytetään, että lausunnossa esitetyt perusoikeuslakiin viitatu kohdat otetaan suunnitelmaan mukaan. (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)

-Suunnitelmassa käytetyt määritelmät perustuvat voimassa olevien lakien määritelmiin.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA

MH:N KOMMENTTI JA
VAIKUTUS HKS:AAN**8 Kalavesien hoito ja kalastus**

Suunnitelman mukaan kalastus ja erämaaluonteen säilyttäminen sen enempää kuin kalastus ja luonnonsuojelukaan eivät ole ristiriidassa keskenään. RKTL kuitenkin toteaa, että kaikki alueen vesistöjen koski- ja virtapaikat ovat lohi- ja siikapitoisia, ja siten mainitulla alueella kalastamiseen ulkopaikkakuntalainen tarvitsee MH:n virkistyskalastusluvan. (RKTL)

+Täsmennetty suunnitelmaan.

RKTL pitää suunnitelman kalastusta ja kalavesien hoitoa koskevia esityksiä ja suosituksia hyvinä. (RKTL)

-Hks:a tukeva lausunto.
+Ei muutosta hks:an.

Saamelaisessa kotitaloudessa kotitarvekalastuksella on ollut aina keskeinen merkitys ja on sitä edelleen. Utsjoella on ensisijaisesti turvattava saamelaisten tilojen nautinto-oikeudet ja käyttömahdollisuudet. Sen lisäksi on tarvetta palvelutuotteiden kehittämiseen, johon tarvitaan myös virkistyskalastusvesiä. Utsjoella MH ja kunta ovat yhteistyönä toteuttaneet tunturivesien siirtoistutusprojektin tunturirautukannan lisäämiseksi. (Utsjoen kunta)

-Suunnitelmaa tukeva lausunto.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Suunnitelman suosituksiin tulee lisätä kohta esityksen 3 toteuttamiseksi siten, että Utsjoen kalavesien hoitamiseksi siirtoistutusten toteuttamista joillakin tunturivesillä kalakantojen luontaisen lisääntymisen turvaamiseksi ja näiden kalakantojen luontaista lisääntymistä edistetään tutkimus- ja kehittämishankkeilla. Lisäksi esitetään, että hks:sta poistetaan ulkopaikkakuntalaisten vapaa maksuton kalastusoikeus valtionvesiin. (Utsjoen kunta)

-MH tekee yhteistyötä eri tutkimusorganisaatioiden kanssa ja suhtautuu kehittämishankkeisiin myönteisesti. Hks:ssa ei voida poistaa lakiin perustuvia oikeuksia.
+Ei muutosta hks:an.

9 Riistanhoito ja metsästys

Suunnittelualue sijaitsee pääosin Utsjoen kunnan alueella ja muodostaa Utsjoen rhy:n kannalta tärkeän pyyntialueen ennen kaikkea riekonpyynnissä. Hirvenpyynti on myös lisääntynyt kannan lisääntymisen vuoksi. Kannan lisäyksen taas yhdistys katsoo suurelta osin olevan yli kaksikymmentä vuotta harjoitetun järkevän verotuspolitiikan ansiota. Kummankin riistamuodon järkevän verotuksen mahdollistuminen lausuntopyyntöissä tarkoitetun suunnitelman myötä on turvattava paikallisille asukkaille paremmin kuin mitä esim. Kevon luonnonpuiston historia osoittaa. Pyyntikulttuurilla on tärkeä merkitys saamelaisessa kulttuurissa, eikä taloudellinen merkityskään ole vähäinen. (Utsjoen rhy)

-Hks:n esitykset on pyritty linjaamaan siten, että paikallisten metsästysoikeudet alueella säilyvät.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Erämaa-alue on enimmiltä osin Utsjoen rhy:n aluetta. Metsästyksen kannalta ajatellen alueella metsästää Inarin rhy:n henkilöitä, joiden asuinpiiriin saattaa kuulua vähäiseltä osin myös erämaa-alue. Hks:n toteutuminen ei saa muodostaa rajoittavia tekijöitä metsästykselle tämänhetkiseen verraten. (Inarin rhy viittaa tässä yhteydessä tuomioistuimen ratkaisuun metsästysoikeudesta valtionmailla molempien kuntien alueella, mikäli asuinpaikka sijaitsee kunnan rajan läheisyydessä). (Inarin rhy)

-Hks:n esitykset pyritty linjaamaan niin, että paikallisten oikeudet säilyvät. Hks:lla ei asiaa ratkaista, sillä metsästyslaki on sama erämaa-alueella ja sen ulkopuolella.
+Ei muutosta hks:an.

Soidensuojelualue on perinteisesti paikallisten ja kuntalaisten metsästästä harjoittavien asukkaiden riekonmetsästysaluetta. Se on edellyttänyt mm. ansakaarteiden rakentamiseen tarvittavaa ja alueella olevaa elävän pensaikon, koivujen/pajujen hyödyntämistä. Tämä pyyntitapa on ollut pitkäaikainen perinne. Tähän perustuen myöskään ei ole oletettavaa se, että olisi tarvetta millään tavalla rajoittaa nykyistä kasvavan "vaivaispuuston" käyttöä jatkossakaan. Kuntalaisten toimista syksyisin alueella metsästetään hirviä. Hanhenpyynti on ko. aikana myös merkittävää. Suojelulla ei saa rajoittaa kuntalaisille kuuluvia perinteisiä metsästysoikeuksia ja -tapoja, olipa sitten kyseessä syksyllä sulan maan aikana tai talvella tapahtuva metsästys. (Inarin rhy)

-Ks. edellinen Metsähallituksen kommentti.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	MH:N KOMMENTTI, VAIKUTUS HKS:AN
9 Riistanhoito ja metsästys	
Riistakannan hoito sekä riittävä turvaaminen lakisääteisesti kuuluu yksistään riistaviranomaisille. Siksi rhy haluaa saattaa tiedoksi, että suojelualueiden riistakanta ja sen hoito jatkossakin tulee olemaan riistanhoitoviranomaisten vastuulla. (Inarin rhy)	+Ei muutosta suunnitelmaan.
Erämaalaki ottaa kantaa metsästykseseen vain tavoitteellisella tasolla. Lain tavoitteet saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen sisältävät metsästyksen. Paikallisen pyyntikulttuurin turvaaminen ja pyyntioikeuksien kunnioitus on osa alueen erämaaluonnetta. Esitys tuntuu varsin kummalliselta, koettaahan MH kaikin keinoin lisätä virkistyskalastajien mahdollisuuksia riistanpyyntiin väittäen samalla kunnioittavansa saamelaisten elinkeinokulttuuria. MH ei pidä saamelaisia kovin ymmärtävinä. Muutenkin hks:n sanoma vaikuttaa epäuskottavalta; lausunnon antajina on omankin laitoksen väkeä. (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)	+Ei muutosta suunnitelmaan.
Tilaisuus Sevettijärvellä 12.6.2003. "Miksi ulkopaikkakuntalaiset eivät saisi jollakin alueella metsästä koirilla, kun paikkakuntalaiset saavat." Ottamatta kantaa sevettijärveläisten kannanottoihin, voidaan perustellusti sanoa, että Utsjoella esitettynä kysymys tuntuisi luonnottomalta. Utsjoella on maantuotto (myös metsästys) jyvitetty manttaaliin ja siten asukkaan metsästysoikeudesta on tullut kiinteistökohtainen oikeus. Tilan elinkelpoisuus on myös lailla suojattu. MH:lla virkistystoimen haltijana ei voi olla oikeutta toimia laillisena valvojana ja samalla valvomiansa palveluja tuottavana liikelaitoksena. (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)	-Metsästysjärjestelyistä sovitaan sidosryhmien välisissä neuvotteluissa vuosittain. Lupien myöntäjä on velvollinen valvomaan lupaehtojen noudattamista. +Ei muutosta hks:an.
Ulkopaikkakuntaisten metsästykseseen kiinnitetään suunnitelmassa varsin runsaasti huomiota. Nämä metsästystä käsittelevät esitykset ovat hyviä. (RKTL)	-Hks:a tukeva lausunto. +Ei muutosta hks:an.
RKTL pitää myös metsästystä koskevia suosituksia hyvinä. (RKTL)	-Hks:a tukeva lausunto. +Ei muutosta hks:an.
Metsästys ja riistanhoito: Ei huomauttamista, koska hks:ssa ei esitetä rajoituksia metsästykseseen, siihen välittömästi liittyvään liikkumiseen, ansatarpeiden ottoon, yöpymiseen, tulentekoon tai saaliin kuljetukseen. (Lapin riistanhoitopiiri)	-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta hks:an.
Utsjoella merkittävin riistalintu on riekko. Riekonpyynti on perinteiseen vuosikiertoon perustuva saamelainen luontaiselinkeino, jolla on edelleen myös taloudellista merkitystä. Ansapyynti tulee turvata edelleen tilojen elinmahdollisuuden ja kulttuurin turvaamiseksi. Riekonmetsästyksen turistilupien myyntijärjestelmää tulee kehittää edelleen niin, ettei sillä vaaranneta perinteisen pyyntikulttuurin ja elinkeinojen harjoittamista. Siten voidaan ohjailta ja estää ruuhkautumisesta aiheutuvat haitat ja mahdollistaa paikallisten metsästysoppaiden käyttöä. (Utsjoen kunta)	-Hks:n esitykset on pyritty linjaamaan siten, että paikallisten oikeuden säilyvät. MH on kehittänyt ja kehittää edelleen pienriistan lupamyyntiä. Osa näistä luvista on annettu myyntiin paikallisille matkailuyrittäjille. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Kunta esittää lisättäväksi suunnitelman suosituksiin, että MH käynnistää Utsjoella riekkotutkimukset riekon elinympäristöstä, kannanvaihteluista, riekonmetsästyksen vaikutuksesta paikalliskulttuuriin ja elinkeinoin. Tutkimustietoa voidaan käyttää riekonmetsästyksen eri toteuttamisen vaihtoehtojen vertailussa, säätelyssä ja ohjauksessa. Tutkimuksen perusteella valvontaa voidaan kohdentaa toimiin, jolla turvataan kestävän luonnonkäytön periaatteet ja turvataan saamelaiselinkeinojen toimintaedellytykset alueella. (Utsjoen kunta)	-Metsähallitus on ollut mukana erilaisissa selvityshankkeissa. MH suhtautuu myönteisesti tutkimusten ja selvitysten tekemiseen, mutta edellyttää laajempaa tutkimusyhteistyötä eri tutkimuslaitosten kanssa. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Metsästysjärjestelyiden osalta pohdiskelimme ulkopaikkakuntalaisille suunnatun metsästyslupamyynnin painottamisen vaihtamista kanalintu-pyynnistä jäniksen pyyntiin. Riistaeläimistä jäniksellä on Ylä-Lapissa vahva kanta ja paikkakuntalaiset eivät sitä juuri metsästä. Kanta kestäisi kanalintukantoja paremmin matkailijoiden kautta lisääntyvän metsästys-paineen. Saaliseläimenä jänis on kuitenkin muualta tulevalle arvokas. (Lapin ympäristökeskus)	-Epärealistinen ehdotus. +Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
---	---

10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Suunnitelma tällaisenaan mahdollistaa suhteellisen hyvin metsästäjien liikkumisen alueella ja myös saaliin tuomisen pois erämaasta. Pariin asiaan kiinnitämme huomiota: Kuinka välttämättömänä suunnitelman laatijat ovat nähneet Mieraslompolosta lähtevän ja Polmakjärvelle päättyvän uran katkaisemisen keskeltä erämaa-alueita ja onko kaikille selvää, että uran käyttö on sen jälkeen kielletty kaikilta? Miten uran käyttämättömyyttä aiotaan valvoa ja estää mahdollisen uuden uran syntyminen? (Utsjoen rhy)

-Asiasta keskusteltiin Utsjoen yhteistyöryhmän kokouksessa 1.10.2004, jossa todettiin, että ura on tärkeä pitää käytössä, sillä alue on paikkakuntalaisille tärkeää hillastus- ja kalastusalueita. Aluejohtaja ratkaisi asian siten, että ura jää käyttöön.
+Päivitetään lupaurakartta. HUOM! Katso myöhemmin tehty saamelaiskäräjien arvion ja lausunnon perusteella tehty muutos!

Em. kulku-uran katkaiseminen haittaa niin poromiesten kuin monien muidenkin alueella liikkumista. Uhkakuvana ei saa olla Kevon luonnonpuiston kaltainen käytön ja liikkumisen rajoittaminen. Luonnonvarojen valistunut kotitarvekäyttö pitäisi huomioida erikseen ja sallia "kevytrasitteellinen" kulku hillastuspaikoille ja pilkkijärville. Nykyajan myötä paikkakuntalaisten lasten ja nuorten totuttaminen luontaistuotteiden keräämiseen ja käyttöön vaatii todennäköisesti kuljetuksen ko. alueelle. Tämä olisi huomioitava rajoituksia tehtäessä. Sallittakoon joustava käytäntö lasten ja nuorten luontokasvatukseen ja paikkakunnan aikuisväestön viihtyvyyden ylläpitäjänä. (Utsjokisuun kyläyhdistys ry)

-Ks. edellinen kommentti.
+Ks. edellinen.

On tärkeää, että perinteiset oikeuden alueen käyttöön ja kulkureitit säilyvät. Njuohkarjärvi–Puksajärvi kulku-uran katkaiseminen estää mm. ohjelmapalveluyrittäjiltä metsästy- ja kalastusretkien huolto- ja kuljetustoiminnan. Muidenkin liikkuminen alueella vaikeutuu. Muutoinkin rajoitusten lisääminen alueelle tuntuu liioitellulta, Kevon luonnonpuiston käytön ja liikkumisen tiukat sääntelyt muistaen yhdistys toivoo kohtuullisuutta käytäntöön. (Tenonlaakson yrittäjät ry)

-Ks. edelliset kommentit.
+Ks. edelliset.

Alueella on jo pitkään käytetty maastoajoneuvona maastomoottoripyörää ennen kaikkea porotöissä, mutta myös riekonpyynnissä kulkuneuvona. Hks:ssa on useassa kohdassa lueteltu maastossa liikkumisen välineitä. Utsjoen riistanhoitoyhdistys toteaa, että luettelosta on unohdettu maastomoottoripyörä kokonaan pois. (Utsjoen rhy)

-Aiheellinen huomautus.
+Lisätään suunnitelmaan.

Metsästäväille kuntalaiselle liikkuminen suojelualueilla moottorikelkalla talvella ja muilla laillisilla liikkumistavoilla muina aikoina ei saa estyä. (Inarin rhy)

-Hks:lla pyritään turvaamaan paikallisten ihmisten oikeudet, eikä esitetä niihin muutoksia.
+Ei muutosta hks:an.

Suunnitelmassa on ilmailun (ilma-alusten lento-ohjelmien ja laskujen) osalta lainattu ilmailulain säädöstä sekä todettu, miten Metsähallitus maanomistajana on tulkinnut tätä säädöstä. Ilmailulaitoksella ei ole suunnitelmaan huomauttamista. (Ilmailulaitos)

-Suunnitelmaa tukeva lausunto.
+Ei muutosta hks:an.

Jatkossakin on tärkeää säilyttää suurin osa alueesta (syrjävyöhyke) hiljaisena ja rauhallisena. Tulisi mahdollisuuksien mukaan rajoittaa tällä alueella myös moottorikelkkailua ja muuta melua aiheuttavaa toimintaa siten, kun se ei ole poronhoidon kannalta tarpeellista. Tämän tavoitteen kannalta lienee sopivaa, että moottorikelkkuria ei muuteta virallisiksi reiteiksi. (Suomen luonnonsuojeluliitto)

-Suunnitelman esitystä tukeva lausunto.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Kulkuyhteydet maastoajoneuvoilla on turvattava jatkossakin perinteisten elinkeinojen harjoittajille, nautintavesien haltijoille sekä niille kalastajille, jotka kalastavat ammatikseen ja kotitarpeekseen. Samassa yhteydessä on kuitenkin varattava resursseja valvontaan, tiedotukseen ja ohjaukseen, jolla määriteltävien urien ulkopuolella ajaminen erityisesti kesäaikana saataisiin nykyistä paremmin kitettyä pois. (Utsjoen kalastusalue)

-Suunnitelman esityksiä tukeva lausunto.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen Yleisten teiden kunnossapito ja parantaminen tulee olla mahdollista myös niillä alueilla, missä erämaa- tai soidensuojelualue sivuavat yleisiä teitä. (Tiehallinto)</p>	+Ei muutosta suunnitelmaan.
<p>Näätämön kolttu-alueella asuvilla tulee olla oikeus saada sovittua reittiä pitkin kulkea maastoajoneuvolla (mönkijä, moottoripyörä, mopo) omiin tukikohtiinsa. (Kolttien kyläkokous)</p>	<p>-MH ei luovu tiukasta kesäaikaisten maastoliikennelupien myöntämiskäytännöstä. Peruste: kesäajan maastoliikenteen luontoa kuluttava vaikutus. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Esitysten mukaan valjakkokoiria ei tulisi kytkeä MH:n tupien pihapiiriin. Säännöissä tulisi muistaa myös eläinsuojellinen näkökulma. Kytkeminen pihapiirin ulkopuolelle saattaa esimerkiksi altistaa koirat suurpedoille. Koiravaljakkotoimintaan kaivataan suunnitelmallisuutta ja selkeämpää lainsäädäntöä. Mainittujen yhteistyötahojen lisäksi esitämme Kennelliiton osallistumista suunnitteluun. (Lapin ympäristökeskus)</p>	+Ei muutosta suunnitelmaan.
<p>11.2 Malminetsintä ja kaivostoiminta Hks:ssa mainitaan pinta-alaperusteinen valtauskorvaus, jonka maanomistaja vuosittain saa maillaan voimassa olevista valtausalueista. Kysymyksessä ei ole valvontamaksu, vaan maanomistajalle tuleva peruskorvaus, jonka lisäksi valtauksen haltija on velvollinen korvaamaan täysimääräisinä kaikki valtausalueella tehtyjen töiden mahdollisesti aiheuttamat vahingot. MH:n valtionmailla sijaitsevilta valtauksilta saamat valtauskorvausmaksut ja valvonnasta syntyneet kustannukset eivät siten ole esitetyllä tavalla toisiinsa liittyvä asia. Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen tilanne on poikkeuksellinen, koska alueen valtauksista normaalia suurempi osa on kullanhoidontavaltauksia. Mikäli valtauskorvaukset halutaan mainita, myös niiden vuosittaisuus jokaiselta kalenterivuodelta, jona valtaus on voimassa, sekä valtauksen haltijan täysimääräinen vahingonkorvausvelvollisuus. (GTK)</p>	<p>-Valtausten perustamisen ja voimassa olevien valtausten osalta Metsähallitukselle aiheutuu kustannuksia, vaikka valtausalueella tehdyistä töistä ei aiheudu vahinkoja. +Täsmennetty suunnitelmaan.</p>
<p>11.3 Maa-ainesten otto Tiepiiri esittää, että myös sen olisi mahdollista käyttää erämaa- ja soidensuojelualueen välittömässä läheisyydessä sijaitsevien teiden pienimuotoiseen parantamiseen ja kunnossapitoon erämaa- ja soidensuojelualueen maa-ainesarvoja; maa-ainesarvat ovat ko. alueella rajalliset ja kuljettaminen pitkiä matkoja lisää kunnostustöiden kustannuksia. (Tiehallinto)</p>	<p>-Ei ole mahdollista. Nämä tarpeet pyritään turvaamaan erämaa- ja soidensuojelualueen ulkopuolelle. Erämaalaki (62/1991) kieltää erämaa-alueella valtionmaan tai siihen kohdistuvan käyttöoikeuden luovuttamisen muuhun kuin porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin. Soidensuojeluasetus (852/1988) kieltää maa-ainesten ottamisen soidensuojelualueelta. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus Myös muiden tukikohtien myöntämisessä tulee olla pidättyväinen, sillä niiden vaikutukset erämaaluonnolle ja erämaassa harjoitettaville poro- ja luontaiselinkeinoille voisivat olla varsin haitallisia. Varsinkin erämaamatkailuun (kalastus, metsästys jne.) perustuvien tukikohtien osalta tulee noudattaa tiukkaa linjaa, jos ne sijaitsevat luontaiselinkeinovyöhykkeellä. Lähtökohtana niiden myöntämiselle tuleekin olla vahvat erityis- ja lainsäädännölliset perusteet. (Lapin TE-keskus)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hyvänä puolena hks:ssa on se, että se mahdollistaa uusien erätukikohtien perustamisen ja entisten säilyttämisen alueella, vaikkakin korkeilla kriteereillä. Tällä turvataan tulevien sukupolvien erämaan käyttäjien mahdollisuudet hyödyntää perinteisiä pyyntialueita. (Utsjoen rhy)</p>	<p>-Suunnitelmaa tukeva lausunto. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelma ei saa rajoittaa kolttien oikeutta pitää ja rakentaa kalastustukikohtia Näätämöjoen molemmille rannoille. (Vätsärin paliskunta)</p>	<p>-Hks:lla pyritään turvaamaan perinteiset oikeudet eikä esitetä niihin muutoksia. +Ei muutosta hks:an.</p>

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA

MH:N KOMMENTTI
JA VAIKUTUS HKS:AN**13 Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus**

Kalastusalue näkee kalastuksen kannalta tärkeäksi vanhojen kotasijojen korjausmahdollisuuden, eikä näe esityksessä olevan kotakorjauksen/ rakentamisen määrän (kolme) olevan riittävä. (Utsjoen kalastusalue)

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Vanhoille käyttöoikeussopimuksettomille rakennuksille voidaan tehdä omistajan hakemuksesta käyttöoikeussopimukset, mikäli niiden tämänhetkinen kunto ja omistajat täyttävät seuraavat kriteerit: 1. Rakennus on rakennettu ennen erämaalain voimaantuloa. 2. Rakennus on asumiskelpoinen. 3. Rakennuksen omistaja on kirjoilla paikkakunnalla. 4. Omistaja käyttää rakennusta metsästyksen, kalastuksen ja keräilyn tukikohtana. 5. Rakennukselle hankitaan kunnan rakennuslupa. Kohdan 3 vaatimus perustuslain vastainen 7 §. ”Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti asuvalla on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa.”

-Esityksellä pyritään nimenomaan turvaamaan paikkakuntalaisten perinteisten metsästyksen, kalastuksen ja keräilytukikohtien säilyminen.
+Muotoillaan kriteeriä 3.
”Rakennuksen omistaja on paikkakuntalainen.”

Oikeusministeriön työryhmämietintöön liittyvässä tutkimuksessa 1919–2001 säädettyjen lakien suhteesta perustuslakiin on mm. kirjoitettu: ”Perustuslakivaliokunnan mukaan sellaisiin muualla kuin jokilaaksoissa asuviin henkilöihin, joilla on HM 6 §:ssä turvattu kalastusoikeus maanomistuksen nojalla tai muun perusteen takia, kohdistui enemmän rajoituksia kuin jokilaaksoissa asuviin henkilöihin. Näiden omistajien kannalta Tenojoki-sopimus siihen liittyvine kalastussääntöineen johtaa omistamisen merkityksettömyyteen.” Heidän mahdollisuutensa käyttää HM 6 §:ssä turvattua kalastusoikeutta normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla vaikeutuvat olennaisesti tai jopa estyvät. Perustuslakivaliokunta katsoi, että kalastajien asema määräytyy, ei kalastusoikeuden, vaan vakinaisen asuinpaikan perusteella, vaikka asuinpaikan valitsemisen vapaus on turvattu, eikä kansalaisten nauttima suoja siten saisi lähtökohtaisesti riippua kotipaikasta. (Utsjoen ammattikalastajat ja metsästäjät ry)

-

Suunnitelman esitykseen tulee lisätä seuraava teksti: ”– on pidettävä koltan ja hänen perheensä toimeentulon tai luontaiselinkeinon harjoittamisen kannalta perusteltuna tai se ylläpitää ja edistää kolttakulttuuria”. (Kolttien kyläkokous)

-Tukikohtien myöntämisperiaatteet määrittelee kolttalaki; ei voida muuttaa hks:ssa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Koska perinteiset luontaiselinkeinot ovat edelleen tärkeä osa utsjokelaista kulttuuria, elämäntapaa ja elinkeinoja, Utsjoen kunta puoltaa vanhojen nautinto-oikeuksien omistajien tarvetta ylläpitää erämaa-alueella pyyntiasumuksia. Sitä varten asianosaiset voisivat kunnostaa vanhoja kotapaikkoja pyyntitukikohdakseen. Tämä osaltaan edesauttaa saamelaisen kulttuurin säilymistä ja kehittymistä. (Utsjoen kunta)

-Suunnitelmaa tukeva lausunto.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

Alueella sijaitsee MH:n valvontatupia, joita tulee käyttää vain valvonta-tehtävissä. Erämaalain mukaan MH:lla on mahdollista lunastaa tukikohtia omaan käyttöönsä. Kyläyhdistys vaatii, että tukikohtien omistuksen ja hallinnan muuttuessa tukikohtien alkuperäistä käyttötarkoitusta ei muuteta esimerkiksi matkailu- ja metsästyskäyttöön, vaan huomioidaan tukikohdan alkuperäinen käyttötarkoitus. (Näätämön kyläyhdistys ry)

-Hks:ssa todetaan, että tupien käyttötarkoitusta voidaan muuttaa. Mahd. muutoksista neuvotellaan paliskuntien ja kolta-alueella kolttien kanssa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

14 Valvonta

Valvonnan tehostamiseksi on käytettävissä myös työvoimapolitiittisia palkkaperusteisia määrärahoja. (Lapin TE-keskus)

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Lapin rajavartiostolle riittävät nykyisellä tasolla olevat valtionmaan käyttöoikeudet erämaa- ja soidensuojelualueella. Toiminnot on turvattu erämaalaissa, soidensuojeluasetuksessa, maastoliikennelaisissa sekä lausuttavana olevassa hks:ssa. Lapin rajavartiosto suorittaa rajavalvonnan yhteydessä erävalvontaa erämaa-alueella resurssiensa puitteissa, eikä resursseja ole lisätä nykyisestä lausunnossa mainituilla alueilla. Yhteistoiminta ja tietojen vaihto Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen erätarkastajan kanssa on reaaliaikaista ja tiivistä. (Lapin rajavartiosto)

+Ei muutosta suunnitelmaan.

LAUSUNNON AIHE, SISÄLTÖ JA LAUSUNNON ANTAJA	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>15 Resurssit ja aikataulu Lapin TE-keskus voi osallistua työllisyysohjelman kautta retkeilyyn, matkailukalastuksen, virkistyskäytön ja saamelaiskulttuurin investointeihin erityisesti Sevettijärvi–Näätämöjoki-alueella. (Lapin TE-keskus)</p>	<p>-Pyritään entisestään lisäämään yhteistyötä. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Suunnitelmaluonnokseen on lisätty, että Metsähallitus rakentaa uuden huoltotuvan neuvoteltuaan sijoituspaikasta paliskunnan ja kolttien kanssa. Paliskunta katsoo, että huoltotuvan rakentaminen alueelle on tarpeetonta. Viite: korkeimman hallinto-oikeuden päätös 23.2.2004. (Näätämön paliskunta)</p>	<p>-Jos tupa rakennetaan, laaditaan tuvan käytöstä käyttö- ja tarveselvitys sekä neuvotellaan alueen paliskunnan ja kolttia-alueella kolttien kanssa. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Kolttien kyläkokous vastustaa uuden huoltotuvan rakentamista alueelle. Mikäli MH edelleen vaatii uuden huoltotuvan rakentamista, on sen laadittava huoltotuvan tarpeellisuudesta perusteellinen käyttö- ja tarveselvitys. (Kolttien kyläkokous)</p>	<p>-Ks. edellinen kommentti. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Kyläyhdistys vastustaa uuden huoltotuvan rakentamista Kaldoaivin erämaa-alueelle ja vaatii MH:ta poistamaan ko. asian suunnitelmasta viitaten korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen Dn:o 1646/03. (Näätämön kyläyhdistys ry)</p>	<p>-Ks. edelliset kommentit. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>16 Suunnitelman vaikutusten arviointi Saamelaiskäräjien on otettava kolttien kyläkokous mukaan laatimaan arviota hks:n vaikutuksista saamelaiskulttuuriin. (Kolttien kyläkokous)</p>	<p>-MH ei voi päättää asiasta; toivomus on kuitenkin välitetty saamelaiskäräjille. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Hks:sta puuttuu kokonaan riskien arviointi. Myös suojelualueen lähialueiden käytöstä aiheutuvat riskit alueen suojelulle tulisi arvioida. Esim. lähialueiden matsätalousojitusten ja/tai muiden käyttömuotojen vaikutukset suojelualueeseen tulisi arvioida ja mahdollisuuksien mukaan minimoida. (Lapin ympäristökeskus)</p>	<p>-Suunnitelmassa on laadittu vaikutusten arviointi niiden käyttömuotojen osalta, jotka kohdistuvat suunnittelualueeseen. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Toisin kuin suunnitelmassa väitetään, suunnitelma heikentää merkittävästi saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä verrattuna ennen erämaalakia (v.1991) vallinneeseen aikaan. (Kaldoaivin paliskunta)</p>	<p>-Alueella korostuvat porotalouden ja luontaiselinkeinojen sekä saamelaiskulttuurin turvaaminen. Tämä on suunnittelun lähtökohta. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Lähteet ja kirjallisuus Esitetyt (9 kpl) julkaisuviitteet tulisi lisätä suunnitelmaan. (GTK)</p>	<p>+Lisätään suunnitelmaan julkaisuviitteet.</p>

Saamelaiskäräjien lausunto ja arvio suunnitelman vaikutuksista saamelaiskulttuuriin on suunnitelman liitteenä 1. Seuraavaan taulukkoon on koottu lausunnosta ja arviosta ne kohdat, joihin suunnitelmalla on voitu vaikuttaa tai muuten otettu suunnitelmassa kantaa. Taulukkoon on lisätty Metsähallituksen kommentit lausunnon ja arvion eri kohtiin sekä niiden vaikutus suunnitelmaan.

**SAAMELAISKÄRÄJIEN
LAUSUNTO JA ARVIO**

**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN**

Erämaalain (62/1991) päätavoitteet ovat
1) alueen erämaisuuden säilyttäminen
2) saamelaiskulttuurin turvaaminen
3) luontaiselinkeinojen turvaaminen ja
4) alueen monipuolisen käytön ja sen edellytysten turvaaminen.
Hallituksen esityksen mukaan (HE 42/1990) erämaalain soveltamisen edellytyksenä on se, että *toiminnot turvaavat poronhoidon ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuudet vähintään samalla tasolla kuin ne olivat lain voimaan tullessa.* Samantapainen lähtökohta on YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan määräyksellä, joka edellyttää saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon taloudellisen kannattavuuden säilymistä saamelaisten ryhmän jäsenille.

Eräänä keinona näihin (erämaalain) tavoitteisiin pääsemiseksi on saamelaisten osalta vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki (21/2004), joka koskee 2 §:n 1 kohdan mukaan itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamis-edellytyksiä ja elinkeinon tukemista. Laki, joka koskee myös Metsähallitusta, pyrkii tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseen tarvittaessa *positiivisen erityiskohtelun* keinoin kuten lain 7.2 §:stä ilmenee.

MH: erämaasuunnittelun perusvikana on se, että suunnittelu on lähtökohdiltaan ekologis-ekonomista ja epäjuridista. Suunnittelussa on lukuisia sidosryhmiä, joiden poliittinen painoarvo – eivätkä oikeudellisesti asiaan vaikuttavat seikat – määrää pitkälle hks:n lähtökohdat ja lainsäädännön tulkinnan.

Tavallisesti matkailun lisääntyminen katsotaan suunnitelmassa väistämättömäksi ja matkailun tieltä voidaan syrjäyttää saamelaisille perustuslain kulttuurisina perusoikeuksina turvatut perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys, jotka nykyinen lainsäädäntö tosin tunnustaa vain yleisoikeusperustalta.

-Suunnitelmassa pyritään turvaamaan poronhoidon ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuudet alueella. Erämaalain yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että mm. rakentaminen ohjattaisiin hks:ssa määrättyihin paikkoihin ja että käyttöoikeuden luovuttaminen porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin tulee kysymykseen vain hks:ssa määrättyssä erämaan osassa. Tässä yhteydessä perusteluissa on todettu, että alue voitaisiin jakaa käytön kannalta hks:ssa eri osiin (= vyöhykkeisiin). MH on erämaa-alueen vyöhykkeistämällä pyrkinyt nimenomaan turvaamaan sen, että pääosa alueesta säilyisi ainoastaan luontaiselinkeinojen käytössä, ja mahdollisimman pienelle ja rajatulle alueelle ohjattaisiin muita toimintoja. Vyöhykkeistäminen ei kuitenkaan sulje pois poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuuksia pois, vaan ne ovat sallittuja kaikilla vyöhykkeillä. Täydennetään hks:a.
+Omana kohtana lukuun on lisätty saamelaiskulttuuriin liittyvää lainsäädäntöä.

-Täydennetään hks:a ja lisätään yhdenvertaisuuslain asettamat velvoitteet. Tarkistetaan suunnitelman tavoitteita ja toimenpiteitä yhdenvertaisuuslain asettamien velvoitteiden perusteella. Lisätään myös MH:n yhdenvertaisuussuunnitelman edellyttämät asiat saamelaiskulttuurin huomioon ottamiseksi.
+Hks:an on lisätty yhdenvertaisuuslain asettamat velvoitteet. Muutetaan suunnitelmaan positiivisen erityiskohtelun keinoin/perusteella (Luku 13 **Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus**; tavoitteet ja toimenpiteet): kohta 3) Metsähallitus voi luovuttaa porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain mukaisesti erityisen etuuden käyttöoikeuden tukikohtan sijoittamista varten. Kriteereihin lisätään, että **hakijan tulee olla paikkakuntalainen saamelainen**. kohta 8) Vanhoille käyttöoikeussopimuksettomille rakennuksille voidaan tehdä omistajan hakemuksesta käyttöoikeussopimukset. Kriteereihin lisätään, että hakijan tulee olla paikkakuntalainen **saamelainen**. Poikkeuksellisesti kuitenkin muutamassa tapauksessa sopimus voidaan tehdä myös muun paikallisen kanssa, jos voidaan osoittaa, että hän on rakennuksen omistaja, ja paikka on ollut hänen sukunsa perinteisessä käytössä hyvin pitkään. Perusteena muutoksiin: Yhdenvertaisuuslaki, joka tuli voimaan suunnitelman laatimisen jälkeen. Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki.

-Eri sidosryhmien näkemysten, toiveiden ja mielipiteiden painoarvo on suunnittelussa erilainen. Suurin painoarvo on porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittajien näkemyksillä, eikä näiden toimintojen positiivinen suhde muihin käyttömuotoihin tulisi tarkasteltua riittävän tarkasti ja monipuolisesti, jos muita käyttömuotoja edustavat tahot jätettäisiin suunnittelussa osallistamatta.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

-Vyöhykkeistämällä ohjataan matkailutoimintaa suuntautuvaksi pääosin vain tietyille rajatuille alueille. Erämaahan ei suuntaudu massamatkailua.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

SAAMELAISKÄRÄJIEN LAUSUNTO JA ARVIO	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>Myöskään saamelaisten omaisuudenturvaa ja kansainvälisten sopimusten turvaa nauttiviin oikeuksiin kuten kalastusoikeuteen ei suunnittelussa kiinnitetä huomiota (ks. PeVL 8/1978 ja 30/1993 vp).</p>	<p>-Metsähallitus ottaa toimissaan huomioon lakien tuomat velvoitteet. Suunnitelmassa ei esitetä lakien vastaisia toimia. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Jos kaikkea asiaan vaikuttavaa lainsäädäntöä tai oikeuskäytäntöä ei ole alun perin ollut mukana hks-luonnoksessa, katsotaan suunnittelussa riittäväksi, että puuttuvat säännökset tai oikeuskäytäntö otetaan hks:an jälkikäteen ilman, että lisäys millään tavalla muuten vaikuttaisi hks:n sisältöön. Tältä perustalta on erämaasuunnitelmiin rakennettu keskeiset käsitteet kuten erämaalakiin perustumaton ja matkailuun liittyvä vyöhykejaotus, maastoliikennelakiin perustumaton maastoliikenneura, Metsähallitus-lakiin ja erämaalakiin perustumaton käsite luontomatkailun kehittäminen, maastoliikennelain kanssa ristiriidassa oleva virkestyskäyttö-käsite ja lakiin perustumaton paikallisen väestön väitetty ”oikeus” maastoliikennelupaan.</p>	<p>-Hks:n sisältöön on vaikuttanut mm. yhdenvertaisuuslaki. Vyöhykejaotus ei ole erämaalain vastainen. Erämaalain yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että mm. rakentaminen ohjattaisiin hks:ssa määrättyihin paikkoihin ja että käyttöoikeuden luovuttaminen porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin tulee kysymykseen vain hks:ssa määrättyssä erämaan osassa. Tässä yhteydessä perusteluissa on todettu, että alue voitaisiin jakaa käytön kannalta hks:ssa eri osiin (= vyöhykkeisiin). MH on erämaa-alueen vyöhykkeistämällä pyrkinyt nimenomaan turvaamaan sen, että pääosa alueesta säilyisi ainoastaan luontaiselinkeinojen käytössä, ja mahdollisimman pienelle ja rajatulle alueelle ohjattaisiin muita toimintoja. Vyöhykkeistäminen ei sulje pois poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuuksia, vaan ne ovat sallittuja kaikilla vyöhykkeillä. Metsähallitus-laissa todetaan, että MH:n on otettava lisäksi huomioon luonnon virkestyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset. +Ks. vaikutukset suunnitelmaan jäljempänä.</p>
<p>Villi Pohjola -niminen tulosalue, sittemmin tytäryhtiöksi eriytetty, harjoittaa luontomatkailuun perustuvaa liiketoimintaa kilpaillen muiden luontomatkailua järjestävien yritysten ja paikallisten luontopalveluiden tuottajien kanssa erämaa-alueista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että MH ei ole täysin neutraali toimija, vaan se ajaa samalla omia liiketaloudellisia etujaan ja joutuu neutraalisuuden nimissä myöntämään luontopalvelujen liiketoiminta-alalla kilpaileville yksityisille yrittäjille vastaavia etuuksia kun sillä itsellään on väittämänsä valtion maaomaisuuden haltijana. Näin ollen kaikki MH:n liiketoiminta erämaa-alueella – eli myynti, kulkekoon minkä nimisenä tahansa – aiheuttaa MH:n ”maanomistaja-asemasta” johtuen liiketoimintapainetta ja sen huomioon ottamista myös yksityisellä sektorilla.</p>	<p>-Metsähallitus ei voi julkisissa hallinto-tehtävissään toimia liiketoiminnan ehdoilla tai liiketoiminnan periaattein. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Saamelaiskäräjien mielestä erämaa-alueita koskeva lainsäädännöllinen kokonaisuus on joutunut ajan myötä ristiriitaan perustuslain kanssa, koska perustuslain muutoksia ei ole vielä otettu huomioon poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja maastoliikennettä koskevassa lainsäädännössä. Saamelaisten perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys sekä niiden harjoittamisedellytykset ovat osa saamelaisten kulttuuri-muotoa, joka tulee perustuslain 22 §:n mukaisesti turvata saamelaisille alkuperäiskansana kuten uusi Metsähallitus-lakikin edellyttää. Toki muutakin paikallista väestöä voidaan kohtuuden lähtökohdista ottaa saamen alkuperäiskansalle kuuluvien etuuksien piiriin. Se erämaasuunnittelun lähtökohta puolestaan, että saamelaisten oikeudet tulisivat turvatuiksi – toteutuisivat ja saisivat suojaa – muun paikallisen väestön aseman turvaamisen yhteydessä, ei ole sopusoinnussa valtiosääntömme kanssa.</p>	<p>-Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) hallituksen esityksen (HE 104/1999) tavoitteisiin on kirjattu, että lain mukaisissa toimenpiteissä on kiinnitettävä huomiota saamelaisten mahdollisuuksiin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuriin kuuluvia elinkeinoja saamelaisten kotiseutualueella. +Suunnitelmaan päivitettiin tukikohtien myöntämisen periaatteet yhdenvertaisuuslain perusteella (ks. muutokset suunnitelmaan aiemmin).</p>

SAAMELAISKÄRÄJIEN LAUSUNTO JA ARVIO

MH:N KOMMENTTI JA
VAIKUTUS SUUNNITELMAAN

Saamelaisten ja muiden paikallisten asukkaiden oikeudet perinteiseen kalastukseen, metsästykseseen ja puunottoon eivät edelleenkään ole turvattu lain tasoisin säännöksin, vaan oikeuksien turvaaminen erämaa- ja soidensuojelualueilla on käytännössä Metsähallituksen hoito- ja käyttösuunnitelmien varassa. Hoito- ja käyttösuunnitelma puolestaan on lakia alemmanasteinen määräys. Perustuslain tai lain kanssa risti-riitaista lakia alemmanasteista säädöstä tai määräystä ei perustuslain 107 §:n mukaan saa soveltaa viranomaisissa.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Erämaalain perustelun ajallisena lähtökohtana on se, että porotalouden ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuudet paranevat tai ainakin säilyvät nykyisellään eli lain voimaan tulon ajankohdan (1.2.1990) tasolla. Tämä on myös Kaldoaivin hks: ajallisena lähtökohtana sekä erämaalain että soidensuojelulain (851/1988) osalta. Jo lainsäädännön muutoksien johdosta tämä ei ole ollut mahdollista.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Lisäksi MH on oman liiketoimintansa neutraalisuuden turvaamiseksi joutunut vuodesta 1990 joko itse toimimaan tai antamaan luontomatkailuyrittäjien toimintaan lupia, joiden myötä maastoliikennesafarit, koiravaljakkosafarit, ulkopaikkakuntalaisten maastoliikenne, erilaiset tukikohdat ja vuokratämpät niihin liittyvine muine lupineen ovat merkittävästi lisääntyneet heikentäen vastaavasti saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä erämaa-alueilla.

-Laissa Metsähallituksesta todetaan, että MH:n on otettava huomioon luonnon virkistyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset. Virkistyskäyttö on mainittu erämaalain yksityiskohtaisissa perusteluissa (1 § Lain tarkoitus), missä todetaan, että erämaa-alueiden perustamisella pyritään myös kehittämään alueen monipuolista käyttöä ja sen edellytyksiä, kuten esim. alueiden **retkeily- ja virkistyskäyttömahdollisuuksia**. Erämaalain yleisperusteluissa sanotaan, että Lapin luonnon tarjoamien retkeily- ja virkistysmahdollisuuksien turvaamiseksi ja kehittämiseksi sekä niiden **matkailuvetoisuuden** säilyttämiseksi tarvitaan erämailta. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistyöryhmän raportissa (Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi) luontomatkailuun kuuluvaksi määritellään kaikki luontoon tukeutuva matkailu. Raportissa todetaan, että ”– hieman suppeammin määriteltynä luontomatkailua on sellainen matkailu, jonka yhteydessä virkistäydytään luonnossa. Luontomatkailu yhdistää luonnon virkistyskäytön ja matkailun. Luontomatkailussa luonto on merkittävä veto-voimatekijä tai toimintaympäristö. **Luonnon virkistyskäytöstä on luontomatkailua lähes kaikki se, joka ei ole päivittäistä lähivirkistystä.**” (Ympäristöministeriö 2002) Työryhmän raportissa on esitetty toimenpiteitä virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. Niissä esitetään, että luonnonsuojelualueiden virkistys- ja luontomatkailun edellytyksiä tulisi parantaa. Luonnonsuojelualueiden hks:ia tehtäessä ja niitä uusittaessa tulisi huolehtia siitä, että samalla parannetaan ympäristövastuullisen luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä (Ympäristöministeriö 2002). Kaldoaivin erämaa-alueella luontomatkailutoiminta on pienimuotoista.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

Saamelaisten asema oman kulttuurinsa harjoittajina on saamelaiskäräjien mielestä olennaisesti heikentynyt vuoden 1991 jälkeen Metsähallituksen liikelaitostumisen myötä, toisin kuin hks-luonnoksessa väitetään. Ekonomista ja ekologista näkökulmaa painotetaan hks:ssa poronhoidon kustannuksella. Niin sanotun virkistyskäytön, kalastuksen ja metsästyksen osalta Metsähallituksen toiminta ei ole sopusoinnussa sen kanssa, että saamelaisille on perustuslain perusoikeutena turvattu oikeus oman kulttuurimuotonsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen ja siihen liittyvään perinteisten elinkeinojensa harjoittamiseen.

-Suunnitelma pyrkii turvaamaan poronhoidon alueella. MH on erämaa-alueen vyöhykkeistämällä pyrkinyt ensisijaisesti turvaamaan sen, että pääosa alueesta säilyisi ainoastaan luontaiselinkeinojen käytössä, ja mahdollisimman pienelle ja rajatulle alueelle ohjattaisiin muita toimintoja. Vyöhykkeistäminen ei sulje pois poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittamisen mahdollisuuksia, vaan ne ovat sallittuja kaikilla vyöhykkeillä.

+Ei muutosta suunnitelmaan.

SAAMELAISKÄRÄJIEN LAUSUNTO JA ARVIO	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
<p>Luontomatkailua, virkistyskäyttöä ja kämppärakentamista koskee kaikkiaan 7 esitystä, kun taas porojen suojelua muuta maankäyttöä vastaan esim. kevättalven kantama-aikana ei ole otettu huomioon hks:n esityksissä, vaikka niin väitetään tehdyn.</p>	<p>-MH ei tee suunnitelmassa porotaloutta koskevia esityksiä. Poronhoidon ohjaus ei kuulu MH:lle. Porotalous on otettu huomioon hks:n muita toimintoja käsiteltäessä. Suunnitelman luvussa 10 Maastoliikenne ja muu liikkuminen todetaan, että MH pitää tärkeänä porojen vasoma-alueiden yksilöimistä ja rauhoittamista toukokuun ajaksi ja tukee mahdollista paliskuntien hakemusta alueelliselle ympäristökeskukselle vasoma-alueiden rauhoittamiseksi kaikelta maastoliikenteeltä toukokuun ajaksi. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Tilattoman saamelaisväestön omaisuudenturvaa nauttiva oikeus kalastukseen ja kalastuksen hallintoon on jätetty huomiotta. Tämä koskee erityisesti koltasaamelaisia ja niitä inarinsaamelaisia, joilla ei isojakotilan nojalla ole oikeutta kalastukseen ja sen hallintoon.</p>	<p>-Kolttien kalastusta on käsitelty suunnitelmassa. +Täydennetään hks:a kalastuksen merkityksestä inarinsaamelaisille.</p>
<p>Hks:ssa on sovellettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden yleis- ja erityistavoitteita. Molemmat nämä tavoitteet on kuitenkin ymmärretty virheellisesti yhtä lailla valtion viranomaisia velvoittaviksi, vaikka velvoitteet sisältyvät vain erityistavoitteisiin. Suunnitelmassa on ymmärretty liian yleisesti maankäyttö- ja rakennuslain mukainen maakuntakaavan (aik. seutu-kaava) oikeusvaikutus Metsähallituksen suunnittelussa. Esimerkiksi moottorikelkkailureittien osalta vasta hyväksytty hks on perustana reitin perustamiselle erämaa-alueelle maakuntakaavassa eikä päinvastoin. (Ks erämaalaki 5 §:n 1 momentti verr. maastoliikennelain (1710/1995) 13 §:n 2 ja 4 momenttiin).</p>	<p>+Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Saamelaisten kotiseutualuetta ja saamelaisten kulttuuria koskevan valtakunnallisen alueidenkäyttömääräyksen ottaminen tekstiin jälkeensä luonnoksen jo valmistuttua ei vielä sellaisenaan ole muuttanut sitä tosiasiaa, että hks on jo aikaisemmin painottunut väärin kehittämään motorisoitua ja yritys-toimintaan perustuvaa luontomatkailuksi nimitettyä toimintaa sen sijaan, että erämaalain perustelut puhuvat retkeilystä ja virkistyskäytöstä, joilla ei maastoliikennelain mukaan tarkoiteta maastoliikennettä, päinvastoin. Maastoliikennelain tarkoituksena (1 §) on juuri ”ehkäistä haittoja, joita luonnolle, ympäristölle, luontaiselinkeinoille, yleiselle virkistyskäytölle tai – – muulle edulle aiheutuu moottorikäyttöisten ajoneuvojen käytöstä maastossa – –”. Toisaalta taas hks-luonnos ei takaa koltasaamelaisille oikeutta kesäaikaiseen maastoliikenteeseen edes kolttalain mukaan perustetuille tukikohdille Näätämön koltta-alueella.</p>	<p>-Erämaalain yleisperusteluissa sanotaan, että Lapin luonnon tarjoamien retkeily- ja virkistysmahdollisuuksien turvaamiseksi ja kehittämiseksi sekä niiden matkailuvetovoiman säilyttämiseksi tarvitaan erämaita. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisyöryhmän raportissa (Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi) luontomatkailuun kuuluvaksi määritellään kaikki luontoon tukeutuva matkailu. Siinä todetaan, että ”hieman suppeammin määriteltynä luontomatkailua on sellainen matkailu, jonka yhteydessä virkistäydytään luonnossa. Luontomatkailu yhdistää luonnon virkistyskäytön ja matkailun. Luontomatkailussa luonto on merkittävä vetovoimatekijä tai toimintaympäristö. Luonnon virkistyskäytöstä on luontomatkailua lähes kaikki se, joka ei ole päivittäistä lähivirkistystä.” (Ympäristöministeriö 2002) Raportissa on esitetty erilaisia toimenpiteitä virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. Niissä esitetään, että luonnonsuojelualueiden virkistys- ja luontomatkailun edellytyksiä tulisi parantaa. Luonnonsuojelualueiden hks:ia tehtäessä ja niitä uusittaessa tulisi huolehtia siitä, että samalla parannetaan ympäristövastuullisen luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä (Ympäristöministeriö 2002). Erityisesti kesäaikaisen maastoliikenteen säätely on pidetty tiukkana sen luontoa kuluttavan vaikutuksen takia. Kaldoaivin erämaa-alueella on 34 kolttalain mukaista tukikohtaa 7.3.2007, joten on katsottu, että tässä tapauksessa luontoa kuluttava vaikutus olisi liian suuri. +Ei muutosta suunnitelmaan.</p>
<p>Kaldoaivin hks:n tulisi MH:n valmistamana suunnitelmana perustua voimassa olevaan lakiin kuten uudistettuun <i>Metsähallitus-lakiin</i> ja lainsäädännön kokonaisuuteen, johon kuuluu myös yhdenvertaisuuslaki (21/2004).</p>	<p>+Uudistetun Metsähallitus-lain tuomat muutokset päivitetty hks:an. Hoidon ja käytön tavoitteisiin on lisätty yhdenvertaisuuslain tuomat velvoitteet.</p>

SAAMELAISKÄRÄJIEN LAUSUNTO JA ARVIO

Suunnitelman tulisi **yhdenvertaisuuslain** 1 ja 2 §:n mukaisesti edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteen asioissa, jotka koskevat saamelaisten itsenäisen ammatin kuten poronhoidon harjoittamisen edellytyksiä (valtion hallinnoimalla erämaa-alueella). Lain eduskuntakäsittelyssä eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta lausui mietinnössään (TyVM 7/2003 vp): ”Viranomaisten tulee suunnitelmallisesti edistää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa poronhoitoa ja hankkia sillä toimeentulonsa.”

Hks:ssa tulisi ottaa huomioon **Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma 2006**. Pääministeri Matti Vanhasen johdolla toimivan kestävän kehityksen toimikunnan työn puitteissa hyväksyttiin viime keväänä kansallisen kestävän kehityksen strategia: **Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisesti kestävä Suomi**. (VNK:n julkaisusarja 5/2006) Valtioneuvosto teki 14.12.2006 periaatepäätöksen strategian toimeenpanosta. Strategian osassa 5.1.8 **Luonnonvarojen kulttuurinen merkitys** (s. 69) todetaan saamelaisten asuvan omalla kotiseutualueellaan jakautuneena kolmeen kieliryhmään. Saamelaisten kulttuurin perustana ovat alkuperäiskansan perinteiset elinkeinot poronhoito, metsästys ja kalastus. Vapaaseen laiduntamiseen perustuva porotalous, jota saamelaisten lisäksi harjoittavat muutkin poronhoitoalueen asukkaat, on pyritty sovittamaan yhteen muiden maankäyttö- muotojen, kuten metsätalouden ja matkailun kanssa. Saamelaiskäräjien hyväksymässä uudessa kestävän kehityksen ohjelmassa (2006) esitetään linjauksia mm. saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarapolitiikasta ja maankäytön suunnittelusta. Tältä perustalta mm:

- Kulttuurisen kestävyuden näkökulma ja Saamelaisten kestävän kehityksen linjauksia otetaan huomioon maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategiaa (2002) päivitettäessä.
- Luodaan menettely, jolla Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelman linjauksia otetaan huomioon saamelaisten kotiseutu- alueen luonnonvarapolitiikassa ja maankäytön suunnittelussa.

Arvioitaessa **turvaamistasoa** viranomaisten toimissa saamelaisten kulttuurin harjoittamisen turvaamiseksi tulisi Kaldoaivin hks:ssa kiinnittää erityistä huomiota saamelaisten nykyiseen asemaan.

Anu Pietikäinen 2.3.2007 (puhelimessa)

Kalastuksen merkitystä inarinsaamelaistille ei ole otettu hks:ssa huomioon. Kaikkien saamelaisten pitäisi olla yhdenvertaisessa asemassa. Yhdenvertaisuuslakia ja MH:n yhdenvertaisuus-suunnitelmaa pitäisi soveltaa myös saamelaisryhmien välillä. Erämaalain perusteluissakin kiinnitetään huomiota saamelais-kulttuurin luontaisen perustan säilyttämiseen.

METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN

-Saamelaiskäräjien arvion ja lausunnon perusteella MH tarkasteli poronhoidon harjoittamisen edellytysten turvaamiseksi Kaldoaivin paliskunnan esityksen siitä, että Kaldoaivin halki Vetsijärveltä Pulmankijärvelle kulkeva maastoura poistettaisiin käytöstä, ts. paikka-kuntalaisille ei myönnettäisi jatkossa uralle kesäaikaisia maastoliikennelupia. +Maastoura poistetaan käytöstä. Uralupa-kartta päivitetään muutoksen mukaisesti. Hks:an päivitettiin tukikohtien myöntämisen periaatteet yhdenvertaisuuslain perusteella (ks. muutokset suunnitelmaan aiemmin).

-Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelman keskeisin tavoite on saamelais-alueen luonnonvarojen käyttö ekologiselta, taloudelliselta, sosiaaliselta ja kulttuuriselta kannalta kestävästi. Sen toimenpiteillä on tarkoitus turvata saamelaisten asema maankäytössä sekä perinteisten ja uusien elinkeinon harjoittamisessa saamelaisista näkökohdista sekä edistää saamelaisen perinteisen tietämyksen asemaa ja saamelaisten sosiaalista hyvinvointia (Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma 2006). +Hks:a on tarkasteltu ja täydennetty kestävän kehityksen ohjelman pohjalta. Hks:n luonnonkäytön linjaukset eivät ole ristiriidassa saamelaisten kestävän kehityksen periaatteiden mukaisen luonnonkäytön kanssa. Ks. vaikutukset suunnitelmaan aiemmin.

+Täydennetään suunnitelmaan lukuun 8.1 **Kalastuksen merkitys**.

LIITE 4.

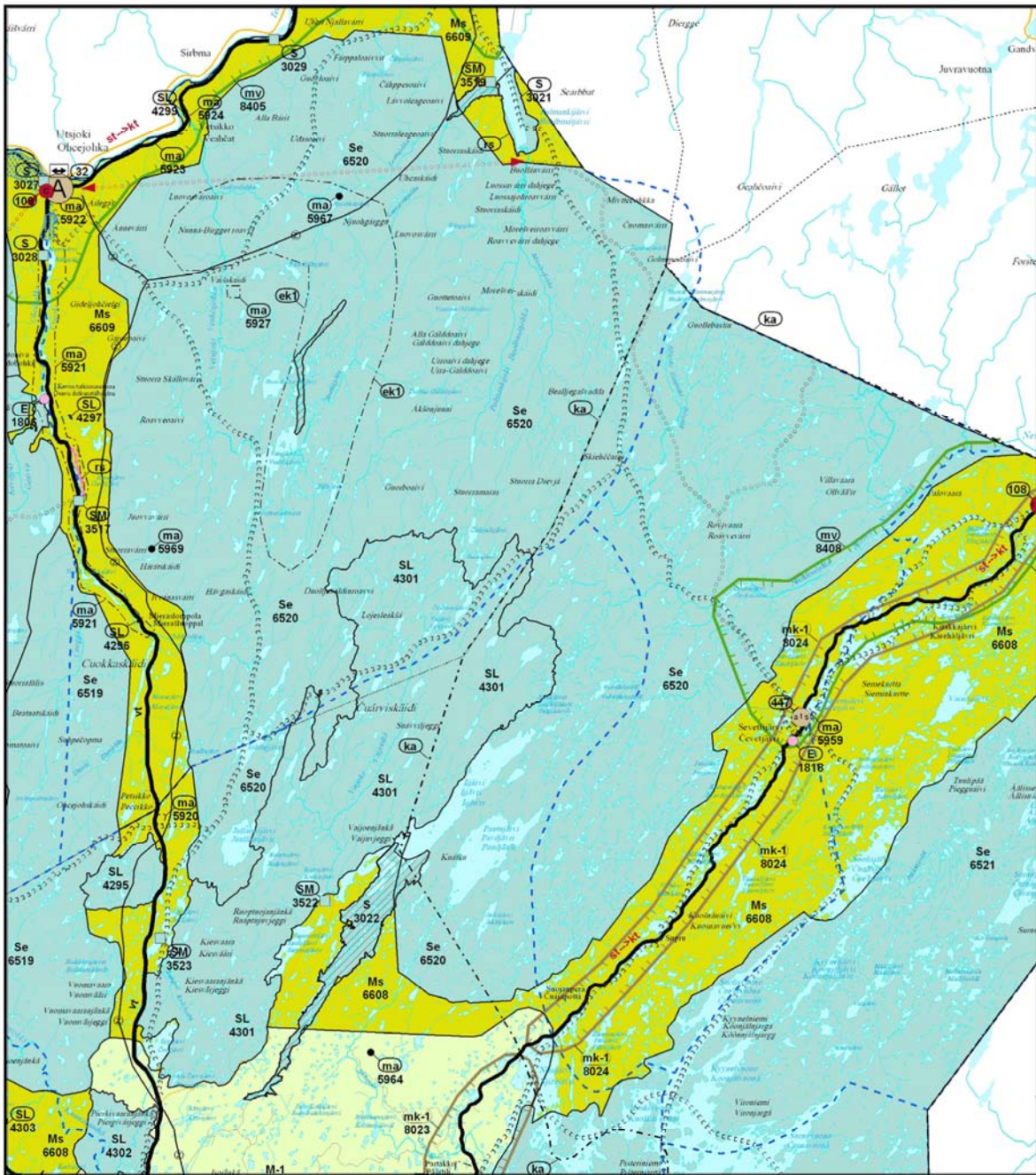
Saamelaiskäräjien lausunnon ja arvion perusteella tehtyjen muutosten esittely kuntakohtaisille yhteistyöryhmille

Saamelaiskäräjien lausunnon ja arvion perusteella tehdyt muutokset esiteltiin Utsjoen kunta-kohtaiselle yhteistyöryhmälle 2.5.2007 sekä Inarin ja Sodankylän kuntien yhteistyöryhmälle 3.5.2007.

Utsjoen yhteistyöryhmässä muutokset hyväksyttiin sellaisenaan. Inarin ja Sodankylän kuntien yhteistyöryhmässä keskusteltiin luvusta 13 **Käyttöoikeuksien vuokraus ja luovutus**. Kokouksessa esitetyt kommentit on koottu seuraavaan taulukkoon.

TILAISUUS JA KOMMENTIT	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
Inarin yhteistyöryhmän kokous 3.5.2007 Vanhojen käyttöoikeussopimuksettomien rakennusten sopimuksentekokriteereissä kohta 2 on tulkinnanvarainen. Mikä määritellään asumiskelpoiseksi?	+Ei muutosta suunnitelmaan.
Villin Pohjolan vuokratupaverkostoa ei ole kirjattu suunnitelmaan.	-Vuokratuvat on kirjattu suunnitelman lukuun 6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Inarinsaamelaisten oikeuksia ei ole erityisesti otettu suunnitelmassa huomioon; inarinsaamelaisten positiivinen erityiskohtelu.	-Suunnitelmassa on pyritty tasapuolisuuteen saamelaisten kesken, ellei ole erityisiä säädöksiä (esim. kolttalaki). +Ei muutosta suunnitelmaan.
Voisiko inarinsaamelaisille ajatella vastaavaa paikkaa kuin Paistunturin alueella Luomusjärvelle on mietitty?	-Luomusjärvenkin alueella sopimuksia tehdään vain olemassa oleville, ennen erämaalain voimaantuloa rakennetuille rakennuksille. Sama linjaus Kaldoaivin hks:ssa. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Suunnitelmassa ei ole otettu ihmisiä tasavertaisesti huomioon.	-Suunnitelmassa on pyritty tasapuolisuuteen, ellei ole erityisiä säädöksiä (esim. kolttalaki). +Ei muutosta suunnitelmaan.
Voidaanko vaatia rakennuslupaa vanhoille (ennen rakennuslakia rakennetuille) rakennuksille?	-Voidaan vaatia. +Ei muutosta suunnitelmaan.
Anu Pietikäinen jätti kokouksessa suunnitelmasta eriävän mielipiteen	
Kaldoaivin erämaa-alueen hoito ja käyttösuunnitelmaa ei tule hyväksyä, koska suunnitelmaluonnoksessa ei ole huomioitu inarinsaamelaisten asemaa siten, että kulttuuriset oikeudet voisivat toteutua erämaalain mukaisesti.	+Ei muutosta suunnitelmaan.

Ote Pohjois-Lapin maakuntakaavasta

OTE Pohjois-Lapin maakuntakaavasta
 Valtioneuvosto vahvistanut kaavan 27.12.2007
 Rovaniemellä 17.8.2010

MK 1:250 000

Juha Piislä
 Alueuunnittelija

16.12.2008

YM8/5741/2007

Metsähallitus
PL 94
01301 VANTAA

METSÄHALLITUS

13. 01. 2009

MH 4381/623/2003

Viite Metsähallituksen kirje ympäristöministeriölle Dnro 4381/623/2003/29.6.2007
Hänvisning

Asia Kaldoaivin erämaa-alueen sekä Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja
Ärende Arende käyttösunnitelman vahvistaminen

Asian valmistelu

Metsähallitus on 29.6.2007 lähettänyt ympäristöministeriölle Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösunnitelman vahvistettavaksi erämaalain (62/1991) 7 §:n nojalla. Samalla Metsähallitus on alistanut ministeriön vahvistettavaksi Kaldoaivin erämaa-alueeseen rajoittuvan Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösunnitelman. Ao. soidensuojelualue on perustettu soidensuojelualueista annetun lain (851/1988) nojalla ja soidensuojelualueista annetun asetuksen (852/1988) 4 §:n nojalla alueille tarvittaessa laadittavan hoito- ja käyttösunnitelman vahvistaa ympäristöministeriö.

Ympäristöministeriö on erämaalakia koskevan hallituksen esityksen perustelut huomioon ottaen pyytänyt Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösunnitelmasta eri ministeriöiden ja keskusvirastojen sekä Paliskuntain yhdistyksen ja Saamelaiskäräjien lausunnot. Myös Koltien kyläkokoukselta on pyydetty lausunto. Saatujen lausuntojen mukaan suunnitelmaa on pidetty pääsääntöisesti hyvänä lähtökohtana Kaldoaivin erämaa-alueen hoidon ja käytön järjestämiseksi. Inarin kunta katsoo, että käyttöoikeuksien vuokrausta ja luovutusta koskevassa luvussa 14.2 esitetty käyttöoikeuksien rajaaminen etnisen alkuperän mukaan on Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 37/1970) ja yhdenvertaisuuslaissa (21/2004) tarkoitetun syrjäntäkiellon vastainen itsenäisen ammatin ja elinkeinon harjoittamisen edellytyksien ja elinkeinotoiminnan tukemisen kannalta. Utsjoen kunnanhallitus kiinnittää huomiota kesäaikaisen maastoliikenteen ongelmiin, kalastusoikeuksien turvaamiseen ja Metsähallituksen voimavarojen turvaamiseen alueellisesti tasapuolisen ja oikeudenmukaisen kohtelun saavuttamiseksi erämaa-alueilla. Lapin ympäristökeskus esittää erämaalain mukaisten käyttömuotojen vaikutusten arvioinnin tarkentamista Natura 2000 -alueen suojeluperusteena olevien luontoarvojen osalta ennen suunnitelman hyväksymistä. Saamelaiskäräjät edellyttää, että Utsjoelta ja Inarista kotoisin oleville Saamelaisille, asuivatpa he Saamelaisen kotiseutualueella tai sen ulkopuolella, myönnetään kulkuluvat keuhalla ja talvella samojen periaatteiden mukaisesti kuin paikkakuntalaisille. Valtion maata ja

käyttöoikeuksia ei tule luovuttaa muille kuin perinteisten saamelaiselinkeinojen ja niiden modernien muotojen harjoittajille ennen kuin ILO –sopimus on ratifioitu Suomessa. Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma tulee palauttaa uuteen lainmukaiseen valmisteluun, jossa otetaan asianmukaisesti huomioon saamelaisten perustuslaissa turvatut oikeudet harjoittaa omaa kulttuuriaan ja käyttää omaa kieltä.

Metsähallituksen pyynnöstä Saamelaiskäräjät toimitti 21.12.2006 arvion Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuittijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutuksista saamelaisten kulttuuriin. Arviossa todetaan lopuksi muun muassa, että "Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman tulisi Metsähallituksen valmistelmana suunnitelmassa perustua voimassa olevaan lakiin kuten uudistettuun Metsähallituslakiin ja lainsäädännön kokonaisuuteen, johon kuuluu myös yhdenvertaisuuslaki (21/2004)...Lain eduskuntakäsittelyssä eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta lausui mietinnössään (TyVM 7/2003 vp): Viranomaisten tulee suunnitelmallisesti edistää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa poronhoitoa ja hankkia sillä toimeentulonsa. Käräjät toteaa edelleen, että suunnitelmassa tulisi ottaa huomioon Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma 2006. ..Arvioitaessa turvaamistasoa viranomaisten toimissa saamelaisten kulttuurin harjoittamisen turvaamiseksi tulisi Kaldoaivin hoito- ja käyttösuunnitelmassa kiinnittää erityistä huomiota saamelaisten nykyiseen asemaan."

Ympäristöministeriö on 9.4.2008 järjestänyt Saamelaiskäräjien kanssa saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiset neuvottelut, joissa on käsitelty muun muassa Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaa ja sen vahvistamista.

Suunnittelun keskeiset tavoitteet ja perusteet

Erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa tehdään keskeiset hoidon ja käytön linjaukset ja sovitaan yleiset toimintaperiaatteet. Suunnitelmassa ei pääsääntöisesti päätetä käytännön operatiivisista toimista; esimerkiksi toimintojen ajoittamisesta, yksittäisten käyttöoikeussopimusten tekemisestä, rakennelmien tarkasta sijainnista ja lupien määrästä jne. Monet toimenpiteet vaativat tapauskohtaista harkintaa ja yksityiskohtaisempaa suunnittelua sekä niiden pohjalta tehtäviä päätöksiä. Erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma ei myöskään perusta mitään oikeuksia vaan ohjaa erämaa-alueen käyttöä. Suunnitelman lähtökohtana on ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävän tilanteen säilyttäminen tai parantaminen alueella niiltä osin kuin erämaalaki antaa siihen mahdollisuuksia.

Perustuslaissa turvatussa elinkeinonharjoittamisen vapaudesta säädetään tarkemmin Laissa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta sekä maankäyttölaeissa (kuten maastoliikennelaissa, poronhoitolaissa, metsästyslaissa ja kalastuslaissa). Erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa on esimerkiksi käsitelty vain valtiolle kuuluvien vesien käyttöä eikä kalastuslain mukaista kalastuksen sääntelyä yksityisillä vesialueilla. Erämaalain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta lausui hoito- ja käyttösuunnitelmasta, ettei siinä olisi alueen käyttäjiä koskevia määräyksiä, vaan se koskisi pelkästään suunniteltuja viranomaistoimia. Valiokunta katsoi, että suunnitelma ei estä paikallista väestöä harjoittamasta metsästystä, kalastusta ja poronhoitoa eikä muutakaan niihin rinnastettavaa perinteistä alueen käyttömuotoa (PeVL 6/1990 vp s.1).

Metsähallitus on laatinut Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman kuullen paikallisia ja alueellisia intressiryhmiä sekä alueen käyttäjiä. Paikallisen väestön, poronhoitajien ja luontaistalouden harjoittajien oikeuksia ja heidän toimintojensa periaatteita on tarkasteltu laajasti. Valmistelussa suunnitelmaa on muokattu siten, että se mahdollisimman hyvin turvaisi Kaldoaivin erämaa-alueen erämaisen luonteen säilymisen sekä saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen edellytykset. Niille kilpailevia maankäyttömuotoja on rajoitettu.

Erämaa-alueelle on määritelty kaksi käytön ja hoidon vyöhykettä (syrjävyöhyke ja virkistyskäyttövyöhyke). Syrjävyöhyke käsittää suunnitelma-alueen pinta-alasta 95 prosenttia ja se säilytetään mahdollisimman luonnontilaisena. Syrjävyöhykkeellä ei ole merkittäviä reittejä tai retkeilyn rakenteita eikä uutta palveluvarustusta rakenneta. Alue säilyy siten lähes pelkästään porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen käytössä. Virkistyskäyttövyöhyke sijoittuu olemassa olevien reittien ja rakenteiden ympärille sekä osittain Näätämojoen varteen. Suunnitelmassa määritellyt vyöhykkeet rajaavat ja ohjaavat erilaisia alueen käytön muotoja kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisesti ja siinä laajuudessa kuin se on mahdollista erämaalain mukaisessa hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan erämaa-alueen rajauksen sisällä on noin 9 700 hehtaaria yksityismaita ja soidensuojelualueella noin 50 hehtaaria. Nämä alueet eivät kuulu erämaa-alueeseen eivätkä myöskään Natura 2000 -alueeseen. Osalle erämaa-alueen yksityismaista on rakennettu rakennuksia ja useimmille erämaa-alueen sisällä oleville yksityistiloille on kulkuoikeus (polkurasite) valtion maalla, mutta nämä rasitteet ovat pääosin yksilöimättä.

Erämaa-alueella on porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) mukaisia tukikohta-alueita sekä poronhoitolain (848/1990) ja Kolttalain (253/1995) mukaisia rakennuksia ja muita rakenteita sekä rajavartiolaituksen rakennuksia. Monimuotoinen luontaiselinkeinojen harjoittaminen on kokonaisuutena osa paikallista kulttuuria. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetään saamelaiden erityisoikeuksien korostamista. Suunnitelman luvun 14.2 kohdan 3. mukaan erityisen etuuden käyttöoikeuksien luovuttaminen tukikohdan sijoittamista varten edellyttää, että hakijan tulee olla paikkakuntalainen saamelainen. Samaa periaatetta esitetään sovellettavaksi lähtökohtaisesti kohdassa 8. tehtäessä vanhojen rakennusten käyttöoikeussopimuksia.

Suunnitelmalla pyritään ohjaamaan konevoimalla tapahtuvaa maastoliikennettä tietyille kulku-urille sekä talvella että erityisesti kesällä. Matkailun ja ulkopaikkakuntalaisten virkistyskäytön osalta Metsähallitus on noudattanut pidättäytyvää linjaa. Ulkopaikkakuntalaisille ei myöskään ilman erityistä syytä myönnetä kesäaikaisia maastoliikennelupia. Kaikki maksuperustelain mukainen maksullinen toiminta on pienimuotoista ja luvanvaraista.

Suunnittelu osana Natura 2000 -verkoston toteuttamista

Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualue kuuluvat Suomen Natura 2000 -verkostoon (FI1302002). Luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 ja 66 §:ssä säädetyt oikeusvaikutukset ovat alueilla voimassa. Mikäli hanke tai suunnitelma joko yksistään taikka tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää Natura-alueen luonnonarvoja, on hankkeen toteuttajan arvioitava vaikutukset (LsL 65 §). Viranomaisen ei saa myöntää lupaa eikä hyväksyä suunnitelmaa, jos vaikutusten arviointi- ja lausunntomenettely osoittavat, että hanke tai suunnitelma merkittävästi heikentää Natura-alueen luonnonarvoja (LsL 66 §).

Edellä mainittu luonnonsuojelulain tarkoittama merkittävän heikentämisen kynnys ja sen arviointi nimenomaan alueen Natura 2000 -verkostoon liittämisen perustana olevien luonnonarvojen säilyttämisen kannalta mahdollistaa yleensä alueen tavanomaisen käyttämisen, ellei esimerkiksi luonnonsuojelulakiin perustuvasta toteuttamisesta yksittäistapauksessa muuta johdu. Kaldoaivin erämaa-alueen hoidon ja käytön toteuttamiskeinona on erämaalaki ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen osalta luonnonsuojelulaki sekä ao. soidensuojelualueen suojelumääräykset. Erämaalaisissa on määritelty tavoitteet, jotka ohjaavat alueen käyttöä eikä alueen liittäminen Natura 2000 -verkostoon tuo tähän asiaan käytännössä muutosta. Tämä on todettu myös valtioneuvoston päätöksessä 20.8.1998 Suomen

Natura 2000 –verkostoehdotuksen hyväksymisestä esimerkiksi kalastuksen, metsästyksen ja muiden luontaiselinkeinojen kannalta.

Metsähallitus on liittänyt Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelmaan ympäristövaikutusten arvioinnin sekä arvon suunnitelman vaikutuksista alueiden Natura -luonnonarvoille. Niiden perusteella ympäristöministeriö katsoo, että hoito- ja käyttösuunnitelma sisältää perusteet ja kriteerit ns. Natura-arvioinnin tarveharkinnalle. Niiden mukaan voidaan arvioida, että suunnitelmalla ei aiheuteta sellaisia vaikutuksia, jotka merkittävästi heikentäisivät Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen Natura 2000 -alueen luonnonarvoja. Suunnitelman voidaan arvioida edistävän luonnonarvojen säilymistä ja se osaltaan toteuttaa Natura 2000 -verkoston suojelutavoitteiden saavuttamista sekä hoidon ja käytön toimeenpanoa.

Vahvistaminen ja jatkotoimet

Erämaalaki tähtää Lapin alkuperäisimmän ja tyypillisimmän jäljellä olevan erämaaluonnon säilyttämiseen mahdollisimman muuttumattomana. Tavoitteena on myös turvata luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin harjoittamisen luontaiset edellytykset sekä kehittää luonnon monipuolista käyttöä ja sen edellytyksiä kuten esimerkiksi alueiden retkeily- ja virkistyskäyttömahdollisuuksia. Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma selvitysosineen on monipuolinen asiakirjakokonaisuus, joka antaa hyvän perustan erämaa-alueen hoidon ja käytön järjestämiselle. Suunnitelma edistää ympäristöhaittojen ennaltaehkäisemistä sekä selkiinntää ja ohjaa alueen käyttöä, millä on myönteistä vaikutusta myös alueen Natura-luonnonarvoille.

Ympäristöministeriö on tarkastellut hoito- ja käyttösuunnitelmaa siihen sisältyviä alueita koskevien säädösten ja niistä johdettavien tavoitteiden sekä ministeriölle kuuluvan harkintavallan pohjalta siinä laajuudessa kuin se nykyisen erämaa-alueita koskevan lainsäädännön nojalla on mahdollista. Hoito- ja käyttösuunnitelman nojalla ei voida määrätä lisävelvoitteita eikä toisaalta myöskään nykyisten oikeuksien tai etujen rajoituksia kunnan asukkaille ja muille alueen käyttäjille, jos niistä ei olisi säädetty ao. erämaa-alueen ja soidensuojelualueen perustamissäädöksissä tai jos niillä ei ole sopimuksellista perustaa. Alueeseen kohdistuvien lupien myöntäminen ja muiden viranomaispäätösten tekeminen tapahtuu eri lakeihin sisältyvien lupajärjestelmien puitteissa, käytännössä hoito- ja käyttösuunnitelmassa osoitettujen periaatteiden mukaisesti. Siten esimerkiksi saamelaiskäräjien lausunnossaan esittämät vaatimukset ulkosaamelaisten oikeuksista voidaan tarvittaessa ratkaista vain tarkistamalla lainsäädäntöä.

Ympäristöministeriö katsoo, että hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaminen on erämaalain tavoitteiden mukaista ja se edistää lain toimeenpanoa. Siksi ympäristöministeriö vahvistaa Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelman jäljempänä mainituin poikkeuksin ja huomautuksin sellaisena kuin se ilmenee Metsähallituksen viitekirjeen (Dnro 4381/623/2003/29.6.2007) liitteistä.

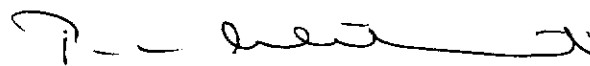
Ympäristöministeriö jättää vahvistamatta suunnitelman luvussa 14.2 kohdissa 3. ja 8. esitetyt edellytykset, joiden mukaan erityisen etuuden käyttöoikeuksien luovuttaminen tukikohdan sijoittamista varten ja vanhojen rakennusten käyttöoikeussopimuksien tekeminen olisi mahdollista vain paikkakuntalaisen saamelaisen kanssa. Erämaalaki on tullut voimaan ennen uuden perustuslain säätämistä eikä erämaalain säännöksistä voida johtaa valtuutusta tämänkaltaisen erityisen etuuden myöntämiselle pelkästään saamelaistaustaisille henkilöille. Siinänsä Metsähallituksella on oikea tavoite tukea suunnitelman tukikohtia koskevilla linjauksilla saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiä.

Ympäristöministeriö painottaa Kaldoaivin erämaa-alueen hoidon ja käytön toimeenpanossa valvonnan ja vaikutusten arvioinnin sekä niiden pohjalta tehtävien toimenpiteiden merkitystä muun muassa Saamelaiskäräjien arviossaan esittämien ristiriitojen vähentämiseksi. Ministeriö kiinnittää erityisesti huomiota poronhoidon maankäyttöllisiin erityistarpeisiin, jotka ovat saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytysten kannalta keskeisiä erämaa-alueella. Esimerkiksi harkittaessa luontomatkailutoiminnan tarjonnan laatua ja määrää sekä siihen liittyviä lupia ja käyttöoikeussopimuksia on poronhoidon näkökohdat otettava erityisesti huomioon. Lisäksi on tärkeää, että poronhoitoon liittyvä porojen laiduntamisen rytmikka otetaan huomioon esimerkiksi maastoliikenteen luvista päätettäessä. Osa erämaa-alueesta kuuluu myös kolta-alueeseen, joka on otettava huomioon suunnitelman toimeenpanossa.

Huolestuttavana muutostekijänä voidaan todeta hallamittarin aiheuttamat uudet tuhoalueet erämaa-alueen tunturikoivikoissa. Tuhoalueiden laajuuden selvittäminen ja mahdollinen laajenemisen seuranta on tärkeää alueen hoidon ja käytön kannalta. Kaldoaivin alueen maastoliikenne on lisääntynyt muun muassa hyödynnettäessä kalastusnautinta-alueita sekä liikuttaessa yksityispaikoille. Kesäaikaisten maastoliikenneurien sijainti ja käyttö tulisi kartoittaa Metsähallituksen ja keskeisten toimijoiden yhteistyönä, sekä määrittellä sen pohjalta eri tarkoituksiin tarvittavat reitit ja poistaa ylimääräiset reitit käytöstä. Maastoliikenteen sekä luonnonvarojen käytön ohjauksessa ja valvonnassa erämaa-alueella on kokonaisuutena merkittäviä haasteita, joita ei voida ratkaista pelkästään erämaalain mukaisen hoito- ja käyttösuunnitelman nojalla.

Ympäristöministeriö voi perustellusta syystä hyväksyä mahdolliset erämaalain tarkoitusta edistävät hoito- ja käyttösuunnitelman muutosesitykset, jos lainsäädännölliset tai alueiden hallintaan ja käyttöön liittyvät perusteet muuttuvat muista kuin erämaalaista johtuvista syistä, taikka tapahtunut kehitys muutoin antaa aihetta suunnitelman tarkistamiseen. Esimerkiksi maastoliikenneasiat ja ilmastonmuutos voivat aiheuttaa ilmiöitä ja vaikutuksia, joiden takia hoito- ja käyttösuunnitelmaa saattaa olla tarpeen joiltakin osin muuttaa tai tarkistaa. Ympäristöministeriö lähettää suunnitelmasta aikaisemmin saamansa lausunnot Metsähallitukselle tiedoksi ja soveltuvin osin huomioon otettavaksi Kaldoaivin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaa toteutettaessa.

Ympäristöministeri

Paula Lehtomäki

Luonnonsuojeluvalvoja

Pekka Salminen

TIEDOKSI:

Lapin ympäristökeskus

Inarin ja Utsjoen kunnat
Lapin liitto
Saamelaiskäräjät
Kolttien kyläkokous
Kaldoaivin, Näätämön ja Muddusjärven paliskunnat
Lapin luonnonsuojelupiiri

LIITTEENÄ: valitusosoitus

Vuodesta 2006 alkaen ilmestyneet Metsähallituksen C-sarjan julkaisut

- No 1 Metsähallitus 2006: Kurjenrahkan kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 68 s.
- No 2 Metsähallitus 2006: Syötteen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 3 Metsähallitus 2006: Parikkalan Siikalahden hoito- ja käyttösuunnitelma. 169 s.
- No 4 Metsähallitus 2006: Koitajoen Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 77 s.
- No 5 Metsähallitus 2006: Mietoistenlahden hoito- ja käyttösuunnitelma. 92 s.
- No 6 Metsähallitus 2006: Levanevan hoito- ja käyttösuunnitelma. 66 s.
- No 7 Metsähallitus 2006: Joutsenaavan–Kaita-aavan hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s.
- No 8 Metsähallitus 2006: Luiron soiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 54 s.
- No 9 Metsähallitus 2006: Näätävuoman–Sotkavuoman hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s.
- No 10 Metsähallitus 2006: Teuravuoman–Kivijärvenvuoman hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s.
- No 11 Metsähallitus 2006: Viiankiaavan hoito- ja käyttösuunnitelma. 51 s.
- No 12 Metsähallitus 2006: Hossan retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 58 s.
- No 13 Metsähallitus 2006: Omenajärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 64 s.
- No 14 Metsähallitus 2006: Koskeljärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 79 s.
- No 15 Metsähallitus 2006: Haukisuon–Härkäsuon–Kukkonevan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 63 s.
- No 16 Metsähallitus 2007: Olvassuon Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 71 s.
- No 17 Metsähallitus 2007: Litokairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 81 s.
- No 18 Metsähallitus 2007: Iso Tilansuo–Housusuon Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 41 s.
- No 19 Metsähallitus 2006: Nuuksion kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 123 s.
- No 20 Metsähallitus 2007: Salamajärven suojelualuekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. 131 s.
- No 21 Metsähallitus 2007: Älänteen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 60 s.
- No 22 Metsähallitus 2007: Venenevan–Pelson Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s.
- No 23 Metsähallitus 2007: Kermajärven rantojensuojeluohjelma-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 35 s.
- No 24 Metsähallitus 2007: Siikavaaran hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s.
- No 25 Metsähallitus 2007: Jämäsvaaran virkistysmetsän hoito- ja käyttösuunnitelma. 47 s.

- No 26 Metsähallitus 2007: Oukkulanlahden Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 71 s.
- No 27 Metsähallitus 2007: Otajärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 84 s.
- No 28 Metsähallitus 2007: Kansanneva–Kurkineva–Muurainsuon, Kinkerisaarennevan ja Itämäki–Eteläjoen hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. 45 s.
- No 29 Metsähallitus 2007: Medvastön–Stormossenin alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 81 s.
- No 30 Metsähallitus 2007: Pyhä–Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 129 s.
- No 31 Metsähallitus 2007: Petkeljärvi–Putkelanharjun ja Puohtiinsuon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 101 s.
- No 32 Metsähallitus 2007: Hiidenportin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 33 Hokkanen, M. & Kanerva, T. 2007: Saltfjärdenin luonnonhoidon ja rakenteiden toimenpidesuunnitelma. 33 s.
- No 34 Pirkanmaan ympäristökeskus & Metsähallitus 2007: Ekojärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 68 s.
- No 35 Metsähallitus 2008: Viklinrimmen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 49 s.
- No 36 Metsähallitus 2008: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 198 s.
- No 37 Metsähallitus 2008: Rokuan kansallispuiston ja valtion omistamien Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 60 s.
- No 38 Metsähallitus 2008: Ystävyden puiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 148 s.
- No 39 Metsähallitus 2008: Käsivarren erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 134 s.
- No 40 Metsähallitus 2008: Giehtaruohtasa meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána. 134 s.
- No 41 Metsähallitus 2008: Vätsärin erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma. 143 s.
- No 42 Metsähallitus 2008: Váhčira meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána. 146 s.
- No 43 Metsähallitus 2008: Kuusisuo–Hattusuon, Soininsuo–Kapustasuon ja Ohtosensuon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2007–2016. 57 s.
- No 44 Metsähallitus 2008: Hepokönkään hoito- ja käyttösuunnitelma. 40 s.
- No 45 Metsähallitus 2008: Hämeenkaan monikäyttö- ja harjoitusalueen sekä Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 130 s.
- No 46 Jansson, H. & Raatikainen, K. 2008: Vallisaaren ja Kuninkaansaaren alueen hoito-suunnitelma. 119 s.
- No 47 Rouvala, A. & Peltonen, T. 2008: Seitsemisen ja Helvetinjärven alueen luontomatkailu-suunnitelma. 71 s.
- No 48 Metsähallitus 2009: Lemmenjoen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 208 s.
- No 49 Metsähallitus 2009: Leammi álbmotmeahci dikšun- ja geavahanplána. 209 s.
- No 50 Metsähallitus 2009: Riisitunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma 2008–2017. 87 s.

- No 51 Metsähallitus 2009: Seitsemisen suojelualuekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma. 161 s.
- No 52 Metsähallitus 2009: Liesjärven kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 84 s.
- No 53 Metsähallitus 2009: Torronsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 75 s.
- No 54 Metsähallitus 2009: Isojärven kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 121 s.
- No 55 Metsähallitus 2009: Leivonmäen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 114 s.
- No 56 Metsähallitus 2009: Puurijärvi–Isosuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 77 s.
- No 57 Perämeren kansallispuiston, Perämeren saarten ja Röytän Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 84 s.
- No 58 Metsähallitus 2009: Merenkurkun saariston maailmanperintöalueen hallinto- ja kehitys-suunnitelma. 77 s.
- No 59 Forststyrelsen 2009: Förvaltnings- och utvecklingsplan för världsarvet Kvarkens skärgård. 77 s.
- No 61 Metsähallitus 2009: Hyyppään ja Alasuon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 51 s.
- No 62 Metsähallitus 2009: Vaarunvuorten Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 86 s.
- No 63 Metsähallitus 2009: Vattajanniemen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 101 s.
- No 64 Laukkanen, M. 2009: Saimaan suojelualueiden luontomatkailusuunnitelma. 65 s.
- No 65 Sarlin, A. 2009: Strategi för naturturismen i Skärgårdshavet. 64 s.
- No 66 Sarlin, A. 2009: Strategy for nature tourism in the Archipelago Sea. 64 s.
- No 67 Sarlin, A. 2009: Saaristomeren luontomatkailusuunnitelma. 65 s.
- No 68 Metsähallitus 2010: Korouoman–Jäniskairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2008–2017. 89 s.
- No 69 Metsähallitus 2009: Ystävyyden puiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 142 s. Painettu versio.
- No 70 Metsähallitus 2010: Talaskankaan luonnonsuojelun hoito- ja käyttösuunnitelma. 70 s.
- No 71 Metsähallitus 2010: Martimoaapa–Lumiaapa–Penikat Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 54 s.
- No 72 Metsähallitus 2010: Auttikönkään Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 45 s.
- No 73 Metsähallitus 2010: Paljakan luonnonpuiston, Latvavaaran ja Pirunkirkon hoito- ja käyttösuunnitelma. 57 s.
- No 74 Metsähallitus 2010: Saarijärven aarnialueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 45 s.
- No 75 Metsähallitus 2010: Vorlokin Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s.
- No 79 Metsähallitus 2010: Aatsinki–Onkamon, Peuratunturin ja Suksenpaistama–Miehinkävaaran Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.

- No 80 Metsähallitus ja Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2010: Kolvananuuro ja lähialueet Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 77 s.
- No 82 Metsähallitus 2010: Metsäkylän Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018. 41 s.
- No 85 Kyöstiä, M., Erkkonen, J., Sulkava, P. & Lohiniva, S. 2010: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma. 82 s.
- No 86 Pulkkinen, P., Partanen, T., Kiiskinen, A. & Laakkonen, M. 2010: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kalavesien hoito- ja käyttösuunnitelma. 40 s.

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-801-5 (nidottu)
ISBN 978-952-446-802-2 (pdf)

Julkaisu on luettavissa osoitteessa:

www.metsa.fi/hks